

**PROGRAM
APROKSIMACIJE PROPISA FEDERACIJE BOSNE I
HERCEGOVINE SA PRAVNOM STEČEVINOM EU U
OBLASTI OKOLIŠA**

Sarajevo, decembar 2016. godine

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
I. UVOD	4
II. KLJUČNI ELEMENTI APROKSIMACIJE PROPISA FBIH U OBLASTI OKOLIŠA	8
III. INSTITUCIONALNI OKVIR ZA APROKSIMACIJU PROPISA FBIH U OBLASTI OKOLIŠA	13
1. UVODNE NAPOMENE	13
2. FEDERALNE INSTITUCIJE ZA OKOLIŠ	15
2.1. UVODNE NAPOMENE	15
2.2. FEDERALNO MINISTARSTVO OKOLIŠA I TURIZMA (FMOiT)	16
2.3. FEDERALNO MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA (FMPVŠ)	17
2.4. FEDERALNO MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA (FMPU)	17
2.5. FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA (FMZ)	17
2.6. FEDERALNO MINISTARSTVO ENERGIJE, RUDARSTVA I INDUSTRIJE	18
2.7. FEDERALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE (INSPEKTORAT FBIH)	18
2.8. AGENCIJE ZA VODE	19
2.9. FEDERALNI HIDROMETEOROLOŠKI ZAVOD	19
2.10. FEDERALNI ZAVOD ZA STATISTIKU	20
2.11. FEDERALNI ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVSTVO	20
2.12. FOND ZA ZAŠTITU OKOLIŠA FBIH	20
2.13. MEĐUENTITETSKO TIJELO ZA OKOLIŠ	21
IV. APROKSIMACIJA PROPISA O OKOLIŠU PO SEKTORIMA	22
1. PRAVNI I INSTITUCIONALNI ASPEKTI	22
1.1. OPĆE NAPOMENE	22
2. HORIZONTALNA PITANJA	24
2.1. PREGLED TRANSPOZICIJE	24
2.1.1. Uvodne napomene	24
2.1.2. Pitanja vezana za zaštitu okoliša u razvoju određenih planova i programa	25
2.1.3. Pitanja vezana za okoliš u razvoju određenih projekata	26
2.1.4. Osiguranje slobodnog javnog pristupa informacijama o okolišu	27
2.1.5. Obezbeđivanje učešća javnosti u donošenju odluka	28
2.1.6. Uspostavljanje sistema pravne odgovornosti za okoliš	29
2.1.7. Uspostavljanje i funkcioniranje infrastrukture za informacije o prostornom planiranju	29
2.1.8. Osiguranje zaštite okoliša kroz krivično pravo	29
2.1.9. Utvrđeni nedostaci	29
2.1.10. Preporuke / prioriteti	30
2.2. INSTITUCIONALNO PRILAGOĐAVANJE	31
3. UPRAVLJANJE VODAMA	33
3.1. PREGLED TRANSPOZICIJE	33
3.1.1. Uvodne napomene	33
3.1.2. Pregled postojećeg zakonodavstva	36
3.1.3. Utvrđeni nedostaci	37
3.1.4. Preporuke / prioriteti	38
3.2. INSTITUCIONALNO PRILAGOĐAVANJE	39
4. UPRAVLJANJE OTPADOM	41
4.1. PREGLED TRANSPOZICIJE	41
4.1.1. Uvodne napomene	41
4.1.2. Pregled postojećeg zakonodavstva	42
4.1.3. Utvrđeni nedostaci	43
4.1.4. Preporuke / prioriteti	44
4.2. INSTITUCIONALNO PRILAGOĐAVANJE	45
4.2.1. Postojeće nadležnosti za upravljanje otpadom	45
4.2.2. Preporuke / prioriteti	46

5.	KVALITET ZRAKA I KLIMATSKE PROMJENE	47
5.1.	PREGLED TRANSPOZICIJE	47
5.1.1.	Uvodne napomene	47
5.1.2.	Pregled postojećih propisa	48
5.1.2.1.	Kvalitet ambijentalnog zraka	48
5.1.2.2.	Emisije u zrak	48
5.1.2.3.	Standardi za goriva i pravni instrumenti vezani za GHG	48
5.1.3.	Utvršeni nedostaci	49
5.1.4.	Preporuke / prioriteti	49
5.2.	INSTITUCIONALNO PRILAGOĐAVANJE	52
6.	INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE	53
6.1.	PREGLED TRANSPOZICIJE	53
6.1.1.	Uvodne napomene	53
6.1.2.	Pregled postojećeg zakonodavstva	53
6.1.3.	Utvršeni nedostaci	55
6.1.4.	Preporuke / prioriteti	56
6.2.	INSTITUCIONALNO PRILAGOĐAVANJE	58
6.2.1.	Preporuke	59
7.	HEMIKALIJE	60
7.1.	PREGLED TRANSPOZICIJE	60
7.1.1.	Uvodne napomene	60
7.1.2.	Pregled postojećeg zakonodavstva	60
7.1.3.	Utvršeni nedostaci	61
7.1.4.	Preporuke / prioriteti	61
7.2.	INSTITUCIONALNO PRILAGOĐAVANJE	62
8.	ZAŠTITA PRIRODE	62
8.1.	PREGLED TRANSPOZICIJE	62
8.1.1.	Uvodne napomene	62
8.1.2.	Pregled postojećih propisa	63
8.1.3.	Utvršeni nedostaci	64
8.1.4.	Preporuke / prioriteti	64
8.2.	INSTITUCIONALNO PRILAGOĐAVANJE	65
9.	BUKA U OKOLIŠU	65
9.1.	PREGLED TRANSPOZICIJE	65
9.1.1.	Pregled propisa	65
9.1.2.	Utvršeni nedostaci	66
9.1.3.	Preporuke / prioriteti	66
9.1.4.	Konačni zaključci o sektoru	66
9.2.	INSTITUCIONALNO PRILAGOĐAVANJE	66
9.2.1.	Postojeće nadležnosti za kontrolu nivoa buke u okolišu	66
9.2.2.	Preporuke	66
V.	EKONOMSKI ASPEKTI APROKSIMACIJE PROPISA	67
1.	POČETNA SITUACIJA	67
1.1.	TRENTNI USLOVI IZ EKONOMSKE / FINANSIJSKE PERSPEKTIVE	67
1.2.	POREĐENJE PROSJEČNIH PARAMETARA ZA EU I FBiH	67
2.	TROŠAK APROKSIMACIJE PROPISA	70
2.1.	DEFINICIJA	70
2.2.	OBIM I METODOLOGIJA ANALIZE TROŠKOVA	70
2.2.1.	Uvodne napomene	70
2.2.2.	Određivanje vremenskog okvira	72
2.2.3.	Naglasak na visokoinvesticione direktive	72
2.2.4.	Definicija administrativnih troškova, kapitalnih i operativnih troškova	73
2.2.4.1.	Administrativni troškovi	73
2.2.4.2.	Troškovi investicija i troškova operativnog rada i održavanja	73

2.2.5.	Postavljanje višegodišnjih ciljeva i višegodišnji tokovi troškova	74
2.2.6.	Opis programa za modeliranje	75
2.3.	TROŠAK APROKSIMACIJE PO SEKTORIMA	77
2.3.1.	Upravljanje vodama	77
2.3.1.1.	Početna situacija	77
2.3.1.2.	Obrazloženje procjene troškova	77
2.3.1.3.	Jedinični troškovi	79
2.3.1.3.1.	Opće napomene	79
2.3.1.3.2.	Urbane otpadne vode	79
2.3.1.3.3.	Voda za piće	80
2.3.1.4.	Zaštita od poplava	81
2.3.1.5.	Ciljevi usklađenosti	81
2.3.1.5.1.	Uvodne napomene	81
2.3.1.5.2.	Voda za piće	81
2.3.1.5.3.	Urbane otpadne vode	83
2.3.1.5.4.	Zaštita od poplava	84
2.3.1.6.	Troškovi aproksimacije	85
2.3.1.6.1.	Voda za piće	85
2.3.1.6.2.	Urbane otpadne vode	87
2.3.1.6.3.	Zaštita od poplava	89
2.3.1.7.	Faktori važni za finansiranje	91
2.3.2.	Upravljanje otpadom	92
2.3.2.1.	Početna situacija	92
2.3.2.2.	Obrazloženje procjene troškova	93
2.3.2.3.	Jedinični troškovi	93
2.3.2.3.1.	Uvodne napomene	93
2.3.2.3.2.	Analiza slučaja	94
2.3.2.3.3.	Studije izvodljivosti za FBiH	94
2.3.2.3.4.	Međunarodne reference	94
2.3.2.3.5.	Prilagođavanje ovih referenci uslovima u FBiH	95
2.3.2.4.	Ciljevi usklađenosti	97
2.3.2.5.	Troškovi aproksimacije	97
2.3.2.6.	Faktori važni za finansiranje	99
2.3.3.	Emisije u zrak (DIE)	99
2.3.3.1.	Početna situacija	99
2.3.3.2.	Obrazloženje procjene troškova	100
2.3.3.3.	Troškovi smanjenja emisija	101
2.3.3.4.	Ciljevi usklađenosti	101
2.3.3.5.	Troškovi aproksimacije	102
2.3.4.	Zaštita prirode i biološke raznolikosti	106
2.3.4.1.	Početna situacija	106
2.3.4.2.	Obrazloženje procjene troškova	106
2.3.4.3.	Jedinični troškovi	106
2.3.4.4.	Ciljevi usklađenosti	107
2.3.4.5.	Troškovi aproksimacije	108
2.3.4.6.	Faktori važni za finansiranje	110
2.3.5.	Ostali sektori	110
2.3.5.1.	Buka	110
2.3.5.1.1.	Početna situacija	110
2.3.5.1.2.	Troškovi aproksimacije	110
2.3.5.1.3.	Mape buke u okolišu za naseljena mjesta i saobraćaj	111
2.3.5.2.	Hemikalije	113
2.3.5.2.1.	Početna situacija	113
2.3.5.2.2.	Ciljevi usklađenosti	114

2.3.5.2.3. Finansiranje troškova	116
2.4. UKUPNI TROŠKOVI APROKSIMACIJE I DISTRIBUCIJA PO SEKTORIMA	116
2.4.1. Ukupni troškovi aproksimacije prikazani kroz višegodišnje tokove	116
2.4.2. Ukupni troškovi aproksimacije i distribucija po sektorima	117
2.4.3. Trošak aproksimacije i distribucija po vrsti troškova	119
3. EKONOMSKI I FINANSIJSKI STRATEŠKI PRISTUP APROKSIMACIJI	121
3.1. POČETNA SITUACIJA	121
3.2. GRANICE PRISTUPAČNOSTI	121
3.3. PRELAZNI PERIODI POTREBNI ZA POTPUNO USKLAĐIVANJE	123
3.4. EFEKTI NA FBIH	124
3.4.1. Opterećenje potrošača	124
3.4.2. Opterećenje na FBIH u cjelini	125
3.5. PLAN FINANSIRANJA APROKSIMACIJE	126
3.5.1. Nedostajuća finansijska sredstva	126
3.5.2. Finansiranje nedostataka	126
4. KORISTI OD PROVEDBE PRAVNE STEČEVINE EU	128
4.1. DEFINICIJA KORISTI	128
4.2. METODOLOGIJA	129
4.2.1. Tehnike	129
4.2.2. Monetizacija	130
4.3. REZULTATI KALKULACIJE KORISTI	130
4.3.1. Početna situacija	130
4.3.2. Rezultati	131
4.3.3. Poređenje troškova i koristi	132
4.4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE ZA KORIŠTENJE OVIH PROCJENA KORISTI	132
5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	133
5.1. OPĆE EKONOMSKE	133
5.2. ODGOVORNE INSITUCIJE U FBIH	134
5.2.1. Kratkoročni strateški uticaji (2013-2014)	134
5.2.2. Osnovni ekonomski i finansijski zahtjevi po pitanju operativne strukture sistema za indirektno upravljanje	134
5.2.3. Zaključci	135
5.2.4. Planovi za provođenje direktive	135
5.3. PREPORUČENE MJERE.....	136
5.3.1. Preporučene kratkoročne mjere	136
5.3.2. Preporučene srednjoročne mjere	136
VI. PODRŠKA ISPUNJAVANJU MEĐUNARODNIH OBAVEZA IZ OBLASTI OKOLIŠA.....	137
VII. ZAVRŠNE NAPOMENE	138
VIII. ANEKSI	140
ANEKS I - POLITIKE I PROPISI O OKOLIŠU U FBIH	140
ANEKS II - PROPISI FBIH KOJI REGULIŠU INSTITUCIJE ZA OKOLIŠ	148

TABELE

Tabela I: STRATEGIJE FBIH	8
Tabela II: INSTRUMENTI STRATEŠKOG PLANIRANJA I POLITIKA KOJE BI FBIH TREBALA USVOJITI	9
Tabela III: ZAKONI BITNI ZA RAD JAVNIH VLASTI U FBIH	14
Tabela IV: HORIZONTALNI PROPISI U FBIH	24
Tabela V: PROPISI FBIH O VODAMA	33
Tabela VI: PODZAKONSKI AKTI USVOJENI POD RANIJIM ZAKONIMA O VODAMA	35
Tabela VII: PROPISI FBIH O UPRAVLJANJU OTPADOM	41
Tabela VIII: PROPISI FBIH O KVALITETU ZRAKA I KLIMATSKIM PROMJENAMA	47
Tabela IX: PROPISI FBIH O INDUSTRIJSKOM ZAGAĐENJU	53
Tabela X: PROPISI FBIH O HEMIKALIJAMA	60
Tabela XI: PROPISI FBIH O ZAŠTITI PRIRODE	62
Tabela XII: KOMPARATIVNI INDIKATORI	68
Tabela XIII: KLJUČNE PRETPOSTAVKE I CILJNI STEPEN USKLAĐENOSTI	69
Tabela XIV: DEFINISANJE POSTOJEĆIH NEDOSTATAKA	78
Tabela XV: CILJEVI USKLAĐENOSTI ZA VODU ZA PIĆE	82
Tabela XVI: URBANE OTPADNE VODE	83
Tabela XVII: CILJEVI PO FAZAMA U OBLASTI ZAŠTITE OD POPLAVA	85
Tabela XVIII: RASPORED STANOVNIŠTVA PO STEPENU NEUSKLAĐENOSTI	93
Tabela XIX: REFERENCE IZ STUDIJA IZVODLJIVOSTI	94
Tabela XX: PROSJEČNI REZULTATI U €/PE	94
Tabela XXI: INDEKS TROŠKOVA PO TONI	95
Tabela XXII: SAŽETAK JEDINIČNIH TROŠKOVA ZA RAČUNANJE KAPITALNIH IZDATAKA	96
Tabela XXIII: JEDINIČNI TROŠKOVI ZA OPEX	96
Tabela XXIV: CILJEVI VEZANI ZA PREMOŠČAVANJE NEDOSTATAKA	97
Tabela XXV: TROŠKOVI SMANJENJA EMISIJA ZAGAĐUJUĆIH MATERIJAMA	101
Tabela XXVI: TROŠKOVI SMANJENJA EMISIJA ZA FBIH	101
Tabela XXVII: CILJEVI VEZANI ZA EMISIJE U ZRAK	101
Tabela XXVIII: TRENUTNI NIVOI EMISIJA (PROCJENE ZA FBIH ZA 2013. GODINU)	102
Tabela XXIX: UKUPNI RAST EMISIJA GHG	103
Tabela XXX: POTREBNA SMANJENJA EMISIJA	103
Tabela XXXI: DISKONTOVANI INVESTICIONI TROŠKOVI POTREBNI ZA POSTIZANJE CILJEVA	105
Tabela XXXII: JEDINIČNI TROŠKOVI PRIMIJENJENI NA NOVA ZAŠTIĆENA PODRUČJA U EUR/ha	107
Tabela XXXIII: POVRŠINA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA U FBIH	107
Tabela XXXIV: CILJEVI USKLAĐENOSTI (ZAŠTITA PRIRODE)	108
Tabela XXXV: TROŠKOVI OSOBLJA U PRIBLIŽAVANJU PROPISA O BUCI	111
Tabela XXXVI: OSTALI BUDŽETSKI TROŠKOVI PRIBLIŽAVANJA U OBLASTI BUKE	112
Tabela XXXVII: RASPODJELA DRŽAVNOG BUDŽETA ZA USKLAĐIVANJE U OBLASTI BUKE	112
Tabela XXXVIII: CILJEVI ZA USKLAĐIVANJE U HEMIJSKOM SEKTORU	113
Tabela XXXIX: TROŠKOVI USKLAĐENOSTI KOJE SNOSI UPRAVA	114
Tabela XL: KAPITALNI TROŠKOVI KOJE ĆE SNOSITI INDUSTRIJA	114
Tabela XLI: VIŠEGODIŠNJI TROŠKOVI PRIBLIŽAVANJA	117
Tabela XLII: DISTRIBUCIJA TROŠKOVA PO SEKTORIMA	118
Tabela XLIII: DISTRIBUCIJA PO VRSTAMA TROŠKOVA	120
Tabela XLIV: PRIHODI DOMAĆINSTAVA KOJI SE MOGU ISKORISTITI ZA POVRAĆ TROŠKOVA	122
Tabela XLV: FINANSIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA POSTIZANJE USKLAĐENOSTI	123
Tabela XLVI: PRELAZNI PERIODI POTREBNI ZA POSTIZANJE USKLAĐENOSTI	124
Tabela XLVII: FINANSIRANJE NEDOSTAJUĆIH SREDSTAVA	127
Tabela XLVIII: POTREBNA PODRŠKA OD JAVNOG SEKTORA	128
Tabela XLIX: SAŽETAK MONETIZOVANIH KORISTI	131
Tabela L: UKUPNE KORISTI IZ USKLAĐENOSTI	131
Tabela LI: POREĐENJE TROŠKOVA I KORISTI VEZANIH ZA USKLAĐENOST	132

SKRAĆENICE

AAQ	Kvalitet ambijentalnog zraka [direktiva] (eng. Ambient Air Quality)
AAU	Jedinica dodijeljene kvote (eng. <i>Assigned Amount Units</i>)
AIMCS	Identifikacija, kretanje i kontrola životinja (eng. Animal Identification, Movement and Control)
AP	Akcioni plan
API	Akcioni plan za provođenje
APID	Akcioni plan za provođenje DSIP-a
BAT	Najbolje dostupne tehnike (eng. <i>Best Available Techniques</i>)
BEP	Najbolja praksa u oblasti okoliša (eng. <i>Best Environmental Practice</i>)
BDP	Bruto domaći proizvod
BHDCA	Direkcija za civilnu avijaciju Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
BREF	Referentni dokumenti o najboljim dostupnim tehnikama
Capex	Utrošak kapitala [trošak investicije]
CBA	Analiza koristi i troškova (eng. <i>Cost-Benefit Analysis</i>)
CCS	Hvatanje i skladištenje karbona [direktiva] (eng. <i>Carbon Capture and Storage</i>)
CDM	Mehanizam čistog razvoja [u kontekstu Kyoto sporazuma] (eng. <i>Clean Development Mechanism</i>)
CER	Potvrđeno smanjenje emisija (eng. <i>Certified Emission Reductions</i>)
CITL	Dnevnik transakcija zajednice [u kontekstu gasova staklene bašte] (eng. <i>Community Independent Transaction Log</i>)
CITES	Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divlje flore i faune (<i>Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora</i>)
CKV	Ciljevi kvaliteta vode
CLRTAP	Konvencija o dalekosežnom prekograničnom zagađenju zraka (<i>Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution</i>)
CO₂	Ugljen dioksid
DEI	Direkcija za evropske integracije
DEU BiH	Delegacija Evropske unije u BiH
DFT	Državna fokalna tačka
DLP	Dobra laboratorijska praksa
Dom.	Domaćinstvo [npr. prihodi; rashodi]
DPUA	Državni program usvajanja pravne stečevine EU
DSI	Decentralizovani provedbeni sistem [u kontekstu EU pomoći]
DSIP	Plan za provođenje direktive (eng. <i>Directive Specific Implementation Plan</i>)
EAS, Strategija	Strategija aproksimacije propisa pravnoj stečevini EU u oblasti zaštite okoliša (eng. <i>Environmental Approximation Strategy</i>)
EBRD	Evropska banka za obnovu i razvoj (European Bank for Reconstruction and Development)
ECAIP	Procjena troškova i investicioni plan za zaštitu okoliša (eng. <i>Environmental Cost</i>)

Assessment and Investment Plan)

ECHA	Evropska agencija za hemikalije (<i>European Chemical Agency</i>)
ECJ	Evropski sud pravde (<i>European Court of Justice</i>)
EEA	Evropska agencija za zaštitu okoliša (<i>European Environment Agency</i>)
EEO	Električni i elektronski otpad
EIB	Evropska investicijska banka (<i>European Investment Bank</i>)
EIONET	Evropska mreža za informisanje i osmatranje okoliša (<i>European Environment Information and Observation Network</i>)
EK / EZ	Evropska komisija [odnosno Evropska zajednica, u zakonodavnom kontekstu]
EMAS	Sistem upravljanja i revizije okoliša (eng. Environmental Management and Audit Scheme)
EnvIS	EU IPA projekat - Jačanje institucija za zaštitu okoliša u Bosni i Hercegovini i priprema za pretpristupne fondove (EuropeAid/128786/C/SER/BA)
EPJ	Ekonomsko-politička jedinica
E-PRTR	Evropski registar ispuštanja i prenosa zagađujućih materija (eng. European Pollutant Release and Transfer Register)
ERU	Jedinica smanjenja emisija (eng. Emission Reduction Units)
ETC	Evropski tematski centri (<i>European Topic Centres</i>)
EU	Evropska unija
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FCT	Tarife za puni povrat troškova (eng. Full Cost Recovery Tariffs)
FFS	Fitofarmaceutska sredstva
FMOiT	Federalno ministarstvo okoliša i turizma
FMPVŠ	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
FMZ	Federalno ministarstvo zdravstva
GEF	Globalni fond za zaštitu okoliša (Global Environmental Fund)
GHG	Gasovi staklene bašte (eng. Green House Gases)
GSE	Glavni sastavni element (u kontekstu EEA)
GVE	Granične vrijednosti emisija
ICAO	Međunarodna organizacija civilne avijacije (International Civil Aviation Organization)
IED	Direktiva o industrijskim emisijama (eng. Industrial Emissions Direktiva)
IFI	Internacionalna finansijska institucija
IGA	Institucionalna analiza nedostataka (eng. Institutional Gap Analysis)
IKZ	Integralna kontrola zagađenja
INSPIRE	Infrastruktura za prostorno informisanje (eng. Infrastructure for Spatial Information) [EU direktiva]
IPA	Instrument pretpristupne pomoći (eng. Instrument for Pre-Accession Assistance) [EU]
IPKZ	Integralna prevencija i kontrola zagađenja
ISO	Međunarodna organizacija za standardizaciju (International Organization for Standardization)

IT	Informacione tehnologije
ITL	Dnevnik transakcija [u kontekstu gasova staklene bašte] (eng. Independent Transaction Log)
JIE	Jugoistočna Evropa
JLSU	Jedinica lokalne samouprave
JKP	Javno komunalno preduzeće
JP	Javno preduzeće
KbR	Konvencija o biološkoj raznolikosti
KfW	Kreditanstalt für Wiederaufbau [bankarska grupacija]
KSS	Konferencija sporazumnih strana [u međunarodnim sporazumima]
LE	Lokalni ekspert
LEAP	Lokalni akcioni plan za zaštitu okoliša (eng. Local Environmental Action Plan)
LSU	Lokalna samouprava
MAPP	Politika prevencije većih nezgoda (eng. Major-accident Prevention Policy)
ME	Međunarodni ekspert
MoU	Memorandum o razumijevanju (eng. Memorandum of Understanding)
MPT	Maksimalna prihvatljiva tarifa
MTK	Ministarstvo komunikacija i prometa/transporta [BiH]
MVTEO	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH
NAP	Nacionalni akcioni plan
NEC	Državna gornja granica emisija (eng. National Emissions Ceiling)
NDT	Nadležno državno tijelo
NMVOC	Nemetanska isparljiva organska jedinjenja (eng. Non-methane Volatile Organic Compounds)
NOx	Azotni oksidi
NRC	Nacionalni/državni referentni centar [EEA]
NTC	Nacionalni/državni tematski centar [EEA]
NPV	Čista/neto sadašnja vrijednost (eng. Net Present Value)
ODS	Materije koje uništavaju ozon (eng. Ozone Depleting Substances)
ODV	Okvirna direktiva o vodama
OECD	Organizacija za saradnju i razvoj (Organisation for Cooperation and Development)
OM	Opasne materije
O&M	Poslovanje i održavanje (eng. Operations & Maintenance)
OO	Opasni otpad
OP	Operativni program
Opex	Operativni troškovi (troškovi O&M)
PAN	Pravna analiza nedostataka
PCB	Polihlorovani bifenili
PCT	Polihlorovani terfenili
PI	Plan implementacije/provođenja
PM[10; 2,5]	Mikročestice

PNP	Paritet nabavnih cijena
POV	Površinska voda
POZ	Postojani organski zagađivači
PPK	Posebno područje konzervacije
PPZ	Područje pod posebnom zaštitom
PRSL	Područje riječnog sliva
PRTR	Registar ispuštanja i prenosa zagađujućih materija (eng. Pollutant Release and Transfer Register)
PUO	Procjena uticaja na okoliš
PV	Pitka voda
PZV	Podzemne vode
RAINS	Regionalni model za simulaciju zagađenja zraka
REACH	EU Uredba o registraciji, procjeni, autorizaciji i ograničenju hemikalija
REL	Regija sa uspostavljenim sanitarnim deponijama (eng. Region with Established Sanitary Level Landfills)
RMAS	Regije gdje postoji među-općinski sporazum
ROD	Baza podataka za prijavu obaveza [EU] (eng. Reporting Obligations Data Base)
RS	Republika Srpska
RSIP	Planovi za provođenje uredbe (eng. Regulation Specific Implementation Plan)
RSL	Riječni sliv
RP	Redovno poslovanje
RWC	Regija gdje su započeti radovi [na uspostavi sanitarnih deponija]
SIEF	Forum za razmjenu informacija o materijama [u kontekstu hemikalija] (eng. Substance Information Exchange Forums)
Sl.Glas.	Službeni glasnik
SO	Spaljivanje otpada
SO₂	Sumpor dioksid
SPO	Strateška procjena okoliša
SRD	Direktiva o standardizovanom izvještavanju (eng. Standardized Reporting Direktiva)
SRDSIP	Specifični plan za direktivu o standardizovanom izvještavanju (eng. Standardized Reporting Directive Specific Plan)
SSP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
STE	Sistem trgovine emisijama [unutar EU]
SUO	Studija uticaja na okoliš
TO₂	Titanijum dioksid
TOC	Tabela podudarnosti (eng. Table of Concordance)
ToR	Projektni zadatak (eng. Terms of Reference)
TP	Tehnička podrška
UEU	Ugovor o Evropskoj uniji
UEZ	Ugovor o Evropskoj zajednici

UFEU	Ugovor o funkcionisanju Evropske unije
UI	Upitnik o implementaciji (eng. Implementation Questionnaire)[u RENA ili ECRAN kontekstu]
UMZ	Urbane morfološke zone (naselja) [u kontekstu prečišćavanja urbanih otpadnih voda]
UNECE	Ekonomska komisija Ujedinjenih nacija za Evropu (<i>United Nations Economic Commission for Europe</i>)
UNGHS	UN-ov globalno usklađeni sistem za klasifikaciju i označavanje hemikalija (<i>eng. UN Globally Harmonised System od Classification and Labelling od Chemicals</i>)
UNFCCC	Okvirna konvencija Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama (<i>eng. United Nations Framework Convention on Climate Change</i>)
UOV	Urbane otpadne vode [direktiva]
UPDom.	Ukupni prihodi domaćinstva
VOC	Isparljiva organska jedinjenja (eng. Volatile Organic Compounds)
VPS	Velika postrojenja za spaljivanje
VS	Vodosnabdijevanje
WMO	Svjetska meteorološka organizacija (eng. <i>World Meteorological Organisation</i>)
WVTA	Odobrenje za tip vozila (<i>eng. Whole Vehicle Type-Approval</i>)
ZČ	Zemlje članice
ZI	Zajednička implementacija (mehanizam) [u kontekstu Kjoto sporazuma]

SAŽETAK

Pridruživanje BiH Evropskoj uniji je cilj kome se BiH formalno posvetila potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) 2008. godine. U skladu sa Kopenhagenskim i Madridskim kriterijumima EU, u zemljama koje pretenduju da se pridruže EU aproksimacija propisa predstavlja jedinstvenu obavezu, prihvaćenu potpisivanjem SSP-a. Proces aproksimacije predstavlja usklađivanje svih propisa, pravila i postupaka koji se primjenjuju u pristupnoj zemlji sa pravnom stečevinom EU (uredbama, direktivama, odlukama, itd.). U skladu sa EU Agendom 2000, zemlje kandidati za članstvo u EU treba da usvoje realne dugoročne državne strategije za postepeno i efektivno usklađivanje svog zakonodavstva sa pravnom stečevinom EU, što je proces koji mora početi prije pridruživanja, a naročito po pitanju rješavanja problematike zagađenja vode i zraka. Ove strategije treba da definišu ključne prioritetne oblasti i ciljeve koje je potrebno postići do dana pridruživanja, kao i raspored za buduću potpunu usklađenost; stoga je osiguranje ispunjenja obaveza uključeno u SSP. Ovo se odnosi i na aproksimaciju propisa u oblasti zaštite okoliša u BiH; okoliš je jedno od pitanja o kojima će BiH pregovarati sa EU u skladu sa Poglavljem 27. SSP-a i zauzima cca 30% ukupnog zakonodavstva EU.

U slučaju BiH, Evropska Komisija je u svom Izvještaju o napretku iz 2013. godine ocijenila da nedostatak stvarne političke podrške programu EU rezultira jako ograničenim napretkom po pitanju aproksimacije zakonima i standardima EU. Stoga su od strane EU postavljena jasna očekivanja da će BiH usvojiti jedinstvenu strategiju aproksimacije propisa u oblasti zaštite okoliša (EAS) za cijelu zemlju. EU je obezbijedila finansijsku podršku izradi nacrtu EAS-a BiH i entitetskih i BD BiH dokumenata za njegovo provođenje u sklopu provedbe IPA projekta EnvIS (2011-2014).

Za razliku od ostalih zemalja Jugoistočne Evrope (JIE), zbog složenosti ustavnog poretka u BiH pristup aproksimaciji propisa u oblasti zaštite okoliša se sastoji od kompleta od četiri strateško-planska/programska dokumenta - jednog primjenjivog na cijelu teritoriju zemlje i tri na teritorije u sklopu konstitucionalnih jedinica BiH. Samo sva četiri dokumenta zajedno će činiti usklađeno tijelo strategije aproksimacije, umjesto jednog državnog strateškog dokumenta (EAS) što je slučaj u drugim (potencijalnim) zemljama kandidatima. Razmatranje dokumenta EAS-a BiH od strane Vijeća ministara, te entitetskih i BD dokumenata na vladama predstavlja preduslov za učešće BiH u programu EU IPA II.

Provođenje dokumenata aproksimacije propisa sa pravnom stečevinom EU u oblasti zaštite okoliša od strane nadležnih vlasti u BiH, entitetima i Brčko Distriktu, u skladu sa pozitivnim zakonima i relevantnim procedurama, je korak koji slijedi nakon usvajanja EAS BiH, entitetskih i BD dokumenata. Po dogovorenom konceptu, EAS-BiH te entitetski i BD BiH dokumenti su izrađeni tako da čine dijelove jedinstvene strateško-planske dokumentacije, čime bi se trebali osigurati uslovi da:

- BiH ispoštuje svoje prihvaćene međunarodne obaveze iz SSP (2008); usvajanjem EAS-BiH, BiH će imati vitalno važnu strategiju koja se može primijeniti na cijeloj teritoriji zemlje; i
- FBiH, RS i BD BiH pruže potrebnu podršku BiH u ispunjavanju preuzetih međunarodnih obaveza, u skladu sa Ustavom BiH.

Dokumenti na nivou FBiH, RS i BD BiH će istovremeno osigurati i sljedeće:

- provedbu EAS-a na njihovim teritorijama; i
- potpuno ispunjenje svojih ustavnih nadležnosti po pitanju transpozicije, provedbe i izvršenja pravne stečevine EU.

Pravna stečevina EU u oblasti zaštite okoliša sadržana u ovim strateško-planskim dokumentima, se sastoji od osam grupa zakonodavnih instrumenata: horizontalni, voda, otpad, kvalitet zraka i klimatske promjene, industrijsko zagađenje, hemikalije, zaštita prirode, te buka u okolišu. Zakonodavstvo EU je u EAS-BiH predstavljeno toliko detaljno koliko je neophodno za potrebe aproksimacije. Aneks I EAS-BiH sadrži iscrpan spisak propisa koji su predmet transpozicije u domaće zakonodavstvo. EAS se ne bavi specifičnostima međunarodnih obaveza koje je BiH preuzela u domenu zaštite okoliša. Međutim, s obzirom da je EU jedna od strana u velikom broju međunarodnih ugovora o zaštiti okoliša, te da su u velikom broju slučajeva zahtjevi iz takvih međunarodnih ugovora ugrađeni u zakone EU (koji predstavljaju osnovu transpozicije), bilo je neizbježno da i EAS-BiH u određenoj mjeri uključuje sadržaj povezan sa takvim međunarodnim ugovorima. Spisak izvora međunarodnih obaveza BiH u oblasti zaštite okoliša se nalazi u Aneksu II ovog dokumenta.

Proces pridruživanja i pristupanja EU, iz perspektive pravnog sistema FBiH predstavlja složen i iterativan proces koji se sastoji od tri međusobno povezana segmenta:

- Transpozicije pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša u lokalne (pravne) sisteme na nivou FBiH;
- Provedbe lokalnih propisa koji prenose (transponuju) pravnu stečevinu EU u oblasti zaštite okoliša, što uključuje uspostavu institucionalnog okvira (na nivou države, entiteta i BD BiH), sposobnog da u praksi provede novu zakonsku regulativu usklađenu sa zakonima EU;
- Stvaranje izvršnih mehanizama u FBiH putem kojih će se osigurati adekvatno ponašanje svih subjekata i poštovanje novih propisa (usklađenih sa pravnom stečevinom EU u oblasti zaštite okoliša), korištenjem nadzornog sistema i kaznenih i podsticajnih mjera.

Relevantna ustavna, pravna i institucionalna pitanja u FBiH su izložena i detaljno obrađena u odgovarajućim poglavljima EAS-BiH, te u poređenju sa zahtjevima EU navedenim u sklopu EAS-BiH predstavljaju osnovu za utvrđivanje postojećih nedostataka i preporuka za njihovo rješavanje od strane vlasti FBiH.

Tekst Programa aproksimacije propisa Federacije BiH sa pravnom stečevinom EU u oblasti zaštite okoliša je pripremljen zajedno i paralelno sa tekstom EAS-BiH, kako bi se postigla njihova maksimalna usklađenost. Razvijeni su na osnovu prethodno obavljenih temeljnih analiza pravnih, institucionalnih i ekonomskih nedostataka relevantnih za proces aproksimacije propisa u oblasti zaštite okoliša u BiH, i naročito u FBiH, te radnih dokumenata pripremljenih u okviru EnvIS projekta realiziranog uz finansijsku podršku EU, kao i učešćem svih relevantnih institucija na federalnom i kantonalnom nivou tokom trajanja projekta. Oba teksta koja sačinjavaju strateško-planske instrumente su potpuno usklađena sa ustavnim nadležnostima BiH i FBiH i njihovim pravnim sistemima, i odražavaju njihove specifične razvojne potrebe. Shodno potrebama korisnika, dogovoreni pristup je ograničen izuzimanjem mogućnosti nacrtati novih ili izmjene postojećih zakona, te kreiranja i predlaganja uspostave novih institucija.

Ova analiza je dala odgovore na pitanja da li, i u kojoj mjeri, postoje nedostaci u postojećim propisima u oblasti zaštite okoliša u BiH i FBiH - u poređenju sa potrebnom transpozicijom relevantnih zakona EU u pravne sisteme BiH i FBiH. Drugim riječima, pokazan je trenutni stepen napretka u transponovanju EU zakona u oblasti zaštite okoliša u pravni sistem FBiH. Što se tiče institucija nadležnih za zaštitu okoliša, prikazana je revizija zahtjeva EU koja, u poređenju sa revizijom postojećih institucija u FBiH, možda može ponuditi odgovor na pitanje o tome šta je do sada urađeno i šta je još potrebno uraditi da

bi se stvorio institucionalni okvir usklađen sa zakonima EU i visokim nivoom zaštite, očuvanja i unapređenja okoliša.

U skladu sa provedenim analizama, utvrđeni su pravni i institucionalni nedostaci u FBiH i ponuđene preporuke za poduzimanje prioriteta mjera za svaki od analiziranih pod-sektora u oblasti zaštite okoliša (kratkoročno za period 2-4 godine i srednjoročno za period 4-6 godina) kako bi se utvrđeni nedostaci mogli premostiti.

Ekonomski aspekti ovog dokumenta su obrađeni u uslovima nedovoljne dostupnosti podataka što je uzrokovalo duži razvoj modela, naročito s obzirom na to da je državni (BiH) pristup morao biti segmentiran i posebno prilagođen za FBiH i druge ustavne jedinice unutar BiH - što je jedinstven slučaj u Evropi. Međutim, bez obzira na ovu vrstu problema, bilo je moguće izvršiti procjenu da će ukupan trošak aproksimacije u BiH iznositi oko 7,1 milijardi eura tokom perioda od 30-40 godina. U istom ovom periodu, vrijednost koristi od aproksimacije je procijenjena na 13,2 milijardi eura za čitavu zemlju. Sve procjene za FBiH se baziraju na sektorskim procjenama troškova (voda, otpad, kvalitet zraka i klimatske promjene, itd.).

Istovremeno je bilo moguće izvršiti i identifikaciju mogućih izvora sredstava iz kojih bi se pokrili troškovi aproksimacije, sa naročitim naglaskom na tzv. "visokoinvesticione" direktive, i predložiti adekvatne preporuke.

Ovaj dokument će služiti kao pouzdana baza za strukturisan nastavak procesa aproksimacije propisa (koji je trenutno u zastoju), uz snažnu podršku EU kroz Program IPA II. Dokument će biti periodično revidiran i inoviran u skladu sa procesima u BiH po pitanju Evropskih integracija, reforme koje se tiču institucionalnih i administrativnih kapaciteta, te drugih aktivnosti koje se postavljaju pred BiH, kao zemlje sa statusom predkandidata/kandidata.

I. UVOD

Proces stabilizacije i pridruživanja (PSP) je opći okvir politike proširenja Evropske unije, stvoren za zemlje jugoistočne Evrope (osim Turske) i pokrenut 1999. U oblasti okoliša, PSP ima za cilj poboljšanje i postizanje visokog nivoa zaštite. U smislu zaštite okoliša, treba spomenuti nekoliko specifičnih osobina PSP-a, koje određuju strateški okvir za djelovanje u zemljama sa težnjom da se priključe EU:

- Usklađivanje sa normama i standardima EU za okoliš
- Stavljanje pitanja zaštite okoliša visoko na listi političkih pitanja, na svim nivoima vlasti
- Razmjena iskustava i znanja sa novim zemljama članicama EU, koje imaju svježe iskustvo u procesu tranzicije
- Jača saradnja na prekograničnim pitanjima okoliša
- Povećana svijest javnosti o pitanjima okoliša kroz veću otvorenost i pristup informacijama o okolišu.¹

Praktično govoreći, skup zakonodavstva EU o okolišu (pravna stečevina EU u oblasti zaštite okoliša), koji se sastoji od preko 200 zakonodavnih akata, mora biti transponovan u pravni sistem države u kratkom vremenskom periodu (šest godina). Generalno slabe institucije koje nemaju dovoljno osoblja je potrebno znatno ojačati kako bi se osposobile za provedbu i izvršenje pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša. Nadležnosti za pitanja okoliša su često podijeljena između više tijela javne uprave (ministarstva i druge institucije) na različitim nivoima vlasti (državni, regionalni, lokalni), što zahtijeva dobre koordinacione mehanizme. Konačno, potrebna su značajna finansijska sredstva i investicije u infrastrukturu i tehnologiju kako bi se postrojenja i infrastruktura uspostavili, poboljšali i modernizovali, posebno u sektorima otpada i voda.²

Pristupanje EU je prioritet u politici BiH. Politička opredjeljenja i odluke su poprimili pravno obavezujući oblik potpisivanjem SSP-a između Evropske unije, njenih 28 zemalja članica i Zajednice za atomsku energiju sa jedne strane, i Bosne i Hercegovine sa druge strane, 26. juna 2008. godine u Luksemburgu. Ratifikacijom SSP-a u novembru 2008. godine, država BiH je postigla status zemlje potencijalnog kandidata i prihvatila obavezu da uskladi svoje propise sa pravnom stečevinom EU i da stvori institucionalni okvir za efektivnu provedbu propisa usklađenih sa zahtjevima EU. Potrebno je naglasiti da su vlasti na svim nivoima u BiH zakonski obavezne da aktivno učestvuju u procesu pridruživanja BiH Evropskoj uniji kroz proces aproksimacije pravnih propisa onima u EU i prilagođavanje institucija na svim nivoima za transponovanje pravne stečevine EU, kao i provođenje i izvršenje usklađenih propisa. SSP je stupio na snagu 1. juna 2015. godine.

Usvajanjem 7. akcionog programa za okoliš, okolišna politika EU obuhvata zrak, hemikalije, kružnu ekonomiju, ozelenjavanje javnih nabavki, industriju, međunarodna pitanja, korištenje zemlje, more i obalu, prirodu i biološku raznovrsnost, buku, efikasnost korištenja resursa, tlo, održiv razvoj, otpad i vode.³ Sažetak zakonodavstva EU o okolišu obuhvata odredbe o klimatskim promjenama, općim pitanjima (akcionim programima, principima, instrumentima, primjeni i kontroli, itd.), održivom razvoju (strategiji, integraciji politike okoliša, upravljanju otpadom, zagađenju zraka, zaštiti i upravljanju vodama, zaštiti prirode i biološke različitosti, zaštiti tla, civilnoj zaštiti, hemikalijama,

¹ http://ec.europa.eu/environment/enlarg/index_en.htm. Dostupno 20.06.2014. godine

² *Id.*

³ *Vidjeti:* http://ec.europa.eu/environment/policies_en.htm. Dostupno 20.06.2014. godine

zagađenju bukom i međunarodnoj saradnji.⁴ Oblast okoliša zauzima cca 30% ukupnog zakonodavstva EU.

U svrhu aproksimacije zakonodavstva BiH, pravna stečevina EU u oblasti zaštite okoliša je grupisana u nekoliko grupa zakonodavnih akata koje se bave:

- Horizontalnim pitanjima
- Zaštitom i upravljanjem vodama
- Upravljanje otpadom
- Okolišnim zrakom i klimatskim promjenama
- Industrijsko zagađenje
- Hemikalije
- Zaštita prirode i
- Bukom u okolišu.

Lista pravnih instrumenata FBiH kojima su regulisana ova pitanja i koji sadrže brojne odredbe usklađene sa pravnom stečevinom EU se nalazi u odgovarajućim tabelama niže u tekstu, u Aneksu I ovog dokumenta, kao i u Aneksu I EAS-BiH.

Metodologija koje je primijenjena pri izradi teksta EAS-BiH i ovog dokumenta počiva na iscrpnim prethodnim analizama, koje se sastoje od detaljnih analiza nedostataka (*gap* analiza) u pravnom, ekonomskom i institucionalnom aspektu i služe kao dokumentarna podloga i kontekst unutar kog su pripremljeni tekstovi EAS-BiH i provedbenih dokumenata za entitete i BD BiH. Cilj ovih analiza je bilo utvrđivanje izvodljivosti EAS-BiH i entitetskih i BD BiH provedbenih instrumenata koje je potrebno razviti i usvojiti u sklopu konsistentnog i međusobno usklađenog kompleta strateško-planskih dokumenata za BiH, usklađenih sa postojećim ustavnim i pravnim nadležnostima i procedurama, a sa ciljem podrške aproksimaciji propisa BiH pravnoj stečevini EU u oblasti zaštite okoliša, kao međunarodnoj obavezi.

Pravni aspekti koji su istraženi obuhvataju:

- Dubinsku pravnu analizu međunarodnih i domaćih (država, entiteti / distrikt) obavezujućih dužnosti javnih vlasti BiH, FBiH, RS i BD BiH povezanih sa procesom aproksimacije propisa širom BiH pravnoj stečevini EU u oblasti zaštite okoliša;
- Identifikaciju i pregled velikog dijela pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša koji bi trebao biti transponovan u pravne sisteme u BiH;
- Pregled i procjenu relevantnog zakonodavstva na nivou BiH, entiteta i distrikta, koje je grupisano u osam grupa koje odgovaraju strukturi pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša, kako je prikazano iznad;
- Utvrđivanje potencijalnih i postojećih nedostataka u BiH propisima u oblasti zaštite okoliša i
- Predlaganje / preporučivanje kratkoročnih i srednjoročnih prioriteta za aktivnosti.

⁴ Vidjeti: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/index_en.htm. Dostupno 20.06.2014. godine

Rezultati pregleda relevantnih pravnih pitanja su pokazali nivo postignutog napretka u transponovanju pravne stečevine EU u pravni sistem BiH i njenih sastavnih jedinica, u poređenju sa željenim punim transponovanjem zakonodavstva EU u oblasti zaštite okoliša. Preporučuje se preduzimanje prioriternih mjera u svakom od analiziranih sektora (u kratkoročnim periodima - 2-4 godine i srednjoročnim periodima - 4-6 godina).

Detaljni pregledi institucionalnih zahtjeva EU su prikazani u EAS-BiH, u sklopu pojedinačnih poglavlja koja se bave predstavljenim sektorima pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša. Posebni institucionalni zahtjevi (u formi preporuka ili konkretnih zahtjeva) EU, koji su dati u EAS-BiH, obuhvataju:

- Učinkovitu provedbu SPO;
- Učinkovitu provedbu PUO;
- Obezbjedivanje pristupa informacijama o okolišu;
- Obezbjedivanje učešća javnosti u donošenju odluka;
- Obezbjedivanje pristupa pravosuđu;
- Uspostavljanje i funkcionisanje sistema okolišne odgovornosti;
- Uspostavljanje i funkcionisanje infrastrukture za informacije o prostornom planiranju;
- Obezbjedivanje zaštite okoliša kroz krivično pravo;
- Adekvatnu dodjelu odgovornosti za državnu EIONET i obavezujuće dužnosti vezano za izvještavanje;
- Adekvatno upravljanje prostorom oko riječnih bazena;
- upravljanje otpadom;
- zaštitu okolišnog zraka i klimatske promjene, uključujući:
 - kvalitet okolišnog zraka
 - klimatske promjene
 - praćenje i izvještavanje o gasovima staklene bašte
 - šemu trgovanja emisijama u EU
 - hvatanje i skladištenje ugljenika
 - kvalitet goriva
 - emisije CO₂ iz automobila i kombija, kao i pokretnih mašina koje se koriste u izvancestovnom saobraćaju
 - ozonski omotač i fluorisane gasove.
- Industrijsko zagađenje, uključujući:
 - integrisanu kontrolu zagađenja;
 - Seveso III;
 - pojedinačno odobravanje;
 - Registar zagađivača i prenosa zagađenja;
 - eko-obilježavanje; i
 - Sistem za upravljanje i reviziju okoliša (EMAS);

- Upravljanje hemikalijama, uključujući:
 - registraciju
 - informacije o opasnostima i rizicima
 - odobrenja
 - klasifikaciju
 - označavanje
 - obavještanje o supstancama
 - razmjenu informacija, itd.
- Zaštitu prirode, uključujući:
 - opću zaštitu svih ptica u divljini
 - identifikaciju i dizajn posebnih oblasti zaštite (POZ)
 - specifičnu kontrolu trgovine
 - praćenja
 - planiranje
 - zaštitu lokacija, itd. i
- buku u okolišu.

Istraženi institucionalni aspekti su obuhvatili postojeći institucionalni okvir u BiH i njenim ustavnim jedinicama po pitanju nadležnosti za niz pitanja u oblasti zaštite okoliša, utvrđene nedostatke i određene preporuke za poduzimanje prioriternih mjera za njihovo otklanjanje. Stoga je istraživanje bilo fokusirano na institucionalnu problematiku i pitanja raspodjele odgovornosti za transpoziciju i provedbu pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša.

Dijelovi ovog dokumenta, koji se bave različitim sektorima okoliša, sadrže odgovarajuće preglede postojećih nadležnosti institucija FBiH za različita pitanja okoliša. Kada se uporede sa zahtjevima EU, ovi pregledi mogu služiti kao početne ulazne informacije za procjenu neophodnog prilagođavanja institucija FBiH za okoliš za uspješnu primjenu transponovanog zakonodavstva o okolišu.

Istraživanje trenutne situacije je predstavljalo prvi korak u kreiranju sveobuhvatnog strateško - planskog okvira za aproksimaciju propisa u oblasti zaštite okoliša u BiH. Istraživanje je ograničeno na *status quo*, bez pokušaja otkrivanja uzroka i mogućih posljedica trenutne situacije.

Osnovni izvor informacija tokom pripreme EAS-BiH i ovog dokumenta za FBiH su predstavljali pravni instrumenti EU (direktive, uredbe, odluke) i zakonodavstvo (ustavi, zakoni, odluke i propisi) trenutno na snazi u BiH i FBiH, kao i podaci i informacije pribavljeni iz brojnih izvještaja, planova i drugih dokumenata koji se u manjoj ili većoj mjeri odnose na okoliš.

Osim istraživanja pravnih i institucionalnih aspekata aproksimacije, u dokumentarnu podlogu za izradu teksta EAS-a i ovog dokumenta je uključena i temeljna procjena ekonomskih i finansijskih aspekata aproksimacije.

II. KLJUČNI ELEMENTI APROKSIMACIJE PROPISA FBIH U OBLASTI OKOLIŠA

Usvajanje niza različitih političkih instrumenata o pitanjima zaštite okoliša je neophodno da bi se stvorila povoljna klima u društvu i javnoj upravi na svim nivoima uključenim u razvoj, provedbu i izvršenje propisa o zaštiti okoliša usklađenih sa pravnom stečevinom EU iz ove oblasti, i poduzimanje drugih potrebnih mjera. U Agendi 2000, Komisija EU je naglasila da se ni za jednu od zemalja kandidata za članstvo u EU ne može očekivati da u potpunosti ispoštuje pravnu stečevinu EU u bliskoj budućnosti. Samim tim, potrebno je sljedeće

[...] u partnerstvu sa Unijom, potrebno je izraditi realne nacionalne dugoročne strategije za postepeno i efektivno usklađivanje, čije provođenje treba početi u svim zemljama aplikantima prije pristupanja, a posebno po pitanju borbe protiv zagađenja vode i zraka. Ove strategije trebaju identifikovati ključne prioritetne oblasti i ciljeve koje treba ispuniti do datuma pristupanja, kao i vremenske rokove za potpuno ispunjavanje; osiguravajući da obaveze trebaju biti uključene u sporazume o pristupanju. Sve nove investicije trebaju biti u skladu sa pravnom stečevinom EU.⁵

Ovi propisi i druge mjere moraju biti usmjereni ka pokretanju promjena koje će voditi ka visokom stepenu zaštite okoliša i zaštite zdravlja ljudi, kao i postizanju održivog razvoja zemlje u cjelini. Najvažniji politički instrumenti, koji se koriste u praksi u EU i čije se razvijanje, usvajanje i provođenje preporučuje zemljama sa statusom kandidata za članstvo u EU, su sljedeći:

- strategije
- sektorske politike i
- akcioni planovi.

Nakon usvajanja takvih politika, zemlja kandidat može ponuditi jasan uvid u stanje okoliša, potrebne intervencije (zakonodavne, institucionalne, finansijske ili druge prirode) kao i jasne osnove koje EU može iskoristiti za planiranje svoje tehničke i finansijske pomoći sektoru okoliša u predstojećem periodu. Trenutno, takvi instrumenti politika nedostaju i u BiH i u FBiH. Izrada nacrtu teksta EAS - BiH i ove Strategije, je odgovor na takvu situaciju.

U periodu 2002 - 2012, vlasti FBiH su usvojile dva važna strateška instrumenta, koji su još uvijek na snazi i odražavaju posvećenost FBiH da približi svoj okoliš zahtjevima EU.

Tabela I: STRATEGIJE FBIH

Naslov	Usvojeno od strane	Podaci o usvajanju
Strategija upravljanja vodama	Parlament / 2011	33. sjednica Predstavničkog doma FBiH, 20.10.2010. godine / 5. vanredna sjednica Doma naroda Parlamenta FBiH, 20.12.2011. godine Nije objavljena u Službenom Glasniku FBiH

⁵ Agenda 2000, Volume I, Communication: For a Stronger and Wider Union, DOC/97/6, 15.07.1997. godine, str. 65.

Strategija okoliša	Parlament/2009	Predstavnički dom FBiH, 28.05.2009. godine; Dom naroda FBiH 26.10.2009. godine Nije objavljena u Službenom Glasniku FBiH
--------------------	----------------	--

Međutim, ovi strateški instrumenti, kao i drugi akti politika i planiranja, kao što su kantonalni i općinski akcioni planovi okoliša (LEAP), koji nisu u fokusu ovog dokumenta, čine nedovoljan okvir za aproksimaciju u periodu 2014 - 2020 i za odgovarajuće planiranje tehničke i finansijske pomoći EU, koja bi se trebala obezbijediti u istom periodu. Tako bi se određen broj posebnih strateških, planskih i političkih instrumenata, koji su navedeni u Tabeli II ispod, trebao usvojiti u FBiH s ciljem pružanja pomoći državi BiH u ispunjavanju njenih međunarodnih obaveza koje su prihvaćene ratifikovanjem SSP-a i drugih međunarodnih ugovora o okolišu, i s ciljem usklađivanja njene politike okoliša s politikom okoliša EU, koja je navedena u 7. programu djelovanja za okoliš EU.⁶

Tabela II: INSTRUMENTI STRATEŠKOG PLANIRANJA I POLITIKA KOJE BI FBiH TREBALA USVOJITI

br.	Neka vrsta	Napomena
1	PROGRAM APROKSIMACIJE PROPISA U FBiH SA PRAVNOM STEČEVINOM EU U OBLASTI ZAŠTITE OKOLIŠA	<i>Cilj:</i> Pružanje podrške državi BiH u ispunjavanju njenih međunarodnih obaveza u skladu sa Ustavom BiH i SSPom; <i>Svrha:</i> Osiguravanje uslova za koordinisano i usklađeno (s drugim sastavnim dijelovima zemlje) transponovanje, primjenu i provedbu pravne stečevine EU o okolišu u skladu sa EAS - BiH; <i>Obim:</i> Osam pod-sektora pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša (horizontalno zakonodavstvo, upravljanje vodama, upravljanje otpadom, kvalitet zraka i klimatske promjene, industrijsko zagađenje, hemikalije, zaštita prirode i okolišna buka. Strategija EU za mora, kao i pitanja koja se odnose na jonizujuće i nejonizujuće zračenje, nisu u obimu ovog dokumenta
2	AKCIONI PLANOWI ZA PROVEDBU ODREĐENIH (SLOŽENIH) DIREKTIVA, UREDBI ILI CJELOKUPNOG ZAKONODAVSTVA EU U PODSEKTORU OKOLIŠA (APID)	<i>Cilj:</i> Pružanje podrške državi BiH u ispunjavanju njenih međunarodnih obaveza u skladu sa Ustavom BiH i SSPom; <i>Svrha:</i> Osiguranje uslova za punu usklađenost FBiH sa pravnom stečevinom EU u skladu s odgovarajućim DSIP BiH ili propisima ili planovima specifičnim za podsektore

⁶ Odluka br 1386/2013/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. novembra 2013 o Opštem akcionom programu o okolišu Unije do 2020 "Živjeti dobro, u granicama naše planete". Dostupno 13.06.2014. godine na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013D1386&from=EN>

3	PLANOVI AKTIVNOSTI ZA PROVEDBU MEĐUNARODNIH UGOVORA O OKOLIŠU	<p><i>Cilj:</i> Pružanje podrške državi BiH u ispunjavanju njenih međunarodnih obaveza u skladu sa Ustavom BiH i SSPom;</p> <p><i>Svrha:</i> Pružanje provedbe međunarodnih ugovora o okolišu na području FBiH, u skladu s IP BiH</p>
4.	POLITIKA OKOLIŠA FBiH	<p><i>Cilj:</i> Izrada politike FBiH za visok nivo zaštite okoliša i zaštite ljudskog zdravlja u skladu sa 7. programom aktivnosti za okoliš EU, slijedeći obaveze BiH koje proizlaze iz SSP</p>

Neke od tih instrumenata bi trebalo usvojiti u značajno kratkom vremenu. Ova potreba se odnosi najprije na donošenje Programa aproksimacije propisa FBiH sa pravnom stečevinom EU u oblasti zaštite okoliša i (APID-a), barem za najvažnije direktive o "velikim ulaganjima". Razlog za ovo je hitna potreba BiH da se vrati u proces integracije u EU, i "izliječi" sadašnje stanje koje je uzrokovalo da Komisija EU pošalje poruku da je BiH:

[...] u zastoju u procesu evropskih integracija, dok druge zemlje u regiji napreduju. Politički predstavnici ne dijele viziju o općem smjeru i budućnosti zemlje niti o načinu na koji bi trebala da funkcioniše. Nema detaljnog unutrašnjeg političkog dijaloga o temeljnim pitanjima kao što su proces integracije u EU, niti je bilo određivanja prioriteta s tim u vezi.

Plan za EU nije bio prioritet za političke predstavnike u zemlji, što je imalo za rezultat nedostatak napretka u njoj evropskoj perspektivi. [...] Nedostatak stvarne političke podrške planu za EU ima za rezultat jako ograničen napredak takođe po pitanju aproksimacije zakonima i standardima EU. To se posebno odnosi na područja [...] okoliša i klimatske promjene [...].⁷

Komisija je odlučila odgoditi dalje rasprave o IPA II dok se zemlja ne vrati na pravi put u procesu integracije u EU. U nedostatku opipljivog napretka, Bosna i Hercegovina rizikuje da izgubi značajna sredstva IPA-e.⁸

Imajući u vidu da je proces planiranja EU za razdoblje 2014 - 2020. godine završen, bez podrške sektoru okoliša u BiH, usvajanje tih instrumenata, što je prije moguće, osiguralo bi BiH da ispuni jedan od osnovnih uslova za uključivanje sektora okoliša BiH u IPA II program. Bez usvajanja tih dokumenata, zemlja bi mogla biti izložena riziku gubitka ove podrške EU, koju je do sada imala, i nakon 2017. godine, i znatnog smanjenja sposobnosti ispunjavanja svojih međunarodno prihvaćenih obvezujućih dužnosti, koje su navedene u SSP-u.

Pravna obaveza države BiH da postepeno transponuje pravnu stečevinu EU o okolišu u svoje pravne sisteme je ukorijenjena u činjenici da je SSP potpisan i stupio na snagu, a takođe se sastoji i od brojnih obaveza izvještavanja vezano za pitanja okoliša, kao i obaveze prilagođavanja institucija u BiH nadležnih za pitanja okoliša za provedbu i primjenu modernijih propisa o okolišu. Iscrpni podaci i analize su dati u EAS - BiH.

Prema Ustavu BiH, sve vladine funkcije i ovlaštenja, tj. funkcije izvršne vlasti, koje nisu izričito dodijeljene institucijama BiH, pripadaju entitetima (i BD BiH).⁹ Entiteti i bilo koje njihove dalje

⁷ Izvještaj EK u Bosni i Hercegovini o napretku za 2013. godinu, u prilogu dokumenta INFORMACIJA KOMISIJE EVROPSKOM PARLAMENTU I SAVJETU - Strategija proširenja i glavni izazovi 2013-2014 { COM (2013) 700 konačni}, Brisel, 16. oktobar 2013. godine SWD (2013) 415 konačna.

⁸ INFORMACIJA KOMISIJE EVROPSKOM PARLAMENTU I SAVJETU - Strategija proširenja i glavni izazovi 2013 - 2014, Brisel, 16. oktobar 2013. godine COM (2013) 700 konačna.

teritorijalne organizacije (tj. kantoni, gradovi i općine) moraju u potpunosti biti u skladu s Ustavom BiH i odlukama institucija BiH.¹⁰ Ustav BiH zamjenjuje nedosljedne odredbe u zakonima BiH i ustavima i zakonima entiteta.¹¹

Institucije BiH su nadležne za vanjsku politiku.¹² Dakle, entiteti (i BD BiH) imaju obvezu pružiti svu potrebnu pomoć vladi BiH (tj. izvršnoj grani vlasti) u ispunjavanju ("poštovanju") njenih međunarodnih obaveza.¹³ Ova ustavna dužnost je obavezujuća za sve entitete i BD BiH na način da, u hipotetičkoj situaciji gdje takva pomoć nije pružena, ili se izbjegava pružanje pomoći ili otežava ispunjenje međunarodnih dužnosti BiH, se može tumačiti kao akt usmjeren protiv Ustava BiH.

Čitanjem ove tri ustavne odredbe zajedno (član III 1 (a), 3 (b) i 2 (b)), može se zaključiti da one čine zadovoljavajući normativni okvir za ispunjavanje međunarodnih obaveza BiH koje su prihvaćene SSPom. Ovaj normativni okvir, zaokružen nekolicinom zakonskih odredbi, koje su detaljnije pregledane u EAS - BiH, je zapravo državni pravni okvir u kojem se provodi proces aproksimacije. Znajući ovo, neizbježno se moraju imati na umu pojedinačni zahtjevi ustavnih i pravnih sistema FBiH.

Prema tome, EAS - BiH, zajedno sa provedbenim strateškim instrumentima FBiH, se treba posmatrati kao strateški / planski okvir usmjeren njegovanju procesa aproksimacije u FBiH, a time i u BiH, u periodu 2014 - 2020. Usvajanje ovih instrumenata na temelju pozitivnih propisa BiH i FBiH i prema zakonom utvrđenim procedurama, osiguraće jasne uslove za sljedeći ponovljeni korak transponovanja pravne stečevine EU o okolišu u pravni sistem FBiH, bolju provedbu propisa FBiH o okolišu i na kraju, usklađivanje zaštite okoliša u dijelu teritorije BiH koji pripada FBiH sa zahtjevima EU. Prema tome, ova strategija se može vidjeti kao upravni poticaj za njegovanje poželjne transformacije i jačanje sektora zaštite okoliša u FBiH, a time i u BiH.

Razvoj tekstova instrumenata strategija/politika/planiranja u BiH i FBiH, s ciljem aproksimacije sektora okoliša, treba provoditi sljedeći jasnu logiku nadležnosti za propise/politike, koje su podijeljene između različitih upravnih nivoa vlasti za zaštitu okoliša, i hijerarhiju dokumenata. U tom smislu, vlasti FBiH za zaštitu okoliša trebaju slijediti uzorak koji je prikazan u tabeli II.

Što se tiče EIONET-a i odnosa i dužnosti izvještavanja prema Evropskoj agenciji za okoliš, sljedeća strategija, politika i instrumenti planiranja se trebaju razviti i usvojiti (s ograničenim rokom njihovog trajanja¹⁴), s ciljem da država BiH ispuni svoje međunarodne obaveze koje su prihvaćene SSP-om, i kako bi se osigurala provedba tih međunarodnih uslova na cjelokupnoj teritoriji:

- Strateški dokument EIONET - BiH, usklađen sa EAS -BiH, primjenjiv na cijeloj teritoriji BiH
- Odgovarajući strateški instrument FBiH za provedbu EIONET - BiH na teritoriji FBiH
- Plan za provođenje Uredbe o EIONET - BiH (RSIP), koji je primjenjiv na cijeloj teritoriji BiH
- Akcioni plan za provedbu Uredbe o EIONET BiH na teritoriji FBiH, (u skladu s RSIP EIONET BiH)

⁹ Član III. 3 (a).

¹⁰ Član III. 3 (b).

¹¹ Id.

¹² Ustav BiH, Član III 1 (a).

¹³ Ustav BiH, Član III 2 (b).

¹⁴ Mogu biti na snazi i mogu se provesti samo tokom perioda pridruživanja. Od trenutka dobivanja statusa članice EU, ove politike (i posljedično usvojeni propisi) koji se bave ovim pitanjima, moraju se derogirati. Derogacija treba biti ugrađena u završne odredbe pojedinačnih instrumenata. Međutim, čak i u slučaju da se to ne uradi, ove instrumente će derogirati obavezujuće odredbe zakona EU.

- Što se tiče ispunjavanja ostalih dužnosti BiH za izvještavanje u skladu sa Direktivom o standardizovanom izvještavanju (SRD), sljedeći planovi bi trebali biti izrađeni i usvojeni:
 - Plan za provođenje SRD (SRDSIP) bi trebao biti izrađen i usvojen od strane nadležnih tijela BiH kao državni dokument BiH, koji obuhvata i primjenjuje se na cijeloj teritoriji BiH
 - Akcioni plan za provedbu SRDSIP na teritoriji FBiH bi se trebao izraditi za primjenu na teritoriji FBiH nakon (ili paralelno sa) usvajanjem SRDSIP, i trebaju ga usvojiti nadležna tijela FBiH u pravnoj proceduri utvrđenoj u propisima FBiH.

Kao posljedica obaveza koje je BiH preuzela putem SSP-a, praćenje procesa aproksimacije u sektoru okoliša treba da predstavlja dio šire aktivnosti praćenja procesa aproksimacije unutar zemlje. Sve aktivnosti predviđene EAS-om i ovom Strategijom u pretpristupnom periodu predstavljaju obavezan predmet redovnog praćenja i revizije. Sveobuhvatan mehanizam za praćenje postaje važan kada dođe do porasta broja zainteresovanih strana uključenih u proces aproksimacije. Iz ovog razloga uspostavljanje formalnih, strukturisanih sistema, naročito na polju komunikacije, koordinacije, praćenja i izvještavanja, predstavlja jedan od glavnih prioriteta za BiH, u kojima FBiH mora pružiti potrebnu pomoć u provedbi.

U ovom pogledu, FBiH će osigurati efektivno praćenje i izvještavanje o procesu aproksimacije EU na svojoj teritoriji, što, vezano za Poglavlje 27. SSP-a, obuhvata:

- Prikupljanje i elaboraciju podataka i informacija o stepenu provedbe aktivnosti definisanih u EAS - BiH, ovoj Strategiji i relevantnim propisima FBiH, konkretno:
 - pravno usklađivanje/transpozicija i provođenje pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša (Tabela podudarnosti - TP, Upitnik o implementaciji - UI);
 - institucionalni aranžmani (organizacija, kapaciteti);
 - napredak na provedbi investicionih planova;
 - aktivnosti na provedbi/izvršenju;
- Redovnu komunikaciju sa zainteresovanim stranama o procesu aproksimacije okolišu EU na državnom i nivou FBiH;
- Dostavljanje podataka, informacija i ostalih potrebnih ulaznih podataka nadležnim tijelima BiH za izradu mjesečnih, kvartalnih i godišnjih izvještaja o napretku;
- Dostavljanje podataka, informacija i ostalih zahtijevanih ulaznih podataka tijelima BiH nadležnim za izradu (periodičnih) izvještaja o napretku za DEU i EK i EU-BiH Pododbor za sastanke o okolišu.

Svrha praćenja gore opisanog procesa aproksimacije propisa u oblasti zaštite okoliša je pružanje stalnog uvida u tempo provedbe planiranih aktivnosti na aproksimaciji propisa, kao osnove za brzo poduzimanje potrebnih mjera koje će osigurati ravnomjeran i kontinuiran napredak u aproksimaciji propisa u FBiH i BiH, u skladu sa SSP-om. Iz ovog razloga sve strategije, politike i planovi moraju biti fleksibilni i dozvoljavati unošenje neophodnih izmjena i podešavanje prema razvoju situacije u okviru procesa EU integracija u zemlji. Neophodno je usvajanje jasnih i nekomplikovanih procedura za unošenje izmjena na svim upravnim nivoima.

III. INSTITUCIONALNI OKVIR ZA APROKSIMACIJU PROPISA FBIH U OBLASTI OKOLIŠA

1. UVODNE NAPOMENE

Prema Ustavu FBiH, Vlada FBiH i vlade kantona dijele odgovornost za zaštitu okoliša.¹⁵ Ustav dopušta da se ova odgovornost ispunjava zajednički ili odvojeno, ili od strane kantona pod koordinacijom Vlade FBiH.¹⁶ Ustav FBiH daje nadležnost Vladi FBiH da izrađuje politike i nacрте zakona vezano za okoliš.¹⁷ Parlament FBiH ima moć da donosi zakone za ispunjavanje odgovornosti koje su dodijeljene Vladi FBiH.¹⁸

FBiH je administrativno podijeljena na 10 kantona.¹⁹ Određen broj kantona je usvojio propise o zaštiti okoliša u skladu sa svojim ustavima. Međutim, ovaj pregled neće obuhvatiti usvojene kantonalne propise po pitanjima okoliša. Ovdje treba istaknuti samo da Ustav FBiH obavezuje kantone i Vladu FBiH da se međusobno stalno konsultuju u pogledu ovih odgovornosti.²⁰ Ustav dalje zahtijeva od FBiH da djeluje uz poštovanje odgovornosti kantona, različitih uslova u kantonima i potrebe za fleksibilnošću u provedbi pri donošenju zakona i propisa koji se primjenjuju u cijeloj Federaciji BiH.²¹

U skladu sa članom 2. Zakona organizaciji uprave FBiH, upravna tijela Federacije, kantona, gradova i općina su ustanovljena za upravne, stručne i druge zadatke, prema nadležnostima koja su regulisana zakonom i drugim propisima koji posebno regulišu sektor uprave.

U skladu sa članom 11. Zakona, upravna tijela provode zakone i druge propise kroz donošenje odluka o upravnim stvarima i provode stručne aktivnosti koje predviđaju zakon i drugi propisi.

U skladu sa članom 12. Zakona, federalna upravna tijela su odgovorna za provedbu federalnih zakona i drugih federalnih propisa i za osiguranje provedbe posebnih upravnih zadataka koje su federalni propisi prenijeli na kantonalna, gradska i općinska tijela uprave. Federalna upravna tijela, kojima bi bili dodijeljeni posebni upravni zadaci, su takođe izvorno odgovorna za provedbu propisa BiH. Slično, vlasti FBiH su takođe odgovorne za osiguranje provedbe propisa BiH, koji su povjereni određenim upravnim vlastima kantona, gradova ili općina.

Prema članu 32. upravne zadatke, koji su u nadležnosti FBiH i kantona, provešće federalna i kantonalna upravna tijela, dok će upravne zadatke koji su u nadležnosti gradova i općina provesti upravna tijela gradova ili opština.

Prema članu 13., kantonalna upravna tijela direktno provode kantonalne zakone i druge kantonalne propise, i upravne zadatke koji su dati kantonalnim tijelima federalnim zakonom ili drugim federalnim propisom, ili zakonom i drugim propisima BiH, i osiguravaju provedbu kantonalnih zakona i drugih kantonalnih propisa čija je provedba delegirana, za određene upravne zadatke, općinskim ili gradskim upravnim tijelima i kantonu.

¹⁵ Dio III, član 2. stav 1. alineja c Ustava FBiH.

¹⁶ Dio III, član 3. Ustava FBiH.

¹⁷ Dio III, član 3. Ustava FBiH.

¹⁸ Dio IV, član 20. stav 1. alineja d Ustava FBiH.

¹⁹ Dio III, član 2 (c) i 3. Ustava FBiH.

²⁰ Dio III, član 3. Ustava FBiH.

²¹ Dio III, član 3. Ustava FBiH.

Prema članu 14., općinska ili gradska upravna tijela su direktno odgovorna za provedbu propisa koje su usvojili općinski ili gradski savjet, kao i provedbu upravnih zadataka koji su prebačeni ili delegirani federalnim ili kantonalnim zakonima i drugim propisima i propisima BiH općinskim ili gradskim tijelima javne uprave u kantonu.

U skladu sa članom 37., upravna tijela u FBiH su federalna ministarstva i federalne upravne organizacije. Federalne upravne organizacije se mogu ustanoviti kao nezavisne upravne organizacije ili kao upravne organizacije u okviru ministarstava. U skladu sa članom 38., federalna ministarstva se ustanovljavaju s ciljem provođenja upravnih i tehničkih pitanja iz jedne ili više povezanih oblasti koje su u nadležnosti FBiH u oblastima u kojima federalna upravna tijela u potpunosti ili većinom provode ili osiguravaju provedbu propisa FBiH i gdje su odgovorna za njihovu provedbu.

U skladu sa članom 40., federalne upravne organizacije će se ustanoviti kao federalni instituti, federalne direkcije i federalne agencije, ili pod drugim imenom koje je posebno određeno zakonom, ako je to prigodnije u pogledu materije u okviru nadležnosti organizacije. Federalni instituti će se ustanoviti kako bi rješavali određena tehnička i druga pitanja, koja zahtijevaju tehničko znanje i metode tehničkog rada i autonomiju u svom radu.²² Federalne direkcije i agencije će se uspostavljati s ciljem provođenja određenih tehničkih poslova pretežno komercijalnog karaktera, i upravnih stvari s tim u vezi, čija priroda i metod provedbe zahtijevaju odvojenu organizacionu strukturu i autonomiju u radu.²³

Federalne upravne vlasti i organizacije imaju ovlaštenje usvojiti sekundarne (provedbene/izvršne) propise koji su u njihovoj nadležnosti, s ciljem osiguranja provedbe zakona FBiH i drugih federalnih propisa. Dalje, one imaju moć izdati instrukcije i naredbe u usvojiti individualne akte.²⁴

Pored gore navedenih zakona, za rad upravnih vlasti, između ostalih, zakoni navedeni u tabeli III su takođe bitni:

Tabela III: ZAKONI BITNI ZA RAD JAVNIH VLASTI U FBiH

Br.	Naslov
1	Zakon o Vladi Federacije Bosne i Hercegovine ("Sl. novine FBiH", br. 1/94, 8/95, 58/02, 19/03, 2/06 i 8/06)
2	Zakon o državnoj službi u FBiH ("Sl. novine FBiH", br. 29/03, 23/04, 39/04, 54/04, 67/05, 8/06, 4/12 i 99/15)
3.	Zakon o organizaciji organa uprave u FBiH ("Sl. novine FBiH", br. 35/05)
4.	Zakon o Federalnim ministarstvima i drugim tijelima Federalne uprave ("Sl. novine FBiH", br. 58/02, 19/03, 38/05, 2/06, 8/06, 61/06 i 48/11)
5.	Zakon o namještenicima u organima državne službe u FBiH ("Sl. novine FBiH" br. 49/05)
6.	Zakon o inspekciji Federacije Bosne i Hercegovine ("Sl. novine FBiH", br. 69/05)
7.	Zakon o ustanovama („Sl. list R BiH“, br. 06/92, 8/93 i 13/94)

²² Zakon o organizaciji organa uprave u FBiH, član 41

²³ Zakon o organizaciji organa uprave u FBiH, član 42

²⁴ Zakon o upravi FBiH, član 134

Lista propisa koji regulišu nadležnosti federalnih tijela za okoliš se može naći u ANEKSU II ove Strategije.

2. FEDERALNE INSTITUCIJE ZA OKOLIŠ

2.1. UVODNE NAPOMENE

Ustav FBiH, član III 2 (c) je podijelio nadležnosti za okoliš između federalnih i kantonalnih vlasti. Prema članu III Ustava, Federacija i kantoni imaju zajedničku odgovornost štititi okoliš.

Podjela odgovornosti/nadležnosti u oblasti zaštite okoliša, može dovesti do nesigurnosti koji nivo (federalni ili kantonalni) je odgovoran za koji zadatak. Odredba u članu 3.2. Ustava bi se mogla dalje razviti, i koncept zajedničke nadležnosti/odgovornosti se može različito tumačiti. Pitanje je da li se dileme koje mogu proisteći iz ove odredbe trebaju riješiti kroz sporazum na osnovu međusobnog razumijevanja; kroz čestu komunikaciju između kantona i Vlade FBiH, ili će se dvosmislenosti rješavati od slučaja do slučaja. Ovo može dovesti do preklapanja, tako da zainteresovanim stranama bude teško, a ponekad i nemoguće da se oslone na odredbe zakona. S druge strane, nejasna podjela odgovornosti u ovom sektoru može stvoriti jazove ili situacije koje nisu pokrivene zakonom. To takođe oslobađa nadležne vlasti svake odgovornosti za "nedjelovanje", jer se uvijek može opravdati obrazloženjem da je druga strana odgovorna / nadležna za dato pitanje.

Ovaj problem bi se takođe trebao analizirati u skladu sa zahtjevima EU od zemalja članica (ZČ) da uspostave vlasti koje će biti odgovorne i nadležne za stvaranje sistema koji je operativan. U ovom kontekstu nejasne nadležnosti, može postojati određen broj dvosmislenosti vezanih za to čija je nadležnost izdavanje potvrde, na kojoj pravnoj osnovi, u kojem vremenskom okviru i ko treba kontrolisati provedbu zahtijeva i uslova koji su navedeni u dozvoli.

Još jedan problem koji proističe iz nejasnih odgovornosti i nadležnosti je različita situacija u različitim kantonima. Propisi na kantonalnom nivou se primjenjuju samo na kantonalne upravne linije. Ovo može voditi različitim rješenjima u kantonima za istu stvar.

Što se tiče transponovanja propisa EU, mora se imati na umu da transponovanje pravne stečevine EU na kantonalnom nivou nije adekvatno u smislu punog transponovanja pravne stečevine EU. U smislu aktivnosti vezanih za približavanje BiH EU, Parlament FBiH je nadležan za usvajanje propisa u nadležnosti FBiH. Nadležnost Federacije, između ostalih stvari, uključuje usvajanje zakona koji regulišu pitanja okoliša. Sam zakon je ustanovio obavezu Parlamenta da usvoji strategiju za zaštitu okoliša.

Vlada FBiH je ustanovila posebno tijelo za obavljanje posebnih tehničkih zadataka vezanih za integraciju u EU. To je Kancelarija Vlade FBiH za zakonodavstvo i usklađenost sa propisima EU. U kontekstu ove strategije, uloga te Kancelarije je zaslužila posebnu pažnju, jer ona ima nadležnost za verifikaciju da li i do koje mjere predloženi propisi nivoa FBiH transponuju propise EU. Ovo provjeravanje je zasnovano na Odluci Savjeta ministara o instrumentima za usklađivanje propisa BiH sa pravnom stečevinom EU.²⁵

Zakon o organizaciji uprave u FBiH²⁶ omogućava osnovne principe za uspostavljanje i rad javne uprave FBiH. Odredbe ovog zakona određuju poziciju, ulogu, organizaciju, ovlaštenja i dužnosti glavnih

²⁵ "Sl. glasnik BiH", br. 23/11.

²⁶ "Sl. novine FBiH", br. 35/05.

upravnih vlasti FBiH i kantonalnih institucija, kao i ovlaštenja gradonačelnika ili načelnika općina u provođenju upravnih zadataka i ovlaštenja, dužnosti i odnosa vlasti FBiH i institucija, i druga pitanja od važnosti za organizaciju i funkcije ovih tijela u obavljanju njihovih upravnih zadataka.

Upravna pitanja u nadležnosti FBiH i kantona provode Vlada FBiH i upravne vlasti kantona. Upravne nadležnosti gradova i općina provode gradonačelnik ili načelnik općine kroz gradske ili općinske upravne službe.

Kao i sve upravne vlasti, ministarstva FBiH, druge vlasti i institucije su osnovani zakonom. Metod rada i izvršenje funkcija i nadležnosti su regulisani Zakonom o organizaciji uprave FBiH.

Za svrhe ove Strategije, imajući na umu ulogu upravnih vlasti u procesu aproksimacije u smislu provođenja transponovanih propisa EU, jedan od najvažnijih zadataka je nametanje sekundarnih propisa (ukaza, uredbi, odluka, itd.). Sekundarne propise može usvojiti vlada ili rukovodioci upravnih vlasti kada su ovlašteni zakonom to uraditi.

Zakon omogućuje obavezu rukovodilaca upravnih vlasti da aktivno utiču na proces izrade i usvajanja zakona. U kontekstu integracije u EU, ovo pretpostavlja dužnost da se pokrene, promovise i predloži usvajanje propisa usklađenih sa pravnom stečevinom EU. Takođe, trebaju paziti i na promjene u pravnoj stečevini EU i preduzeti mjere za efektivno usklađivanje domaćih propisa.

2.2. FEDERALNO MINISTARSTVO OKOLIŠA I TURIZMA (FMOiT)

Nadležnosti ovog ministarstva su navedene, između ostalog, i u članu 20(a) Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave FBiH²⁷. FMOiT provodi upravne, tehničke i druge zadatke, koji pripadaju nadležnostima FBiH, i koji se tiču, između ostalog, i sljedećeg:

- Zaštite zraka, vode i tla;
- Razvoja strategija i politika zaštite okoliša;
- Postavljanja standarda kvaliteta traka, vode i tla;
- Nadgledanja okoliša i kontrole zraka, vode i tla.

Pravilnik o unutarnjem ustrojstvu²⁸ obezbjeđuje unutrašnje uređenje Ministarstva. Najvažniji sektori zaštite okoliša u okviru FMOiT su:

- Sektor okoliša, koji se sastoji od:
 - Odsjeka za strateške i planske dokumente okoliša;
 - Odsjeka za zaštitu biološke i pejzažne raznolikosti;
 - Odsjeka za zaštitu prirodnih vrijednosti (dobara) i eko-turizam;
 - Odsjeka za zaštitu zraka, vode, tla i upravljanje otpadom
- Sektor za okolišne dozvole, koji se sastoji od:
 - Odsjeka za procjenu uticaja na okoliš;
 - Odsjeka za okolišne dozvole i sprečavanje nesreća velikih razmjera;

²⁷ Sl. novine FBiH, br. 58/02, 19/03, 38/05, 2/06, 8/06, 61/06 i 48/11

²⁸ Vlada FBiH je Pravilnik usvojila na 121. Sjednici, 29.10.2009. godine

- Odsjeka za registre zagađivača, informisanje i obuku;

2.3. FEDERALNO MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA (FMPVŠ)

Nadležnosti ovog ministarstva su navedene, između ostalog, i u članu 19. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave FBiH. FMPVŠ provodi upravne, tehničke i druge zadatke, koji pripadaju nadležnostima FBiH, i koji se tiču, između ostalog, i sljedećeg:

- Zaštite i korištenja poljoprivrednog zemljišta;
- Zaštite poljoprivrednih biljaka i proizvoda;
- Zaštite zdravlja životinja;
- Zaštite i unaprjeđenja šuma, pošumljavanje;
- Zaštite izvora vode, planiranja voda, korištenja vode, zaštite vode za ljudsko korištenje i industriju.

Najvažniji sektor u pogledu zaštite okoliša je Sektor za vode, koji osim korištenja voda i zaštite voda obuhvata i problematiku zaštite od voda (poplava).

2.4. FEDERALNO MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA (FMPU)

Nadležnosti ovog ministarstva su navedene, između ostalog, i u članu 18. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave FBiH. Federalno ministarstvo prostornog planiranja, u trenutnom obliku, postoji od 2006. godine kada je zaštita okoliša isključena iz nadležnosti ovog ministarstva, i pridružena turizmu i formirala novo ministarstvo. U svojoj trenutnoj postavci, Ministarstvo je koncentrisano na prostorno planiranje na nivou FBiH, i korištenje zemlje na nivou FBiH, dugoročno planiranje i korištenje prirodnih resursa i zaštitu nacionalnih spomenika i oblasti od posebne prirodno-građevinsko-kulturne i historijske vrijednosti.

2.5. FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA (FMZ)

Nadležnosti ovog ministarstva su navedene, između ostalog, i u članu 14. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave FBiH. Federalno ministarstvo zdravstva je odgovorno za provođenje upravnih, tehničkih i drugih poslova koji pripadaju nadležnostima FBiH u oblasti zdravlja. Ministarstvo je posebno nadležno za provođenje politika i strategija zdravlja, razvoj i poboljšanje zdravstvene zaštite i sistema osiguranja, i provođenje propisa FBiH o zdravstvenoj zaštiti.

Ministarstvo, zajedno sa Odsjekom za javno zdravlje, nadzor i evaluaciju, radi na čuvanju zdravlja stanovništva kroz organizovane detaljne aktivnosti društva usmjerene prema sprečavanju pojave faktora rizika koji vode bolestima, što je takođe vezano sa očuvanjem okoliša.

Prema članu 17. Zakona o zdravstvenoj zaštiti FBiH²⁹, jedna od ključnih funkcija službe javnog zdravlja je:

- Nadzor nad javnim zdravljem
- Istraživanje i kontrola rizika i prijetnji javnom zdravlju, što obuhvata, između ostalog, efekte faktora rizika za okoliš (voda, zrak, hrana, tlo, buka, visoke i niske temperature, mine, itd.) i

²⁹ "Sl. novine FBiH", broj 46/10

- Usvajanje mjera za sprečavanje da takvi faktori utiču na javno zdravlje.

2.6. FEDERALNO MINISTARSTVO ENERGIJE, RUDARSTVA I INDUSTRIJE

Nadležnosti ovog ministarstva su navedene, između ostalog, i u članu 9. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave FBiH. Ministarstvo je nadležno za upravna, tehnička i druga pitanja koja su u nadležnosti FBiH u oblasti energije, rudarstva, geološkog istraživanja i industrije, ne računajući prehrambenu industriju. Ministarstvo je nadležno za izradu energetske politike i geološkog istraživanja i druga pitanja kako je određeno relevantnim propisima.

Ministarstvo takođe ima nadležnosti u korištenju prirodnih resursa. Ministarstvo je uključeno u ispunjavanje obaveza BiH, prihvaćenih ratifikacijom Sporazuma o energetske zajednici.³⁰

2.7. FEDERALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE (INSPEKTORAT FBIH)

Reorganizacija inspekcije FBiH je provedena kroz usvajanje Zakona o inspekciji Federacije Bosne i Hercegovine.³¹ Zakon obezbjeđuje odvajanje inspekcije od ministarstava i ustanovljava Federalnu direkciju za inspekciju (Inspektorat), tijelo koje je odgovorno direktno Vladi FBiH. FBiH ima federalne i kantonalne inspektore koji provode inspekciju. U članu 5 stav 3, Zakon obezbjeđuje mogućnost da kantonalni inspektorat delegira odgovornost za inspekciju općinama ili gradovima. Na svim nivoima, inspekcije okoliša, provode urbanističko-ekološki inspektori.

U skladu sa članom 23(a) Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave FBiH, Inspektorat FBiH provodi aktivnosti koje spadaju u nadležnosti inspekcije FBiH, što je regulisano Zakonom o inspekcijama u FBiH, koje su organizovane unutar Inspektorata, kao i druge upravne i posebne zadatke u skladu sa Zakonom. U skladu sa Zakonom o inspekcijama, Inspektorat FBiH se sastoji, između ostalog, od sljedećih inspekcija:

- Urbanističko-ekološke inspekcije koja je nadležna, između ostalog, za sljedeće:
 - zaštitu okoliša i prirodnih resursa
 - zaštitu okoliša, kulturno-istorijskih spomenika i prirodnog naslijeđa
 - zaštitu voda
 - kontrolu iskorištenih i otpadnih voda i provedbu planova za zaštitu vodenih resursa od zagađenja
 - poboljšanja ekološkog kvaliteta.
- Inspekcije za vode koja je nadležna, između ostalog, za sljedeće:
 - vode, kvalitet voda i korištenje voda
 - iskorištavanje mineralnih resursa sa dna voda (šljunak, pijesak, kamen)
 - provođenje međunetivetske saradnje vodnih inspekcija

³⁰ Sporazum o osnivanju energetske zajednice su 25. oktobra 2005. godine u Atini potpisale Evropska zajednica i devet ugovornih strana iz jugoistočne Evrope. Nakon ratifikacije, Sporazum je stupio na snagu 1. jula 2006. godine. Kako bi se ispunili ciljevi sporazuma, od strana se očekuje da provedu pravnu stečevinu EU vezano za energiji, okoliš, konkurenciju i obnovljivu energiju, u skladu sa specifičnom situacijom u svakoj zemlji potpisnici. Dana 27. jula 2006. godine, Predsjedništvo BiH je usvojilo Odluku o ratifikaciji Sporazuma o osnivanju energetske zajednice (Službeni glasnik BiH - Međunarodni sporazumi", br. 9/06).

³¹ "Sl. novine FBiH", br. 69/05

- provedbu međunarodnih i međuvladinih obaveza koje se odnose na vode
- ispunjavanje javnih dužnosti u pogledu provedbe zakona i sekundarnih propisa o vodama.

2.8. AGENCIJE ZA VODE

Dvije agencije nadležne za upravljanje vodama u riječnim slivovima su osnovane u skladu sa Zakonom o vodama³² kao federalne javne institucije i prema Zakonu o ustanovama. Agencija za područje Jadranskog riječnog sliva pokriva oblast sliva Jadranskog mora - slivovi rijeka Neretve, Cetine i Krke u upravnim okvirima FBiH. Agencija za područje riječnog sliva rijeke Save upravlja vodenim slivom koji obuhvata dio međunarodnog sliva rijeke Dunav (dio međunarodnog sliva rijeke Save) na teritoriji FBiH. Obje agencije imaju iste dužnosti koje su propisane Zakonom o vodama FBiH, koje uključuju:

- Pripremanje analiza karakteristika vodnog područja
- Pripremanje pregleda uticaja ljudskih na stanje površinskih i podzemnih voda
- Pripremanje ekonomskih analiza korištenja voda
- Uspostavljanje registra zaštićenih područja, kao i područja sa posebnom određenih odlukama Vlade FBiH
- Pripremanje klasifikacije ekološkog, hemijskog i kvantitativnog stanja voda
- Pripremanje programa i organiziranje monitoringa stanja voda
- Pripremanje plana upravljanja vodama i programa mjera
- Organiziranje, prikupljanje, upravljanje i distribuciju podataka o vodnim resursima uključujući uspostavu i održavanje informacionog sistema voda
- Izdavanje vodnih akata.

Agencije se finansiraju iz sredstava vodnih naknada prikupljenih po osnovu Zakona o vodama, gdje je 40 % prihod Agencija, 45% prihod kantona i 15 % prihod Fonda za Zaštitu okoliša.

2.9. FEDERALNI HIDROMETEOROLOŠKI ZAVOD

Nadležnosti Federalnog hidro-meteorološkog zavoda su navedene, između ostalog, i u članu 26. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave FBiH. Zavod je nezavisna federalna upravna organizacija koja obavlja profesionalne i druge zadatke vezane za:

- Stalno nadgledanje u oblasti meteorologije, hidrologije, kvaliteta okoliša, seizmologije i astronomije
- Provođenje istraživanja vezanih za atmosferu, vodene resurse, kvalitet okoliša (voda, zrak, tlo), seizmičke procese i astronomske pojave
- Skupljanje, obradu, analizu i objavljivanje podataka iz njihovog operativnog obima za teritoriju FBiH
- Izdavanje dnevnih vremenskih biltena i prognoza i

³² "Sl. novine FBiH", br. 70/06.

- Aktivnu saradnju sa Svjetskom meteorološkom organizacijom (WMO).

2.10. FEDERALNI ZAVOD ZA STATISTIKU

Nadležnosti Federalnog zavoda za statistiku su navedene, između ostalog, i u članu 25. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave FBiH. Zavod je odgovoran za statistiku i obavezan je skupljati, stvarati, arhivirati, štiti, analizirati i dijeliti statističke podatke za BiH. Provedba programa statističkog istraživanja je jedan od ključnih zadataka Zavoda. Odsjek za statistiku industrije, građevinarstva, poljoprivrede, šumarstva i zaštite okoliša u okviru Sektora poslovne statistike Zavoda je odgovoran za statistiku okoliša.

2.11. FEDERALNI ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVSTVO

Federalni zavod za javno zdravstvo je zdravstvena institucija koja provodi aktivnosti na polju javnog zdravlja u FBiH. Prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti FBiH, osnivač Zavoda je Parlament FBiH. Zavod ima status institucije od posebnog značaja za FBiH. Najvažnije aktivnosti Instituta za javno zdravstvo su:

- Nadzor, evaluacija i analiza statusa zdravlja populacije u Federaciji;
- Promocija zdravlja i sprečavanja bolesti;
- Kontrola prenosivih bolesti;
- Kontrola faktora rizika okoliša i njihovog uticaja na zdravlje;
- Planiranje i razvoj aktivnosti na polju javnog zdravlja;
- Statistika zdravlja;
- Laboratorijske aktivnosti (mikrobiološka i hemijska analiza hrane, vode i predmeta u općoj upotrebi);
- Kontrola jonizujuće radijacije i prisustva radionuklida u zraku, tlu, vodi i hrani;
- Istraživanje u oblasti javnog zdravlja.

2.12. FOND ZA ZAŠTITU OKOLIŠA FBiH

Fond za zaštitu okoliša FBiH je neprofitna javna institucija ustanovljena Zakonom o Fondu za zaštitu okoliša FBiH³³ i Zakonu o ustanovama. Prema zakonu, Fond koristi sredstva propisana Zakonom o vodama i Zakonom o zaštiti okoliša za podsticaje i finansiranje pripreme, provedbe i razvoja različitih programa, projekata i sličnih aktivnosti u cilju čuvanja, zaštite, poboljšanja i održivog korištenja okoliša i korištenja obnovljivih izvora energije. FMOiT je nadzorno upravno tijelo Fonda, dok je nadzor nad provedbom Zakona u nadležnosti inspekcije okoliša. Nadzor nad taksama i drugim prihodima je u nadležnosti Poreske uprave Federalnog ministarstva finansija.

³³ "Sl. novine FBiH", br. 33/03

2.13. MEĐUENTITETSKO TIJELO ZA OKOLIŠ / ŽIVOTNU SREDINU

Pored nadležnih entitetskih i organa BD BiH u pitanjima okoliša, postoji i Međuentitetsko tijelo za okoliš. Tijelo su osnovale vlade FBiH i RS (i BD BiH).

Postojanje, funkcije i rad Tijela su predviđeni zakonima o zaštiti okoliša/životne sredine FBiH³⁴, RS³⁵ i BD BiH.³⁶ Zakoni o zaštiti okoliša/životne sredine RS i BD BiH omogućavaju učešće predstavnika BD BiH u radu tijela, dok Zakon FBiH to ne predviđa. Važno je primijetiti da ovo tijelo nema nadležnosti u oblasti upravljanja vodama slično zadacima vezanim za okoliš. Međutim, predstavnici nadležnih tijela za vode FBiH, RS i BD BiH su redovno pozvani da prisustvuju sastancima Međuentitetskog tijela.

Saradnju i koordinaciju FBiH, RS (i BD BiH) unutar okvira zajedničkih ciljeva i interesa za zaštitu okoliša provodi Međuentitetsko tijelo. Odluke se moraju donijeti konsenzusom. Međutim, njegove odluke nisu pravno obavezujuće za vlasti okoliša / životne sredine FBiH, RS (i BD BiH). Prema tome, one imaju samo savjetodavnu ulogu, i u najboljem slučaju karakter preporuka. Međuentitetsko tijelo se bavi pitanjima iz oblasti okoliša koja zahtijevaju usaglašen pristup entiteta (i BD BiH), kao i drugim pitanjima za koja su mu entiteti dali nadležnost, a posebno:

- Međunarodnim ugovorima i programima iz oblasti okoliša/životne sredine
- Saradnjom sa međunarodnim organizacijama i drugim zemljama
- Koordinacijom provedbe i usvajanja zakona i podzakonskih akata
- Koordinacijom monitoringa provedbe standarda i procedura za okoliša/životnu sredinu
- Davanjem preporuka za uspostavljanje usaglašenih standarda kvaliteta okoliša/životne sredine na entitetskom nivou (i BD BiH)
- Koordinacijom akcionih planova za okoliš/životnu sredinu entiteta (i BD BiH) i drugih programa i planova iz oblasti okoliša/životne sredine
- Koordinacijom sistema za informiranje o okolišu/životnoj sredini i
- Sakupljanjem i razmjenom informacija.

Prema Zakonu, Međuentitetsko tijelo pruža tehničku podršku nadležnim entitetskim ministarstvima, s ciljem koordinacije i saradnje.

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa je redovno informisano o sjednicama Međuentitetskog tijela koje se održavaju, te po potrebi predstavnici ovog Ministarstva, kao i drugih relevantnih institucija prisustvuju sjednicama. Mehanizam koordinacije detaljnije će regulisati koordiniranje institucija po svim sektorima i svim nivoima.

³⁴ "Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 38/09; član 113. i 114.

³⁵ "Službeni glasnik RS", br. 71/12; član 127. i 128.

³⁶ "Sl. glasnik BD BiH", br. 25/04, 1/05, 19/07, i 9/09; član 108. i 109.

IV. APROKSIMACIJA PROPISA O OKOLIŠU PO SEKTORIMA

1. PRAVNI I INSTITUCIONALNI ASPEKTI

1.1. OPĆE NAPOMENE

Ovo poglavlje sadrži detaljan pregled i procjenu pravnih, institucionalnih i ekonomskih aspekata propisa FBiH o okolišu, relevantnih za aproksimaciju pravnoj stečevini EU u ovoj oblasti. U stvarnosti, proces transponovanja propisa o okolišu je počeo 2003 godine u FBiH. S tim ciljem, sljedeći zakoni su usvojeni:

- Zakon o zaštiti prirode
- Zakon o upravljanju otpadom
- Zakon o zaštiti zraka
- Zakon o zaštiti prirode i
- Zakon o zaštiti voda.

Zakon o zaštiti voda je ukinut i zamijenjen odredbama Zakona o vodama.

Nadležne vlasti u FBiH su dodatno usvojile brojne sekundarne propise s ciljem provedbe i izvršavanja ovih zakona. Pošto je iz procesa aproksimacije drugih zemalja poznato da je transponovanje pravne stečevine EU u nacionalni pravni sistem proces koji se ponavlja, i traje godinama, razumno je očekivati da svi postojeći propisi o okolišu u FBiH budu (detaljno) revidirani u budućnosti s ciljem usklađivanja sa pravnom stečevinom EU o okolišu.

Prethodno poglavlje daje pregled pravnih instrumenata FBiH koji određuju osnivanje, ovlaštenja i funkcionisanje institucija u FBiH. Ograničeno je na institucije kojima su date zakonodavne i izvršne moći. Predstavljeni pregled ne sadrži detaljno razmatranje metoda osnivanja i nadležnosti institucija na kantonalnom ili lokalnom nivou.

Cijeli sistem institucija u BiH je ustanovljen na principu subordinacije i koordinacije. Princip subordinacije se odlikuje i izražava se u opservaciji institucionalnog okvira u okviru jednog upravnog nivoa u BiH. S ove tačke gledišta, nema zakonskih prepreka pravilnom funkcionisanju institucija i sistem je logički postavljen s ciljem ispunjavanja svojih dužnosti, i da usvoji i provede propise koji određuju odnose na određenim nivoima.

Pregled propisa koji se bave osnivanjem institucija sistema i odredbi koje definišu ovlaštenja i dužnosti institucija, ističe principe koji obavezuju sve institucije da osiguraju provedbu Ustava, zakona i podzakonskih akata, i da djeluju efikasno i racionalno u provođenju svojih zadataka, kako bi primijenili najviše standarde u ispunjavanju specifičnih potreba društva.

Ustav BiH propisuje da je državni nivo odgovoran za međunarodnu saradnju.

Sistem preuzima koordinaciju aktivnosti između različitih upravnih nivoa, posebno između države BiH s jedne strane i entiteta i BD BiH s druge. Takva koordinacija je jako potrebna u komunikaciji između ovih nivoa, s obzirom da su nadležnosti vlasti BiH ograničene samo na neka pitanja, dok većina ovlaštenja, posebno onih vezanih za zaštitu okoliša, padaju pod nadležnost entiteta i BD BiH. Ovo otvara pitanje metoda i sredstava koje država BiH može koristiti u koordinaciji aktivnosti entiteta i BD BiH u kontekstu ispunjavanja međunarodnih obaveza u oblastima gdje postoji ekskluzivna nadležnost

entiteta i BD BiH. Uspješno rješenje ovog pitanja je značajno posebno za ispunjavanje međunarodnih obaveza vezano za zaštitu okoliša, što je BiH prihvatila ratifikacijom SSP.

Na nivou uprave, koordinacija zadataka vezano za proces integracije BiH u EU je dodijeljen u obim nadležnosti DEI. Aktivnosti koordinacije u oblasti okoliša su dodijeljene Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (MVTEO). Ove institucije su nadležne za izradu određenih propisa i podnošenje prijedloga Savjetu ministara ili Parlamentarnoj skupštini za usvajanje strateških, planskih i instrumenata politike i propisa za određivanje rada i učinka određenih funkcija. Međutim, u svakom slučaju, rad uprave u BiH se u manjoj ili većoj mjeri oslanja na rad nižih nivoa uprave.

Institucije FBiH se osnivaju u skladu sa propisima koji određuju specifičnu oblast uprave. Institucionalni okvir zavisi od obima u kojem se propisi EU transponuju u pravni sistem FBiH. Pregled institucija FBiH nadležnih za zaštitu okoliša je pokazao slučajeve gdje postoje dobre institucionalne strukture, ali takođe i slučajeve gdje određene institucije još nisu osnovane. Napredak u transponovanju propisa EU o okolišu će usloviti osnivanje institucija u sektorima/oblastima gdje relevantne institucije još ne postoje ili postoje samo u začetku. U provođenju svojih nadležnosti, vlasti FBiH, nadležne za pitanja okoliša će sarađivati sa vlastima države BiH i RS i BD BiH. Ova saradnja nije u suprotnosti sa obavezom vlasti koja je ustanovljena propisima FBiH da sarađuju i pomažu radu vlasti ustanovljenih na državnom nivou.

Postoji potreba da se uključe svi nivoi u jačanje svojih uprava nadležnih za pitanja okoliša, u smislu sticanja znanja i iskustva u pitanjima i procedurama vezanim za integraciju u EU. Ozbiljno pitanje je takođe i broj zaposlenih i vidljivo otvoreno pitanje je da li postojeći broj može ispuniti zadatke koji proističu iz transponovanja i provedbe pravne stečevine EU o okolišu. Ovo pitanje se odnosi na sve upravne nivoe u BiH. U trenutnoj fazi procesa pristupanja, ovo pitanje se javlja u obliku sposobnosti apsorbovanja dostupne finansijske podrške usmjerene na aproksimaciju propisa BiH EU.

Iako je na svim upravnim nivoima naglašena obaveza usklađivanja propisa sa EU i uprkos činjenici da su na svim upravnim nivoima osnovane institucije odgovorne za koordinaciju aktivnosti pristupanja EU, mnogi propisi, mjere i aktivnosti koji su preduzeti unutar institucija nisu u skladu sa zahtjevima EU. Ovaj problem se može vidjeti prvenstveno kao ukupan nedostatak koordinacije, bitan posebno za proces približavanja EU.

Ustanovljen je formalan sistem kontrole posebnih sektorskih dužnosti vezanih za aproksimaciju u BiH. U skladu sa SSP, ustanovljena su zajednička tijela za nadgledanje procesa pridruživanja, tj.:

- Privremeni odbor za stabilizaciju i pridruživanje i
- Pododbori za: trgovinu, industriju, carine i poreze; poljoprivredu, sigurnost hrane i ribarstvo; unutrašnje tržište i konkurenciju; ekonomska i finansijska pitanja i statistiku; inovacije, informaciono društvo, socijalnu politiku i zdravlje; transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj.

Ovi odbori raspravljaju o svim relevantnim pitanjima vezanim za primjenu i provedbu Privremenog sporazuma, koji takođe predviđa usklađivanje, primjenu i provedbu pravne stečevine EU, posmatrajući napredak u različitim sektorima. Do sada, održano je pet ciklusa sastanaka.

Neki projekti koje je finansirala EU su bili usmjereni na provedbu pregleda procesa pridruživanja u BiH. Međutim, izgleda da bi se proces aproksimacije mogao provesti i pregledati mnogo bolje ako bi, u skladu sa svojim zakonskim odgovornostima, vlasti odgovorne za pitanja okoliša u BiH djelovale na osnovu sljedećeg:

- Jasnog usklađenog godišnjeg planiranja aktivnosti na aproksimaciji, uz podršku odgovarajućeg finansiranja iz budžeta;
- Takvi godišnji planovi aktivnosti bi trebali biti zajednički izrađeni pod aktivnom koordinacijom Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, u okviru odgovarajućeg godišnjeg programa DEI;
- Prema propisima BiH, entiteta i BD BiH, takve godišnje planove (za aproksimaciju propisa o okolišu) trebaju usvojiti nadležne vlasti i u postojećim procedurama;
- Takvi planovi trebaju biti dostupni javnosti;
- Fokus aktivnosti aproksimacije treba biti na onim pitanjima / aktivnostima koja su postavljena kao prioriteta EAS i APID-a;
- Redovno godišnje izvještavanje o provedbi takvih planova. Takvi izvještaji moraju biti dostupni javnosti;
- Redovna godišnja procjena procesa aproksimacije sa preporukom aktivnosti / pitanja, koji bi trebali biti prioritet u sljedećem godišnjem planu; procjena bi trebala biti dostupna javnosti.

Za poređenje između propisa FBiH i EU, pored direktnih podataka uzetih iz različitih propisa FBiH o okolišu, takođe su korišteni i rezultati (podaci iz izvještaja) RENA "Praćenje transpozicije i provođenja pravne stečevine EU u oblasti okoliša".

2. HORIZONTALNA PITANJA

2.1. PREGLED TRANSPOZICIJE

2.1.1. Uvodne napomene

Glavni pravni akti FBiH koji regulišu određena horizontalna pitanja okoliša su navedeni u tabeli IV, a detaljan pregled specifičnih horizontalnih pitanja sa komentarima slijedi poslije.

Tabela IV: HORIZONTALNI PROPISI U FBIH

br.	Naslov
1	ZAKON O ZAŠTITI OKOLIŠA ("Sl. novine FBiH", br. 33/03, 38/09)
2.	Pravilnik o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i pogonima i postrojenjima koji se mogu izgraditi i pustiti u rad samo ako im se izda okolišna dozvola ("Sl. novine FBiH", br. 19/04)
3.	ZAKON O PROSTORNOM PLANIRANJU I KORIŠTENJU ZEMLJIŠTA NA NIVOU FBiH ("Sl. novine FBiH", br. 02/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10 i 45/10)
4.	ZAKON O SLOBODNOM PRISTUPU INFORMACIJAMA (Sl. novine FBiH 32/01 i 48/11)
5.	ZAKON O UPRAVLJANJU OTPADOM ("Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 72/09)
6.	ZAKON O ZAŠTITI PRIRODE ("Sl. novine FBiH", br. 66/13)

7.	ZAKON O ZAŠTITI ZRAKA ("Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 4/10)
8.	ZAKON O ZAŠTITI OD BUKE ("Sl. novine FBiH", br. 110/12)

2.1.2. Pitanja vezana za zaštitu okoliša u razvoju određenih planova i programa

Pitanja vezana za okoliš u razvoju planova i programa u propisima EU su propisana Direktivom 2001/42/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 27. juna 2001. godine o procjeni uticaja određenih planova i programa na okoliš. Provođenje Strateške procjene okoliša (SPO) je većinom regulisano Zakonom o zaštiti okoliša i Zakonom o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou FBiH.

Zakon o zaštiti okoliša postavlja opću obavezu javnih vlasti da osiguraju procjenu za okoliš vezano za moguće uticaje planova i programa koje su razvile javne vlasti. Prvobitni tekst Zakona usvojenog 2003. godine je imao samo dvije odredbe vezano za SPO. Ove odredbe su ustanovile obavezu vlasti nadležnih za prostorno planiranje da uzmu u obzir aspekte okoliša i moguće uticaje prostornih planova tokom faze izrade njihovih nacrt³⁷. Zakon je takođe sadržavao određena uputstva i zahtjeve vezano za pitanje šta bi se trebalo procijeniti u procesu SPO. Međutim, bilo je upitno da li je bilo moguće provesti takve odredbe i takođe kakva procedura za primjenu SPO bi se morala primijeniti u određenim slučajevima.³⁸

Izmjenama i dopunama usvojenim 2009. godine učinjen je pokušaj pojašnjenja i poboljšanja učinkovite procedure SPO. Na žalost, izmjene i dopune usvojene 2009. godine nisu obezbijedile puno ili značajno transponovanje Direktive o SPO u pravni sistem BiH. Zakon je uveo definiciju SPO koja je u skladu sa definicijom iz Direktive o SPO. Dodatno, Zakon nije uspio obezbijediti detaljnu listu aktivnosti / planova i programa koji bi trebali biti pod režimom SPO. U članu 14. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti okoliša, koji mijenja član 51 izvornog teksta, obezbjeđuje se obavezna provedba procedure SPO u slučaju planova i programa u oblastima poljoprivrede, ribarstva, šumarstva, industrije, transporta, upravljanja otpadom i upravljanja vodama ako ovi planovi / programi mogu imati negativan uticaj na okoliš. Ova odredba ne transponuje zahtjeve Direktive o SPO. Prvo, ne bavi se svim planovima i programima navedenim u Direktivi o SPO. Drugo, odredba je uvela uslov "ako ovi planovi imaju negativan uticaj na okoliš", što nije u skladu sa Direktivom o SPO.

Član 15. Zakona o izmjenama i dopunama (2009), koji se odnosi na član 52 izvornog teksta Zakona, daje listu elemenata koje SPO treba sadržavati. Ta lista aktivnosti koje se trebaju preduzeti u okviru procedure SPO nije uvela obavezu onoga ko izrađuje predloženi plan i program da uključi javnost u konsultacije o predloženom planu i programu. Izmjena i dopuna takođe ne predviđa izvještaj o javnim konsultacijama koji bi se predao sa zahtjevom za odobrenje.

Jako slaba pravna osnova (koju je dao Zakon o zaštiti okoliša) ispunjava samo najosnovnije zahtjeve Direktive o SPO; odredbe koje se tiču SPO su još uvijek jako daleko od punog transponovanja Direktive o SPO. Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemlje na teritoriji FBiH reguliše opće obaveze javnih vlasti da pripremaju i provode prostorne planove. Neke druge aktivnosti se odnose na održivo korištenje zemlje. Odredbe ovog Zakona koje se bave procedurom za izradu i usvajanje prostornih planova, bave se i pitanjima od značaja za okoliš, ali ne obezbjeđuju zadovoljavajuću pravnu osnovu za provođenja zahtjeva Direktive o SPO. Uredba o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih

³⁷ Član 51.

³⁸ Član 52.

dokumenata prostornog planiranja³⁹ djelimično ispunjava zahtjeve Direktive o SPO⁴⁰ uvođenjem obaveze da se određena briga za okoliš mora uzeti u obzir prije nego se plan pripremi i podnese na usvajanje u zvaničnoj proceduri. Sama Odluka reguliše samo metodologiju za pripremu i usvajanje prostornih planova i nije obavezna u slučaju planova ili programa koji se odnose na neke druge oblasti.

Uopšteno govoreći, transponovanje Direktive o SPO je vrlo ograničeno u FBiH. Osim toga, nema odredbi koje bi odredile:

- Tačne korake koji se moraju slijediti u pripremi izvještaja o SPO;
- Javnost treba biti uključena u proces konsultacija; ili
- Kako procijeniti i upotrijebiti rezultate procesa javnih konsultacija.

Dodatno, još uvijek je pitanje koje je tijelo nadležno za usvajanje određenih odluka vezano za SPO i u kojoj pravnoj proceduri.

2.1.3. Pitanja vezana za okoliš u razvoju određenih projekata

Direktiva 2011/92/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 13. decembra 2011. godine o procjeni uticaja određenih javnih i privatnih projekata na okoliš (čime je kodifikovana Direktiva Savjeta 85/337 od 27. juna 1985. godine o procjeni uticaja određenih javnih i privatnih projekata na okoliš, koja je izmijenjena Direktivom Savjeta 97/11/EZ, Direktivom 2003/35/EZ i Direktivom 2009/31/EZ), uz izmjene Direktivom 2014/52/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 16. aprila 2014. godine, kojom se mijenja Direktiva 2011/92/EU o procjeni uticaja određenih javnih i privatnih projekata na okoliš (Direktiva o PUO) je osnovni pravni instrument EU koji se bavi procesom PUO). Ispod je dat kratak pregled transponovanja Direktive o PUO u pravni sistem FBiH. Svi proceduralni aspekti procedure PUO trebaju biti regulisani samim Zakonom. Proceduralni koraci trebaju obuhvatiti sve odredbe vezane za pristup informacijama o okolišu, učešće javnosti u donošenju odluka i pristup pravdi.

Transponovanje Direktive o PUO u pravni sistem FBiH se većinom radilo kroz:

- Zakon o zaštiti okoliša⁴¹ i
- Pravilnik o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna PUO i pogonima i postrojenjima koji se mogu izgraditi i pustiti u rad samo ako im se izda okolišna dozvola;

Zakon o zaštiti okoliša postavlja glavna pravila u pogledu obaveze programera da pokrene upravni postupak PUO, i takođe postavlja pravila u pogledu obima PUO.

Pravilnik o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i pogonima i postrojenjima koja se mogu izgraditi i pustiti u rad samo ako im se izda okolišna dozvola⁴² sadrži liste pogona i postrojenja koje odgovaraju listama u Aneksu I i Aneksu II Direktive o PUO.

RENA Izvještaji o nadzoru napretka transponovanja i provedbe pravne stečevine o okolišu u BiH navode da je usklađenost FBiH sa Direktivom o PUO na visokom nivou; barem na mnogo višem nivou u slučaju SPO, kako je navedeno iznad.

Navedeni propisi FBiH o PUO značajno transponuju zahtjeve Direktive o PUO. Kao prvo, FBiH u potpunosti odgovara na zahtjev da se za projekte navedene u Aneksu I Direktive o PUO mora provesti

³⁹ "Sl. novine FBiH", br. 63/04 i 50/07.

⁴⁰ SSP, član 4.1.

⁴¹ Član 34.

⁴² "Sl. novine FBiH", br. 19/04

obavezna procedura PUO. FBiH je takođe uvela obaveznu proceduru skrininga za projekte koji su ispod određenih pragova koji su navedeni u Aneksu II Direktive o PUO. Navedeni Pravilnik o pogonima i postrojenjima sadrži odredbu koja se odnosi na obaveznu proceduru PUO čak i za one projekte koji nisu navedeni u Aneksima I i II Direktive o PUO, u slučaju specifične prirode lokaliteta ili drugih razloga zbog kojih se projekat može smatrati osjetljivim.

Glavne razlike između pravnih akata u FBiH i Direktive o PUO su jazovi između odredbi koje određuju obavezu vlasti da osiguraju slobodan pristup informacijama o okolišu, kao i da osiguraju učešće javnosti u proceduri donošenja odluka, u okviru procedure o PUO.

Zakon FBiH ne uvodi nikakvo učešće javnosti u proceduri skrininga. Jedina pravna osnova za potencijalno zainteresovane osobe da se uključe u ovaj proces je opća odredba (jedna od općih odredbi; jedan od principa) da javnost ima pravo učestvovati u svim procedurama vezanim za okoliš, koje provode upravna tijela. Propisi o okolišu FBiH ne transponuju član 5.4. Direktive o PUO, koji zahtijeva od zemalja članica EU da osiguraju da vlasti koje imaju relevantne informacije o okolišu (sa referencom na član 3) pruže te informacije programeru.

Dodatno, puna usklađenost nije postignuta sa članom 9.1. Direktive, koji zahtijeva od nadležnih vlasti da obezbijede javnosti razumno objašnjenje o osnovama za davanje ili odbijanje odobrenja na osnovu SUO, naglašavajući u ovoj obavezi važnost kako su javne konsultacije uključene u proces donošenja odluke.

Prema tome, umjesto višeg nivoa transponovanja nego u slučaju nekih drugih direktiva, još uvijek postoje određeni nedostaci u transponovanju Direktive o PUO, što bi se trebalo riješiti u budućem krugu poboljšanja propisa.

Dodatno, imajući na umu da PUO kao proces uključuje brojne aktivnosti vezane za neke druge pravne akte EU, detaljna analiza drugih direktiva (posebno onih koje se odnose na slobodan pristup javnosti informacijama i učešće javnosti u donošenju odluka) pokazaće da puno usklađivanje sa Direktivom o PUO predviđa vrlo preciznu formulaciju određenih obaveza vlasti za okoliš u odnosu i na druge direktive.

2.1.4. Osiguranje slobodnog javnog pristupa informacijama o okolišu

Direktiva 2003/4/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 28. januara 2003. godine o javnom pristupu informacijama o okolišu i opoziv Direktive Savjeta 90/313/EEZ je osnovni pravni instrument EU koji reguliše zahtjeve vezane za slobodan pristup javnosti informacijama o okolišu.

BiH je pristupila Arhuskoj konvenciji i kao potpisnica Konvencije je prihvatila obavezu poštovanja njenih odredbi i svih zahtjeva vezanih za slobodan pristup informacijama o okolišu. Osnovni pravni akti u FBiH koji transponuju Direktivu su:

- Zakon o zaštiti okoliša⁴³ i
- Zakon o slobodnom pristupu informacijama.⁴⁴

Zakon o slobodnom pristupu informacijama FBiH je zakon koji se bavi svim informacijama, ne samo informacijama o okolišu. Ovaj Zakon je uveden u pravni sistem FBiH 2001. godine, izmijenjen je i

⁴³ "Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 39/09.

⁴⁴ "Sl. novine FBiH", br. 32/01 i 48/11

dopunjen 2011. godine, i to je bio prvi pravni akt koji je na detaljan način regulisao osjetljivo pitanje slobodnog pristupa informacijama. Za bolje razumijevanje važnosti ovog Zakona, moglo bi se predložiti da se njegov naslov formuliše i kao "Zakon o obavezi javnih tijela da obezbijede informacije zainteresovanim stranama na zahtjev ili na ličnu inicijativu". Uslov slobodnog pristupa informacijama je vrlo zahtjevan i predviđa dobru organizaciju javne uprave kao i određenu tradiciju provedbe demokratskih prava.

Zakon o zaštiti okoliša je takođe uveo određeno pravo vezano za slobodan pristup javnosti informacijama u pitanjima okoliša. Slobodan pristup informacijama je jedan od principa zaštite okoliša, kako je određeno Zakonom. Zakon obezbjeđuje opće pravo svih da imaju pravo na slobodan pristup informacijama o okolišu.

RENA izvještaj "Praćenje transpozicije i provođenja pravne stečevine EU u oblasti okoliša " navodi da je ova Direktiva transponovana 50%.

Ozbiljan jaz u propisima FBiH u poređenju sa propisima EU je manjak adekvatnih definicija usklađenih sa pravnom stečevinom EU. Zakon o zaštiti okoliša i Zakon o slobodnom pristupu informacijama sadrže određene definicije, ali nisu u punom skladu sa odredbama u Direktivi. Takve definicije su:

- Definicija informacija o okolišu koje drže vlasti;
- Definicija javnosti;
- Definicija zainteresovane javnosti;
- Definicija podnosioca.

Pored definicija, postoje i druga neslaganja između propisa FBiH i Direktive, npr. u slučaju:

- Zahtjeva koji proističe iz člana 3.4 Direktive, koji predviđa obavezu vlasti kada se informacija traži u određenom formatu;
- Člana 3.5 c) Direktive, koji zahtijeva određivanje službenika za informacije, registre određenih informacija i ustanovljenje i održavanje objekata za pregledanje informacija;
- Cijene procedure za dobivanje informacija o okolišu; i
- Sve veće dostupnosti svih informacija o okolišu u elektronskoj formi.

2.1.5. Obezbjedivanje učešća javnosti u donošenju odluka

Glavni pravni instrument EU koji obezbjeđuje pravila za učešće javnosti u procesu donošenja odluka vezanih za pitanja okoliša je Direktiva 2003/35/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. maja 2003. godine koja omogućava učešće javnosti u pogledu izrade određenih planova i programa vezanih za okoliš i koja mijenja, vezano za učešće javnosti i pristup pravosuđu, Direktive Savjeta 85/337/EEZ i 96/61/EZ. Ova Direktiva je unijela relevantne odredbe Arhuske konvencije u pravni sistem EU.

FBiH je transponovala Direktivu samo u vrlo ograničenom obimu, uprkos činjenici da je BiH potpisnica Arhuske konvencije iz 2008. godine, i ima odvojenu obavezu provesti Konvenciju, većinom kroz Zakon o zaštiti okoliša. Dodatno, *Zakon o upravljanju otpadom* je postavio neka pravila koja su dijelom transponovala odredbe Direktive u pogledu upravljanja otpadom. Zakonom o vodama propisano je učešće javnosti u radu i rješavanja mogućeg sukoba interesa u procesu izdavanja prethodne vodne saglasnosti, te propisan proces konsultovanja javnosti u izradi Planova upravljanja vodama, a prema odredbama Arhuske konvencije.

2.1.6. Uspostavljanje sistema pravne odgovornosti za okoliš

Ovaj zahtjev je u propisima EU pokriven Direktivom 2004/35/CE Evropskog Parlamenta i Savjeta od 21. aprila 2004. godine o pravnoj odgovornosti za okoliš u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete za okoliš, uz izmjene Direktivom 2006/21/EZ i 2009/31/EZ. FBiH nije još transponovala zahtjeve ove Direktive. U stvari, proces transponovanja Direktive nije još počeo i postoji potreba za izradom seta odredbi s ciljem transponovanja Direktive u pravni sistem FBiH, uključujući odredbe vezane za definiciju štete od određenih aktivnosti, kao i mjere s timu vezi kako bi se spriječile štete od takvih aktivnosti.

2.1.7. Uspostavljanje i funkcionisanje infrastrukture za informacije o prostornom planiranju

Ovaj dio horizontalnih propisa je definisan Direktivom 2007/2/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 14. marta 2007. godine kojom se uspostavlja Infrastruktura za informisanje o prostornom planiranju u Evropskoj zajednici (INSPIRE). FBiH nije još transponovala zahtjeve Direktive. Uprkos činjenici da je uspostavljanje informacionog sistema o okolišu zahtjev Zakona o zaštiti okoliša, i takođe da je informacioni sistem o prostornom planiranju i korištenju zemlje ustanovljen Zakonom o korištenju zemlje na teritoriji FBiH, ova dva informaciona sistema nisu definisana na način da slijede svrhu Direktive o INSPIRE.

Postoji potreba za postavljanjem novih sistema, kompatibilnih jedan sa drugim, usmjerenih ka pružanju adekvatnih mehanizama i kriterijuma za razmjenu informacija u skladu sa ciljem Direktive o INSPIRE.

2.1.8. Osiguranje zaštite okoliša kroz krivično pravo

Ovaj vrlo specifičan zahtjev je definisan Direktivom 2008/99/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 19. novembra 2008. godine o zaštiti okoliša kroz krivično pravo. Propisi BiH ne transponuju zahtjeve ove Direktive. Određene odredbe Federalnog Zakona o krivičnim djelima⁴⁵ sadrže opise krivičnih djela protiv okoliša, ali ove odredbe ne transponuju zahtjeve Direktive. Dodatno, određena krivična djela su definisana Zakonom o zaštiti okoliša (Poglavlje o krivičnim djelima i prekršajima). Međutim, ove odredbe takođe nisu u skladu sa zahtjevima Direktive.

Postoji potreba za razvojem novih pravnih odredbi o krivičnim djelima protiv okoliša, ili u Krivičnom zakonu ili u Zakonu o zaštiti okoliša, ili u nekom sektorskom zakonu (zakonima), strukturisanim i usmjerenim na punu transpoziciju zahtjeva Direktive 2008/99/EZ.

2.1.9. Utvrđeni nedostaci

Kroz pregled usklađenosti propisa FBiH sa posebnim propisima EU o okolišu koji su predstavljeni iznad, identifikovani su neki specifični jazovi, posebno u kontekstu Direktive 85/337/EEZ (PUO) i Direktive 2003/4/EZ (pristup javnosti podacima o okolišu).

Jazovi u transponovanju Direktive 85/337/EEZ (PUO) se odnose na nedosljedne odredbe u smislu obaveza javnih vlasti da obezbijede adekvatne informacije relevantne za proceduru PUO, i takođe na odredbe koje zahtijevaju od javnih tijela da obezbijede učešće javnosti i zainteresovane javnosti u procesu konsultacija od rane faze razvoja projekta, kada su sve opcije još uvijek otvorene.

Jazovi vezani za transponovanje Direktive 2003/4/EZ (pristup javnosti informacijama o okolišu) su:

⁴⁵ "Sl. novine FBiH", br. 36/03 i 56/06.

- Liste javnih informacija koje nisu javno dostupne;
- Osnove za odbijanje zahtjeva za pristup informacijama o okolišu nisu tačno transponovane;
- Javni interes za otkrivanje informacija nije definisan u skladu sa zahtjevima Direktive;
- Informacije o emisijama supstanci koje zagađuju u okoliš nisu izuzete od određivanja statusa povjerljivosti;
- Obavještenje podnosiocu o odbijanju u pisanom obliku ili elektronski;
- Distribucija informacija javnosti elektronski, gdje je to dostupno.

Glavni utvrđeni nedostaci koji se tiču Direktive 2003/35/EZ su:

- Propisi FBiH sadrže definiciju javnosti, ali nije u potpunosti u skladu sa definicijom koja je postavljena Direktivom 2003/35/EZ;
- Odredba Zakona koja uređuje principe zaštite okoliša, definiše pravo javnosti (na blagovremenu i istinsku mogućnost) da učestvuje u pripremi i izmjenama ili ravizijama potrebnih planova i programa. Ova odredba je transponovala zahtjev određen članom 2.2. Direktive. Međutim, dalji tekst Zakona ne daje operativne mehanizme koji bi omogućili uživanje ovog prava;
- Propisi FBiH ne daju pravnu osnovu za pravovremeno i ispravno dijeljenje informacija koje se tiču aktivnosti koje će se provesti, u kojima javnost može učestvovati u procesu donošenja odluka. Ovo, kao posljedica, vodi manjku odredbi koje osiguravaju da javnost pruži svoje pravo učešće u procesu, u momentu kada su sve opcije još uvijek otvorene;
- Javnost ima mogućnost učestvovanja u određenim fazama upravnog postupka, ali to učešće nije u potpunosti u skladu sa Direktivom. Propisi FBiH ne osiguravaju adekvatne pravne osnove za konsultacije, te nisu uveli obavezu organa vlasti koji provode postupak, da izvještavaju kako je javno mnjenje uzeto u obzir u procesu donošenja odluka.

Zahtjevi Direktive su takve prirode da zemlja članica mora osigurati dosljedan pristup pitanju učešća javnosti u različitim aktivnostima. To znači da bi se puno transponovanje Direktive trebalo postići kroz složeni skrining propisa o PUO i naknadnih poboljšanja. Odredbe vezane za pravo da se bude informisano o procesu i pravo učešća se trebaju omogućiti praktično svim zakonodavnim aktima koji se bave određenim procedurama vezanim za pitanja o okolišu. Takav pristup nije preduzet u FBiH.

Za sve ostale direktive koje stvaraju horizontalne propise o okolišu, zaključak je da je njihovo transponovanje u vrlo ranoj fazi, ili da uopšte nema transponovanja. Ovo praktično znači da nedostaje transponovanje čitavih direktiva ili njihovih značajnih dijelova.

2.1.10. Preporuke / prioriteti

Na osnovu gore predstavljenih nalaza, mogli bi se formulisati sljedeće preporuke i prioritetni rokovi:

- Planovi za provođenje direktive (DSIP-ovi) za svaku od navedenih horizontalnih direktiva bi se trebali pripremiti u koordinaciji Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa u saradnji sa DEI. Predstavnici nadležnih vlasti FBiH za okoliš bi trebali učestvovati u tom radu;
- Nakon ili paralelno sa razvojem i usvajanjem ovih DSIP, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa bi trebalo koordinisati i pomoći Ministarstvu za okoliš FBiH da razvije Akcioni

plan za provedbu (svake horizontalne) direktive (APID), koji bi usvojile vlasti FBiH u skladu sa zakonima FBiH;

- DSIP-ove i APID-e treba razviti i usvojiti unutar perioda od dvije godine;
- Nakon što se usvoje DSIP-ovi i APID-i, Ministarstvo nadležno za okoliš bi trebalo, bez odlaganja, početi rad na izmjenama i dopunama postojećih / usvajanju novih propisa o okolišu, slijedeći obaveze i rasporede koji su postavljeni u DSIP i APID, s ciljem postizanja punog transponovanja horizontalnih propisa EU u pravni sistem FBiH;
- Rad na izradi i usvajanju novih propisa ili izmjeni postojećih bi se trebao završiti u periodu od 2 do 4 godine;
- U procesu pripreme APID-a u skladu sa DSIP, i kasnije u razvoju novih propisa o okolišu, ministarstvo FBiH nadležno za okoliš bi trebalo uključiti druge vlasti i tijela nadležna za određene aktivnosti koje treba provesti, npr.:
 - Ministarstvo prostornog uređenja, u slučaju transponovanja Direktive 2001/42/EZ (SPO) i Direktive 2007/2/EZ (INSPIRE);
 - Ministarstvo pravde, u slučaju Direktive 2008/99/EZ (zaštita okoliša kroz krivično pravo);
 - Ministarstva za industriju, rudarstvo i poljoprivredu, u pogledu transponovanja Direktive 85/337/EEZ (PUO);
 - Svako drugo ministarstvo ili tijelo uprave / organizaciju koji mogu biti relevantni za određeno pitanje.

2.2. INSTITUCIONALNO PRILAGOĐAVANJE

Zakon o zaštiti okoliša predviđa da su odluke o SPO u nadležnosti Vlade FBiH. Takođe predviđa da su vlasti odgovorne za razvoj dokumenata prostornog planiranja i vlasti odgovorne za razvoj planova, programa i strategija u oblasti poljoprivrede, ribarstva, šumarstva, energije, rudarstva i industrije, transporta, upravljanja otpadom, upravljanja vodama, i čiji sadržaj može imati nepovoljan uticaj na okoliš, obavezne izrađivati SPO. Zakon nije definisao specifične zadatke i proceduralna pitanja koji se trebaju ispuniti tokom procedure SPO, za šta su nadležne vlasti na nivou FBiH.⁴⁶

Prema Zakonu o zaštiti okoliša⁴⁷ obezbjeđivanje procedure PUO je u nadležnosti Ministarstva okoliša i turizma. U okviru procedure PUO, Ministarstvo okoliša i turizma je nadležno da djeluje u procesu skrininga (odlučivanja da li dati projekat treba biti predmet PUO ili ne), kao i u proceduri procjene provedenoj za projekte za koje je PUO obavezna ili je odluku da se provede PUO Ministarstvo donijelo u proceduri skrininga. Zakon o zaštiti okoliša obezbjeđuje posebne detalje vezano za proceduru PUO, ali primjena odredbi Zakona o upravnom postupku FBiH⁴⁸ se odnosi na sva druga proceduralna pitanja.

Zakon o slobodnom pristupu informacijama⁴⁹ određuje obaveze institucija FBiH da osiguraju slobodan pristup informacijama koje su u njihovom posjedu. Zakon o zaštiti okoliša obavezuje Ministarstvo

⁴⁶ Ova analiza pokriva period do 31. decembra 2012. godine, i situacija koja je u njoj opisana pokazuje uslove prema propisima u to vrijeme. Ministarstvo FBiH nadležno za okoliš priprema novi zakon o zaštiti okoliša, koji bi trebao dalje regulisati strateške procjene uticaja. Očekuje se da će nova formulacija zakona jasno definisati odgovornosti i obaveze nosilaca ovlaštenja u proceduri SPO.

⁴⁷ "Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 38/09.

⁴⁸ "Sl. novine FBiH", br. 2/98 i 48/99.

⁴⁹ "Sl. novine FBiH", br. 32/01 i 48/11.

nadležno za pitanja okoliša da na svoju inicijativu ili po zahtjevu obezbijede pristup informacijama koje se tiču stanja okoliša. Postoji identičan zahtjev kantonalnim i lokalnim vlastima.

U kontekstu provedbe zahtjeva o slobodnom pristupu informacijama o okolišu, nosilac odgovornosti na nivou FBiH je Federalno ministarstvo okoliša i turizma. Takođe, u okviru svojih nadležnosti, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva ima dužnost obezbijediti informacije o vodama, kao i druge institucije koji se bave vodama (Agencije za vode, FHMZ, zavodi, uprave i dr) su dužni obezbijediti slobodan pristup informacijama u domenu svojih nadležnosti i podataka koje procesuiraju o pitanjima u oblasti voda, a Federalno ministarstvo zdravstva (FMZ) osigurava slobodni pristup informacijama o pitanjima važnim za vodu za piće i hemikalije,

Zakon o zaštiti okoliša u svom dijelu "Princip učešća javnosti i pristup informacijama" navodi da tijela koja donose odluke, nadležna za zaštitu okoliša, moraju podržati i razviti svijest javnosti i ohrabriti učešće javnosti i zainteresovane javnosti u procesu donošenja odluka, omogućavajući na taj način dostupnost informacija javnosti.⁵⁰ Zakon dalje nalaže nadležnom ministarstvu da osigura učešće javnosti u:

- Procedurama procjene uticaja projekata na okoliš;
- Procedurama izdavanja okolišnih dozvola za pogone i postrojenja u njegovoj nadležnosti.

U ovom kontekstu, može se zaključiti da je nosilac zadataka i odgovornosti vezanih za osiguranje učešća javnosti u procedurama donošenja odluka u pitanjima okoliša, Federalno ministarstvo okoliša i turizma.

Iako FBiH nije transponovala Direktivu EU o zakonskoj odgovornosti za štetu uzrokovanu okolišu, teško je govoriti o nadležnim vlastima, koje bi trebale osigurati provedbu zahtjeva ove Direktive. Zakon o zaštiti okoliša⁵¹ određuje ponašanje u slučajevima gdje je učinjena neka šteta okolišu, većinom kao rezultat opasnih aktivnosti. Ovi slučajevi ne rješavaju zahtjeve koje predviđa Direktiva o odgovornosti za štete učinjene okolišu. Trenutno, može se zaključiti da u FBiH nema nadležnih vlasti, koje bi provodile zahtjeve Direktive.

FBiH nije transponovala Direktivu o INSPIRE. Kao rezultat, nisu imenovana specifična tijela / vlasti koji bi nosili provedbu ovih zahtjeva. Podjela odgovornosti među vlastima odgovornim za okoliš, pokazuje da bi se ovi zadaci mogli dijeliti između Federalnog ministarstva prostornog planiranja i Federalnog ministarstva okoliša i turizma.

Institucije FBiH, koje bi nosile provedbu Direktive o prekršajima i krivičnim djelima protiv okoliša i koje će razmjenjivati informacije sa drugim zainteresovanim stranama nisu jasno definisane. Zadatke koji se tiču prekršaja i krivične zaštite u FBiH tradicionalno nose tužioci i sudovi na različitim nivoima (federalni, kantonalni nivo, općinski nivo). Transponovanje Direktive će napraviti pomak u jasnom određivanju odgovornosti za provedbu ove Direktive.

FBiH ne reguliše pitanja izvještavanja EU o okolišu. Ovo je posljedica ustavne strukture BiH. Ustavne jedinice BiH (RS, FBiH i BD BiH) nisu partneri EU, nego samo dijelovi teritorije države, o čijim se podacima i informacijama o okolišu mora izvijestiti EU. U okviru svoje nadležnosti, FBiH ima obavezu učestvovati u pripremi (sakupljanju, potvrđivanju, prenošenju) ovih podataka / informacija / izvještaja, koje će nadležne vlasti BiH predati vlastima EU, u skladu sa Direktivom 91/692/EEZ o izvještavanju.

⁵⁰ Član 10. stav 2.

⁵¹ Članovi 104. - 109.

Fond za zaštitu okoliša je ustanovljen Zakonom o fondu za zaštitu okoliša FBiH⁵² kao neprofitna javna institucija, koja je nezavisno pravno lice sa pravima, obavezama i odgovornostima koje predviđa Zakon o fondu i Statut fonda. Fond provodi aktivnosti sakupljanja sredstava i finansiranja provedbe programa, projekata i sličnih aktivnosti s ciljem čuvanja, održivog korištenja, zaštite i poboljšanja okoliša i obnovljive energije.

3. UPRAVLJANJE VODAMA

3.1. PREGLED TRANSPOZICIJE

3.1.1. Uvodne napomene

Tabela V sadrži listu pozitivnih propisa FBiH o vodama.

Tabela V: PROPISI FBiH O VODAMA

br.	Naslov
1.	ZAKON O VODAMA ("Sl. novine FBiH", br. 70/06)
Podzakonski akti koji transponuju direktive EU o vodama	
2.	Uredbe o uslovima ispuštanja otpadnih voda u okoliš i sistem javne kanalizacije („Službene novine Federacije BiH“, br." 101/15 i 1/16)
3.	Uredba o vrstama i sadržaju planova zaštite od štetnog djelovanja voda ("Sl. novine FBiH", br. 26/09)
4.	Pravilnik o uslovima za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta voda koje se koriste ili planiraju da koriste za piće ("Sl. novine FBiH", br. 88/12)
5.	Pravilnik o načinu određivanja ekološki prihvatljivog protoka ("Sl. novine FBiH", br. 04/13)
6.	Odluka o granicama riječnih bazena i vodnih područja na teritoriji Federacije BiH ("Sl. novine FBiH", br. 41/07)
7.	Odluka o karakterizaciji površinskih i podzemnih voda u referentnim uslovima i parametri za ocjenu stanja voda i monitoringu voda ("Sl. novine FBiH", br. 01/14)
8.	Pravilnik o postupcima i mjerama u slučajevima akcidenta na vodama i obalnom vodnom zemljištu ("Sl. novine FBiH", br. 71/09)
9.	Pravilnik o određivanju područja osjetljivih na eutrofikaciju i osjetljivih na nitrata ("Sl. novine FBiH"; br. 71/09)
10.	Pravilnik o monitoringu na područjima osjetljivim na eutrofikaciju i osjetljivim na nitrata ("Sl. novine FBiH", br. 71/09)
11.	Uredba o opasnim i štetnim supstancama u vodama ("Sl. novine FBiH", br. 43/07)

⁵² "Sl. novine FBiH", br. 33/03

Propisi BiH koji se provode u FBiH	
12.	Pravilnik o higijenskoj ispravnosti vode za piće ("Sl. novine FBiH", br. 40/10, 30/12)
Drugi podzakonski akti koji ne transponuju direktive EU o vodama (Zakon o vodama)	
13.	Pravilnik o sadržaju, obliku, uslovima i načinu izdavanja i čuvanja vodoprivrednih akata ("Sl. novine FBiH", br. 31/15)
14.	Pravilnika o uvjetima i kriterijima koje moraju zadovoljiti ovlaštene pravne osobe za obavljanje stručno-tehničkih poslova iz nadležnosti agencija za vode i načinu izdavanja ovlaštenja ("Sl. novine FBiH", br. 75/09, 43/10 i 66/13)
15.	Pravilnik o uvjetima i kriterijima koje mora ispunjavati pravna osoba za izradu dokumentacije na temelju koje se izdaju vodni akti ("Sl. novine FBiH", broj: 17/08, 38/12)
16.	Pravilnik o uslovima koje moraju ispunjavati referentne, odnosno ovlaštene laboratorije za ispitivanje voda, sadržaju i načinu davanja ovlasti ("Službene novine Federacije BiH", br. 14/10., 14/13 i 26/14)
17.	Instrukcije o izdavanju vodnih akata za radove koji se izvode na sanaciji i održavanju vodotoka ("Sl. novine FBiH", br. 04/11)
18.	Pravilnik o uslovima i kriterijima koje mora ispuniti specijalizovano i ovlašteno pravno lice za provođenje mjera otklanjanja ili sprečavanja zagađenja voda u slučaju iznenadnog zagađenja ili opasnosti od iznenadnog zagađenja voda i načinu davanja ovlaštenja ("Sl. novine FBiH", br. 06/11, 90/13).
19.	Pravilnik o uvjetima i kriterijima koje mora ispunjavati pravno lice za izradu dokumentacije na temelju koje se izdaju vodni akti ("Sl. novine FBiH", br. 17/08, 38/12)
20.	Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontrolu izmirivanja obaveza na osnovu opšte vodne naknade i posebnih vodnih naknada ("Sl. novine FBiH", br. 92/07, 46/09, 79/11, 88/12)
21.	Odluka o visini posebnih vodnih naknada ("Sl. novine FBiH", br. 46/07, 10/14)
22.	Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije i dostavljanja podataka o količinama zahvaćene vode ("Sl. novine FBiH", br. 83/08)
23.	Pravilnik o načinu i uvjetima ograničenoga prava korištenja javnoga vodnog dobra ("Sl. novine FBiH", br. 26/09)
24.	Pravilnik o uspostavi i upravljanju informacionim sistemom voda ("Sl. novine FBiH", br. 77/09)
25.	Odluka o uspostavljanju i imenovanju članova Savjetodavnog vijeća vodnog područja rijeke Save ("Sl. novine FBiH", br. 77/09)
26.	Odluka o uspostavljanju i imenovanju članova Savjetodavnog vijeća vodnog područja Jadranskog mora ("Sl. novine FBiH", br. 80/09)

27.	Odluka o vrsti i visini troškova rada savjetodavnih vijeća vodnih područja ("Sl. novine FBiH", br. 75/09)
28.	Federalni operativni plan za zaštitu od poplava ("Sl. novine FBiH", br. 97/15)
29.	Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o načinu uplate javnih prihoda budžeta i vanbudžetskih fondova na teritoriji FBiH ("Sl. novine FBiH", br. 97/07)
30.	Pravilnik o načinu određivanja granice vodnog dobra i o postupku utvrđivanja pripadnosti zemljišne čestice javnom vodnom dobru (Službeni glasnik FBiH, br. 26/09)
31.	Uredba o načinu dodjele prava za vađenje materijala iz vodotoka ("Sl. novine FBiH" broj: 58/15)

Iako je Zakon o vodama iz 1998. godine zamijenjen novim zakonom iz 2006. godine, još uvijek su na snazi neki podzakonski akti koji su zasnovani na zakonu iz 1998 godine.

Tabela VI: PODZAKONSKI AKTI USVOJENI POD RANIJIM ZAKONIMA O VODAMA

br.	Naslov
30.	Uredba o klasifikaciji voda i voda obalnog mora Jugoslavije u granicama SR BiH voda (Službeni list SR BiH, br. 18/80)
31.	Uredba o kategorizaciji vodotoka ("Sl. novine FBiH", br. 43/67)
32.	Pravilnik o minimumu sadržine opšteg akta o održavanju, korištenju i osmatranju vodoprivrednih objekata (Službene novine, br. 18/07)

3.1.2. Pregled postojećeg zakonodavstva

Osnovni pravni instrument koji reguliše upravljanje vodama je Zakon o vodama FBiH⁵³. Prema RENA Izvještaju o napretku monitoring izvještaj za 2012. godinu, transponovanje Okvirne direktive o vodama je postignuto u vrlo velikoj mjeri. S druge strane, ova izjava se treba uzeti s rezervom: Zakon reguliše upravljanje vodama na teritoriji FBiH; međutim, zahtjevi Okvirne direktive o vodama se odnose na državu kao takvu. Dodatna dubinska analiza bi obezbijedila punu sliku pravno ustanovljenih odnosa između dva entiteta BiH i BD BiH i nivoa transponovanosti pravne stečevine EU o vodama u pravne sisteme u BiH.

Upravljanje vodama u FBiH obuhvata: zaštitu voda, korištenje voda, zaštitu od štetnog djelovanja voda i uređenje vodotoka i drugih voda.

Svrha Zakona je da osigura upravljanje vodama kako bi se:

- Smanjilo zagađenje voda, postigao dobar status voda i spriječila degradacija voda;
- Postiglo održivo korištenje voda;
- Osigurao pravičan pristup vodama;

⁵³ "Sl. novine FBiH", br. 70/06

- Poticao društveni i privredni razvoj
- Zaštitili ekosistemi;
- Smanjio rizik od poplava i drugih negativnih uticaja voda;
- Osiguralo učešće javnosti u donošenju odluka koje se odnose na vode;
- Omogućilo sprečavanja i rješavanja sukoba vezanih za zaštitu i korištenje voda;
- Osiguralo ispunjavanja obaveza iz međunarodnih ugovora koji su obavezujući za BiH.

Zakon o vodama FBiH sadrži pravne osnove za usvajanje znatne količine podzakonskih propisa. Cijeli pravni okvir za održivo upravljanje vodama mora biti viđen kao sistem koji se sastoji od Zakona i podzakonskih propisa koji regulišu specifična pitanja i omogućavaju provedbu i izvršenje (zadovoljenje) Zakona. Lista podzakonskih propisa koji su usvojeni na osnovu Zakona je predstavljena u tabelama IV i V iznad.

Kao što se zahtijeva Okvirnom direktivom o vodama (WFD), upravljanje vodama je prilagođeno teritoriji slivova rijeka, tj. područjima riječnih slivova. U FBiH, ustanovljena su dva područja riječnih slivova - područje riječnog sliva Save i područje sliva Jadranskog mora. Upravljanje vodama u područjima vrše dvije Agencije, organizovane za svako područje sliva. Agencije imaju pravni status javne ustanove.

Ispuštanje otpadne vode u površinske vode i indirektno u podzemne vode je regulisano Uredbom o uslovima ispuštanja otpadnih voda u okoliš i sisteme javne kanalizacije.⁵⁴ Ovom Uredbom uređuju se:

- uslovi prikupljanja, prečišćavanja i ispuštanja urbanih otpadnih voda;
- uslovi prečišćavanja i ispuštanja tehnoloških otpadnih voda u okoliš ili kanalizacione sisteme;
- granične vrijednosti emisija otpadnih voda kod ispuštanja istih u okoliš ili sisteme javne kanalizacije;
- nadzor i ispitivanje otpadne vode; i
- nadgledanje provedbe Uredbe.

Procedura u slučajevima nesreća regulisana je Pravilnikom o postupcima i mjerama u slučajevima akcidenta na vodama i obalnom vodnom zemljištu. Ovim pravilnikom utvrđuju se postupci i mjere koje se preduzimaju u slučajevima akcidenta na vodama i obalnom vodnom zemljištu, s ciljem provođenja zaštite voda i voda mora u slučajevima vanrednih i incidentnih zagađenja voda.⁵⁵

Vezano za zahtjeve o vodi za piće (voda namijenjena za ljudsku upotrebu), pored Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće BiH⁵⁶, FBiH takođe reguliše zahtjeve relevantne za kvalitet vode namijenjene za ljudsku upotrebu. Kvalitet vode koja se koristi za ljudsku upotrebu mora biti u skladu sa uslovima koji su postavljeni Pravilnikom o kvalitetu vode za piće, koju je usvojio federalni ministar zdravstva. Subjekat koji upravlja snabdijevanjem vodom mora obezbijediti stalan i sistematičan nadzor nad kvalitetom vode i preduzeti mjere za osiguranje sanitarnog kvaliteta vode i pravilno tehničko funkcionisanje opreme, u skladu sa propisima o kvalitetu vode za piće. Kontrolu kvaliteta vode za snabdijevanje vodom može provesti samo ovlaštena laboratorija.

⁵⁴ "Sl. novine FBiH", br. 101/15 i 1/16

⁵⁵ "Sl. novine FBiH", br. 71/09

⁵⁶ "Sl. glasnik BiH, br. 40/10 i 30/12.

Pravilnik o načinu utvrđivanja uslova za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode za javno vodosnabdijevanje⁵⁷ obezbjeđuje pravila za zone zaštite i zaštitne mjere za izvore vode za piće.

Transponovanje propisa EU o zahtjevima za vode za kupanje u pravni sistem FBiH do sada nije vršeno. Zakon o vodama definiše zaštićena područja, što uključuje površinske vode namijenjene za rekreaciju, uključujući područja određena za kupanje, uključujući oblasti koje se tradicionalno koriste u ovu svrhu, gdje kupanje nije zabranjeno. Oblast za kupanje trebaju proglasiti općinske (tj. lokalne) vlasti nadležne za vode u skladu sa propisima o kriterijumima za oblasti za kupanje, koje je obezbijedio federalni ministar za vode u saradnji sa federalnim ministrom zdravlja.

Utvrdjivanje oblasti ugroženih eutrofikacijom i ranjivih na nitrata je regulisano Pravilnikom o utvrđivanju područja podložnih eutrofikaciji i osjetljivih na nitrata, dok su sredstva nadzora u ovim oblastima regulisana Pravilnikom o monitoringu u područjima osjetljivim na eutrofikaciju i osjetljivim na nitrata.⁵⁸ Ove uredbe samo djelimično transponuju Direktivu EU o nitratima⁵⁹ u pravni sistem FBiH.

Transponovanje Direktive o podzemnim vodama⁶⁰ je takođe u vrlo ranoj fazi u FBiH. Prema odredbama člana 109, stav 1, tačka 1 Zakona o vodama, administrativni akt o vodama je neophodan za svako zahvatanje podzemne vode. Ovo je vrlo uopštena odredba, koja daje određeni nivo zaštite podzemnim vodama, ali se može vidjeti samo kao polazna tačka za dalji razvoj zaštite podzemnih voda kako zahtijevaju propisi EU.

Vlada FBiH je usvojila Uredbu o tipovima i sadržaju Planova zaštite od štetnih efekata djelovanja voda.⁶¹ Uredba sadrži odredbe koje do određene mjere transponuju Direktivu EU 2007/60/EZ. Dodatno, FBiH je usvojila Operativni plan za odbranu od poplava,⁶² što je doprinijelo transponovanju Direktive.

Pitanje upravljanja ribarstvom i drugim živim resursima je regulisano Zakonom o slatkovodnom ribarstvu.⁶³ Ovaj zakon transponuje pravne zahtjeve EU vezane za propise EU samo do određene mjere. Kako bi se unaprijedio kvalitet svježe vode adekvatne za život riba, FBiH izrađuje novi Zakon, s namjerom da postigne punu usklađenost sa zahtjevima EU.

3.1.3. Utvrđeni nedostaci

Na osnovu gore predstavljenog pregleda, sljedeći nedostaci su utvrđeni između propisa FBiH i pravne stečevine EU o vodi:

- Neke definicije navedene u članu 2 Okvirne direktive o vodama nisu eksplicitno transponovane. Određene obaveze se ne mogu provesti sa zahtijevanom obavezujućom snagom, ako definicije nisu eksplicitno transponovane;
- Zakon o vodama nije transponovao odredbu iz člana 7(1) Okvirne direktive o vodama, koji zahtjeva identifikaciju svih voda koje se koriste za uzimanje vode namijenjene za ljudsku upotrebu, koje daju više od 10 m³ na dan u prosjeku ili služe više od 50 osoba, i onih voda koje se namjeravaju koristiti u te svrhe u budućnosti;

⁵⁷ "Sl. novine FBiH", br. 88/12

⁵⁸ "Sl. novine FBiH", br. 71/09

⁵⁹ Direktiva Savjeta 91/676/EEZ koja se tiče zaštite voda od zagađenja uzrokovanih nitratima iz poljoprivrednih izvora.

⁶⁰ Direktiva 2006/118/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća o zaštiti podzemnih voda od zagađenja i degradacije(EZ)

⁶¹ "Sl. novine FBiH", br. 26/09

⁶² "Sl. novine FBiH", br. 7/11

⁶³ "Sl. glasnik BiH", broj 36/04

- Propisi FBiH o vodama nisu transponovali zahtjev EU da granične vrijednosti emisija (GVE) moraju biti zasnovane na najboljim dostupnim tehnikama (NDT);
- Propisi FBiH o vodi ne obezbjeđuju da se difuzni uticaji na površinske vode trebaju kontrolisati korištenjem najboljih praksi okoliša (BEP) (npr. dobra praksa u poljoprivredi, itd.);
- Zakon o vodi FBiH sadrži odredbu koja obezbjeđuje (transponuje) "osnovne mjere" za nepotpuno postizanje ciljeva okoliša koji su ustanovljeni u skladu sa članom 4 Okvirne direktive o vodama;
- Definicije, koje su navedene u Direktivi o urbanim otpadnim vodama⁶⁴, su transponovane samo djelimično;
- Zahtjevi dijela A Aneksa I Direktive o urbanim otpadnim vodama još nisu transponovani. Aneks I i člana 3. Direktive su transponovani kroz Uredbu o uslovima ispuštanja otpadnih voda u okoliš i sistem javne kanalizacije;
- Zahtjev Direktive o urbanim otpadnim vodama za identifikacijom osjetljivih oblasti u skladu sa kriterijumima u njenom Aneksu II je transponovan kroz Pravilnik o utvrđivanju područja podložnih eutrofikaciji i osjetljivih na nitrata („Sl. novine Federacije BiH“, broj 71/09), i kroz Pravilnik o monitoringu u područjima podložnim eutrofikaciji i osjetljivim na nitrata „Sl. novine Federacije BiH“, broj 71/09).;
- Zahtjev EU, vezano za prikladan tretman urbane otpadne vode koja ulazi u sisteme za sakupljanje prije ispuštanja, je transponovan;
- FBiH je djelimično transponovala zahtjev EU da ispuštanje industrijske otpadne vode u sisteme za sakupljanje i pogone za tretman urbanih otpadnih voda kroz Uredbu o uslovima ispuštanja otpadnih voda za one industrijske grane koje se navode u UWWT, dok Direktiva o industrijskim emisijama nije transponovana;
- Zahtjev da mulj koji je rezultat tretmana otpadne vode mora biti ponovo korišten kad god je to prikladno, nije transponovan;
- Zahtjev EU da referentni metodi mjerenja moraju biti korišteni pri provođenju nadzora nad zaštićenim oblastima, što se zahtjeva članom 8, u skladu sa članom 6.1. Aneksa Okvirne direktive o vodama, nije transponovan;
- Zahtjevi postavljeni u Direktivi o vodi za kupanje nisu transponovani;
- Zahtjevi postavljeni u Direktivi o slatkovodnoj ribi nisu u potpunosti transponovani.

3.1.4. Preporuke / prioriteti

Imajući u vidu ranije predstavljene zaključke, mogu se formulirati sljedeće preporuke:

- Iako je FBiH već počela razvoj određenog broja (podzakonskih) propisa u vezi sektora voda, može se predložiti da se aktivnosti završe što je prije moguće (tj. u periodu kraćem nego formalno određenom kao kratkoročni);
- Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, kao ukupni koordinator transponovanja propisa EU o vodama, treba komunicirati sa drugim ministarstvima FBiH (posebno Ministarstvom zdravstva i Ministarstvom za okoliš i turizam u pogledu učesća FBiH u razvoju DSIP

⁶⁴ Direktiva Savjeta 91/271/EEZ od 21. maja 1991. godine, koja se bavi tretmanom urbanih otpadnih voda.

na nivou BiH i pojedinačnih APID-a FBiH; ovaj zadatak se treba ispuniti što je prije moguće pod koordinacijom Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa;

- Kada se jednom ova koordinacija u FBiH obezbijedi, FBiH treba aktivno učestvovati u pripremi DSIP-ova za svaku od direktiva o vodama;
- U procesu pripreme DSIP-ova i APID-a, a kasnije i u daljem razvijanju/izmjenama i dopunama zakona FBiH, MPŠV treba u obzir uzeti rezultate ove analize, pratiti promjene u pravnoj stečevini EU o vodama, i shodno tome izmijeniti postojeće zakonodavstvo o vodama sa ciljem usklađivanja sa pravnom stečevinom EU o vodama; to je dugotrajan proces;
- Nakon što se izrade DSIP-ovi i APID-i po pitanju voda, trebalo bi početi sa preduzimanjem planiranih mjera (uključujući izmjene i dopune postojećih propisa o vodama). Predmetni DSIP-ovi i APID-i bi trebalo da budu izrađeni u periodu od 2-4 godine. Kao i u slučaju pripremanja DSIP-ova, Federalno Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva treba imati funkciju koordinatora aktivnosti (vezano za transponovanje) na nivou FBiH i imati konsultacije sa drugim nadležnim ministarstvima.

3.2. INSTITUCIONALNO PRILAGOĐAVANJE

Upravne funkcije na nivou FBiH u sektoru voda su u nadležnosti Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH. Ministarstvo obavlja upravni nadzor nad Agencijama za vode u obavljanju zadataka koji su im dodijeljeni zakonom i upravni nadzor nad provedbom Zakona o vodama⁶⁵ i podzakonskih propisa usvojenih u skladu sa zakonom.

Ministarstvo okoliša i turizma FBiH obavlja upravne, stručne i druge zadatke u vezi sa nadležnostima FBiH u oblasti zaštite, čuvanja i poboljšanja okoliša.

Ministarstvo zdravstva FBiH, između ostalih aktivnosti, direktno obavlja upravne, stručne i druge zadatke u kontekstu bezbjednosti vode namijenjene za ljudsku upotrebu.

Ministarstvo energije, rudarstva i industrije obavlja stručne i upravne aktivnosti u okviru svojih nadležnosti. U kontekstu upravljanja vodama, korištenje vode za proizvodnju energije, kao i rad ovog ministarstva vezan za podzemne vode, je značajan segment.

Ministarstvo prostornog uređenja FBiH obavlja stručne i upravne zadatke vezane za prostorno planiranje. U kontekstu upravljanja vodama, predlagač nacrta prostornog plana mora u postupku pripreme istog odrediti zahvate u prostoru koji se odnose na izgradnju vodne infrastrukture i koji su predviđeni planovima upravljanja vodama. Nacrt prostornog plana Federacije, kantona, grada i općine mora dobiti saglasnost federalnog ministra nadležnog za vode, odnosno saglasnost se izdaje ako se utvrdi da je taj plan u skladu sa planom upravljanja vodama i odredbama Zakona o vodama.

Federalni zavod za javno zdravstvo je institucija koju je osnovao Parlament FBiH. Jedan od zadataka ovog Instituta je da kontroliše bezbjednost vode za ljudsku upotrebu.

Prema ustavu FBiH, kantoni regulišu način i sadržaj učinka javnih komunalnih preduzeća. U kontekstu upravljanja vodama, važna uloga u poslovima kantona je obezbjeđivanje vode koju koriste građani, socijalni i ekonomski subjekti i drugi korisnici. Takođe, kantoni regulišu skupljanje, obradu i odbacivanje otpadne vode i odgovornosti i obaveze općina kao jedinica lokalne samouprave.

⁶⁵ "Sl. novine FBiH", br. 70/06

Zakon o vodama FBiH⁶⁶ obezbjeđuje osnovu za uspostavljanje dvije agencije za vode u FBiH:

- Agenciju za sliv rijeke Save, smještenu u Sarajevu;
- Agenciju za sliv Jadranskog mora, smještenu u Mostaru.

Agencije za vode u FBiH imaju pravni status javnih ustanova.

Zakon o vodama obezbjeđuje da ove Agencije provode sljedeće aktivnosti:

- Stalno i nesmetano provođenje planova upravljanja vodama;
- Odlučivanje o pitanjima relevantnim za upravljanje vodama;
- Korištenje ovlaštenja i ispunjavanje dužnosti FBiH u zaštiti pogona za vode čiji je vlasnik FBiH;
- Provođenje redovnih konsultacija sa odgovarajućim vlastima za vode u RS, u istom riječnom području / slivu, posebno u funkciji pripreme planova upravljanja riječnim područjem.

Kako bi osigurale efikasno ispunjavanje svojih zadataka, i promovisale principe zajedništva, Agencije za vode su ustanovile svoje regionalne kancelarije, sa nadležnošću u:

- Oblasti rijeke Une, smještenu u Bihaću;
- Oblasti rijeke Vrbas, smještenu u Jajcu;
- Oblasti rijeke Bosne, smještenu u Zenici;
- Oblasti rijeke Drine, smještenu u Goraždu;
- Oblasti rijeka Cetine i Krke, smještenu u Livnu; i
- Regionalnu kancelariju za upravljanje gornjim tokom rijeke Neretve sa rijekom Rakitnicom i srednjom obalom jezera rijeke Neretve, smještenu u Konjicu.

Za raspravu o pitanjima sistema upravljanja vodama, relevantnim za slivove rijeka ili oblasti upravljanja vodama, i za predlaganje mjera za razvoj i poboljšanje upravljanja vodama u oblastima rijeka, Vlada FBiH, u skladu sa Zakonom o vodama, je uspostavila:

- Savjetodavno vijeće Vodnog područja rijeke Save; i
- Savjetodavno vijeće Vodnog područja Jadranskog mora.

Savjetodavna vijeća su nadležna za obavljanje sljedećih zadataka:

- Učestvovanje u pripremi nacrtu plana upravljanja vodama i pripremi strategija upravljanja vodama;
- Razmatraju i daju mišljenja o strateškim dokumentima u vezi upravljanja vodama iz nadležnosti drugih federalnih ili kantonalnih ministarstava;
- Razmatraju i daju mišljenja o pitanjima od interesa za riječi bazen ili podsliv u sklopu vodnog područja, a koje se tiče međuentitetske saradnje;
- Razmatraju i daju mišljenja o pitanjima od interesa za vodna područja koja se odnose na korištenje ili zaštitu voda

⁶⁶ "Sl. novine FBiH", br. 70/06

- Razmatraju i daju mišljenja o pitanjima upravljanja vodama koja su od značaja za međuentitetsku saradnju.

4. UPRAVLJANJE OTPADOM

4.1. PREGLED TRANSPOZICIJE

4.1.1. Uvodne napomene

Positivni propisi FBiH o upravljanju otpadom su navedeni u Tabeli VII.

Tabela VII: PROPISI FBiH O UPRAVLJANJU OTPADOM

br.	Naslov
1.	ZAKON O UPRAVLJANJU OTPADOM ("Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 72/09)
2.	Uredba koja reguliše obavezu izvještavanja operatora i proizvođača otpada o sprovođenju programa nadzora, monitoringa i vođenja evidencije prema uslovima iz dozvole ("Sl. novine FBiH", br. 31/06)
3.	Uredba o finansijskim i drugim garancijama za pokrivanje troškova rizika od mogućih šteta, čišćenje i postupke nakon zatvaranja odlagališta ("Sl. novine FBiH", br. 39/06)
4.	Uredba o finansijskim garancijama kojima se može osigurati prekogranični promet opasnog otpada ("Sl. novine FBiH", br. 41/05)
5.	Uredba o naknadama za plastične kese tregerice ("Sl. novine FBiH", br. 9/14)
6.	Pravilnik o izdavanju dozvole za aktivnosti male privrede u upravljanju otpadom (Službene novine, br. 9/05)
7.	Pravilnik o sadržaju plana prilagođavanja upravljanja otpadom za postojeća postrojenja za tretman ili odlaganje otpada i aktivnostima koje preduzima nadležni organ ("Sl. novine FBiH", br. 09/05)
8.	Pravilnik o kategorijama otpada sa listama ("Sl. novine FBiH", No. 9/05)
9.	Pravilnik o postupanju s otpadom koji se ne nalazi na listi opasnog otpada ili čiji je sadržaj nepoznat ("Sl. novine FBiH", br. 9/05)
10.	Pravilnik o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom ("Sl. novine FBiH", br. 88/11, 28/13, 8/16 i 54/16)
11.	Pravilnik o uvjetima za prenos obaveza upravljanja otpadom sa proizvođača i prodavača na operatora sistema za prikupljanje otpada (Službeni glasnik FBiH, br. 9/05)
12.	Uredba o selektivnom prikupljanju, pakovanju i označavanju otpada ("Sl. novine FBiH", br. 38/06)

13.	Pravilnik o životinjskom otpadu i drugim neopasnim materijalima prirodnog porijekla koji se mogu koristiti u poljoprivredne svrhe ("Sl. novine FBiH", br. 8/08)
14.	Pravilnik o upravljanju medicinskim otpadom (Službeni glasnik FBiH, br. 77/08)
15.	Pravilnik o upravljanju otpadom od električnih i elektronskih proizvoda (Službeni glasnik FBiH, br. 87/12, 107/14, 8/16 i 79/16)

4.1.2. Pregled postojećeg zakonodavstva

Ocjena transponovanja Okvirne direktive o otpadu⁶⁷ je na 31% prema RENA Izvještaju o nadzoru nad transponovanjem i provedbom pravne stečevine EU o okolišu za period maj 2011. godine - mart 2012. godine. *Zakon o zaštiti okoliša FBiH*⁶⁸ uspostavlja, na osnovu principa da zagađivač plaća, obavezu posjednika otpada da preduzme adekvatne mjere za upravljanje otpadom i da obezbijedi osnovne mjere za sprečavanje da od njega otpad potiče, za recikliranje i tretman otpada za ponovno korištenje, za vađenje sirovih materijala i vraćanje energije i za bezbjedno odlaganje otpada.

Neke druge definicije su transponovane kroz *Zakon o upravljanju otpadom*.⁶⁹ Zakon se bavi glavnim principima upravljanja otpadom, uključujući princip da zagađivač plaća i princip odgovornosti proizvođača, ohrabruje sprečavanje, recikliranje, ponovno korištenje i korištenje otpada za vraćanje energije. Zakon pokriva sve kategorije otpada (osim radioaktivnog otpada, otpadne vode, i gasovitih materija emitovanih u ZRAK) i sve tipove operacija i postrojenja upravljanja.

Izdavanje dozvola za upravljanje otpadom je regulisano Zakonom, i sa više detalja u *Pravilniku o izdavanju dozvola za aktivnosti male privrede u upravljanju otpadom*⁷⁰ i u *Uredbi koja reguliše obavezu izvještavanja operatora i proizvođača otpada o sprovođenju programa nadzora, monitoringa i vođenja evidencije prema uslovima iz dozvole*,⁷¹ iako se za Uredbu smatra da nije u potpunosti u skladu sa Okvirnom direktivom o upravljanju otpadom. Definicija otpada je obezbijeđena u Zakonu o upravljanju otpadom; međutim ona ne pokriva kategorije postavljene u Aneksu I Okvirne direktive o otpadu.

Registar skopljača, prevoznika i rukovalaca otpadom je ustanovljen u FBiH, ali trenutno nije potpun. Predviđeno je da će se za buduće okolišne dozvole i dozvole za upravljanje otpadom tražiti čistije tehnologije. *Pravilnik koji određuje postupanje sa opasnim otpadom koji se nalazi na listi otpada ili čiji je sadržaj nepoznat*⁷² doprinosi transponovanju Okvirne direktive o otpadu u pogledu opasnog otpada; isto kao i *Pravilnik o upravljanju medicinskim otpadom*⁷³.

Upravljanje komunalnim otpadom je regulisano kantonalnim zakonima koji se bave općinskih javnim komunalnim uslugama i Zakonom o upravljanju otpadom FBiH. Zakon o upravljanju otpadom propisuje opšte odredbe o upravljanju komunalnim otpadom a detaljnije odredbe su propisane zakonima na nivou kantona. Odredbe o upravljanju komunalnim otpadom se neznatno razlikuju od kantona do kantona.

⁶⁷ Direktiva 2008/98/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 19. novembra 2008. godine o otpadu i ukidanju određenih Direktiva.

⁶⁸ "Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 38/09

⁶⁹ "Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 72/09

⁷⁰ "Sl. novine FBiH", br. 9/05

⁷¹ "Sl. novine FBiH", br. 31/06

⁷² "Sl. novine FBiH", br. 33/03

⁷³ "Sl. novine FBiH", br. 77/08

Lista otpada se većinom transponuje kroz Pravilnik o kategorijama otpada sa listama⁷⁴.

Ocjena transponovanja Direktive o deponijama je na 30% prema RENA Izvještaju za period maj 2011. godine - mart 2012. godine. Direktiva se većinom transponuje kroz Zakon o upravljanju otpadom i Pravilnik o sadržaju plana prilagođavanja upravljanja otpadom za postojeća postrojenja za tretman ili odlaganje otpada i aktivnostima koje preduzima nadležni organ⁷⁵, koja transponuje neke definicije, odredbe o klasifikaciji zemljišta, (djelimično - izuzetak član 7(h), i odredbe o sadržaju dozvole za deponije otpada). FBiH je odabrala sistem regionalnih sanitarnih deponija. Do sada, samo ih je nekoliko konstruisano (Sarajevo - rekonstrukcija postojeće deponije; Zenica; u Mostaru se trenutno gradi) i veliki dijelovi FBiH su još uvijek bez pristupa regionalnim sanitarnim deponijama. *Uredba o finansijskim i drugim garancijama za pokrivanje troškova rizika od mogućih šteta, čišćenje i postupke nakon zatvaranja odlagališta*⁷⁶ doprinosi transponovanju Direktive.

Transponovanje Direktive o pakovanju je na 35% prema istom RENA Izvještaju. Direktiva se većinom transponuje kroz *Pravilnik o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom*.⁷⁷ Pravilnik propisuje pravila za upravljanje ambalažnim otpadom u proizvodnji, korištenje ambalaže, sakupljanje, ponovno korištenje i odlaganje ambalažnog otpada. Dozvola za upravljanje otpadom se mora izdati za aktivnosti koje pokriva ovaj Pravilnik.

Transponovanje Direktive o baterijama, Direktive o otpadnim vozilima i Direktive o PCB/PCT je u vrlo ranoj fazi (neke osnovne odredbe su sadržane u Zakonu o upravljanju otpadom).

Transponovanje Direktive o mulju iz kanalizacije je na 8% prema RENA Izvještaju. Propisi koji transponuju Direktivu ne postoje i ocjena transponovanja se može pripisati u potpunosti vladinom Pravilniku o životinjskom otpadu i drugim neopasnim materijalima prirodnog porijekla koji se mogu koristiti u poljoprivredne svrhe⁷⁸.

Zakon o upravljanju otpadom predviđa da se njegove odredbe odnose na rudarski otpad, i prema tome, djelimično transponuje Direktivu o rudarskom otpadu. Dozvola za upravljanje otpadom se mora izdati za postrojenja u pitanju. Rukovaoci su obavezni izraditi planove upravljanja otpadom. Pošto su ova postrojenja takođe predmet izdavanja dozvola (okolišne dozvole), najbolje dostupne tehnike se moraju primijeniti, mora se slijediti procedura Seveso II (djelimično), nadzor bi se trebao provoditi s tim u skladu, kao i inspekcija. Takođe, učešće javnosti se obezbjeđuje i kroz proceduru izdavanja okolišnih dozvola.

Odredbe Uredbe o transportu otpada ((EZ) 1013/2006) se transponuju u propise FBiH većinom kroz Zakon o upravljanju otpadom.

4.1.3. Utvrđeni nedostaci

Na osnovu gore predstavljenog pregleda, sljedeći nedostaci su utvrđeni između propisa FBiH o upravljanju otpadom i pravne stečevine EU:

- Nedostaci vezani za Registar zagađivača (čuvanje podataka za sakupljanje i transport otpada, kao i izdavanje dozvola za upravljanje otpadom);

⁷⁴ "Sl. novine FBiH", br. 9/05

⁷⁵ "Sl. novine FBiH", br. 9/05

⁷⁶ "Sl. novine FBiH", br. 39/06

⁷⁷ "Sl. novine FBiH", br. 88/11, 28/13, 8/16 i 54/16

⁷⁸ "Sl. novine FBiH", broj 8/08

- Nepostojanje obaveze izrade Plana sprečavanja otpada;
- Nedostaci vezani za propise o mulju iz kanalizacije - obaveza redovnog ažuriranja podataka o graničnim vrijednostima za koncentracije teških metala u zemljištu (aneksi I A; I B i I C Direktive o otpadu iz mulja; i analiza sadržaja teških metala u zemljištu (aneksi II A; II B i II C Direktive o otpadu iz mulja) kao i pitanje osobina proizvedenog mulja, (Aneks II Okvirne direktive o otpadu), itd.;
- Nepostojanje propisa o otpadnim vozilima;
- Nepostojanje propisa o prikupljanju i zbrinjavanju istrošenih baterija i akumulatora
- Nepostojanje propisa o PCB/PCT;
- Nepostojanje propisa o upravljanju azbestnim otpadom, upravljanju otpadnim uljima i upravljanju TO₂;
- Direktiva o rudarstvu je samo djelimično prenesena (npr. aneksi nisu).

4.1.4. Preporuke / prioriteti

Imajući na umu ranije predstavljene zaključke, mogu se formulisati sljedeće preporuke:

- Vlasti FBiH, nadležne za pitanja okoliša trebaju učestvovati u razvoju Planova za provođenje direktive (DSIP-ova) za svaku direktivu o upravljanju otpadom, čiji će rad koordinisati Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa u saradnji s DEI;
- Nakon ili paralelno s razvojem i usvajanjem ovih DSIP, vlasti FBiH, nadležne za okoliš, trebaju učestvovati u zajedničkoj aktivnosti s drugim vlastima nadležnim za okoliš BiH, RS i BD BiH s ciljem razvoja njihovih pojedinačnih APID-a; APID-e za FBiH bi usvojile vlasti FBiH u skladu s propisima FBiH;
- DSIP-ove i APID-e treba razviti i usvojiti unutar perioda od dvije godine;
- Nakon usvajanja DSIP-ova i APID-a, Ministarstvo nadležno za pitanja okoliša treba bez odlaganja početi rad na mijenjanju postojećih / usvajanju novih propisa FBiH o okolišu slijedeći obaveze i vremenske rokove postavljene u DSIP-ovima i APID-ima, s ciljem postizanja punog transponovanja pravne stečevine EU o upravljanju otpadom u pravni sistem FBiH;
- U procesu pripreme APID-a u skladu s DSIP-ovima, i kasnije u razvoju novih propisa o okolišu, Ministarstvo nadležno za pitanja okoliša treba uključiti i druge zainteresovane vlasti i tijela FBiH;
- Usvajanje relevantnih podzakonskih propisa, tj. vladinih pravilnika i ministarskih uredbi koji regulišu određene aspekte upravljanja otpadom i koji bi omogućili primjenu Zakona FBiH o upravljanju otpadom, kasni. Ovo je najočiglednije u nedostatku propisa koji zahtijevaju povrat, recikliranje i ponovno korištenje određenih tokova otpada. Pravna osnova za usvajanje ovih podzakonskih propisa postoji⁷⁹ i krajnji rok za njihovo usvajanje (jedna godina nakon stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o upravljanju otpadom FBiH⁸⁰) je prošao. Prema tome, podzakonski propisi koji regulišu sljedeća pitanja se moraju usvojiti:
 - otpadna vozila;

⁷⁹ Članovi 16. i 58. Zakona o upravljanju otpadom.

⁸⁰ "Sl. novine FBiH", br. 72/09

- otpadne gume vozila;
 - otpadne baterije i akumulatori; i
 - PCB/PCT (ovaj podzakonski propis mora sadržavati odredbe o usvajanju planova za dekontaminaciju i/ili odlaganje popisane opreme od strane nadležnih vlasti);
- Ciljevi Direktive o deponijama (smanjenje količine otpada poslanog na deponije na 75% nivoa iz 1993. godine do 2002. godine, na 50 % do 2005. godine i na 25% do 2010. godine), koji na kraju smanjuju na najmanju moguću mjeru količinu otpada poslanog na deponije, ne mogu se dostići osim ako se ne usvoji set propisa o ponovnom korištenju i recikliranju, kako je navedeno gore;
 - Potrebno je usvojiti propise o upravljanju otpadnim azbestom, otpadnim uljima i TO₂;
 - Izmjene i dopune Zakona o upravljanju otpadom FBiH i predviđanje obaveze usvajanja Plana prevencije otpada;
 - Registar zagađivača bi se trebao proširiti da uključi podatke koji se odnose na opasni otpad ("od kolijevke do groba"). Ovaj Registar bi takođe trebao sadržavati podatke o tokovima otpada kao što su pakovanje, otpadna ulja, gume vozila, itd. Nadležni inspekcijski organ bi trebao imati pristup ovom registru;
 - Proširiti tekst nacрта Pravilnika o životinjskom otpadu i drugim neopasnim materijalima prirodnog porijekla odredbama o čuvanju podataka za količine, sastav i osobine mulja proizvedenog i isporučenog za korištenje u poljoprivredi, i mjestima gdje se mulj koristi, analizi mulja i tla na kojem se koristi prema posebnim procedurama za uzimanje uzoraka i analizu. Nakon ovoga, Pravilnik bi se trebao usvojiti;
 - Rad na izradi i usvajanju novih propisa o upravljanju otpadom ili izmjeni postojećih bi se trebao završiti u periodu od 2 do 4 godine.

4.2. INSTITUCIONALNO PRILAGOĐAVANJE

4.2.1. Postojeće nadležnosti za upravljanje otpadom

U skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom⁸¹, nadležno tijelo za upravljanje otpadom je Federalno ministarstvo okoliša i turizma. Međutim, u određenim aspektima, nadležnost se dijeli između Federalnog ministarstva okoliša i turizma i nadležnih kantonalnih ministarstava. Na primjer, kantonalne vlasti su nadležne za izdavanje većine zahtijevanih dozvola za upravljanje otpadom (ne računajući one koje se odnose na pogone i aktivnosti koje su međukantonalne po karakteru). Inspekciju usklađenosti sa dozvolama za upravljanje otpadom, koje su izdale kantonalne vlasti, provode kantonalni inspektorati, dok inspekciju pogona kojima je izdata dozvola na nivou FBiH, provodi Inspektorat FBiH. Pored odredbama Zakona o upravljanju otpadom, upravljanje komunalnim otpadom je takođe regulisano i kantonalnim zakonima o općinskim javnim komunalnim uslugama i u njima su određene nadležne vlasti za upravljanje komunalnim otpadom (to su ili kantonalne vlade ili vlasti jedinica lokalne samouprave).

Po Zakonu o upravljanju otpadom, Federalno ministarstvo okoliša i turizma je nadležni organ za ambalažni otpad i ostale tokove otpada (otpadna vozila, baterije i akumulatori, polihlorisani bifenili / polihlorisani terfenili (u daljem tekstu PCB/PCT), itd.). Registar zagađivača održava Federalno

⁸¹ "Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 72/09.

ministarstvo okoliša i turizma, u skladu sa Zakonom. Dalje, vezano za rudarski otpad, nadležnost se određuje na osnovu vlasti nadležne za izdavanje dozvole za upravljanje otpadom (većinom kantoni) i okolišne dozvole. Inspekciju provodi inspektorat nivoa vlasti koji je izdao dozvolu. Dalje, u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom, nadležno tijelo za opasan otpad je Federalno ministarstvo okoliša i turizma. Propisi FBiH koji bi se odnosili na:

- Mulj iz kanalizacije;
- Otpadna vozila;
- Otpadne baterije i akumulatori;
- PCB/PCT, trenutno ne postoje. Međutim, Federalnom ministarstvu okoliša i turizma su dodijeljene odgovornosti za ta pitanja, uključujući nadležnost za azbestni otpad i upravljanje otpadnim uljima kao i za upravljanje TO₂.

4.2.2 Preporuke / prioriteti

U kratkoročnom periodu (2 do 4 godine) prioriteti bi trebali biti sljedeći:

- Određivanje Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva kao nadležnog tijela za mulj iz kanalizacije. Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva treba ustanoviti i održavati registar koji sadrži podatke o količinama, sastavu i karakteristikama mulja proizvedenog i isporučenog za poljoprivredne svrhe, kao i o lokacijama na kojima se mulj koristi;
- Federalno ministarstvo okoliša i turizma je već određeno kao nadležno tijelo za otpadna vozila, otpadne baterije i akumulatori, otpadne gume za vozila i PCB/PCT. Ono treba igrati svoju ulogu nakon što federalni ministar okoliša i turizma usvoji relevantne podzakonske propise koji regulišu ove tokove otpada kako bi se omogućila provedba Zakona o upravljanju otpadom; i
- Federalno ministarstvo okoliša i turizma treba biti nadležno za izdavanje ujedinjenih dozvola, ako je procedura izdavanja dozvole za upravljanje otpadom ujedinjena sa okolišnom dozvolom za postrojenja (kao što su deponije otpada);
- Inspekciju treba provoditi Inspektorat FBiH. Na taj način će se umanjiti pojava preklapanja procedura, i više će se iskoristiti skromni resursi za poslove izdavanja dozvola i inspekcije. Ovo bi se trebalo uspostaviti kroz izmjene i dopune Zakona o zaštiti okoliša FBiH⁸² i Zakona o upravljanju otpadom, koristeći tekstove pravnih odredbi čiji je nacrt već izrađen kroz Projekat podrške provedbi Direktive o IPKZ iz IPA 2007⁸³.

⁸² "Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 38/09.

⁸³ IPKZ projekat u BiH je realizovan u periodu 2010 - 2012. Za više informacija kontaktirati MVTEO, MOT ili MPUGE.

5. KVALITET ZRAKA I KLIMATSKE PROMJENE

5.1. PREGLED TRANSPOZICIJE

5.1.1. Uvodne napomene

Propisi FBiH koji se bave kvalitetom zraka su navedeni u tabeli VIII.

Tabela VIII: PROPISI FBiH O KVALITETU ZRAKA I KLIMATSKIM PROMJENAMA

br.	Naslov
1.	ZAKON O ZAŠTITI ZRAKA ("Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 4/10)
2.	Pravilnik o emisiji isparljivih organskih jedinjenja ("Sl. novine FBiH", br. 12/05)
3.	Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije u zrak iz postrojenja za sagorijevanje ("Sl. novine FBiH", br. 03/13)
4.	Pravilnik o uvjetima za rad postrojenja za spaljivanje otpada ("Sl. novine FBiH", br. 12/05, 102/12)
5.	Pravilnik o monitoringu kvaliteta zraka ("Sl. novine FBiH", br. 12/05);
6.	Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije zagađujućih materija u zrak ("Sl. novine FBiH", br. 12/05)
7.	Pravilnik o monitoringu emisija zagađujućih materija u zrak ("Sl. novine FBiH", br. 12/05)
8.	Pravilnik o postepenom isključivanju supstanci koje oštećuju ozonski omotač ("Sl. novine FBiH", br. 39/05)
9.	Pravilnik o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka ("Sl. novine FBiH", br. 1/12)
10.	Pravilnik o uslovima mjerenja i kontrole sadržaja sumpora u gorivu ("Sl. novine FBiH", br. 6/08)
11.	Uredba o posebnim naknadama za okoliš koje se plaćaju pri registraciji motornih vozila prema Zakonu o fondu za zaštitu okoliša u FBiH ("Sl. novine FBiH", br. 14/11)
12.	Uredba o metodi računanja i plaćanja taksi, i rokovima za računanje i plaćanje taksi za zagađujuće materije zraka prema Zakonu o fondu za zaštitu okoliša u FBiH ("Sl. novine FBiH", br. 66/11)
13.	Pravilnik o sadržaju, metodi i rokovima za uspostavljanje i održavanje registra zagađivača koji plaćaju takse za zagađujuće materije zraka prema Zakonu o fondu za zaštitu okoliša u FBiH ("Sl. novine FBiH", br. 56/12)
14.	Uredba o vrstama, sadržaju i kvaliteti biogoriva u gorivima za motorna vozila ("Sl. novine FBiH", br. 29/08)
15.	Odluka Vlade FBiH o utvrđivanju kriterija za stručnu ocjenu projekata mehanizama čistog razvoja (CDM) Kjoto protokola okvirne Konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime 71/11 (NAPOMENA: Usvojena na osnovu akta Savjeta ministara BiH)

5.1.2. Pregled postojećih propisa

5.1.2.1. Kvalitet ambijentalnog zraka

Transponovanje propisa o kvalitetu zraka se može okarakterizovati kao napredno u FBiH. Prema RENA izvještaju, Direktiva o kvalitetu ambijentalnog zraka i Direktiva u vezi arsena, kadmijuma, žive, nikla i policikličnih aromatičnih ugljovodonika u ambijentalnom zraku su transponovane 69% i 71%. Transponovane su kroz relevantne odredbe Zakona o zaštiti zraka⁸⁴ i Pravilnik o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka.⁸⁵ Uprkos naprednom transponovanju, zone i naseljena mjesta nisu uspostavljeni na teritoriji FBiH.

Obaveza provođenja procjene i uspostavljanje lokacija tačaka za uzimanje uzoraka za relevantne zagađivače je predviđena relevantnim propisima. Takođe, državni cilj smanjenja izloženosti je transponovan. Obaveza razvijanja planova kvaliteta zraka postoji, ali propisi ne zahtijevaju usvajanje integrisanih planova. Takođe, informisanje javnosti o ovim planovima, kao i Komisije EU (preko nadležnog organa BiH), nije ustanovljeno kao obavezna dužnost nadležnih vlasti. Dužnost informisanja javnosti o akcionim planovima nije ustanovljena. Javnost ne mora biti informisana o akcionim planovima, ali mora biti informisana o prekoračenju granica emisije određenih zagađujućih materija u zrak.

5.1.2.2. Emisije u zrak

Član 27. Zakona o zaštiti zraka zahtijeva usvajanje propisa koji predviđaju, između ostalog, granične vrijednosti emisije za zagađujuće materije i pragove za uzbunu. Ustanovljen je registar emisija u zrak. Registar sakuplja informacije o, posebno, emisijama sumpor dioksida, azot oksida, ugljen dioksida, ugljen monoksida i PM₁₀. Informacijama javnost može pristupiti.

Članovi 23. i 24. Zakona o zaštiti zraka pružaju pravne osnove za uređivanje pitanja emisije isparljivih organskih jedinjenja. Međutim, ako izuzmemo Pravilnik o emisiji isparljivih organskih jedinjenja⁸⁶ koji transponuje relevantne zahtjeve EU po pitanju VOC u razređivačima, propis(i) koji se odnosi na Direktivu o oslobađanju VOC iz benzina, Direktivu o fazi II rekuperacije benzinskih para i Direktivu o farbama još uvijek nisu usvojeni.

U okviru Fonda za zaštitu okoliša FBiH, uspostavljen je registar zagađivača. Zagađivači su, u skladu sa relevantnim propisima, obavezni platiti za emisije zagađujućih materija u zrak.

5.1.2.3. Standardi za goriva i pravni instrumenti vezani za GHG

Zakon o zaštiti zraka sadrži odredbe o sadržaju sumpora u tečnim gorivima. "Zabranjeno je koristiti teška naftna ulja i plinska ulja ako sadržaj sumpora premašuje 1% (do 2010. godine) i 0,1% (do 2015. godine) mase ulja. Zakon sadrži pravnu osnovu za usvajanje propisa koji bi detaljnije predvidjeo druge zahtjeve Direktive o sadržaju sumpora u tečnim gorivima. Međutim, ovaj propis nikada nije usvojen. Kvalitet goriva za vozila mora biti u skladu sa standardima kvaliteta koje je usvojio Institut za standardizaciju BiH. Neke odredbe o biogorivu su transponovane Uredbom o vrstama, sadržaju i kvaliteti biogoriva u gorivima za motorna vozila⁸⁷.

⁸⁴ "Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 4/10.

⁸⁵ "Sl. novine FBiH", broj 1/12 88

⁸⁶ "Sl. novine FBiH", br. 12/05

⁸⁷ "Sl. novine FBiH", br. 29/08

Zakon o zaštiti zraka sadrži različite relevantne odredbe koje predviđaju zahtjeve po pitanju supstanci koje oštećuju ozonski omotač. Takođe, ministar Federalnog ministarstva okoliša i turizma je usvojio Pravilnik o postepenom isključivanju supstanci koje oštećuju ozonski omotač⁸⁸ koji, između ostalog, sadrži odredbe o načinu prikupljanja i uništavanja korištenih kontrolisanih supstanci, i te odredbe su u skladu sa relevantnom odlukom koja je usvojena na državnom nivou.

5.1.3. Utvrđeni nedostaci

Na osnovu izvršene analize, utvrđeni su sljedeći nedostaci u propisima FBiH:

- Treba transponovati još nekoliko definicija u pravnim instrumentima koji regulišu kvalitet (ambijentalnog) zraka (npr. nedostaju definicije kvaliteta ambijentalnog zraka, doprinosa iz prirodnih izvora, lokacije gradskog porijekla);
- Zone i naseljena mjesta nisu uspostavljeni;
- Planovi kvaliteta zraka nisu integrisani kada se odnose na nekoliko zagađivača;
- Relevantni propisi ne sadrže odredbe koje se tiču zajedničke pripreme, izrade i provedbe planova kvaliteta zraka u slučaju prekogranične prirode određenih zagađujućih materija, kao što su ozon i materije u česticama;
- Programi za sve veće smanjenje emisija ovih zagađujućih materija, nisu izrađeni;
- Ne postoje odredbe o registrima emisija i projekcijama emisija, te predstavljanja tih podataka Komisiji EU, tj. EEA, kroz institucije BiH;
- Podzakonski propisi koji transponuju Direktivu o oslobađanju VOC iz benzina, Direktivu o fazi II rekuperacije benzinskih para i Direktivu o farbama nisu usvojeni;
- Propisi koji se odnose na pokretne mašine koje se koriste u izvancestovnom saobraćaju ne postoje u FBiH;
- Pravna osnova za podzakonske propise o stalnim organskim zagađujućim materijama ne postoji;
- Nema propisa koji transponuju zahtjeve za smanjenjem emisija gasova staklene bašte;
- Nema propisa o skupljanju i skladištenju ugljika;
- Propisi o supstancama koje oštećuju ozonski omotač nisu dovoljni, konkretno po pitanju curenja i emisija kontrolisanih supstanci.

5.1.4. Preporuke / prioriteti

Imajući u vidu ranije predstavljene zaključke, mogu se formulisati sljedeće preporuke:

- Granice zona i naseljenih mjesta, u pogledu kvaliteta ambijentalnog zraka, u cijeloj FBiH se moraju odrediti što je prije moguće, jer je određivanje zona osnova za efektivnu zaštitu kvaliteta zraka;
- Postojeći propisi, koji transponuju ove direktive, Direktivu o kvalitetu ambijentalnog zraka i Direktivu koja se odnosi na arsen, kadmijum, živu, nikl i policiklične aromatične ugljovodonike u ambijentalnom zraku, se trebaju izmijeniti kako bi se transponovali zahtjevi propisa o kvalitetu

⁸⁸ "Sl. novine FBiH", br. 39/05

zraka, većinom, definicije, i obaveza da se izrade akcioni planovi sa susjednim državama za slučaj prekograničnog zagađenja;

- Direktiva o nacionalnoj gornjoj granici emisija je djelimično transponovana kroz Zakon o zaštiti zraka i relevantne podzakonske propise. Međutim, više se treba uraditi kako bi se relevantni propisi FBiH uskladili sa zahtjevima EU. Program za sve veće smanjenje emisija se mora usvojiti i Uredba o graničnim vrijednostima emisija zagađujućih materija u zrak⁸⁹ se treba izmijeniti da potpuno transponuje Direktivu o nacionalnoj gornjoj granici emisija. Pravne odredbe o popisima, projekcijama i mjerama provedbe se trebaju uključiti u podzakonske propise, kao i dužnost predstavljanja popisa i projekcija Komisiji i EEA kroz vlasti BiH. Obaveze u pogledu emisija zagađujućih materija (posebno NOx i VOC) se trebaju uskoro ispuniti, posebno imajući na umu obaveze predviđene u različitim protokolima (posebno NOx i VOC) UNECE Konvencije o delekometnom prekograničnom zagađenju zraka (CLRTAP), čiji BiH želi postati član;
- Trenutno, podzakonski propisi o VOC iz skladišta goriva i njegove distribucije i o obavezi posjedovanja sistema rekuperacije benzinskih para (faza II) i koji transponuju Direktivu o bojama, još nisu usvojeni. Ovi podzakonski propisi trebaju transponovati odredbe gore spomenutih direktiva. Dodatno, moraju se provoditi redovne inspekcije usklađenosti sa propisima i pravilnog funkcionisanja sistema faze II rekuperacije benzinskih para. Što se tiče Direktive o bojama, nadležno ministarstvo je odgovorno za regulisanje puštanja u promet proizvoda nabrojanih u Aneksu I ove Direktive, u slučaju da prekoračuju granične vrijednosti navedene u Aneksu II iste Direktive.

To su prioritetne aktivnosti koje treba preduzeti u kratkoročnom periodu (2 do 4 godine).

Za srednjoročni period (4 – 6 godina), sljedeće prioritetne aktivnosti bi se trebale preduzeti:

- Obezbeđivanje pravne osnove u Zakonu o zaštiti zraka za usvajanje podzakonskih propisa o stalnim organskim zagađujućim materijama. Federalno ministarstvo okoliša i turizma treba biti određeno kao tijelo koje izdaje dozvole, i treba biti odgovorno za vođenje popisa supstanci koje se emituju u zrak, vodu i tlo, a koje su navedene u Aneksu III Uredbe o stalnim organskim zagađujućim materijama. Ministar Federalnog ministarstva okoliša i turizma bi trebao prema tome usvojiti propis koji detaljnije uređuje ova pitanja;
- Propisi koji se tiču emisija gasova staklene bašte skoro da ne postoje. Federalno ministarstvo okoliša i turizma treba uspostaviti šemu trgovine emisijama za trgovinu emisijama gasova staklene bašte iz aktivnosti koje su navedene u Aneksu I Direktive o trgovini emisijama i uključiti gasove staklene bašte navedene u Aneksu II iste Direktive. Ovaj sistem bi se trebao uspostaviti na osnovu propisa, koji bi se trebao usvojiti nakon uspostavljanja pravne osnove za takav propis u Zakonu o zaštiti zraka. Obaveze koje proističu iz Direktive o trgovanju emisijama, tj. gore spomenuti propis treba biti uključen u okolišne dozvole koje je već izdalo Federalno ministarstvo okoliša i turizma. Kaznene odredbe u Zakonu o zaštiti zraka treba proširiti odredbom o kazni od 200 KM za ekvivalent svake tone CO₂ koju je ispustio pogon za koji operator nije dao kvotu (Direktiva predviđa iznos od 100 eura). Kao dio obaveza koje proističu iz okolišnih dozvola, operatori relevantnih aktivnosti / pogona moraju biti obavezni podnijeti izvještaje o nadzoru Federalnom ministarstvu okoliša i turizma, koje trebaju potvrditi nezavisna tijela. Ministar Federalnog ministarstva okoliša i turizma bi trebao usvojiti propis o izvještavanju o ovim emisijama gasova staklene bašte i potvrđivanju ovih izvještaja. Međutim, na prvom mjestu, pravna osnova za ovo

⁸⁹ "Sl. novine FBiH", br. 12/05

treba da se obezbijedi u Zakonu o zaštiti zraka. Ovaj propis bi trebao uključiti obaveze operatora da:

- Provode svoje obaveze vezano za monitoring i izvještavanje o emisijama gasova staklene bašte u skladu sa određenim principima koji su postavljeni u relevantnim propisima EU;
- Nadziru emisije gasova staklene bašte na osnovu plana monitoringa (standardizovanog ili pojednostavljenog) kojeg je odobrilo Federalno ministarstvo okoliša i turizma; i
- Jednom godišnje podnesu izvještaj Federalnom ministarstvu okoliša i turizma, koji pokriva godišnje emisije za izvještajni period. Ove izvještaje moraju potvrditi akreditovani verifikatori;

Ovaj propis takođe treba regulisati:

- Uloge verifikatora;
- Proceduru za vršenje verifikacije (uključujući kontrolnu listu za prethodne verifikacije, sadržaj analize rizika, plan verifikacije, posjetu lokaciji radi procjene rada mjernih uređaja i sistema za praćenje);
- Sadržaj verifikacionog izvještaja;
- Uslove koje verifikatori moraju ispuniti;

Ovaj propis treba sadržavati odredbe o kategorizaciji pogona, granice monitoringa se trebaju definisati, izbor monitoringa (na osnovi računanja ili na osnovi mjerenja) koji se mora ponuditi;

- Registar informacija o izdavanju, držanju, transferu i otkazivanju kvota se mora uspostaviti na osnovu propisa, koji se mora usvojiti u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti zraka. Ovaj registar se mora uspostaviti u formi standardizovane elektronske baze podataka sa direktnom vezom sa CITL. Registrom treba upravljati i održavati ga Federalno ministarstvo okoliša i turizma koje će informacije dostaviti MVTEO, koje će ujedinjene informacije za cijelu zemlju prosljediti Komisiji EU. Sadržaj registra mora ispuniti relevantne zahtjeve EU. Javnost mora imati pristup ovom registru;
- Trenutno, propisi o emisijama iz mašina koje se koriste van cesta ne postoji. Odredbe ove Direktive treba transponovati kroz propis slijedeći prikladnu pravnu osnovu za njega postavljenu u Zakonu o zaštiti zraka. Ministar Federalnog ministarstva okoliša i turizma treba usvojiti taj propis koji će pokrivati mjere koje se trebaju preduzeti protiv emisija gasovitih i čestičnih zagađujućih materija iz motora sa unutrašnjim sagorijevanjem iz pokretnih mašina koje se koriste van cesta;
- Pravna osnova se treba postaviti u Zakonu o zaštiti zraka vezano za propise o hvatanju ugljika i skladištenju. Ovaj propis treba dati vezu sa propisima koji transponuju Direktive o industrijskim emisijama i PUO. Propis se ne treba odnositi na geološko skladištenje CO₂ u ukupnoj planiranoj masi manjoj od 100 kilotona, koje se poduzima za istraživačke i razvojne svrhe ili za testiranje novih proizvoda i procesa. Mora se tražiti dobivanje dozvole za skladištenje. Ovo se može integrisati sa procedurom izdavanja okolišnih dozvola. Na ovaj zahtjev za dozvolu, Komisija EU mora moći dati svoje mišljenje. Taj propis treba predvidjeti obaveze operatora da vrši monitoring pogona koji ispuštaju emisije i da podnosi izvještaj nadležnim vlastima. Propis takođe treba sadržavati odredbe o zatvaranju i periodu nakon zatvaranja i finansijskoj garanciji i mehanizmima. Registar dozvola za skladištenje koje su se izdale i zatvorenih skladišta se mora ustanoviti i održavati. Javnost mora biti obaviještena o geološkom skladištenju CO₂.

5.2. INSTITUCIONALNO PRILAGOĐAVANJE

Nadležne vlasti za kvalitet zraka⁹⁰ u FBiH su djelom određene Zakonom o zaštiti zraka FBiH⁹¹ i Pravilnikom o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka.⁹² Ovo su Hidrometeorološki zavod FBiH, nadležne kantonalne institucije i jedinice lokalne samouprave (gradovi i općine). Inspekciju provode inspektorati FBiH, kantona i jedinica lokalne samouprave. Objavljivanje Izvještaja o kvalitetu zraka, u skladu sa gore navedenim Pravilnikom, je odgovornost Ministarstva zdravstva FBiH.

U skladu sa Zakonom o zaštiti zraka, Registar emisija u zrak održava Federalno ministarstvo okoliša i turizma uz pomoć nadležnih kantonalnih ministarstava za zaštitu okoliša. Vlasti nadležne za provedbu Zakona o zaštiti zraka i usvojenih podzakonskih propisa su Federalno ministarstvo okoliša i turizma i kantonalna ministarstva za zaštitu okoliša. Prema Zakonu o zaštiti zraka, inspekciju provode inspektorati FBiH i kantona.

U skladu sa Pravilnikom o postepenom isključivanju supstanci koje oštećuju ozonski omotač⁹³, Federalno ministarstvo okoliša i turizma je odgovorno za sljedeće:

- Organizovanje monitoringa kontrolisanih supstanci;
- Učestvovanje u postavljanju dozvoljenih kvota - davanje preliminarnog mišljenja prije postavljanja kvota;
- Davanje preliminarnog mišljenja prije izdavanja licenci od strane Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa; i
- Izvještavanje Jedinice za ozon BiH o izvozu / uvozu / korištenju kontrolisanih supstanci.

Shodno Zakonu o zaštiti zraka, kvalitet goriva za vozila mora biti u skladu sa standardima kvaliteta koje je usvojio Institut za standardizaciju BiH. Odsjek za projekte mehanizma čistog razvoja, Imenovani državni autoritet u FBiH, je ustanovljen u okviru Federalnog ministarstva okoliša i turizma.⁹⁴

Treba napomenuti da u FBiH ne postoji organ vlasti zadužen za:

- Kontrolu emisije gasovitih i čestičnih zagađujućih materija iz motora sa unutrašnjim sagorijevanjem instaliranih u pokretne mašine koje se koriste u izvancestovnom saobraćaju;
- Postojane organske zagađivače (POZ);
- Gasove staklene bašte (GSB) (uključujući hvatanje i skladištenje ugljenika).

Takođe, ne postoji organ vlasti nadležan za aktivnosti i odgovornosti izrade nacrtu Programa smanjenja emisija, projekcija i provedbenih mjera.

⁹⁰ Za punu listu pravnih instrumenata koji čine ovaj podsektor, pogledajte analizu pravnih nedostataka.

⁹¹ "Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 4/10.

⁹² "Sl. novine FBiH", br. 1/12

⁹³ "Sl. novine FBiH", broj 39/05

⁹⁴ Odluka o utvrđivanju kriterija za stručnu ocjenu projekata mehanizama čistog razvoja (CDM) Kjoto protokola okvirne Konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime ("Sl. novine FBiH", br. 71/11)

6. INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE

6.1. PREGLED TRANSPOZICIJE

6.1.1. Uvodne napomene

Propisi koji regulišu industrijska zagađenja u FBiH su predstavljeni u tabeli IX.

Tabela IX: PROPISI FBiH O INDUSTRIJSKOM ZAGAĐENJU

br.	Naslov
1.	ZAKON O ZAŠTITI OKOLIŠA ("Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 38/09)
2.	Pravilnik o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i pogonima i postrojenjima koji se mogu izgraditi i pustiti u rad samo ako im se izda okolišna dozvola ("Sl. novine FBiH", br. 19/04)
3.	Pravilnik o sadržaju izvještaja o stanju sigurnosti, sadržaju informacija o sigurnosnim mjerama i sadržaju unutrašnjih i spoljnih planova intervencije ("Sl. novine FBiH", br. 68/05)
4.	Pravilnik o registrima postrojenja i zagađivanjima ("Sl. novine FBiH", br. 82/07)
5.	Pravilnik o donošenju najboljih raspoloživih tehnika kojima se postižu standardi kvaliteta okoliša (Sl. novine FBiH br. 92/07)
6.	ZAKON O ZAŠTITI ZRAKA ("Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 4/10)
7.	Pravilnik o uvjetima za rad postrojenja za spaljivanje otpada ("Sl. novine FBiH", br. 12/05 i 102/12)
8.	Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije u zrak iz postrojenja za sagorijevanje ("Sl. novine FBiH", br. 3/13)
9.	Pravilnik o emisiji isparljivih organskih jedinjenja ("Sl. novine FBiH", br. 12/05)

6.1.2. Pregled postojećeg zakonodavstva

Zakon o zaštiti okoliša FBiH⁹⁵ sadrži odredbe o izdavanju okolišne dozvole. Okolišne dozvole u FBiH su oblikovane po postupku izdavanja dozvole utvrđenom u IPKZ direktivi.⁹⁶ U FBiH, procedura procjene uticaja na okoliš i procedura izdavanja okolišnih dozvola su integrisane. Postrojenja definisana pravilnikom, moraju obavezno posjedovati okolišnu dozvolu. Pored okolišne dozvole, moraju se pribaviti i vodni akti i dozvola za upravljanje otpadom. Zakon o zaštiti okoliša predviđa da postupak dodjele ovih dozvola bude integrisan, bez detalja o načinu na koji to treba postići. Međutim, *Zakon o vodama FBiH*⁹⁷ daje više detalja o ovome, gdje zahtjeva od vlasti nadležnih za izdavanje okolišnih dozvola da primijene i dobiju preliminarni pristanak za vode i da uključe njegov sadržaj u okolišnu

⁹⁵ "Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 38/09.

⁹⁶ Direktiva 2008/1/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 15. januara 2008. godine o integrisanoj prevenciji i kontroli zagađenja 99

⁹⁷ "Sl. novine FBiH", br. 70/06

dozvolu. Dalje, u skladu sa Zakonom, GVE moraju biti određene u skladu sa usvojenim standardima najboljih dostupnih tehnika. Referentni dokumenti najboljih dostupnih tehnika za šest pod-sektora - industrija hrane, površinsko tretiranje metala i vruća galvanizacija, veliki pogoni za spaljivanje, površinsko vađenje rezanog kamena i mrvljenog kamena i samo-monitoring, su dostupni - i svi su u skladu sa zahtjevima EU. Referentni dokumenti najboljih dostupnih tehnika za dodatna četiri sektora su u proceduri izrade. Monitoring, inspekcija i prekogranične procedure su uvedeni. Podzakonski propisi o velikim pogonima za spaljivanje, spaljivanje otpada i rastvaračima koji sadrže isparljiva organska jedinjenja su usvojeni.

Uprkos činjenici da je integracija PUO i procedura izdavanja dozvola dozvoljena u Direktivi o industrijskim emisijama, ona se rijetko koristi u EU. U FBiH, ovo stvara određene nedostatke (izlaganje investitora velikim troškovima, kašnjenje u pogledu ostalih dozvola (urbanistička saglasnost, vodna dozvola, građevinska dozvola, itd.).

Trenutno, Federalno ministarstvo okoliša i turizma izdaje oko osam puta više okolišnih dozvola nego što je obavezno prema Direktivi o IPKZ (ili Direktivi o industrijskim emisijama⁹⁸). Izdavanje više okolišnih dozvola, za koje je procedura izdavanja određena prema proceduri izdavanja dozvola iz Direktive o IPKZ, je u nadležnosti kantonalnih vlasti. Ovaj obrazac, za rezultat ima nizak kvalitet dozvola, i suvišne troškove za investitore, bez stvarne koristi za okoliš.

Prema informacijama koje je pribavio projekat IPA 2007 Podrška realizaciji Direktive o IPKZ u BiH, postupak izdavanja okolišnih dozvola u BiH nije integrisan. Okolišne dozvole izdaju različiti organi vlasti koji međusobno nisu u koordinaciji (prioritet se daje zaštiti voda, rokovi za reviziju nisu koordinisani, a inspekcija (okoliš i voda) se vrši zasebno).

U skladu sa relevantnim odredbama Zakona o zaštiti okoliša, rukovalac pogona za koji je izdata okolišna dozvola i koji uključuje opasne supstance koje su navedene u pravilniku, je obavezan usvojiti plan prevencije velikih nesreća i izvještaj o stanju sigurnosti i vanjske planove za hitne slučajeve, i osigurati preduzimanje redovnih i nasumičnih revizija izvještaja o stanju sigurnosti. Pored toga, kod izrade prostornih planova treba uzeti u obzir ciljeve sprečavanja nesrećnih slučajeva većih razmjera. Zakon takođe predviđa odredbe o pristupu javnosti informacijama o okolišu i učešću u procedurama donošenja odluka, kao i o aktivnostima koje treba preduzeti i operator i nadležni organ. Pošto su pitanja velikih nesreća i izdavanja okolišnih dozvola integrisana u jednu proceduru, inspekcija se provodi kao dio inspekcije za okolišnu dozvolu. Zakon omogućava usvajanje podzakonskih propisa o sadržaju izvještaja o bezbjednosti, sadržaju informacija o sigurnosnim mjerama, i sadržaju unutrašnjih i spoljnih planova za hitne slučajeve.

Zakon o zaštiti okoliša takođe postavlja osnove za usvajanje propisa koji bi transponovali zahtjeve Uredbe o Evropskom registru ispuštanja i prenosa zagađujućih materija. *Pravilnik o registrima postrojenja i zagađivanjima*⁹⁹ je usvojen 2007. godine i Registar je ustanovljen. Obaveza podnošenja izvještaja registru ispuštanja i prenosa zagađujućih materija FBiH je ustanovljena odvojeno od obaveza izvještavanja koje su navedene u okolišnim dozvolama. Kao što je navedeno iznad, operatori su obavezni dostaviti veću količinu podataka nego što to zahtjeva Uredba o Evropskom registru ispuštanja i prenosa zagađujućih materija.¹⁰⁰ Loše funkcionisanje sistema je još više pogoršano činjenicom da

⁹⁸ Direktiva 2010/75/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. novembra 2010. godine o industrijskim emisijama (integrisana prevencija i kontrola zagađenja). 101 "Sl. novine FBiH", broj 82/07

⁹⁹ Sl. novine FBiH, br. 82/07

¹⁰⁰ Uredba (EZ) br. 166/2006 Evropskog parlamenta i Savjeta od 18. januara 2006. godine koja se bavi uspostavljanjem Evropskog registra ispuštanja i prenosa zagađujućih materija, koja mijenja Direktive Savjeta 91/689/EEZ i 96/61/EZ (ukinuto Direktivom 2010/75/EU o industrijskim emisijama)

javnost nema internet pristup informacijama koje se nalaze u registru i da sistem za prenos podataka institucijama EU ne postoji.

Poređenjem pragova za opasne supstance koji su postavljeni Pravilnikom o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i pogonima i postrojenjima koji se mogu izgraditi i pustiti u rad samo ako im se izda okolišna dozvola i pragova koji su postavljeni Seveso III Direktivom, dolazi se do zaključka da su ti pragovi značajno niži u FBiH nego što to zahtijeva EU. Ako se provedu, ovi stroži zahtjevi će voditi opterećivanju industrijskih aktivnosti u FBiH nepotrebним troškovima.

Gore spomenuti projekat IPKZ je dao nekoliko nacрта novih zakonskih i podzakonskih propisa (uključujući izmjene i dopune nekih postojećih propisa) koji, u skladu sa nalazima Projekta, trebaju povećati nivo transponovanja Direktive o industrijskim emisijama sa današnjih 47% na 97%, transponujući u potpunosti Uredbu o Evropskom registru ispuštanja i prenosa zagađujućih materija, i ograničeno povećati nivo transponovanja Seveso III Direktive. Takođe, novi pravni akti bi uklonili finansijski i vremenski teret i za upravu i za investitore uvođenjem pristupa sa dvije kategorije u izdavanje okolišnih dozvola (dozvola A i dozvola B - velike nesreće i značajne nesreće). Ukupan cilj ovog novog koraka koji se ponavlja u razvoju propisa o industrijskom zagađenju bi postigao veći standard zaštite okoliša kao cjeline.

Zakon o zaštiti okoliša sadrži odredbe za eko-označavanje i šemu upravljanja i revizije okoliša. Godine 2007, usvojen je Pravilnik o eko-oznakama i načinu upravljanja eko-oznakama.¹⁰¹

6.1.3. Utvrđeni nedostaci

Na osnovu izvršene analize, utvrđeni su sljedeći nedostaci u propisima FBiH:

- Procedura za PUO i procedura za izdavanje okolišne dozvole, koje su predviđene Direktivom o IPKZ (Direktivom o industrijskim emisijama), su integrisane na način koji može prouzrokovati kašnjenja u dobivanju svih neophodnih dozvola. Okolišna dozvola je postavljena nisko u ukupnom poretku neophodnih dozvola za rad određenog pogona. Obavezivanje operatora da prođu komplikovanu proceduru izdavanja okolišne dozvole prije dobivanja urbanističke dozvole, kao prvi korak u gradnji pogona, produžuje proces i izlaže operatora moguće nepotrebним troškovima;
- Pragovi za pogone u FBiH, koji obavezno moraju imati okolišnu dozvolu, su značajno niži (približno osam puta), nego što to zahtijeva EU (Aneks I Direktive o industrijskim emisijama);
- Uprkos činjenici da Zakon o zaštiti okoliša omogućava integrisano izdavanje dozvola, procedure za izdavanje relevantnih dozvola nisu integrisane (prioritet se daje zaštiti voda, nekoliko različitih dozvola se mora izdati, procedure revizije nisu usklađene, inspekcija se provodi odvojeno) prema nalazima projekta iz IPA 2007, Podrška provedbi Direktive o IPKZ u BiH,¹⁰²
- Monitoring nije u potpunosti u skladu sa zahtjevima IPKZ (Direktive o industrijskim emisijama) (nema zahtjeva vezano za: monitoring koji bi se provodio najmanje jednom u 10 godina za tlo, osim ako je taj monitoring zasnovan na sistemskoj ocjeni rizika od zagađenja, monitoring emisija u zrak koje potiču od velikih pogona za spaljivanje);

¹⁰¹ "Sl. novine FBiH", br. 92/07

¹⁰² Projekat IPKZ - Podrška provedbi Direktive o IPKZ u BiH je projekat iz IPA 2007, koji se provodio u BiH u periodu 2010 - 2012. Za više informacija kontaktirajte MVTEO, MOT ili MPUGE.

- Vlasti u BiH ne izrađuju referentne dokumente za najbolje dostupne tehnike; jedine dokumente koji su izrađeni, izradili su projekti u BiH koje je finansirala EU;
- Relevantni dijelovi Direktive o industrijskim emisijama o velikim pogonima za spaljivanje, spaljivanju otpada i isparljivim organskim jedinjenjima nisu potpuno transponovani (veliki pogoni za spaljivanje - nema pravila o sabiranju, graničnim vrijednostima emisija, geološkom skladištenju CO₂; spaljivanje otpada - nema odredbi o aktivnostima koje treba preduzeti u slučaju kvara, graničnim vrijednostima emisija; isparljiva organska jedinjenja - nema odredbi o aktivnostima koje treba preduzeti u slučaju premašivanja predviđenih pragova);
- Nema propisa o TiO₂ u FBiH;
- Pragovi za opasne supstance su značajno niži u FBiH nego što to zahtjeva EU;
- Odredbe propisa FBiH o velikim nesrećama nisu dovoljno detaljne (sadržaj izvještaja o sigurnosti, izrada planova za slučaj nužde);
- Nema odredbi o okolišnoj inspekciji;
- Pravilnik o Registrima postrojenja i zagađivanjima zahtijeva više informacija u izvještajima nego što zahtijeva Uredba o Evropskom registru ispuštanja i prenosa zagađujućih materija (npr. upitnici koji skupljaju podatke o pogonima za spaljivanje, pogonima koji ne uključuju spaljivanje, difuzna ispuštanja, cestovni transport van lokacije povezan sa ekonomskom jedinicom i detaljne informacije o radu ekonomske jedinice);
- Obaveza podnošenja izvještaja registru ispuštanja i prenosa zagađujućih materija FBiH nije uključena u okolišne dozvole;
- Internet pristup javnosti informacijama o registrima postrojenja i zagađivanjima (što je obavezujući zahtjev Uredbe o Evropskom registru ispuštanja i prenosa zagađujućih materija) nije obezbijeđen;
- Skupljanje podataka u registar ispuštanja i prenosa zagađujućih materija na državnom nivou i njihov prenos institucijama EU nije regulisan.

6.1.4. Preporuke / prioriteti

Imajući u vidu ranije predstavljene zaključke, mogu se formulirati sljedeće preporuke:

- Opravdanje i učinkovitost integracije PUO i procedure izdavanja okolišnih dozvola se trebaju revidirati u svjetlu, između ostalog, gore predstavljenih nalaza;
- Pogoni kojima se izdaje dozvola trebaju biti podijeljeni na dvije kategorije. Pogoni kategorije A bi bili oni kojima bi bili nametnuti zahtjevi IPKZ (Direktive o industrijskim emisijama). Pogoni kategorije B bi bili oni na koje bi se primijenila blaža procedura;
- Trebaju se uložiti naponi da se integrišu procedure izdavanja okolišnih i vodnih dozvola. Određena integracija izdavanja vodnih akata i okolinske dozvole i sada postoji s tim da je potrebno izvršiti izmjene u proceduri izdavanja okolinske dozvole, jer je ista trenutno "loše postavljena" u ukupnom poretku neophodnih dozvola za rad određenog pogona.
- Treba usvojiti propise o najboljim dostupnim tehnikama i referentne dokumente o najboljim dostupnim tehnikama;

- Zahtjevi za monitoring i inspekcije nisu u potpunosti transponovani i izmjene i dopune postojećih i usvajanje novih propisa bi se trebali provesti kako bi se ovi zahtjevi transponovali;
- Treba usvojiti nove propise o velikim pogonima za spaljivanje, spaljivanju otpada i isparljivim organskim jedinjenjima, ili izmjene i dopune postojećih propisa;
- Odredbe Zakona o zaštiti okoliša koje se odnose na velike nesreće i propisi koji određuju sadržaj izvještaja o sigurnosti, sadržaj informacija o sigurnosnim mjerama, i sadržaj unutrašnjih i spoljnih planova za hitne slučajeve se trebaju izmijeniti i dopuniti kako bi u potpunosti transponovali zahtjeve Seveso III Direktive;
- Pragovi za opasne supstance se trebaju uskladiti sa onima koje propisuje EU; treba primijeniti više pragove od onih koji se trenutno primjenjuju;
- Treba usvojiti propis o provođenju okolišne inspekcije kako bi se transponovali zahtjevi za inspekciju iz Direktive o industrijskim emisijama, Seveso III Direktive i Preporuke 2001/331/EZ o Minimalnim kriterijumima za okolišnu inspekciju;
- Postojeći Pravilnik o registrima postrojenja i zagađivanjima treba biti zamijenjen novim, koji bi se trebao usvojiti s ciljem pune usklađenosti sa Uredbom o Evropskom registru ispuštanja i prenosa zagađujućih materija i Kijevskim protokolom o registru ispuštanja i prenosa zagađujućih materija, i koji bi bio potpuno usklađen s drugim propisima o registru ispuštanja i prenosa zagađujućih materija u BiH (nivoi BiH, RS, BD BiH). Obaveza podnošenja izvještaja registru ispuštanja i prenosa zagađujućih materija treba biti uključena u izdate okolišne dozvole. Softver za integrisani sistem registra ispuštanja i prenosa zagađujućih materija, kojeg je pripremio spomenuti Projekat IPKZ, treba staviti u funkciju. Konačno, svrha registra se treba ogledati i kroz dostupnost pohranjenih informacija javnosti;
- Nove propise koji regulišu industrijsko zagađenje, kako je predloženo spomenutim IPKZ projektom IPA-e, treba razmotriti tako da obuhvate usvajanje sljedećih podzakonskih propisa:
 - U skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša:
 - Uredbu o aktivnostima i načinu razvoja referentnih dokumenata najboljih dostupnih tehnika (BAT);
 - Uredbu o načinu inspekcije postrojenja za koja je izdata okolišna dozvola;
 - Pravilnik o postrojenjima koja se mogu izgraditi i staviti u funkciju samo ako im se izdaju okolišne dozvole;
 - Pravilnik o projektima za koje je potrebna procjena utjecaja na okoliš i Kriteriji za skrining i utvrđivanje obima;
 - Pravilnik o registru ispuštanja i prenosa zagađujućih materija;
 - Pravilnik o sadržaju i načinu održavanja registra izdatih okolišnih dozvola;
 - Uputstvo o sadržaju Studije uticaja na okoliš;
 - Uputstvo o vođenju Registra ispuštanja i prenosa zagađujućih materija;
 - Izmjene i dopune Zakona o zaštiti zraka, koje omogućavaju usvajanje:

- Pravilnika o graničnim vrijednostima emisija u zrak iz velikih postrojenja za spaljivanje;
- Pravilnika o uslovima rada postrojenja za spaljivanje otpada i postrojenja koja koriste otpad kao glavno ili pomoćno gorivo;
- Pravilnik o uslovima rada za postrojenja koja proizvode titanijum dioksid;
- Pravilnik o isparljivim organskim jedinjenjima - izmjene i dopune;
- Pravilnik o monitoringu emisija u zrak;
- Izmjene i dopune Zakona o upravljanju otpadom;
- Izmjene i dopune Zakona o zaštiti prirode;
- Izmjene i dopune Zakona o vodama;
- Izmjene i dopune Zakona o prostornom planiranju.

Usvajanje ovih propisa u kratkoročnom periodu (2 - 4 godine) sa postepenim uvođenjem određenih zahtjeva u srednjoročnom periodu (gdje bi postepeno uvođenje obaveza kroz proceduru izdavanja okolišnih dozvola ovo omogućilo) bi moglo osigurati puno transponovanje i lakšu provedbu Direktive o industrijskim emisijama, Seveso III Direktive i zahtjeva Evropskog registra ispuštanja i prenosa zagađujućih materija na teritoriji FBiH.

U srednjoročnom periodu (4 - 6 godina) trebale bi se usvojiti odredbe u Zakonu o zaštiti okoliša koje postavljaju pravnu osnovu za usvajanje podzakonskih propisa o šemi upravljanja i revizije okoliša, a odgovarajući propisi bi se trebali naknadno izraditi i usvojiti. Glavni zahtjev za nadležno tijelo je da promoviše šemu upravljanja i revizije okoliša, iako postoje neke obaveze u pogledu akreditovanja revizora.

6.2. INSTITUCIONALNO PRILAGOĐAVANJE

Okolišne dozvole u FBiH (iako ne u potpunosti) obuhvataju uslove navedene u IPKZ (Direktivi o industrijskim emisijama). Izdavanje okolišnih dozvola je upravna osnova u sistemu kontrole industrijskog zagađenja u FBiH. Po Zakonu o zaštiti okoliša¹⁰³, za izdavanje (i kasniju reviziju) okolišnih dozvola nadležno je Federalno ministarstvo okoliša i turizma. Prema Zakonu, ministar Federalnog ministarstva okoliša i turizma je usvojio Pravilnik o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i pogonima i postrojenjima koji se mogu izgraditi i pustiti u rad samo ako im se izda okolišna dozvola¹⁰⁴, omogućavajući listu postrojenja za koja se mora imati okolišna dozvola. Treba primijetiti da u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša FBiH i kantonalnim propisima, relevantne kantonalne vlasti su nadležne za izdavanje okolišnih dozvola za postrojenja ispod praga definisanog u Pravilniku.

Prema Zakonu o zaštiti okoliša i Zakonu o vodama¹⁰⁵, u postupku izdavanja okolišne dozvole potrebno je pribaviti vodni akt (prethodnu vodnu saglasnost), koji izdaje organ nadležan za vode (Agencija za vode ili kantonalna ministarstva nadležna za vode). Prema ovim zakonima, Federalno ministarstvo okoliša i turizma treba u postupku izdavanja okolinske dozvole pribaviti prethodnu vodnu saglasnost od organa nadležnog za izdavanje iste.

¹⁰³ "Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 38/09.

¹⁰⁴ "Sl. novine FBiH", br. 19/04

¹⁰⁵ "Sl. novine FBiH", br. 70/06

Prema Zakonu o prostornom planiranju i korištenju zemljišta¹⁰⁶, posjedovanje i okolišne dozvole i prethodne vodne saglasnosti su uslovi za dobivanje urbanističke saglasnosti, koju će izdati ili Federalno ministarstvo prostornog planiranja ili kantonalna ministarstva nadležna za prostorno planiranje. Sprječavanje velikih nesreća se mora imati na umu kod izrade prostornih planova, koji padaju pod nadležnost Federalnog ministarstva prostornog planiranja i kantonalnih ministarstava nadležnih za prostorno planiranje.

Prema Pravilniku o usvajanju najboljih dostupnih tehnika koje postižu standarde kvaliteta okoliša (BAT)¹⁰⁷, referentne dokumente za BAT će izraditi radne grupe koje je imenovalo Federalno ministarstvo okoliša i turizma, koje će ih nakon toga usvojiti u formi tehničkih uputstava.

Poštovanje zahtjeva postavljenih u okolišnim dozvolama i vodnim aktima je u nadležnosti okolišne i vodne inspekcije inspektorata FBiH (kantonalni vodni inspektorat će provesti inspekciju ako je vodni akt izdalo kantonalno nadležno tijelo). Sama inspekcija se u većini slučajeva vrši odvojeno. Organizacija Inspekcije je uređena Zakonom o inspekcijama¹⁰⁸, dok su njene obaveze po ovim pitanjima obuhvaćene Zakonom o inspekcijama, Zakonom o zaštiti okoliša i Zakonom o vodama.

U skladu sa Pravilnikom o registrima postrojenja i zagađivanjima¹⁰⁹, Registrom upravlja i održava ga Federalno ministarstvo okoliša i turizma.

Prema Zakonu o zaštiti okoliša, nadležno tijelo za eko-označavanje je Federalno ministarstvo okoliša i turizma i inspekciju provodi okolišna inspekcija FBiH. Takođe, prema Zakonu, Federalno ministarstvo okoliša i turizma je tijelo nadležno za šemu upravljanja i revizije okoliša. Glavni zahtjev za nadležno tijelo je da promovise šemu upravljanja i revizije okoliša, iako postoje neke obaveze u pogledu akreditovanja revizora.

6.2.1. Preporuke

Za srednjoročni period (4 – 6 godina), izdaju se sljedeće preporuke za mjere institucionalnog prilagođavanja:

- Nadležne vlasti u FBiH bi mogle razmotriti dodatna poboljšanja u ovoj oblasti kako bi bolje koristili svoje ograničene resurse, obzirom da je sektor nadležan za okoliš u Federalnom ministarstvu okoliša i turizma, a sektor nadležan za upravljanje vodama u Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva. Po istom principu razmatrati i poboljšanja u oblasti Inspektorata u dijelu ekološke inspekcije i inspekcije voda.
- Procedure izdavanja okolinske dozvole i vodnih akata trebaju se objediniti, pogotovo za objekte koje moraju imati integralnu okolišnu dozvolu.

¹⁰⁶ "Sl. novine FBiH, br. 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10, 45/10

¹⁰⁷ "Sl. novine FBiH", br. 92/07

¹⁰⁸ "Sl. novine FBiH", br. 69/05

¹⁰⁹ "Sl. novine FBiH", broj 82/07

7. HEMIKALIJE

7.1. PREGLED TRANSPOZICIJE

7.1.1. Uvodne napomene

Registracija aktivnosti koje se tiču hemikalija nije detaljno pravno regulisana u FBiH.¹¹⁰ Propisi usvojeni u predratnoj Bosni i Hercegovini su još uvijek primjenjivi u BiH, kako je pokazano u tabeli X¹¹¹.

Tabela X: PROPISI FBiH O HEMIKALIJAMA

Br.	Naslov
1	ZAKON O PREVOZU OPASNIH ROBA (Službeni glasnik SFRJ, br. 27/90)
2	ZAKON O ZAŠTITI OKOLIŠA ("Sl. novine FBiH", br. 33/03, 39/09)
3.	ZAKON O TRGOVINI OTROVIMA (Službeni glasnik SFRJ, br. 82/90)
4.	Pravilnik o načinu cestovnog prevoza opasnih materijala (Službeni glasnik, br. 13/91)

7.1.2. Pregled postojećeg zakonodavstva

Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva je nadležno za davanje odobrenja za uvoz pesticida u skladu sa Zakonom BiH o zaštiti biljaka protiv štetočina i bolesti koje prijete cijeloj zemlji¹¹², i Zakonom o zaštiti biljaka protiv štetočina i bolesti¹¹³, koji su državni zakoni BiH, ali se primjenjuju direktno kao propisi FBiH u skladu sa članom IX 5 (1) Ustava FBiH. Uvoz i dalje trgovanje pesticidima su dozvoljeni jedino nakon dobivanja dozvole koju daje Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva.

Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva je nadležno samo za odobrenje uvoza i trgovine pesticidima namijenjenim za upotrebu u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji. Ako je namjera uvesti otrove za javnu i komunalnu higijenu, hemikalije za odbijanje, otrove za glodare i slične proizvode, koji nisu namijenjeni upotrebi u poljoprivrednoj proizvodnji, onda je Federalno ministarstvo zdravstva nadležno za davanje dozvola.

Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva ima dužnost pripremiti godišnje analize uvezenih količina pesticida na osnovu izdatih dozvola.

FBiH nema propise koji transponuju zahtjeve Uredbe (EZ) 689/2008.

Pravna osnova za izdavanje dozvola za uvoz otrova je ustanovljena Zakonom o prevozu opasnih supstanci i Zakonom o trgovini otrovima (oba su naslijeđe iz SFR Jugoslavije).

¹¹⁰ Federalno ministarstvo zdravstva je za 2012. godinu izradilo nacrt novog Zakona o hemikalijama, koji je usklađen sa propisima EU. Ovaj zakon je postavio pravnu osnovu za usvajanje podzakonskih propisa sa naglaskom na usklađivanju sa propisima EU na ovom polju.

¹¹¹ Predratna Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina je primjenjivala pravne akte preuzete sa Jugoslovenskog (SFRJ) nivoa. 114 "Sl. glasnik SFRJ", br. 74/89 i "Sl. glasnik R BiH", br. 2/92 i 13/94 115 "Sl. novine R BiH", br. 2/92, 13/94.

¹¹² „Sl. glasnik SFRJ“, br. 74/89 i „Sl. glasnik R BiH“, br. 2/92 i 13/94

¹¹³ „Sl. novine R BiH“, br. 2/92 i 13/94

Nedavni napori uloženi u usvajanje Zakona o hemikalijama i Zakona o biocidima u FBiH¹¹⁴ ukazuju da se uskoro može očekivati značajan napredak regulatornog okvira za upravljanje hemikalijama.

7.1.3. Utvrđeni nedostaci

Na osnovu izvršene analize, utvrđeni su sljedeći nedostaci u propisima FBiH:

- FBiH praktično nema razvijen pravni okvir koji reguliše hemikalije;
- Postojeći propisi o hemikalijama su nasljedstvo iz SFR Jugoslavije; zastarjeli su i nisu prikladni za stvarne potrebe;
- S obzirom da FBiH još uvijek nema razvijen svoj sopstveni pravni okvir, praktično cijeli sektor, izuzev malog dijela pokrivenog državnim propisima, je veliki pravni nedostatak u poređenju sa pravnom stečevinom EU o hemikalijama.

7.1.4. Preporuke / prioriteti

Imajući na umu ranije predstavljeni pregled, mogu se formulirati sljedeće preporuke:

- Neophodno je brzo usvajanje novih zakona o hemikalijama i biocidima;
- Odmah nakon usvajanja Zakona, Federalno ministarstvo zdravstva, u saradnji sa drugim nadležnim ministarstvima, treba početi izradu podzakonskih propisa koji se trebaju usvojiti bez odlaganja, u određenom vremenskom okviru (unutar perioda od 6 mjeseci do jedne godine nakon što Zakon stupi na snagu);
- Federalno ministarstvo okoliša i turizma, kao ukupni koordinator transponovanja pravne stečevine EU u pravni sistem FBiH, treba da održava komunikaciju sa drugim ministarstvima FBiH (posebno Ministarstvom zdravstva i Ministarstvom poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva) i vrši koordinaciju priprema unutar FBiH u toku razvoja Plana za provođenje uredbe o REACH i pripadajućih akcionih planova (API). Opcija bi mogla biti da Federalno ministarstvo zdravstva preuzme ulogu koordinatora u ime FBiH, s obzirom na činjenicu da Ministarstvo zdravstva je tradicionalno bilo i trenutno jeste nadležno za većinu pitanja vezanih za hemikalije. Ovo je kratkoročni prioritet - zadatak bi trebalo izvršiti što je prije moguće, u skladu sa odnosnim rasporedom Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa.
- Pored ove koordinacije u FBiH, nadležne vlasti u FBiH trebaju aktivno učestvovati u pripremi planova za provođenje direktive / uredbe (DSIP / RSIP-ova) za svaku direktivu / uredbu iz sektora hemikalija. DSIP-ovi i APID-i za direktive vezane za hemikalije trebaju biti pripremljeni za cijelu teritoriju zemlje i za teritorije FBiH i drugih dijelova BiH pojedinačno, kroz koordinisane napore MVTEO i DEI i nadležnih vlasti entiteta i BD BiH (kako je šire objašnjeno na drugom mjestu u ovom dokumentu). Ovo je kratkoročni prioritet, i vlasti FBiH će podržati napore da se provede u periodu od dvije godine;
- U procesu pripreme DSIP i kasnije u daljem razvoju / izmjenama i dopunama propisa, nadležno ministarstvo FBiH treba uzeti u obzir nalaze predstavljene u ovoj strategiji i nakon toga provesti potrebna poboljšanja propisa s ciljem njihovog usklađivanja sa propisima EU o hemikalijama,

¹¹⁴ Prijedlozi ovih Zakona su bili na dnevnom redu 31. redovne sjednice Predstavničkog doma Parlamenta FBiH, od 24. juna 2014. godine - vidjeti na: predstavnickidom-pfbih.gov.ba/bs/page/php?id=788. Dostupno 17. juna 2014. godine

uključujući osiguranje nesmetane komunikacije sa Evropskom agencijom za hemikalije (ECHA). Ovo je stalan proces.

- Implementacija APID-a FBiH (ili API propisa) vezano za propise EU o hemikalijama je aktivnost srednjoročnog prioriteta i treba se provesti unutar perioda između 2 i 4 godine.

7.2. INSTITUCIONALNO PRILAGOĐAVANJE

FBiH još nije transponovala Uredbu o REACH.¹¹⁵ U tom kontekstu, odgovarajući institucionalni okvir za provođenje REACH-a još nije usvojen. Kontrolna pitanja, marketing i restrikcije vezane za hemikalije su u nadležnosti Federalnog ministarstva zdravstva. U okviru Ministarstva, Odsjek za javno zdravstvo, monitoring i evaluaciju i Odsjek za farmaciju rade na ovim pitanjima.

Zavod za javno zdravstvo FBiH je medicinska ustanova koja vrši aktivnosti javnog zdravlja na teritoriji FBiH. Prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti FBiH¹¹⁶, osnivač Zavoda je Parlament FBiH. Zavod ima status institucije od posebnog značaja za FBiH. Aktivnosti Zavoda su usmjerene na čuvanje i poboljšanje zdravlja stanovništva, i uključuju posebno:

- Promociju zdravlja i prevenciju bolesti;
- Kontrolu prenosivih bolesti;
- Zdravlje i okoliš;
- Planiranje i programiranje;
- Istraživanje u oblasti javnog zdravlja.

U okviru ovog Zavoda djeluje Odsjek za higijenu i medicinsku ekologiju; on provodi pregled prehrambenih proizvoda i robe za konzumaciju.

8. ZAŠTITA PRIRODE

8.1. PREGLED TRANSPOZICIJE

8.1.1. Uvodne napomene

Propisi vezani za zaštitu prirode, posebno vezano za vrste i staništa za čije čuvanje FBiH ima interes, kao i čuvanje divljih ptica, su navedeni u tabeli XI.

Tabela XI: PROPISI FBiH O ZAŠTITI PRIRODE

Br.	Naslov
1.	ZAKON O ZAŠTITI OKOLIŠA ("Sl. novine FBiH", br. 33/03, 39/09)
2.	ZAKON O ZAŠTITI PRIRODE ("Sl. novine FBiH", br. 66/13)

¹¹⁵ Donošenje Zakona o hemikalijama i Zakona o biocidima je u toku; REACH će se u velikoj mjeri transponovati u pravni sistem FBiH, i razumno bi bilo očekivati da će se uskoro uspostaviti institucionalni i proceduralni sistem.

¹¹⁶ "Sl. glasnik BiH", br. 46/10.

3.	Uredba o Programu Natura 2000 - zaštićena područja u Evropi ("Sl. novine FBiH"; br. 41/11)
4.	Pravilnik o uspostavljanju i upravljanju informacionim sistemom za zaštitu prirode i vršenje monitoringa ("Sl. novine FBiH", br. 46/05)
5.	Pravilnik o uspostavljanju sistema namjernog držanja i ubijanja zaštićenih životinja („Sl.novine FBiH“, br. 46/05)
6.	Pravilnik o novim mjerama za istraživanje ili očuvanje kako bi se spriječio značajan negativan utjecaj na životinjske vrste namjernim hvatanjem ili ubijanjem ("Sl. novine FBiH", br. 65/06)
7.	Pravilnik o sadržaju i načinu izrade plana upravljanja zaštićenim područjima ("Sl. novine FBiH", br. 65/06)
8.	Pravilnik o uvjetima pristupa zaštićenim područjima ("Sl. novine FBiH", br. 69/06)
9.	Pravilnik o sadržaju i načinju vođenja registra zaštićenih područja ("Sl. novine FBiH", br. 69/06)
10.	ZAKON O NACIONALNOM PARKU UNA ("Sl. novine FBiH", br. 44/08)
11.	ZAKON O LOVSTVU ("Sl. novine FBiH", br. 4/06 i 8/10)

8.1.2. Pregled postojećih propisa

Zakon o zaštiti prirode¹¹⁷ je glavni pravni akt koji reguliše pitanja vezana za pravnu stečevinu EU o zaštiti prirode, kao što su očuvanje vrsta i staništa i očuvanje divljih ptica. Zakon obezbjeđuje uslove i metode za:

- Restauraciju;
- Zaštitu;
- Očuvanje; i
- Održiv razvoj svih komponenti prirode na teritoriji FBiH.

Zakon također reguliše nadležnosti javnih vlasti koje vrše zadatke zaštite prirode, informacionog sistema, monitoringa, finansiranja, inspekcije i provedbe mjera vezanih za zaštitu prirode. Zakon je postavio obavezu ministra da nametne propis koji omogućava Crvene liste ugroženih vrsta i staništa i mjere koje treba preduzeti za poboljšanje statusa vrsta i staništa na Crvenoj listi.

Uredba o Programu Natura 2000 - zaštićene oblasti u Evropi¹¹⁸, transponuje do određene mjere odredbe člana 3. Direktive o staništima¹¹⁹ (određivanje listi Posebnih oblasti za očuvanje i Oblasti

¹¹⁷ "Sl. novine FBiH", br. 66/13

posebne zaštite), ali ne transponuje odredbe vezane za pejzažne osobine od velikog značaja za divlju faunu i floru. Zakon o zaštiti prirode većim dijelom transponuje odredbe Direktive o staništima.

Zakon obezbjeđuje očuvanje staništa i divlje faune i flore (biološka raznolikost), kao set mjera neophodnih za održanje ili vraćanje prirodnog životnog prostora (staništa) i vrsta divlje flore, faune i gljiva na povoljan status.¹²⁰ Odredbe člana 31, stavovi 4, 5 i 6 Zakona o lovstvu¹²¹ obezbjeđuju određivanje oblasti poznatih kao staništa za rijetke, ugrožene i vrijedne divlje vrste, koje mogu biti određene ka posebne lovne oblasti, sa posebnim režimom za dobivanje dozvola za lov na tom mjestu.

Odredbe Direktive o divljim pticama¹²² su transponovane većim dijelom u Zakon o zaštiti prirode FBiH, ali je neophodno dodatno izvršiti usklađivanje Zakona o lovstvu FBiH i drugih podzakonskih akata.

8.1.3. Utvrđeni nedostaci

Identifikovani su sljedeći nedostaci u propisima FBiH o zaštiti prirode:

- Nekoliko definicija nije transponovano;
- Aneksi Direktive o staništima i Direktive o divljim pticama nisu transponovani.

FBiH je nedavno usvojila Zakon o zaštiti prirode (krajem 2013. godine). Ovaj Zakon je značajno poboljšao situaciju vezano za transponovanje zahtjeva koje postavljaju Direktive o staništu i divljim pticama. U slučaju Direktive o staništu, novi Zakon je obezbijedio dobru pravnu osnovu za transponovanje čitave Direktive. Podzakonski propisi usmjereni provedbi Zakona, uključujući transponovanje Aneksa Direktive o staništu i Direktive o divljim pticama još uvijek ne postoje.

8.1.4. Preporuke / prioriteti

Imajući na umu ranije predstavljene zaključke, mogu se formulirati sljedeće preporuke i prioriteti:

- Federalno ministarstvo okoliša i turizma bi trebalo donijeti, kao i revidirati podzakonske akte u skladu sa Zakonom;
- Federalno ministarstvo okoliša i turizma bi trebalo aktivno učestvovati u pripremi DSIP-ova za svaku od direktiva koje regulišu zaštitu prirode. DSIP-ovi za sve pravne instrumente vezane za zaštitu prirode trebaju biti izrađeni pod koordinacijom i usklađivanjem aktivnosti sa MVTEO i DEI uz jednako učešće FBiH i drugih nadležnih vlasti. Ova aktivnost je kratkoročnog prioriteta i treba je provesti unutar perioda od dvije godine;
- U isto vrijeme sa razvojem DSIP-ova kao okvirnih dokumenata primjenjivih na cijeloj teritoriji zemlje, razvoj APID-a kao provedbenih instrumenata treba da obuhvati teritoriju FBiH;
- Vremenski okvir za pripremu DSIP-ova i APID-a treba biti dvije godine;
- U procesu pripreme DSIP-ova i APID-a, i kasnije u daljem razvoju / izmjenama i dopunama propisa o zaštiti prirode, Federalno ministarstvo okoliša i turizma treba uzeti u obzir nalaze predstavljene u ovoj Strategiji i nakon toga izraditi nacrt potrebnih pravnih normi u skladu sa pravnom stečevinom EU. Ova aktivnost je stalan proces.

¹¹⁸ "Sl. novine FBiH", br. 43/11

¹¹⁹ Direktiva Savjeta 92/43/EEZ od 21. maja 1992. godine o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore.

¹²⁰ Član 12.

¹²¹ "Sl. novine FBiH", br. 4/06 i 8/10.

¹²² Direktiva Savjeta 79/409/EEZ od 2. aprila 1979 o očuvanju divljih ptica.

8.2. INSTITUCIONALNO PRILAGOĐAVANJE

Vezano za zaštitu prirode: Strategija zaštite prirode¹²³, Zakon o zaštiti prirode¹²⁴, Zakon o zaštiti okoliša¹²⁵, i Zakon o Nacionalnom parku "Una".¹²⁶ Vlada FBiH je usvojila Odluku o osnivanju Javnog preduzeća Nacionalni park "Una"¹²⁷, što je relevantno sa institucionalne tačke gledišta. Koordinator aktivnosti s ciljem usklađivanja sa pravnom stečevinom EU o zaštiti prirode je Federalno ministarstvo okoliša i turizma. Kao nacionalna kontakt tačka, Ministarstvo predstavlja državu BiH u aktivnostima preduzetim za provedbu Konvencije o biološkoj različitosti (KBR).

U skladu sa Pravilnikom o unutarnjem ustrojstvu Federalnog ministarstva okoliša i turizma¹²⁸, formirane su dvije jedinice u okviru Ministarstva:

- Odsjek za očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti; i
- Odsjek za očuvanje prirodnih vrijednosti i eko-turizam.¹²⁹

Odsjek za očuvanje prirodnih vrijednosti i eko-turizam provodi aktivnosti na razvoju i preduzima mjere kako bi se očuvala ukupna zaštita prirodnih dobara od posebnog interesa za FBiH. Na osnovu Zakona o nacionalnom parku "Una", osnovano je Javno preduzeće (JP) "Nacionalni park Una", sa sjedištem u Bihaću. JP upravlja Nacionalnim parkom Una i osigurava provedbu zakona i drugih propisa vezanih za poseban režim zaštite te oblasti.

Za upravljanje zaštićenim područjima (zaštićena područja kategorije III – VI) na nivou pojedinih kanton uspostavljena su javna preduzeća.

9. BUKA U OKOLIŠU

9.1. PREGLED TRANSPOZICIJE

9.1.1. Pregled propisa

Postoji samo jedan propis koji reguliše buku u okolišu u FBiH. To je Zakon o zaštiti od buke¹³⁰, usvojen 2012. godine. Ovo je prvi zakonodavni akt koji detaljno reguliše buku u okolišu u BiH. Zakon je ukinuo zastarjeli propis iz SFRJ o buci, koji se primjenjivao u FBiH.

Zakon ne slijedi strukturu Direktive o buci u okolišu¹³¹ i ne daje dobar pravni okvir za njeno transponovanje u pravni sistem FBiH. Član 2. Zakona daje definicije. Međutim, nije transponovao sve definicije iz Direktive¹³².

Član 8. je postavio obavezu za sve upravne strukture (federalne, kantonalne i lokalne) da pripreme mape buke. Prema toj odredbi, "nadležne vlasti" su odgovorne za pripremu tih mapa, ali Zakon nije

¹²³ Strategija za zaštitu prirode je integralni dio ukupne Strategije okoliša FBiH.

¹²⁴ "Sl. novine FBiH", br. 66/13.

¹²⁵ "Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 39/09

¹²⁶ "Sl. novine FBiH", br. 44/08

¹²⁷ "Sl. novine FBiH", br. 71/08

¹²⁸ Vlada FBiH je usvojila ovaj Pravilnik na 121. sjednici, 29. oktobra 2009. godine.

¹²⁹ Član 6.

¹³⁰ "Sl. novine FBiH", br. 110/12.

¹³¹ Direktiva 2002/49/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 25. juna 2002. godine, o procjeni i upravljanju bukom u okolišu.

¹³² Sadržano u članu 3 Direktive.

odredio koje vlasti će biti "nadležne". Mape buke trebaju biti pripremljene i odobrene u okviru tri godine od stupanja Zakona na snagu (ovo znači do kraja 2015).

Zakon predviđa da buka treba biti dio Studija uticaja na okoliš u slučaju postrojenja koja mogu proizvesti određeni nivo buke. Zakon nije postavio obavezu razvoja i usvajanja Planova prevencije buke, iako to Direktiva zahtjeva. Dodatno, zakon ne obezbjeđuje učešće javnosti u razvoju instrumenata za smanjenje i prevenciju buke.

9.1.2. Utvrđeni nedostaci

U propisima FBiH o buci u okolišu, utvrđeni su sljedeći nedostaci:

- Odredbe o definicijama nisu u potpunosti u skladu sa Direktivom;
- Usvajanje Planova prevencije buke nije ustanovljeno kao obaveza;
- Nema eksplicitnih odredbi vezano za učešće javnosti u donošenju odluka vezano za buku u okolišu.

9.1.3. Preporuke / prioriteti

Imajući na umu gore predstavljene zaključke, mogu se formulisati sljedeće preporuke i prioriteti:

- Definicije iz člana 3. Direktive se trebaju u potpunosti transponovati;
- Mape buke se trebaju pripremiti do kraja 2015. godine, Ministarstvo okoliša i turizma treba preuzeti inicijativu i pripremiti "šablon" za dalju upotrebu od strane drugih relevantnih tijela;
- Odredbe Direktive o pripremi Planova buke treba transponovati;
- Odredbe Direktive o učešću javnosti u donošenju odluka treba transponovati.

9.1.4. Konačni zaključci o sektoru

Transponovanje pravne stečevine EU o buci u okolišu u pravni sistem FBiH je u ranoj fazi. Zakon o buci je tek nedavno usvojen, ali nije uspio transponovati Direktivu u značajnijoj mjeri.

Način dijeljenja odgovornosti za transponovanje, provedbu i izvršavanje pravne stečevine EU o buci u okolišu između FBiH i kantona se treba riješiti da bi se moglo postići puno transponovanje.

9.2. INSTITUCIONALNO PRILAGOĐAVANJE

9.2.1. Postojeće nadležnosti za kontrolu nivoa buke u okolišu

U skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša¹³³ Federalno ministarstvo okoliša i turizma je određeno kao tijelo nadležno za procjenu i upravljanje bukom. Federalno ministarstvo okoliša i turizma treba raditi jako blisko sa ministarstvom zaduženim za prostorno planiranje, posebno u dijelu koji se odnosi na mapiranje buke i planiranje prevencije buke.

9.2.2. Preporuke

U kratkoročnom periodu (2 - 4 godine), novi zakon o buci u okolišu bi trebao odrediti Federalno ministarstvo okoliša i turizma kao tijelo nadležno za izradu nacrtu, pregled i reviziju (svakih pet godina)

¹³³ "Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 38/09.

strateških mapa buke i akcionih planova za sva naseljena mjesta preko 100.000 stanovnika, ceste koje nose više od tri miliona vozila na godinu i željezničke pruge koje nose više od 30.000 vozova.

Novi zakon o buci u okolišu treba obezbijediti mapiranje i planiranje buke u okolišu i osigurati svoju primjenu na cijeloj teritoriji FBiH u skladu sa pravnom stečevinom EU.

V. EKONOMSKI ASPEKTI APROKSIMACIJE PROPISA

1. POČETNA SITUACIJA

1.1. TRENUTNI USLOVI IZ EKONOMSKE / FINANSIJSKE PERSPEKTIVE

Fundamentalni aspekt svake strategije je određivanje njenih troškova. Ovo nazivamo ekonomskim nedostatcima ili troškovima aproksimacije propisa.

U procesu zadovoljavanja zahtjeva koje pravna stečevina EU postavlja za BiH, BiH se susreće sa velikim ekonomskim i finansijskim izazovima. Iznos investicija i troškovi operacija i održavanja neophodni za premošćivanje ekonomskih nedostataka su visoki, potreban je i duži vremenski period a postoje i brojna ograničenja koja proističu iz prihvatljivosti potrošačima, državnih investicionih kapaciteta u oblasti projekata zaštite okoliša, dostupnosti donatorskih sredstava, kapaciteta za održivo finansiranje, itd.

Iskustva novih zemalja članica EU (2004 i 2007) daju jasno upozorenje o tome šta bi BiH trebala pokušati da izbjegne. Zemlje članice koje su pristupile EU 2004. godine su u velikom broj slučajeva naišle na velike teškoće u preuzimanju strukturalnih i kohezionih fondova i, u nekoliko slučajeva, nedostaci u pripremi, provođenju tendera ili realizaciji su rezultirali time da je Komisija primijenila finansijske korektivne mjere. Nakon pristupanja 2007. godine, Rumunija i Bugarska su efektivno počele da pune EU budžet zbog njihove sporosti u aktivaciji EU grantova. Ovdje se radilo o slučaju neodgovarajućeg finansijskog planiranja i lošeg programiranja grantova, što je dovelo do toga da je manje od 10% dostupnih fondova povučeno tokom prve tri godine članstva, kako je navedeno zadnjem KPMG-ovom Izvještaju o napretku za "EU fondove u Centralnoj i Istočnoj Evropi", objavljenom u aprilu 2012. godine, kao i na osnovu informacija iz Eurostata.

Kapaciteti za ekonomsko i finansijsko planiranje unutar institucija BiH su trenutno na niskom stepenu razvoja i nisu ni blizu stepenu razvijenosti i stopi specijalizacije koji su potrebni za brzo i uspješno povlačenje EU grantova, drugih donatorskih doprinosa i finansijskih mehanizama drugih internacionalnih finansijskih institucija (IFI). Ministarstvima je potrebno osoblje sa odličnim poznavanjem ekonomije kako bi se osigurali potrebni kapaciteti za ekonomsku i finansijsku analizu i planiranje. Ako se ovi kapaciteti ne izgrade u pretpristupnoj fazi, to će rezultirati nemogućnošću efikasne aktivacije EU grantova i povrat troškova kroz korisničke naknade i ekonomske instrumente. S obzirom na red veličine iznosa o kojima se ovdje radi, cijena propuštanja ove prilike i neefikasnosti u ovim oblastima bi u slučaju BiH mogla biti izuzetno visoka.

1.2. POREĐENJE PROSJEČNIH PARAMETARA ZA EU I FBiH

Prvi korak u utvrđivanju ekonomskih nedostataka je definisanje početne tačke. Iako se trošak svake od direktiva koje zahtijevaju visoke investicije izračunava alatom za modeliranje, koji se pominje niže u

ovom poglavlju, sažeti pregled nekoliko osnovnih parametara koji ilustruju postojeće razlike između BiH i prosjeka za EU je prikazan u Tabelama VIII i IX ispod.

**Tabela XII: KOMPARATIVNI INDIKATORI
(Bazne godine za podatke, 2006-2012)**

	<i>Jedinica</i>	FBiH	EU 27	FBiH u poređenju sa prosjekom EU27
OPĆE				
Broj stanovnika	miliona	2.372	502,5	0,472%
BDP/stanovniku	€	3.945	23.296	16.93%
Inflacija	KM/€	2,1%	2%	---
Prihod domaćinstva	€/domaćinstvu	8.407	33,150	25,4%
Trošak domaćinstva za komunalije ¹³⁴	%	8,9%	18,3%	48,63%
Troškovi za okoliš	% BDP-a	0,27%	1,76%	15,34%
OKOLIŠ				
Snabdijevanje vodom za piće	% uslužnog stanovništva	71%	93%	77%
Snabdijevanje prečišćenom vodom za piće	% uslužnog stanovništva	46%	100%	46,0%
Prikupljeno urbanih otpadnih voda	% uslužnog stanovništva	25%	93%	23%
Prečišćeno urbanih otpadnih voda	% prečišćenih otpadnih voda	4%	87%	4,6%
Prikupljanje čvrstog komunalnog otpada	% uslužnog stanovništva	79%	99%	79%
Odgovarajući tretman (deponija/spaljivanje)	% čvrstog komunalnog otpada	9%	99%	9%
Recikliranje čvrstog komunalnog otpada	% čvrstog komunalnog otpada	5%	43,5%	11%
Emisije NO _x	Kg/stanovniku	15,2	20,59	74%
Emisije SO ₂	Kg/stanovniku	56,4	11,62	485%
Emisije CO ₂	Tona/stanovniku	4,1	9,90	41%

¹³⁴ Po ispitivanju provedenom u EU 2010. godine, EU 27 troškovi stanovanja i komunalija po domaćinstvu iznose 33.1%, i nije pravljena razlika između troškova stanovanja i troškova komunalnih usluga. U ispitivanju iz 2006. godine, troškovi stanovanja su procijenjeni na 14.8% UPDom. Ova tabela sadrži "najbolje projektne procjene" samo za komunalne usluge i kombinuje podatke iz ova dva izvora.

Tabela XIII: KLJUČNE PRETPOSTAVKE I CILJNI STEPEN USKLAĐENOSTI

	<i>Jedinica</i>	FBiH	Pretpostavke
OPĆE			
Broj stanovnika	miliona	2.372	U opadanju 0,3%
BDP/stanovniku	€	3,945	Rast BDP-a; 1% -2013; 3,5%-2014; 5%...
Inflacija	KM/€	2,1%	KM i € predviđeno 2% u €
Prihod domaćinstva	€/domaćinstvu	8.407	Predviđen rast po stopi Inflacija + 40% BDP
Trošak domaćinstva na komunalije	%	8,9%	Primijenjen prag od 25%
Troškovi za okoliš	% BDP-a	0,27%	Primijenjen prag od 3,5%
OKOLIŠ			
Snabdijevanje vodom za piće	% uslužnog stanovništva	71%	Predviđeno dostizanje 93%
Snabdijevanje prečišćenom vodom za piće	% uslužnog stanovništva	46%	Predviđeno dostizanje 100%
Prikupljeno urbanih otpadnih voda	% uslužnog stanovništva	22%	Predviđeno dostizanje 90%
Prečišćeno urbanih otpadnih voda	% prečišćenih otpadnih voda	4%	Predviđeno dostizanje 96%
Prikupljanje čvrstog komunalnog otpada	% uslužnog stanovništva	79%	Predviđeno dostizanje 99%
Odgovarajući tretman (deponija/spaljivanje)	% čvrstog komunalnog otpada	9%	Predviđeno dostizanje 99%
Recikliranje čvrstog komunalnog otpada	% čvrstog komunalnog otpada	5%	Predviđeno dostizanje 43,5%
Emisije NO _x	Kg/stanovniku	15,2	br. Usklađenost sa politikom EU
Emisije SO ₂	Kg/stanovniku	56,4	Pretpostavljeni cijevi. EU ciljevi za 2025. god.
Emisije CO ₂	Tona/stanovniku	4,1	17,8 NO _x ; 11,5 SO ₂ ; 8,0 CO ₂

Indikatori za FBiH su otprilike usporedivi sa onima iz zemalja Centralnog / Zapadnog Balkana. Najveći nedostaci su u području BDP-a po stanovniku i prihodima domaćinstava i iznose četvrtinu prosjeka EU, mada u stvarnosti zbog većeg dispariteta prihoda veći dio stanovništva ima prihode značajno niže od tog nivoa.

Najveći (i najskuplji) nedostaci u oblasti zaštite okoliša leže u oblasti prečišćavanja urbanih otpadnih voda, emisija u zrak (naročito SO₂) i snabdijevanja vodom za piće.

Upravljanje čvrstim otpadom, s obzirom da zahtijeva unapređivanje i izgradnju prilagođenih deponija, zatvaranje ilegalnih deponija otpada, rehabilitaciju većih i starijih deponija i kao razvoj modernog sistema za prikupljanje i prevoz otpada, će takođe zauzeti značajan dio vrlo ograničenih resursa.

Generalno gledano, trenutno stanje okolišne infrastrukture navodi na zaključak da će biti potreban dug period tranzicije i proporcionalno visoke investicije da bi se ispoštovali zahtjevi prilagođavanja visokoinvesticionim direktivama.

2. TROŠAK APROKSIMACIJE PROPISA

2.1. DEFINICIJA

Proces aproksimacije implicira niz dodatnih troškova i koristi za ekonomiju FBiH. Troškovi aproksimacije propisa u oblasti zaštite okoliša nastaju iz širokog spektra različitih potreba, što se u osnovi svodi na sljedeće:

- povećanje administrativnog opterećenja zbog potrebe transponovanja, provedbe, izvršenja i praćenja pravne stečevine EU,
- obimne investicije u kapitalnu opremu, postrojenja, itd. potrebne za provođenje i prilagođavanje pravnoj stečevini EU,
- troškove korištenja i održavanja (O&M) povezane sa poslovanjem ovih investicija.

Ove troškove će snositi:

- državni budžet;
- budžeti entiteta, kantona i lokalnih vlada;
- industrija, u javnom i privatnom sektoru;
- domaćinstva, putem različitih mehanizama povrata troškova, uključujući i tarife za javne komunalne usluge.

Važno je spomenuti da se troškovi aproksimacije definišu kao "dodatni troškovi za FBiH zbog usvajanja pravne stečevine EU" i ne treba ih brkati sa ukupnim troškovima zaštite okoliša u FBiH koji mogu obuhvatati i politike koje nisu direktno povezane sa primjenom propisa EU.

Potrebno je osigurati i da se, pri poređenju predviđenih troškova, koriste iste metodologije i da se odnose na iste stavke. Pored toga treba obratiti pažnju i na to da li su procjene izražene u čistoj/neto sadašnjoj vrijednosti (NPV) i da li uključuju operativne troškove ili samo investicione troškove.

Procjene troškova su nalik statistici, imaju naučnu osnovu ali su često pogrešno shvaćene i / ili se pogrešno primjenjuju.

2.2. OBIM I METODOLOGIJA ANALIZE TROŠKOVA

2.2.1. Uvodne napomene

Za procjenu troškova aproksimacije i opštih efekata regulacije se mogu upotrijebiti dvije metode:

- Pristup od dna prema vrhu. Ovaj pristup se sastoji od ekstrapolacije troškova na osnovu podataka prikupljenih putem ispitivanja i referentnih cijena po sektorima. Time djelimično popunjena baza podataka se zatim ekstrapolira da bi se dobili podaci za cijelu direktivu tj. sektor zaštite okoliša.
- Pristup od vrha prema dnu, odnosno makro-ekonometrijska analiza. U ovom slučaju se efekti procjenjuju na osnovu zagađivača (materija) koje je potrebno ukloniti ili populacija koje treba

obuhvatiti novim ili unaprijeđenim standardima, i količinama i jediničnim cijenama preuzetim iz domaćih i međunarodnih izvora.

Pristup od dna prema vrhu se generalno primjenjuje kada postoje obimni podaci i kada direktiva koja se procjenjuje utiče na pojedini sektor sa ograničenim brojem zainteresovanih strana. Njegova snaga leži u tome što predstavlja procjenu baziranu na podacima dobijenim iz industrijskih izvora i stvarnim podacima preuzetim od operatera. Slabost ovog pristupa je da ekstrapolacija može da rezultira velikim greškama, naročito ako su bazni podaci nedovoljni, nereprezentativni ili preuzeti iz referentnih izvora koji se jako razlikuju od jedinstvenih uslova koji vladaju u korisničkoj zemlji/regiji.

Pristup od vrha prema dnu, tj. makro-ekonometrijski pristup se koristi kada su direktive koje se procjenjuju složene i imaju širok domet, a naročito ako znatno utiču na populaciju i stoga moraju biti tempirane tako da ne pređu gornju granicu pristupačnosti.

U slučaju direktiva koje zahtijevaju velike investicije, sa jako složenim uticajima na populaciju putem interaktivnih emisija u zrak i vodu ili akumulacije čvrstog otpada, koje imaju direktne i štetne posljedice na zdravlje i gdje povrat troškova ublažavanja posljedica mora doći primarno od javnosti kroz povećanje cijena (za otpad, vodu, el. struju) i rast cijena povezanih proizvoda (cement, gorivo, proizvodi hemijske industrije) - makro-ekonometrijski pristup je od ključne važnosti.

U ovoj procjeni troškova su, *de facto*, iskorištena oba pristupa: makro za direktive koje zahtijevaju velike investicije, i mikro za popunjavanje praznina i bolje definisanje makro pristupa na državnom nivou.

Alati razvijeni za makro-ekonometrijsku procjenu su primijenjeni odvojeno za svaku vrstu emisija. Tako da su razvijena tri glavna alata za ovaj model:

- emisije u zrak;
- emisije u vodu;
- upravljanje čvrstim otpadom.

Pored toga je razvijen i četvrti model za zaštitu prirode i biološke raznolikosti, s obzirom da ova oblast predstavlja jedan od ključnih elemenata EU politike za zaštitu okoliša, iako iz ugla troškova aproksimacije ne rezultira značajnim troškovima.

Aproksimacija horizontalnih propisa i propisa o buci u okolišu i hemijskom sektoru su procijenjeni na osnovu proporcionalnosti sa sličnim tranzicijskim ekonomijama, pošto ne postoje dovoljni podaci iz domaćih izvora da bi se uradila ekstrapolacija. Ovo ipak nema značajan efekat na red veličine i vremenski okvir potreban za usklađivanje.

Rezultati dobijeni upotrebom ovih modela su prikazani u vidu višegodišnjeg toka troškova, koji se može povezati sa gornjim granicama pristupačnosti. Ovo zauzvrat garantuje da provedba procesa aproksimacije neće:

- postaviti nerealan vremenski okvir gdje bi operativni troškovi prevazišli limit prihvatljivosti, odnosno gdje maksimalan povrat troškova ne bi mogao pokriti operativne izdatke;
- dozvoliti značajno unakrsno subvencioniranje između različitih sektora okoliša, koje bi moglo opasno ugroziti balansirano provođenje zbog interaktivne prirode elemenata u okolišu.

Ovi faktori se moraju ozbiljno uzeti u obzir da bi se stvorila izvodljiva i kredibilna državna politika.

Procjena troškova je provedena u dvije etape:

- Preliminarna analiza na osnovu postojećih studija, statistika i budžeta različitih institucija, naročito za direktive koje zahtijevaju velike investicije. Ova početna procjena predstavlja baznu odrednicu koja nam omogućava da uspostavimo okvir za detaljnu analizu troškova po sektorima ili direktivama. Ovaj "bazni scenario" dobijen iz postojećih informacija nam takođe omogućava da uradimo i generalnu makroekonomsku analizu i odredimo preliminarni vremenski okvir za puno usklađivanje direktiva iz pravne stečevine EU sa investicione tačke gledišta, uspoređivanjem investicionih potreba sa finansijskim i ekonomskim kapacitetima FBiH.
- Najbolja trenutna procjena troškova EAS aproksimacije za ove sektore je navedena iznad.

Početna tačka za razmatranja iz ovog poglavlja je preliminarna analiza, a procedura se u osnovi sastoji od sljedećeg:

- temeljnu evaluaciju postojećih brojčanih podataka za sektor, da bi se utvrdilo koja je metodologija korištena u ranije obavljenim procjenama;
- Pripreme matrice jediničnih cijena izvedenih iz baznog scenarija, postojećih studija izvodljivosti za projekte koji su trenutno u toku i, obavezno, u slučajevima gdje nije moguće dobiti jedinične cijene za FBiH, treba dati "najbolje moguće procjene" na osnovu situacije u FBiH i iskustava ključnih i viših eksperata iz drugih tranzicijskih ekonomija gdje su vršene ove vrste analiza;
- Ove informacije se prikupljaju i unose, zajedno sa ogromnim nizom neophodnih pretpostavki i parametara specifičnih za pojedinačne sektore u računski model;
- Model se zatim prilagođava potrebama i prioritetima FBiH i uključuje se pregledan modul za ulazne parametre pomoću kojih se manipuliše politikama za pojedinačne sektore. Ovo predstavlja interfejs korišten za pripremu ovog poglavlja. Naredni modul služi za finalno pojednostavljeno predstavljanje rezultata, nudi mogućnost izrade grafikona radi lakše vizualizacije i dozvoljava laku manipulaciju modelom u svrhu procjene efekata različitih političkih odluka.

Ovdje je namjera bila da se kreira temeljni model koji je jednostavan za upotrebu i koji će omogućiti vlastima u FBiH da usvoje temeljne koncepte i steknu osjećaj vlasništva nad ovim analitičkim sredstvom. Svi sektorski modeli se mogu naknadno proširivati i nadograđivati, kako postanu dostupne nove informacije i kako se razvijaju kapaciteti za njihovo korištenje.

Ovo će biti od velike koristi na početku pregovora o pristupanju između EU i BiH i kada bude potrebno kreirati i analizirati različite scenarije za usklađivanje politika unutar zemlje.

2.2.2. Određivanje vremenskog okvira

Puna usklađenost sa svim aspektima pravne stečevine EU u oblasti zaštite okoliša se može očekivati tek nakon što se poduzmu sve neophodne investicije iz visokoinvesticionih direktiva. Za ovaj proces je, posmatrajući iskustva drugih zemalja u tranziciji, potrebno otprilike 20 do 30 godina. Stoga je, u principu, usvojen period u trajanju 30 godina (2013-2043) za potrebe analize troškova EAS-a. Konkretni prelazni periodi potrebni za provođenje svake od visokoinvesticionih direktiva bi se trebali uklopiti u ovaj opšti vremenski raspored.

2.2.3. Naglasak na visokoinvesticione direktive

Sve direktive utiču na više od jednog sektora, što je konstanta u domenu zaštite okoliša. Dio izazova u sektoru industrijskog zagađenja je, na primjer, riješen nizom direktiva koje se odnose na komunalni

čvrsti otpad, ili putem Direktive o UOV. Iz ovog razloga, standardna praksa je stavljanje naglaska na visokoinvesticione direktive i izračun toga "što preostaje" za pojedinačne sektore.

Visokoinvesticione direktive, generalno gledano, predstavljaju oko 85% ukupnih troškova i one su te koje imaju najveće efekte na stanovništvo, te je stoga njihova provedba ograničena i granicama pristupačnosti za domaćinstva, kao i onima na nivou institucionalnih budžeta.

2.2.4. Definicija administrativnih troškova, kapitalnih i operativnih troškova

2.2.4.1. Administrativni troškovi

Neki od administrativnih troškova predviđenih za sektore okoliša/ će nastajati iz horizontalnih propisa. Precizniji izračun administrativnih troškova se može uraditi nakon što se preciznije definišu institucije nadležne za određena pitanja vezana za aproksimaciju. Za potrebe EASa, ovi troškovi su procijenjeni na osnovu prethodnih iskustava iz drugih tranzicionih ekonomija.

U ukupnoj procjeni troškova, iznosi za dodatne administrativne troškove će biti navedeni za svaki od sektora obuhvaćenih EAS-om.

Molimo obratite pažnju na to da pretpostavljeni iznosi ne predstavljaju osnovu za pripremu planova - biće izračunati isključivo u svrhu pružanja početnih indikacija obima dodatnih sredstava koja bi mogla biti potrebna. Vlada će naknadno izvršiti pažljivu procjenu stvarnih resursa koji su trenutno dostupni i koji će biti potrebni u budućnosti, i shodno tome poduzeti potrebne radnje. Svi dodatni administrativni troškovi će biti raspodijeljeni i na FBiH, u sklopu provedbenih instrumenata koji prate EAS-BiH.

Gdje je to moguće, dodatni administrativni troškovi koji prelaze trenutne nivoe će biti procijenjeni korištenjem pristupa "od dna ka vrhu". Što uključuje:

- procjenu broja dodatnog osoblja koje će biti potrebno;
- uzimanje prosječnog iznosa troškova godišnje plate za stručnog člana osoblja;
- dodavanje provizije za režijske troškove po stopi od % godišnje plate stručnog člana osoblja.

Režijski troškovi obuhvaćeni ovom procentualnom procjenom su, između ostalog:

- troškovi koji se ne odnose na naknade za rad dodatno zaposlenog stručnog osoblja (zapošljavanje, osiguranje, penzioni doprinosi, naknade za bolovanje, itd.);
- kancelarijski prostor i kancelarijska oprema (računari i periferna oprema, namještaj, itd.) za dodatno osoblje, uključujući i troškove korištenja i održavanja; troškovi dodatnog poslovnog prostora i kancelarijske opreme su uključeni (m^2 dodatnog prostora/prosječni trošak/ m^2);
- stručno usavršavanje kroz edukaciju; ovi troškovi će biti tekući, mada je vjerovatno da će se nakon početno visokog nivoa u narednim godinama smanjivati;
- plate i povezani troškovi osoblja za podršku, neophodnog za pružanje podrške stručnom osoblju i obavljanje neproaktivnih poslova;
- putni i slični troškovi za stručno i drugo osoblje, nastali u toku obavljanja dužnosti;

2.2.4.2. Troškovi investicija i troškova operativnog rada i održavanja

Sve relevantne informacije o troškovima investicija i troškovima rada i održavanja u sektoru zaštite okoliša su već prikupljene, počevši od najnovijeg sveobuhvatnog spiska i skraćenog spiska projekata u oblasti okoliša, budžeta za svaki sektor iz postojećih baza podataka i ostalih podataka dostupnih iz projekata tehničke podrške, kako bi se pripremila ukupna procjena baznih troškova.

Nakon ovoga, i u cilju ispunjenja zadataka neophodnih za utvrđivanje ekonomskih nedostataka, uslijedilo je:

- prikupljeni podaci su distribuirani po sektorima;
- prikupljene su informacija o dodatnim troškovima investicija i rada i održavanja, kao i pojedinosti o metodologiji koja je korištena za pripremu ovih procjena troškova projekata (npr. studije izvodljivosti);
- pripremljena je matrica jediničnih troškova koji će se primjenjivati u svakom sektoru;
- isti postupak je primijenjen za investicije i reinvesticije i za troškove operativnog rada i održavanja;
- utvrđeni jedinični troškovi, projekti i nedostaci će biti obrađeni kroz model za procjenu troškova aproksimacije u svakom sektoru, čime će se dobiti konkretna procjena troškova za svaku visokoinvesticionu direktivu / sektor obuhvaćen EAS-om.

2.2.5. Postavljanje višegodišnjih ciljeva i višegodišnji tokovi troškova

Program za modeliranje treba da sadrži sljedeće parametre:

- višegodišnji tokovi troškova, po direktivi/sektoru;
- višegodišnji mogući povrat troškova, po direktivi/sektoru;
- pretpostavke vezane za makroekonomske i socioekonomske parametre;
- aktivacijske stope za povrat troškova;
- pretpostavke o stopama iskorištenosti EU grantova i donatorskih sredstava;
- predviđena domaća finansijska sredstva;
- predviđena sredstva iz internacionalnih finansijskih institucija, drugih projekata i privatnih investicija;
- ostali tehnički parametri neophodni za funkcionisanje modela.

Program za modeliranje je kreiran tako da podesi sve tokove prema unešenim parametrima, odnosno prema planiranim datumima kada će se postići puna usklađenost.

Postojeći strateški i planski dokumenti su uzeti u obzir gdje god je to bilo moguće. U slučaju da akcioni planovi predviđaju periode u kojima će biti pređene gornje granice pristupačnosti troškova operativnog rada i održavanja, ili ako su zahtjevniji od onih koji se primjenjuju u postojećim zemljama članicama, ciljni datumi su odgođeni kako bi se postavili realni i razumni rokovi za postizanje usklađenosti u FBiH, gledano iz ekonomskog ugla.

Ova analiza osjetljivosti je iterativan proces koji se primjenjuje s ciljem određivanja razumnih rokova za potpunu usklađenost razmatranih direktiva/sektora. Poslužiće svrsi uspostavljanja reda veličina koji će kasnije biti prerađen u instrumente za realizaciju EAS-a.

2.2.6. Opis programa za modeliranje

Model za procjenu troškova aproksimacije je napravljen tako da, pored toga što je lak za upotrebu i baziran na najjednostavnijim mogućim principima, ispuni sve početne zahtjeve EAS-a, ali i da ode korak dalje i ponudi neke vrijedne dodatne funkcije, kao što je:

- Jasno prepoznatljivi obrasci za unos podataka, koje je moguće, kako se podaci budu brzo mijenjati (što je apsolutno realna mogućnost), lako prepraviti. Obrasci za unos podataka su sljedeći:
 - socio-ekonomski podaci,
 - makroekonomski parametri,
 - obrazac za sektorske podatke,
 - referentni jedinični troškovi.

Ovi obrasci imaju dvostruku ulogu: unos odgovarajućih podataka za direktivu/sector u računski modul i prikupljanje, na organizovan i pristupačan način, kontekstualnih informacija na kojima je baziran unos podataka;

- Obimne referentne baze podataka. Jedinični troškovi su određeni pomoću tri izvora podataka:
 - međunarodne reference, uključujući susjedne ekonomije u tranziciji koje su pristupile EU 2004. ili 2007. godine, kao i relativno nedavne procjene troškova aproksimacije za Hrvatsku, Makedoniju i Tursku;
 - djelimične procjene troškova za FBiH iz različitih izvora i procjene pripremljene za Twinning projekte;
 - studije izvodljivosti pripremljene za infrastrukturne projekte i drugi relevantni domaći izvori.

Ovo je omogućilo EnvIS projektu da utvrdi racionalne i realne jedinične troškove za potrebe EAS-a, koje se nazivaju "najbolji referentni jedinični troškovi za FBiH". Kao i druge karakteristike ovog modela, ovi jedinični troškovi se mogu kontinualno prilagođavati razvoju podataka.

Konceptualno posmatrano, mora se naglasiti da su mogućnosti primjene primjena otvorene, odnosno da model mora biti prilagođen promjenama okolnosti, a ovo je od posebnog značaja u ovom ranom stadijumu pristupanja u kom se FBiH trenutno nalazi.

Posebne karakteristike programa za modeliranje su sljedeće:

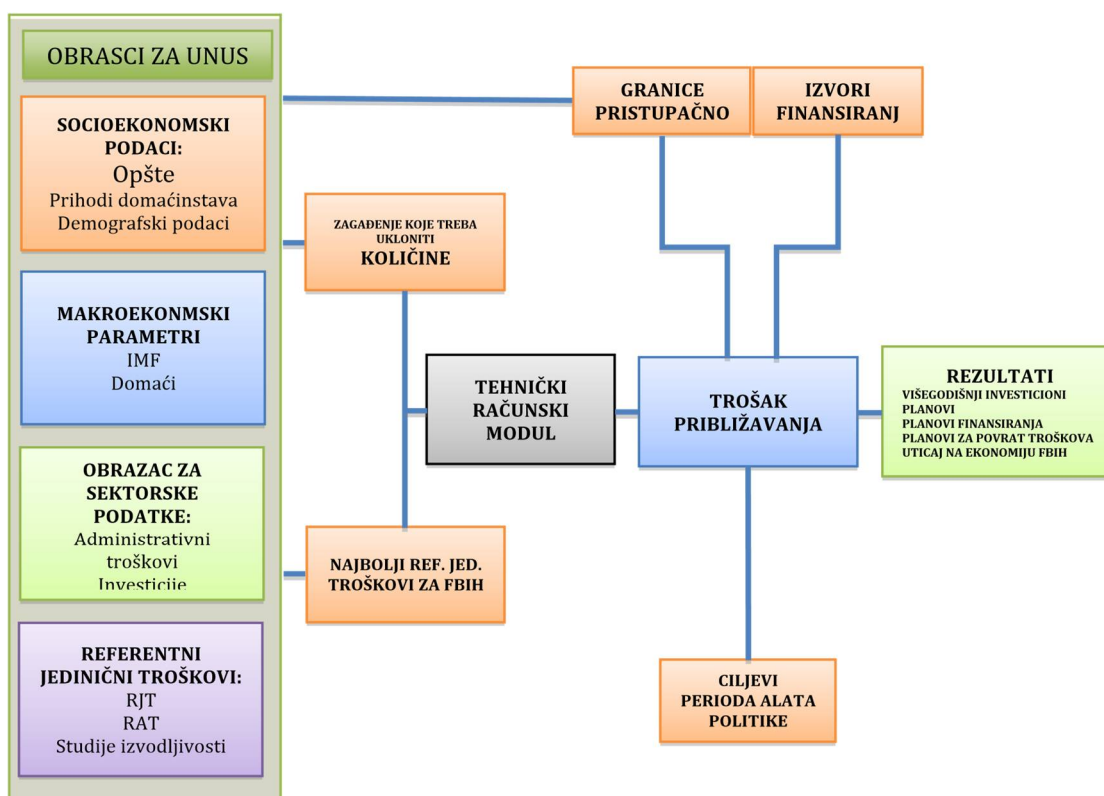
- Obrazac za unos podataka sa mogućnošću dvostranog ograničavanja kriterija pristupačnosti. Ovo je u suštini izračun pristupačnosti, sličan onom koji se koristi za velike infrastrukturne projekte pri apliciranju za EU strukturalne fondove, i može se ograničiti na nivou zemlje (u vidu procenta BDP-a) i na nivou korisnika (u vidu procenta prihoda domaćinstva). Time prelazni periodi prolaze dvostruku provjeru, da ne bi došlo do prekoračenja pristupačnosti na nivou FBiH i da korisničke naknade ne pređu prag pristupačnosti za domaćinstva.
- Sredstvo za izradu politika. Modul analize osjetljivosti omogućava korisnicima da procijene efekte određenih promjena ciljnih parametara usklađenosti na višegodišnje investicione planove i granice pristupačnosti. Ovo će imati poseban strateški značaj u pregovorima o Poglavlju 27. i bez sumnje pruža dodatnu vrijednost EAS-u.

- Model će biti kumulativni model. Ovo će omogućiti raščlanjivanje proračuna troškova na državnom nivou na sektorske procjene i procjene na nivou direktive ili grupe direktiva, što će biti posebno korisno da bi se osiguralo da se djelimične izmjene podataka u bilo kom aspektu bilo koje direktive mogu skladno uvrstiti u cjelinu.
- Direktive vezane za izvore finansiranja. Iz Izvještaja o izvorima finansiranja¹³⁵ i ekonomskih instrumenata koji su u upotrebi u BiH će se formirati model za EAS i provedbene instrumente, formiranjem baze podataka koja sadrži izvore finansiranja (uključujući i ekonomske instrumente) i postavljanjem poveznica sa poželjnim izvorima finansiranja za svaku direktivu ili grupu direktiva. Tako se finansijski planovi mogu efikasno osvježiti ili unaprijediti u slučaju da se pojave dodatne informacije ili na snagu stupe novi propisi koji unose primjene u ekonomske instrumente.

NAPOMENA: Programi za modeliranje su kreirani samo za procjenu troškova u sklopu analize ekonomskih nedostataka. Poveznice i puna funkcionalnost su kreirani djelimično za EAS i buduće provedbene instrumente EAS-a.

Kao dodatno pojašnjenje, u prilogu se nalazi grafički prikaz arhitekture EAS modela.

Grafikon I: ARHITEKTURA EAS MODELA ZA PROCJENU TROŠKOVA APROKSIMACIJE

¹³⁵ Bazirano na informacijama iz: "Strategy for Environmental Protection for the period 2008-2018 FBiH-BiH / Strategija za zaštitu okoliša za period 2008.-2018. FBiH-BiH"

2.3. TROŠAK APROKSIMACIJE PO SEKTORIMA

2.3.1. Upravljanje vodama

2.3.1.1. Početna situacija

U pogledu udjela u ukupnim troškovima aproksimacije propisa u oblasti zaštite okoliša, upravljanje vodama uveliko predstavlja najveći pod-sektor zaštite okoliša. Ovaj sektor je regulisan velikim brojem propisa EU. Međutim, treba napomenuti da ovi propisi ne pokrivaju čitav spektar djelovanja na upravljanju vodama; na primjer, nisu postavljeni zahtjevi u vezi navodnjavanja ili nestašice vode i suša. Stoga, da bi se postigao potpuno integralan pristup u upravljanju vodama, proces planiranja mora da obuhvati i aspekte koji nisu propisani zakonodavstvom EU.

Okvirna direktiva o vodama (ODV) je dominantan propis u vodnom sektoru, i propisuje:

- ciljeve zaštite okoliša;
- postupak planiranja upravljanja vodama;
- praćenje, procjenu i analizu pritisaka i uticaja;
- pripremu i provedbu šestogodišnjih planova za upravljanje riječnim slivovima, s ciljem postizanja ciljeva zaštite okoliša.

Povezane direktive o standardima kvaliteta okoliša, opasnim materijama i podzemnim vodama dopunjuju ODV, kao i zahtjevi propisani drugim direktivama:

- obavezni standardi stanja kvaliteta vode za određene vrste upotrebe - voda za piće i voda za kupanje;
- kontrola izvora zagađenja: urbane otpadne vode, nitrati iz poljoprivrednih djelatnosti;
- Direktiva o industrijskim emisijama, ocjena uticaja na okoliš/.

Pored ovih mjera, pravna stečevina EU zahtijeva i pripremu šestogodišnjih planova za upravljanje rizikom od poplava. Imajući na umu ogromne padavine i poplave u maju 2014. godine, koje su imale za rezultat gubitak ljudskih života i veliku materijalnu štetu u cijeloj zemlji, konzistentna i koherentna politika u BiH, koja bi bila koncentrisana na klimatske promjene i njihov uticaj na okoliš i društvo, bi se obavezno trebala razviti u kratkoročnom periodu i trebala bi obuhvatiti sve upravne nivoe.

2.3.1.2. Obrazloženje procjene troškova

Pravna stečevina EU u oblasti voda je obimna, zahtjevana, složena za primjenu i skupa za provođenje. Složenost primjene propisa proističe dijelom iz potrebe da se odgovori na zahtjeve mnogih faktora koji utiču na vodni ciklus, odnosno:

- industrijske djelatnosti regulisane IPKZ (DIE) programom i povezanim propisima;
- poljoprivredne djelatnosti, uključujući i Zajedničku poljoprivrednu politiku¹³⁶ u vezi povoljnih poljoprivrednih i ekoloških uslova (unakrsna usklađenost);
- urbana i saobraćajna infrastruktura, uključujući izmjene sistema odvodnje, stanja kvaliteta voda i morfologije plovnih puteva.

¹³⁶ <http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/>

Pravna stečevina EU ostavlja određeni broj ključnih pitanja u rukama zemalja članica, od kojih su najvažnija:

- raspodjela vodnih resursa (iako je ovo dijelom obuhvaćeno ODV-om, koja postavlja određena ograničenja na ukupnu iskorištenost resursa zbog postizanja ekoloških ciljeva);
- koji dijelovi zemlje će imati snabdijevanje pitkom vodom iz centralnog, "javnog" sistema a koji dijelovi će se snabdijevati iz "sopstvenih izvora" kao što su privatni bunari;
- nivo zaštite od rizika poplava koji se pruža pojedincima i posjedima.

Pravna stečevina ne nameće konkretne zahtjeve za institucionalne odredbe u vodnom sektoru ali se oslanja na zemlje članice i njihove "odgovarajuće aranžmane" i dodjelu nadležnosti organima vlasti.

Ovaj sektor nosi i najveće implikacije za druge sektore pošto je voda medijum koji prima zagađenje iz mnogih izvora i smanjenje zagađenosti u morima zahtijeva blisku saradnju sa zagađivačima i integrisano upravljanje vodnim ciklusom i riječnim slivovima.

Postoji veliki zaostatak u neophodnim investicijama u sektor vodoprivrede, koji se mora riješiti prije povećanja nivoa usluga dostupnih javnosti.

Postavljanje jasnih razgraničenja između ovih komponenata je tehnički zahtjevno i postoji mnogo nedefinisanih oblasti između onoga što je potrebno poduzeti s ciljem usklađivanja i onoga što je stvar državne politike i nije vođeno usvajanjem pravne stečevine EU. Osnovna pretpostavka u procjenama troškova je usklađenost sa zahtjevima kvaliteta i proširenje sistema i, kako je ranije pojašnjeno, troškovi su procijenjeni za utvrđeni 20-togodišnji period, do 2033. godine.

Tabela XIV: DEFINISANJE POSTOJEĆIH NEDOSTATAKA

Usluge snabdijevanja i odvodnje voda	UKUPNO (%)	FBIH	EU
Snabdijevanje vodom za piće	% uslužene populacije	71%	93%
Snabdijevanje prečišćenom vodom za piće	% uslužene populacije	46%	100%
Prikupljeno urbanih otpadnih voda	% uslužene populacije	22%	93%
Prečišćeno urbanih otpadnih voda	% prečišćenih otpadnih voda	4%	87%

Za sve ove direktive je razvijen zaseban program za modeliranje, za procjenu troškova premošćivanja nedostatak. Pored toga je obavezna i provedba Direktive o upravljanju rizikom od poplava koja se, iako ova problematika predstavlja primarno domaći prioritet i nije diktirana zahtjevima pravne stečevine EU (jedna od nedefinisanih oblasti), u određenoj mjeri mora hitno provesti i stoga je obuhvaćena analizom; procjena troškova vezanih za ovu Direktivu je bazirana na postojećim dokumentima koji definišu strategiju i politiku upravljanja vodama u BiH (2011)¹³⁷.

¹³⁷ Strategija upravljanja vodama FBiH i Vodna politika BiH, oktobar 2011. Pripremljeno za SAVJET MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE i MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA I EKONOMSKIH ODNOSA.

Tako će se izračun troškova aproksimacije u oblasti upravljanja vodama sastojati od tri odvojena dijela:

- voda za piće, u pogledu kvaliteta i proširenja usluga do nivoa uporedivog sa EU;
- urbane otpadne vode, uključujući prikupljanje i prečišćavanje;
- zaštita od poplava, u tri faze:
 - kratkoročno unapređenje postojeće infrastrukture;
 - prva faza aproksimacije, do 2020. godine, sa izgradnjom prioritetne infrastrukture;
 - puna usklađenost, ovom Strategijom predviđena do 2033. godine iako se u Strategiji upravljanja vodama navodi 2035. godina.

NAPOMENA: Važno je napomenuti da je za potrebe ekonomske analize nedostataka korišten period u trajanju 20 godina, što je uobičajena praksa. Nakon što se ove kalkulacije provjere u smislu uklapanja u granice pristupačnosti i druga ograničenja (u EAS-u i provedbenim instrumentima), ovaj početni period će vjerovatno biti promijenjen kako bi se izradio realan plan koji je u skladu sa datim ograničenjima. Tako da će kalkulacije biti izmijenjene nakon razvoja EAS-a i DSIP-ova.

2.3.1.3. Jedinični troškovi

2.3.1.3.1. Opće napomene

U idealnim uslovima, postupak procjene troškova bi se oslanjao na detaljnu ocjenu svake urbane morfološke zone ili naseljenog područja i pribavljanje podataka o postojećoj vodnoj infrastrukturi (i njenom stanju) u datom području, odnosno popis postojećih objekata.

Trenutno u FBiH ovaj pristup nije moguć zbog nedovoljnih podataka i nepostojanja pouzdanog popisa prostornog rasporeda stanovništva u vodnim naseljenim područjima. Popis stanovništva je proveden nedavno i čini osnovu za naše procjene broja stanovnika.

Provedena analiza je bazirana na usluženoj populaciji, uz podjelu na sljedeće kategorije:

- I naseljena mjesta sa > 100.000 stanovnika;
- II naseljena mjesta sa 50.000 do 99.999 stanovnika;
- III naseljena mjesta sa 10.000 do 49.999 stanovnika;
- IV naseljena mjesta sa 2.000 do 9.999 stanovnika;
- V naseljena mjesta sa < 1.999 stanovnika (nisu obuhvaćena Direktivom o UOV).

Niže u tekstu je pojašnjen proces, odnosno metodologija koja je korištena za pripremu procjena troškova za ove kategorije naseljenih mjesta.

2.3.1.3.2. Urbane otpadne vode

2.3.1.3.2.1 . Kanalizacione mreže

Trošak kanalizacione mreže je zbir, dužine cijevi za svaki promjer cijevi (1 do n) pomnožen sa jediničnim troškom za dati promjer cijevi. Raspored cijevi je povezan sa vrstom i veličinom naseljenog mjesta.

Jedinični troškovi postavljanja cijevi su proračunati na osnovu velikog broja izvora i podešeni prema nedavno provedenim projektima u regiji, a predstavljaju funkciju promjera cijevi. Potrebne dužine

cijevi zavise od ukupne dužine mreže i standardnih tehničkih pretpostavki vezanih za potrebne promjere cijevi i predviđeni stepen opterećenja.

Ukupna dužina mreže je funkcija veličine opsluženog područja i gustine naseljenosti. Ova funkcija se izračunava na osnovu postojećih podataka i podešava prema gustinama naseljenosti tipičnim za urbana područja.

Okvirno gledano, ovaj pristup omogućava procjenu troška mreže na osnovu podataka o području i gustini naseljenosti. Tako procijenjen trošak mreže se tada raspoređuje ili na postojeću infrastrukturu ili na "buduće investicije", na osnovu dostupnih podataka o procentu pokrivenosti. Time dobijamo procjenu troškova budućeg proširenja mreže.

Dodata su i sredstva potrebna za renovaciju postojećih mreža.

2.3.1.3.2.2 . Postrojenja za prečišćavanje

Slična funkcija se koristi i za postrojenja za prečišćavanje, za procjenu troškova prečišćavanja na osnovu obima i vrste prečišćavanja. Za velike UMZ je pretpostavljena potreba primjene tercijarnog prečišćavanja. Za srednje UMZ je pretpostavljena potreba primjene konvencionalnog sekundarnog prečišćavanja. Za male UMZ je pretpostavljena potreba primjene konvencionalnog sekundarnog ili opsežnog prečišćavanja - izbor između ove dvije opcije zavisi od veličine i dostupnosti zemljišta (manje UMZ na područjima sa ravnim reljefnim karakteristikama su pogodnije za opsežne metode).

Kao i u prethodnom slučaju, diferencijalni troškovi su izračunati kao ukupni troškovi umanjeni za vrijednost postojećih objekata, uz dodatna sredstva za renovaciju. Operativni troškovi, u pogledu prikupljanja otpadnih voda i njihovog prečišćavanja, su procijenjeni korištenjem sličnih funkcija.

2.3.1.3.3. Voda za piće

2.3.1.3.3.1 . Uvodne napomene

Za Direktivu o vodi za piće je korišten sličan pristup, ali uz neke značajne razlike. Kao prvo, Direktiva ne navodi konkretne "jedinice usklađenosti" kao takve. Pored toga, Direktiva ne obavezuje zemlje članice da snabdijevaju vodom za piće bilo koji dio svog stanovništva, ili stanovništvo uopšte. Ono što Direktiva propisuje su obavezni standardi za javno snabdijevanje. Ukratko, zemlje članice su slobodne da odluče o tome koliku pokrivenost će omogućiti za svoje stanovništvo.

Za procjenu troškova je upotrijebljen sljedeći pristup. Trenutni stepen snabdijevanja je utvrđen za velika, srednja i manja urbana i naseljena područja. Procenat od 96% stanovništva je uzet kao budući cilj pokrivenosti, što iz perspektive EU predstavlja punu pokrivenost. Veliki gradovi će uglavnom koristiti površinske izvore vode, dok će manje zone snabdijevanja uglavnom koristiti podzemne izvore. Takođe su navedeni i zahtjevi za preradu vode iz različitih izvora.

2.3.1.3.3.2 . Mreža za vodosnabdijevanje

Procjena troškova prati sličan konceptualni pristup onom koji je korišten za Direktivu o UOV, odnosno trošak mreže za vodosnabdijevanje je funkcija veličine i gustine naseljenosti područja koje mreža pokriva. Potrebna cjevovodna mreža je proporcionalna veličini mreže za vodosnabdijevanje.

2.3.1.3.3.3 . Priprema

Priprema je opet funkcija obima i vrste prerade, a vrsta prerade zavisi od vrste izvora (površinska ili podzemna voda). "f" funkcije su razvijene iz međunarodno dostupnih podataka i zatim podešene prema iskustvima u projektima u regiji.

Diferencijalni troškovi su ponovo ukupni troškovi umanjeni za vrijednost postojećih objekata, s tim da se postojeći objekti vrednuju prema zvaničnom kapacitetu i pretpostavljenom stanju objekta (odnosno, u kalkulaciju su uračunata sredstva za renovaciju).

Kao i za Direktivu o UOV, operativni troškovi su utvrđeni na sličan način, korištenjem standardnih funkcija za izračun troškova i podešavanja prema uslovima u regiji.

2.3.1.4 Zaštita od poplava

Troškovi su procijenjeni na osnovu "vodne strategije" BiH, pododjeljak o zaštiti od poplava.

Procjene troškova koje su sadržane u ovoj strategiji su prilagođene kako bi se uklopile u metodologiju višegodišnjih tokova troškova korištenu za ovu procjenu troškova aproksimacije.

2.3.1.5 Ciljevi usklađenosti

2.3.1.5.1 Uvodne napomene

Iako je prerano za postavljanje ciljeva usklađenosti i tabela u nastavku prikazuje samo najbolja moguća predviđanja u postojećim okolnostima, priprema metodologije i utvrđivanje reda veličine su od izuzetne važnosti za preciznije određivanje buduće politike koja će pratiti razvoj okolnosti u FBiH. U ovom slučaju, ciljevi usklađenosti su postavljeni u formi procenata stanovništva koje će biti obuhvaćeno potpuno usklađenim sistemom.

NAPOMENA: Alati u modelu koji povezuju troškove i usluženo stanovništvo se smatraju ključnim za procjenu troškova aproksimacije i kasnije strategije, provedbenih instrumenata i politike aproksimacije. Odražavaju obavezu koju će FBiH morati da preuzme u vezi ugovora o pristupanju. Ovo nije slučaj po pitanju zaštite od poplava i stoga se razumno raspoređen vremenski plan investicija smatra dovoljnim.

2.3.1.5.2 Voda za piće

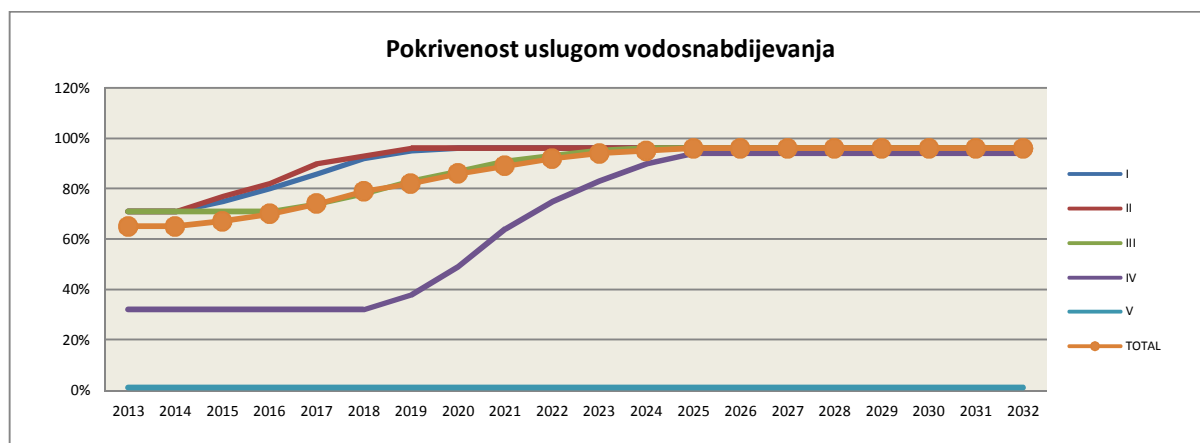
Prvobitno postavljeni rok je do 2025. godine, ali realno je očekivati da rok za implementaciju Direktive o vodi za piće umjesto 20 godina od ulaska BiH u EU bude do 2040. godine. Ciljevi koje je potrebno postići su pokrivenost 96% stanovništva uslugom i vodosnabdijevanje u potpunosti usklađeno sa standardima u ovom segmentu, s time da pitanje nejavnih-ruralnih sistema i njihovo upravljanje treba biti i institucionalno i regulatorno uspostavljeno.

Tabela XV: CILJEVI USKLAĐENOSTI ZA VODU ZA PIĆE

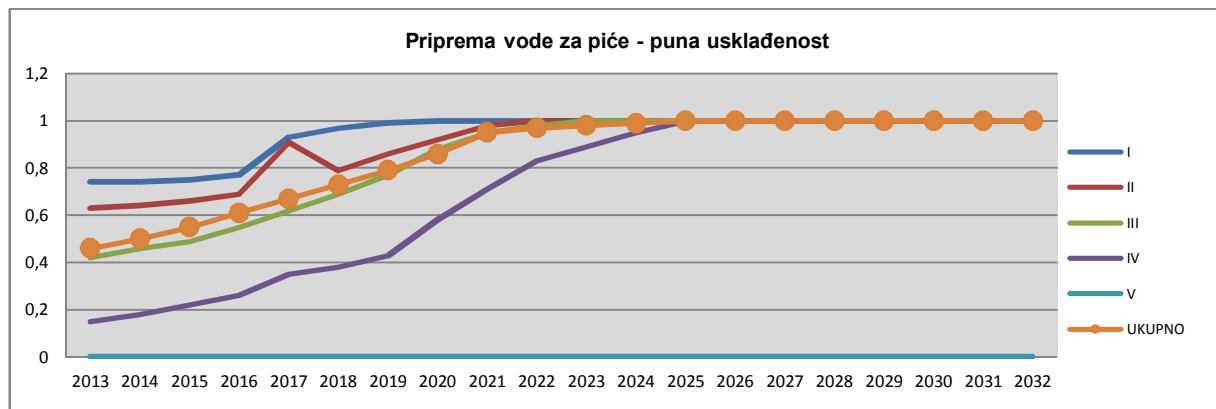
Koncept	Općina Aglomeracija	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Snabdijevanje vodom za piće % pokrivenosti populacije	I	71%	71%	75%	80%	86%	92%	95%	96%	96%	96%	96%	96%	96%
	II	71%	71%	77%	82%	90%	93%	96%	96%	96%	96%	96%	96%	96%
	III	71%	71%	71%	71%	74%	78%	83%	87%	91%	93%	95%	96%	96%
	IV	32%	32%	32%	32%	32%	32%	38%	49%	64%	75%	83%	90%	94%
	V	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	UKUPNO	65%	65%	67%	70%	74%	79%	82%	86%	89%	92%	94%	95%	96%
Pročišćavanje vode % populacije	I	74%	74%	75%	77%	93%	97%	99%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	II	63%	64%	66%	69%	91%	79%	86%	92%	98%	100%	100%	100%	100%
	III	42%	46%	49%	55%	62%	69%	77%	88%	95%	98%	100%	100%	100%
	IV	15%	18%	22%	26%	35%	38%	43%	58%	71%	83%	89%	95%	100%
	V	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	UKUPNO	46%	50%	55%	61%	67%	73%	79%	86%	95%	97%	98%	99%	100%

Grafikon ispod ilustruje konvergencije za različite kategorije općina, po pitanju pokrivenosti i standarda kvaliteta.

Grafikon II: POKRIVENOST USLUGOM VODOSNABDIJEVANJA I PRIPREME VODE ZA PIĆE

Grafikon III: PRIPREMA VODE ZA PIĆE – PUNA USKLAĐENOST

2.3.1.5.3. Urbane otpadne vode

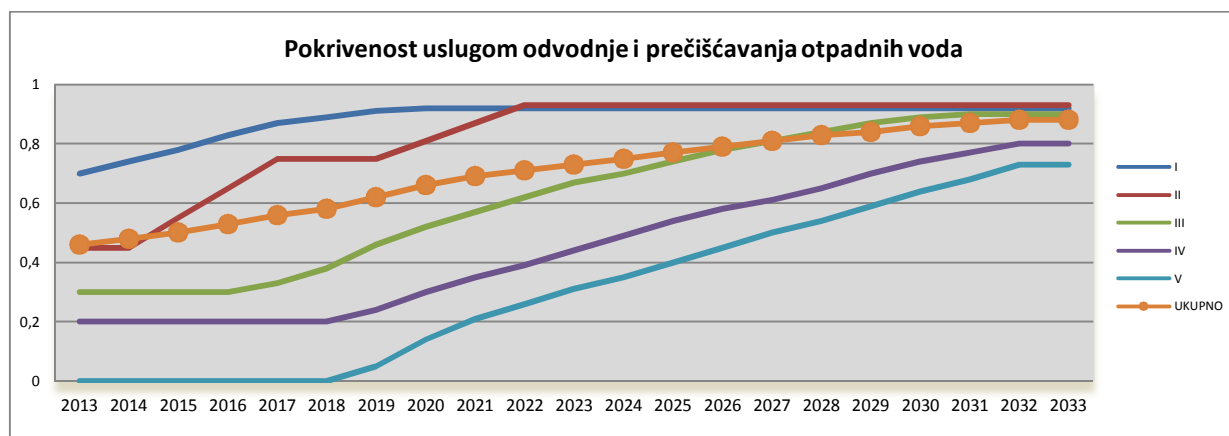
Prvobitno postavljeni rok je do 2033. godine. Ciljevi koje je potrebno postići su pokrivenost 88% stanovništva uslugom, za sve osim naseljenih područja sa manje od 2.000 stanovnika koja nemaju obavezu usklađivanja.

Tabela XVI: URBANE OTPADNE VODE

Koncept	Općina	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033		
Urbane otpadne vode	I	70%	74%	78%	83%	87%	89%	90%	91%	92%	92%	92%	92%	92%	92%	92%	92%	92%	92%	92%	92%	92%	92%	
	II	45%	45%	55%	65%	75%	75%	75%	81%	87%	93%	93%	93%	93%	93%	93%	93%	93%	93%	93%	93%	93%	93%	93%
	III	30%	30%	30%	30%	33%	38%	46%	52%	57%	62%	67%	70%	74%	78%	81%	84%	87%	89%	90%	90%	90%	90%	90%
	IV	20%	20%	20%	20%	20%	20%	24%	30%	35%	39%	44%	49%	54%	58%	61%	65%	70%	74%	77%	80%	80%	80%	80%
	V	0%	0%	0%	0%	0%	0%	5%	14%	21%	26%	31%	35%	40%	45%	50%	54%	59%	64%	68%	73%	73%	73%	73%
	UKUPNO	46%	48%	50%	53%	56%	58%	62%	66%	69%	71%	73%	75%	77%	79%	81%	83%	84%	86%	87%	88%	88%	88%	
Prečišćavanje otpadnih voda	I	3%	7%	18%	74%	83%	89%	95%	99%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	II	3%	3%	10%	57%	64%	64%	64%	68%	96%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	III	8%	8%	8%	8%	10%	22%	33%	42%	50%	58%	64%	70%	78%	82%	87%	92%	96%	99%	100%	100%	100%	100%	100%
	IV	2%	2%	2%	2%	2%	2%	11%	19%	26%	33%	41%	49%	55%	60%	66%	72%	79%	86%	90%	95%	100%	100%	100%
	V	0%	0%	0%	0%	0%	0%	8%	19%	26%	33%	39%	45%	51%	57%	63%	69%	75%	82%	88%	94%	100%	100%	100%
	UKUPNO	4%	6%	12%	43%	48%	54%	61%	68%	73%	77%	79%	82%	85%	87%	90%	92%	95%	97%	98%	99%	100%	100%	

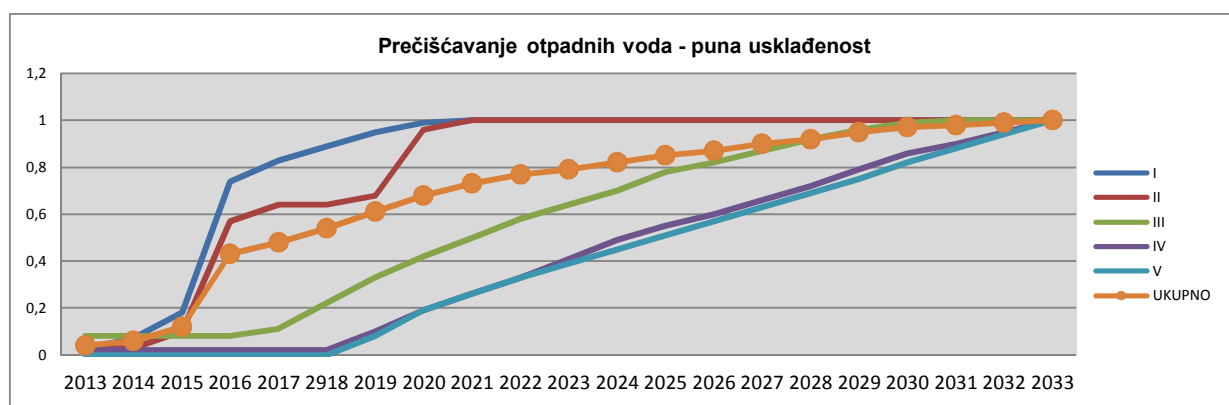
Grafikon ispod ilustruje konvergencije za različite kategorije općina, po pitanju pokrivenosti i standarda kvaliteta.

Grafikon IV: POKRIVENOST USLUGOM ODVODNJE I PREČIŠĆAVANJA OTPADNIH VODA

I-naseljena mjesta sa > 100.000 stanovnika; II-naseljena mjesta sa 50.000 do 99.999 stanovnika; III-naseljena mjesta sa 10.000 do 49.999 stanovnika; IV-naseljena mjesta sa 2.000 do 9.999 stanovnika; V-naseljena mjesta sa < 1.999 stanovnika (nisu obuhvaćena Direktivom o UOV).

Grafikon V: PREČIŠĆAVANJE OTPADNIH VODA - PUNA USKLAĐENOST

I-naseljena mjesta sa > 100.000 stanovnika; II-naseljena mjesta sa 50.000 do 99.999 stanovnika; III-naseljena mjesta sa 10.000 do 49.999 stanovnika; IV-naseljena mjesta sa 2.000 do 9.999 stanovnika; V-naseljena mjesta sa < 1.999 stanovnika (nisu obuhvaćena Direktivom o UOV).

2.3.1.5.4. Zaštita od poplava

U skladu sa Vodnom strategijom FBiH, aproksimacija u oblasti zaštite od poplava je podijeljena na tri osnovne faze:

- Faza I obuhvata "hitne" projekte, uglavnom na rehabilitaciji postojeće infrastrukture koja je u lošem stanju i povećava rizik od poplava jer su područja koje više ne štiti na adekvatan način u više navrata bila poplavljena;
- Faza II obuhvata visokoprioritetne radnje na rehabilitaciji postojeće infrastrukture koja predstavlja visok rizik.
- Faza III obuhvata projekte koji će omogućiti FBiH da postigne punu usklađenost.

Tabela XVII: CILJEVI PO FAZAMA U OBLASTI ZAŠTITE OD POPLAVA

TROŠKOVNA STAVKA	FAZA I - UNAPREĐENJE			FAZA II - VISOKOPRIORITETNE RADNJE									
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.					
CILJEVI PO FAZAMA	10%	40%	100%	15%	30%	50%	75%	100%					
TROŠKOVNA STAVKA	FAZA III - PROVEDBA DO STATUSA POTPUNE USKLAĐENOSTI												
GODINA	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
CILJEVI PO FAZAMA	2%	4%	7%	12%	18%	25%	33%	45%	57%	70%	83%	96%	100%

Hronološki niz ciljeva aproksimacije je definisan na osnovu postojećeg stanja i definisanog konačnog cilja. Ovo je očigledno samo najbolja moguća procjena za potrebe EAS-a i ne odražava konkretnu politiku FBiH koja, kako je ranije navedeno, još uvijek ne postoji u ovom smislu.

2.3.1.6. Troškovi aproksimacije

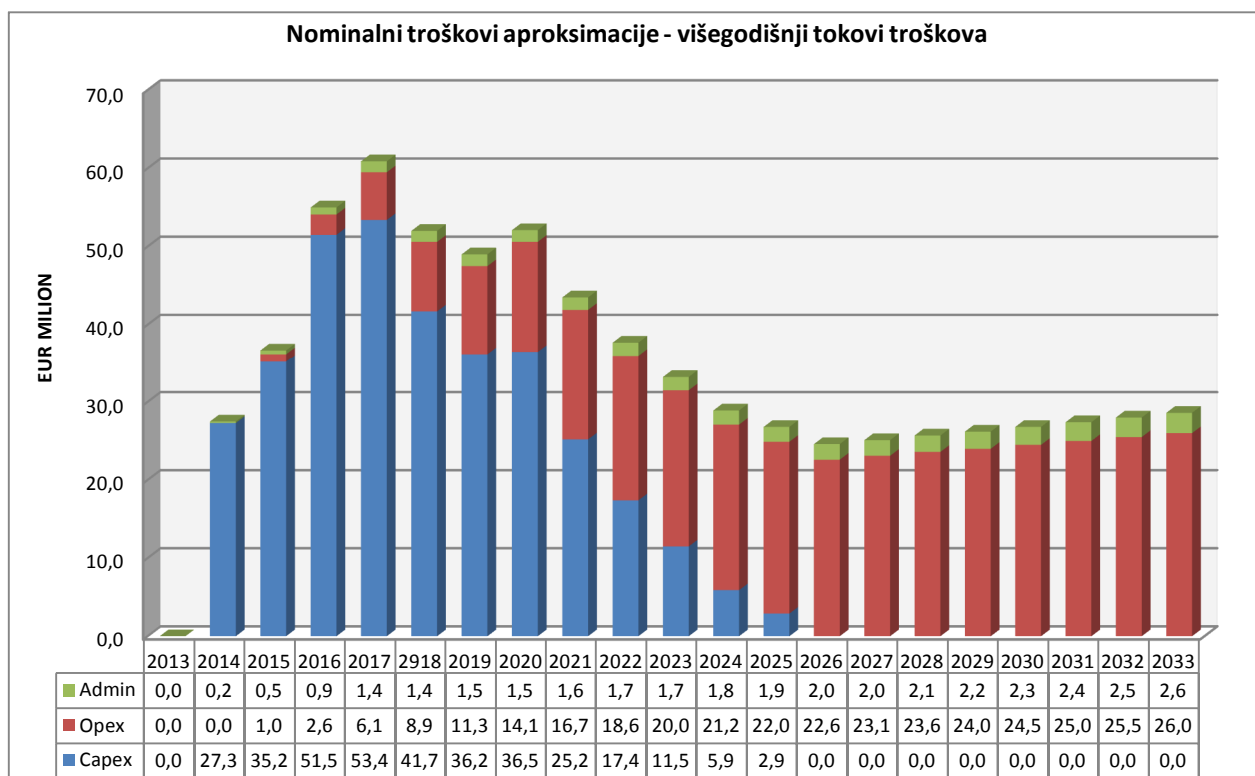
Na osnovu ranijih ciljeva aproksimacije, definisanih obima izraženih u procentima stanovništva pokrivenog potpuno usklađenim sistemom i definisanih jediničnih troškova je moguće procijeniti troškove aproksimacije na višegodišnjoj osnovi. Ovo je dole ilustrirano u smislu nominalnih kapitalnih, operativnih i administrativnih troškova.

2.3.1.6.1. Voda za piće

Kapitalni izdaci (Capex) dostižu najvišu tačku 2017. godine, sa nešto preko 53 miliona eura godišnje, najvećim dijelom zbog predviđenih kratkoročnih investicija. Operativni izdaci (Opex) rastu na značajnih 26 miliona eura godišnje 2033. godine.

Administrativni troškovi rastu paralelno sa operativnim troškovima ali u mnogo manjem obimu i dostižu 2,6 miliona eura *godišnje* 2033. godine. Ispod procjene troškova je naveden nediskontovani, odnosno nominalni iznos.

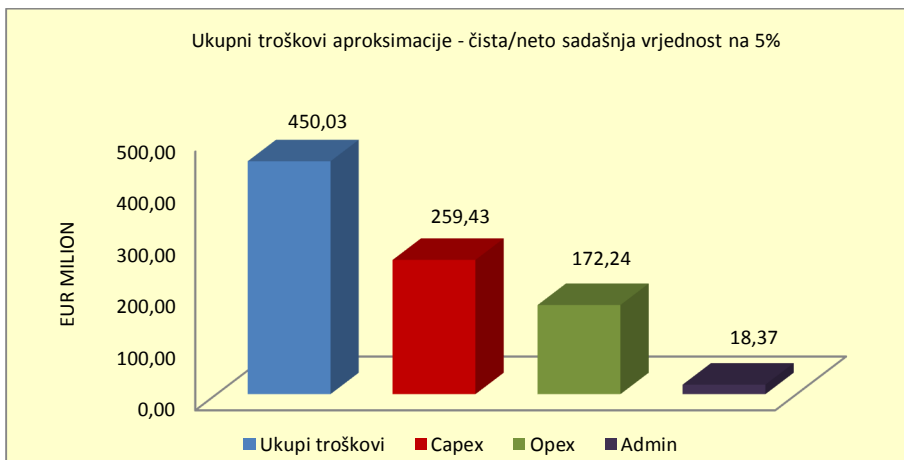
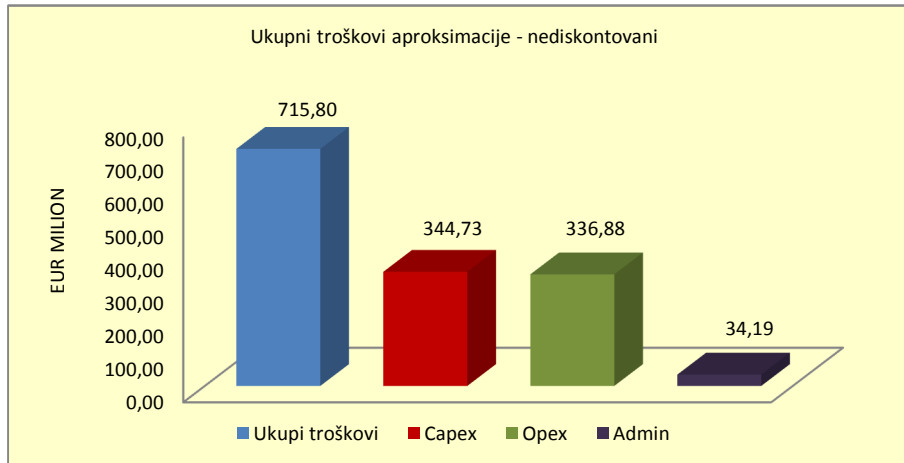
Grafikon VI: NOMINALNI TROŠKOVI APROKSIMACIJE - VIŠEGODIŠNJI TOKOVI TROŠKOVA

Ukupni troškovi u iznosu 716 miliona eura do 2033. godine su ipak okvirna procjena i stvarni iznos će zavistiti od hronologije troškova. Troškovi ovog reda veličine plativi 2014. godine nisu isto što i isti iznos plativ npr. 2033. godine. Stoga, da bi se definisao usporediv iznos i eliminisala izobličenja uzrokovana vremenom, tokovi troškova su diskontovani na njihovu vrijednost u 2013. godini. Ovaj ekonomski koncept se naziva čista/neto sadašnja vrijednosti (NPV) i koristi se kao indikator sadašnje vrijednosti troškova prouzrokovanih političkim odlukama. Korištena diskontna stopa je 5%, ista koja se trenutno preporučuje za velike infrastrukturne projekte. Red veličine je prikazan u donjem grafikonu:

- Investicioni troškovi, Capex, su procijenjeni na ukupno 259 miliona eura do 2025. godine;
- Operativni izdaci su značajni (tekući) troškovi koji do 2033. godine iznose 172 miliona eura, izraženo u sadašnjoj vrijednosti;
- Administrativni troškovi se procjenjuju na 18,4 miliona eura, što je u prosjeku oko 2 miliona eura godišnje, izraženo u sadašnjoj vrijednosti.

Grafikon VII: UKUPNI TROŠKOVI APROKSIMACIJE NEDISKONTOVANI/DISKONTOVANI

Ukupni troškovi aproksimacije u oblasti vode za piće su procijenjeni na 450 miliona eura.

2.3.1.6.2. Urbane otpadne vode

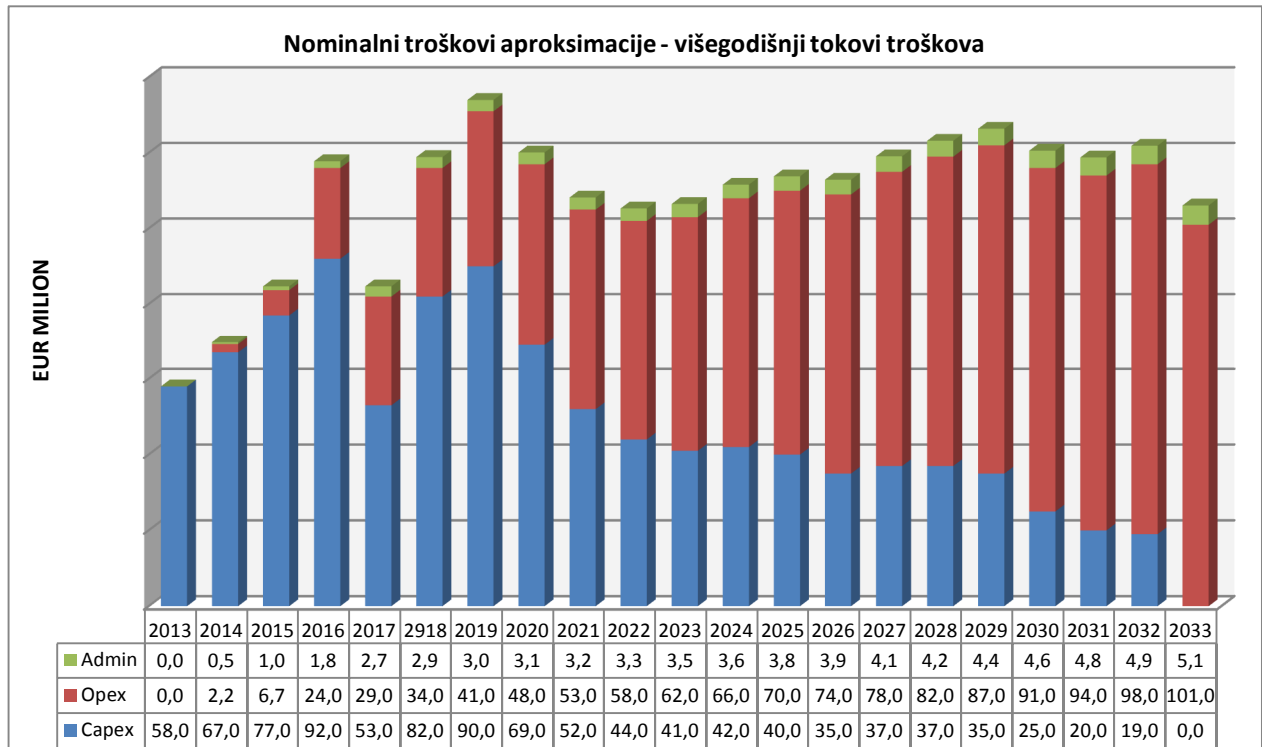
Capex dostiže najveću vrijednost nešto iznad € 92 miliona godišnje i to u 2016. godini, prevashodno zbog kratkoročnih radova na kanalizaciji koji su planirani u najvećem naseljenom mjestu.

Operativni izdaci (Opex) rastu na značajnih 101 miliona eura godišnje 2033. godine.

Administrativni troškovi rastu paralelno sa operativnim troškovima ali u mnogo manjem obimu i prelaze 5 miliona eura godišnje 2033. godine.

Ispod procjene troškova je naveden nediskontovani, odnosno nominalni iznos.

Grafikon VIII: NOMINALNI TROŠKOVI APROKSIMACIJE - VIŠEGODIŠNJI TOKOVI TROŠKOVA

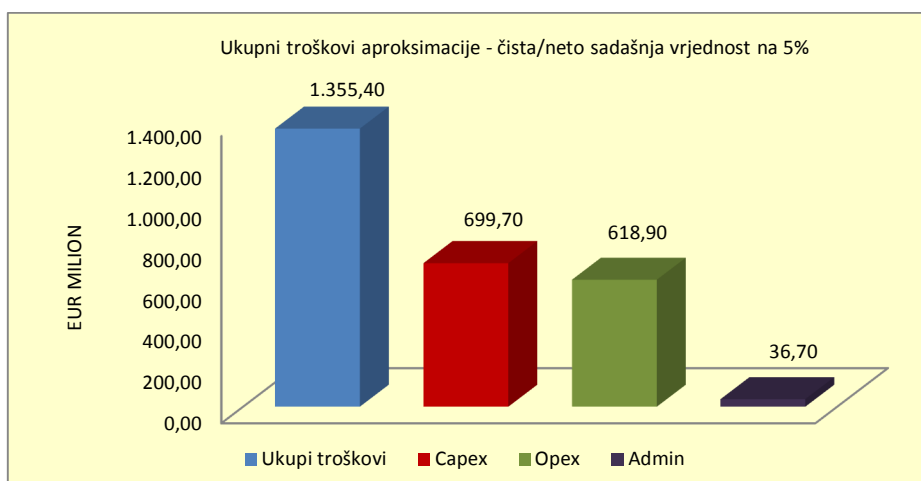
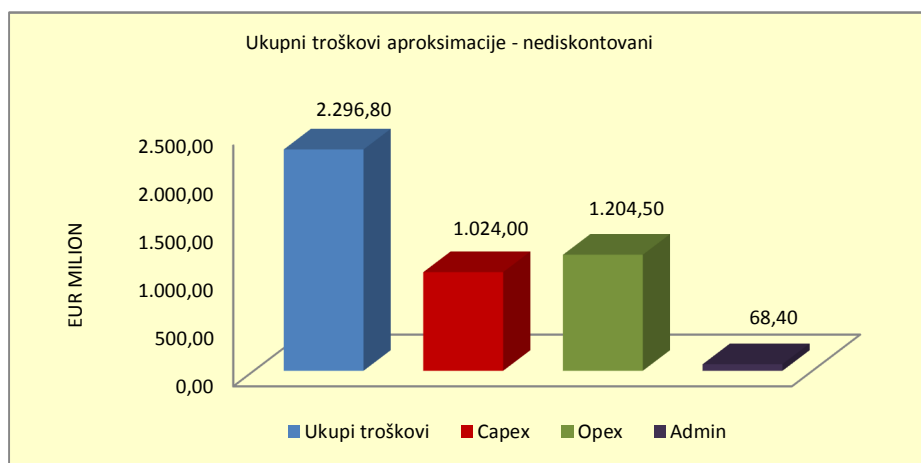
Ukupni troškovi u iznosu 2.297 miliona eura do 2033. godine su ipak okvirna procjena i stvarni iznos će zavisiti od hronologije troškova. Troškovi ovog reda veličine plativi 2014. godine nisu isto što i isti iznos plativ npr. 2033. godine.

Stoga, da bi se definisao usporediv iznos i eliminisala izobličenja uzrokovana vremenom, tokovi troškova su diskontovani na njihovu vrijednost u 2013. godini. Ovaj ekonomski koncept se naziva čista/neto sadašnja vrijednosti (NPV) i koristi se kao indikator trenutne vrijednosti troškova prouzrokovanih političkim odlukama.

Korištena diskontna stopa je 5%, ista koja se trenutno preporučuje za velike infrastrukturne projekte. Red veličine je prikazan u donjem grafikonu:

- Investicioni troškovi, Capex, su procijenjeni na ukupno 700 miliona eura do 2033. godine;
- Operativni izdaci su značajni (tekući) troškovi koji do 2033. godine iznose 619 miliona eura, izraženo u sadašnjoj vrijednosti;
- Administrativni troškovi su procijenjeni na 37 miliona eura, sa prosjekom neto sadašnje vrijednosti od oko 4 miliona eura godišnje.

Grafikon IX: UKUPNI TROŠKOVI APROKSIMACIJE NEDISKONTOVANI/DISKONTOVANI

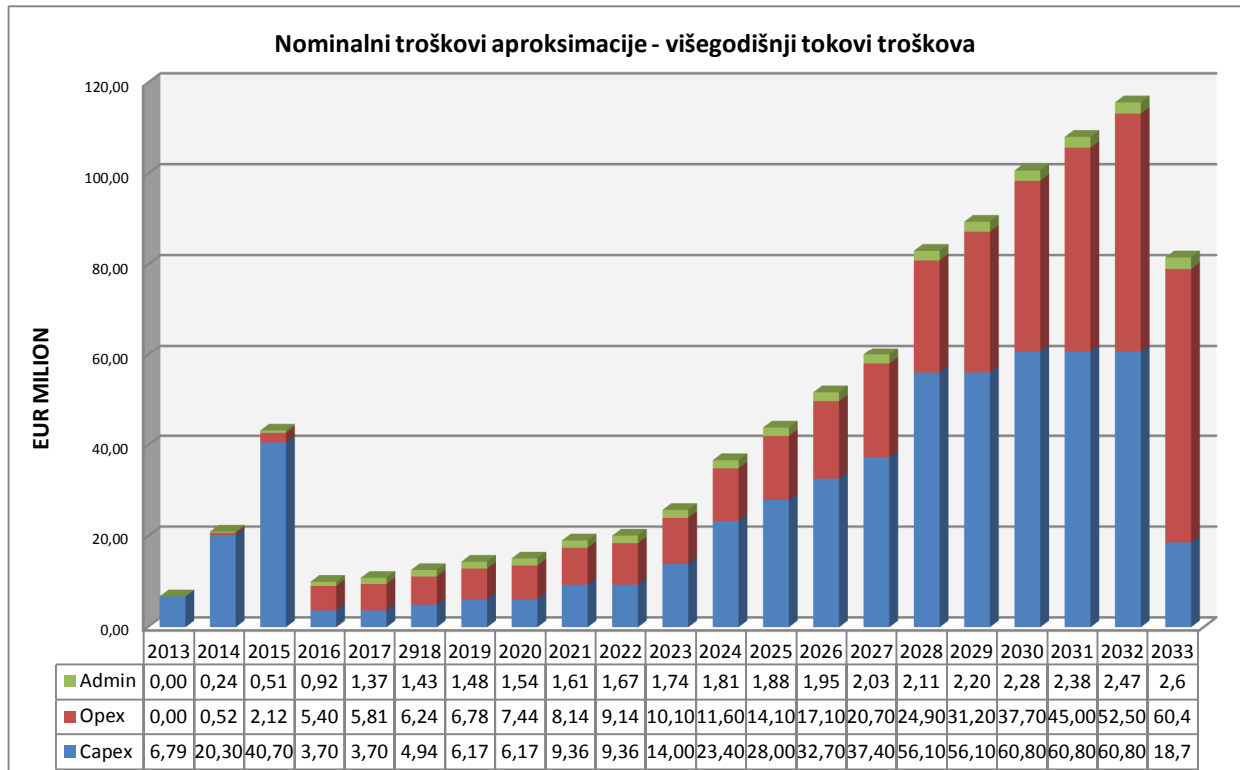
Ukupni troškovi aproksimacije u oblasti urbanih otpadnih voda su procijenjeni na 1.355 miliona eura, što je značajan iznos s obzirom na broj stanovnika u FBiH.

2.3.1.6.3. Zaštita od poplava

Capex dostiže najveću vrijednost nešto ispod 61 milion eura godišnje 2030. godine, uz kratkotrajni skok na 41 milion eura u 2015. godini zbog uticaja hitnih mjera na zaštiti od poplava. Operativni izdaci (Opex) rastu na značajnih 60 miliona eura godišnje 2033. godine. Administrativni troškovi rastu kako raste i Opex, ali u manjim razmjerama, i dostižu 2,6 miliona eura godišnje u 2033. godini.

Ispod procjene troškova je naveden nediskontovani, odnosno nominalni iznos.

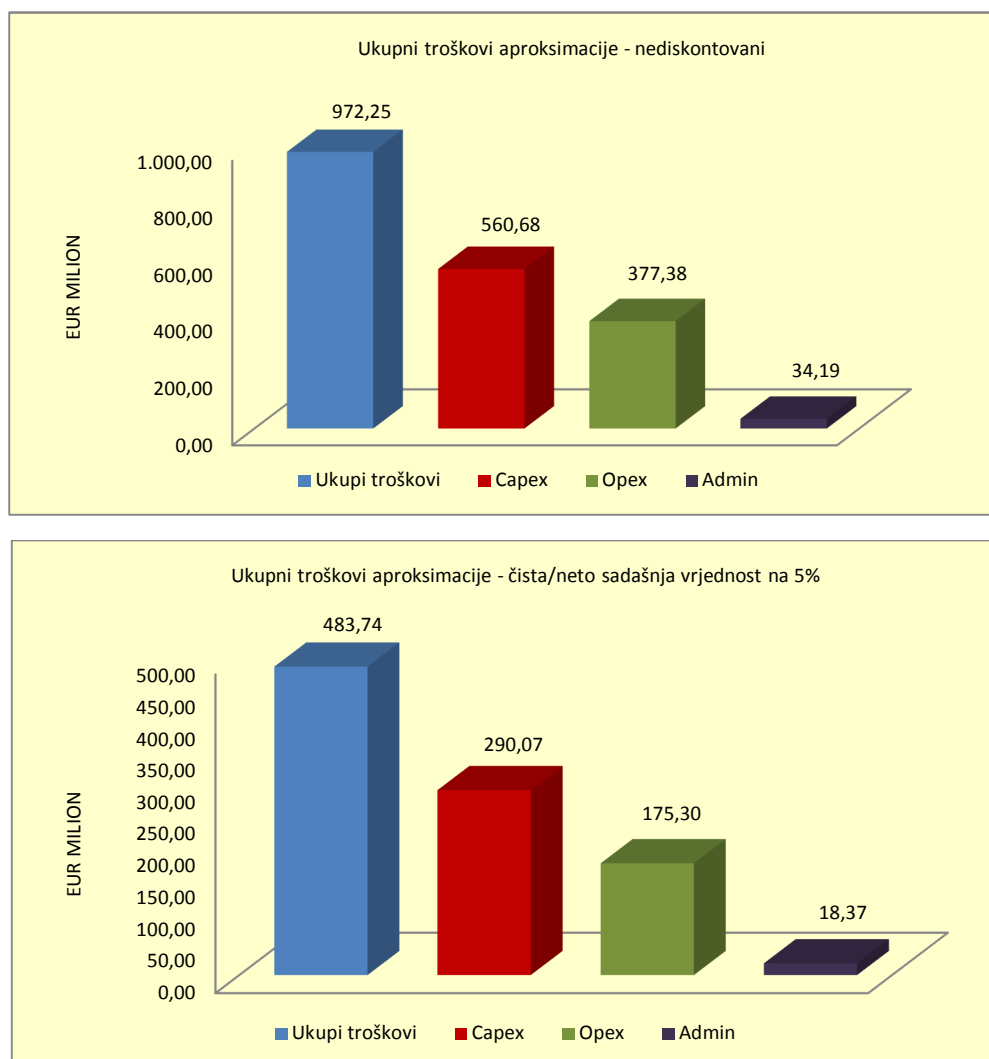
Grafikon X: NOMINALNI TROŠKOVI APROKSIMACIJE - VIŠEGODIŠNJI TOKOVI TROŠKOVA

Ukupni troškovi u iznosu 972 miliona eura do 2033. godine su ipak okvirna procjena i stvarni iznos će zavistiti od hronologije troškova. Troškovi ovog reda veličine plativi 2014. godine nisu isto što i isti iznos plativ npr. 2033. godine. Stoga, da bi se definisao usporediv iznos i eliminisala izobličenja uzrokovana vremenom, tokovi troškova su diskontovani na njihovu vrijednost u 2013. godini. Ovaj ekonomski koncept se naziva čista/neto sadašnja vrijednosti (NPV) i koristi se kao indikator trenutne vrijednosti troškova prouzrokovanih političkim odlukama. Korištena diskontna stopa je 5%, ista koja se trenutno preporučuje za velike infrastrukturne projekte. Red veličine je prikazan u donjem grafikonu:

- Investicioni troškovi, Capex, su procijenjeni na ukupno 290 miliona eura do 2033. godine;
- Operativni izdaci su značajni (tekući) troškovi koji do 2033. godine iznose 175 miliona eura, izraženo u sadašnjoj vrijednosti;
- Administrativni troškovi su procijenjeni na 18 miliona eura, sa prosjekom neto sadašnje vrijednosti od oko 2 miliona eura godišnje.

Grafikon XI: UKUPNI TROŠKOVI APROKSIMACIJE NEDISKONTOVANI/DISKONTOVANI

Ukupni troškovi aproksimacije u oblasti zaštite od poplava su procijenjeni na 484 miliona eura, što predstavlja značajnu prepreku pošto je, za razliku od vode za piće i urbanih otpadnih voda, faktor povrata troškova vrlo nizak i indirektan.

2.3.1.7. Faktori važni za finansiranje

Postojeće tri glavna izvora finansijskih sredstava:

- EU fondovi i međunarodne donacije;
- lokalni izvori finansijskih sredstava;
- krediti/zajmovi stranih banaka i internacionalnih finansijskih institucija (IFI).

Domaći doprinosi će se prikupljati iz:

- naknada za vodu;
- posebnih (namjenskih) naknada definisanih drugim zakonima, te zakonima koji reguliraju druga pojedinačna pitanja kao što su npr. koncesije, otklanjanje posljedica prirodne nesreće i obnovu područja zahvaćenih prirodnom nesrećom, osnivanje fonda za pomoć nastradalim područjima od prirodne nesreće na teritoriji FBiH i druga pitanja, iz kojih se osiguravaju sredstva koja se mogu koristiti za izvršavanje poslova propisanih Zakonom o vodama;

- prihoda komunalnih preduzeća (vodovod i kanalizacija) od povećanja cijena usluga (povrat troškova);
- namjenskih sredstava iz budžeta entiteta, kantona i općina;
- sredstava javnih zajmova;
- posebnih (namjenskih) poreza;
- po osnovi Zakona o koncesijama (Federalni zakon o koncesijama i 10 kantonalnih zakona o koncesijama);

Potrebni iznosi sredstava navode na to da će predstoje ozbiljna ograničenja po osnovi pristupačnosti, kako na nivou domaćinstva, što će uticati na povrat troškova, tako i na državnom nivou, što će naročito uticati na zaštitu od poplava.

Ovo će vjerovatno značiti da će se početno razmatrani period od 20 godina, odnosno do 2033. godine, pokazati kao nedovoljan. Iz ovog razloga će se ova analiza revidirati u poglavlju Strategije koje povezuje ekonomski nedostatak sa navedenim granicama pristupačnosti.

2.3.2. Upravljanje otpadom

2.3.2.1. Početna situacija

U ovom sektoru postoji 15 propisa EU: Tri se smatraju posebno složenim i/ili skupim za transponovanje i provedbu:

- Okvirna direktiva o otpadu
- Direktiva o ambalaži i ambalažnom otpadu; i
- Direktiva o deponijama.

Okvirna direktiva o otpadu (2008/98/EZ) uspostavlja sljedeću hijerarhiju upravljanja otpadom:

- prevencija;
- priprema za ponovnu upotrebu;
- recikliranje;
- iskorištavanje (npr. dobijanje energije od gasova iz deponija);
- uklanjanje.

Pored toga, uvodi i dva osnovna koncepta:

- otpad kao nusproizvod;
- prestanak statusa otpada.

Ona podstiče, iako ne obavezuje, zemlje članice da se usmjere na produženu odgovornost proizvođača koja je definisana kao "odgovornost za uticaj proizvoda na okoliš tokom njegovog čitavog životnog ciklusa".

Provedba Okvirne direktive o otpadu zahtijeva efektivan sistem za izdavanje dozvola skupljačima otpada, prevoznicima, preduzećima za upravljanje otpadom, korisnicima otpada kao sirovine i svim

drugim posrednicima. Potrebni su i jaki kapaciteti za praćenje i inspekciju, naročito u prvoj godini provedbe, da bi se smanjio izuzetno negativan uticaj neregistrovanih proizvođača otpada koji bi podrivao sistem tokom najkritičnijeg perioda. Direktiva takođe zahtijeva uspostavljanje integrisane i odgovarajuće mreže postrojenja za uklanjanje otpada, uključujući i iskorištavanje miješanog komunalnog otpada.

Pristup procjeni troškova aproksimacije FBiH u ovom sektoru uzima u obzir sve ovo komponente, s ciljem definisanja integralnog sistema za upravljanje otpadom. Tako da su jedinični troškovi i obimi sektora utvrđeni na osnovu ovakvog sistema.

2.3.2.2. Obrazloženje procjene troškova

Na osnovu nedavnih publikacija o Strategiji upravljanja otpadom u FBiH/BiH i planiranih ili urađenih studija izvodljivosti je moguće odrediti početno stanje sistema za upravljanje otpadom u FBiH za potrebe ove analize troškova, putem podjele različitih regija u četiri kategorije:

- Regije sa uspostavljenim sanitarnim deponijama (REL);
- Regije u kojima su započeti radovi na uspostavi sanitarnih deponija (RWC);
- Regije gdje postoji sporazum između općina, što je važan prethodni korak (RMAS);
- Regije koje još uvijek nisu definisane (NEDEFINISANE).

Sljedeći korak se sastoji od utvrđivanja broja stanovnika trenutno obuhvaćenih svakom kategorijom i procjene procenta ukupnih troškova koji će biti potrebni da se usluga stanovništvu podigne na potreban, odnosno usklađen nivo.

Rezultati ove analize su navedeni ispod.

Tabela XVIII: RASPORED STANOVNIŠTVA PO STEPENU NEUSKLAĐENOSTI

Regije upravljanja otpadom	Broj stanovnika	% ukupnih troškova
Regije sa uspostavljenim sanitarnim deponijama	868.744	35,00%
Regije u kojima su započeti radovi	361.394	90,00%
Regije sa međuopćinskim sporazumima	722.630	100,00%
Nedefinisane	418.835	100,00%
UKUPNO ZA FBiH	2.371.603	

Ovo nam daje elementarnu ali prilično realnu indikaciju o infrastrukturnim nedostacima koje treba podvrgnuti ekonomskoj analizi.

2.3.2.3. Jedinični troškovi

2.3.2.3.1. Uvodne napomene

Postizanje potpuno usklađenog sistema za upravljanje čvrstim komunalnim otpadom zahtijeva niz kapitalnih investicija (Capex), operativnih troškova i troškova održavanja (Opex) i administrativnih (Admin) troškova. Jedinični troškovi ovog sistema treba da budu izraženi u vidu jediničnog troška po populaciji.

Za utvrđivanje referentnog jediničnog troška za FBiH, kombinovano je sljedeće:

- analiza slučaja, ovdje reprodukovana, za standardnu populacionu jedinicu od 435.000 stanovnika, što se 2013. godine smatra optimalnim brojem za regionalni sistem;
- dostupne međunarodne reference vezane za troškove drugih zemalja u tranziciji;
- Stvarni troškovi projekata u FBiH/BiH i studija izvodljivosti.

Ove reference su sumirane ispod.

2.3.2.3.2. Analiza slučaja

Sažeti pregled troškova kapitalnih ulaganja iz analize slučaja:

- najmanja ukupna ulaganja potrebna za usklađivanje sa zahtjevima EU za 435.000 stanovnika, je 35.717.764 eura (nediskontovano, bez zamjena);
- ovo odgovara ulaganju od 82,1 eura po glavi stanovnika;
- operativni troškovi i troškovi održavanja.

Ukupni operativni troškovi za prikupljanje iz analize slučaja navode iznos od 8.372.202 eura kao minimalne ukupne troškove operativnog rada i održavanja potrebne za usklađivanje sa zahtjevima EU za 435.000 stanovnika, odnosno 19,25 eura po stanovniku godišnje.

2.3.2.3.3. Studije izvodljivosti za FBiH

Brojčani podaci iz studija izvodljivosti su dobijeni iz dostupnih projekata. Prosječni ekvivalentni trošak po glavi stanovnika je naveden ispod.

Tabela XIX: REFERENCE IZ STUDIJA IZVODLJIVOSTI

U BIH	€/PE
Trošak investicija (CAPEX)	86
Operativni troškovi (OPEX)	16

2.3.2.3.4. Međunarodne reference

Prosječni ekvivalentni jedinični troškovi u drugim zemljama u regiji su sumirani ispod.

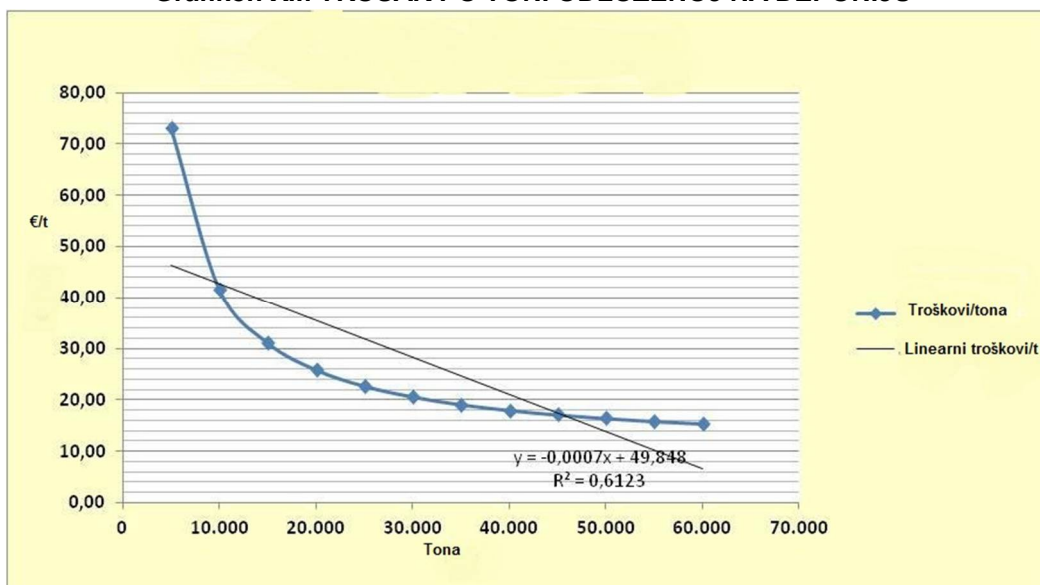
Tabela XX: PROSJEČNI REZULTATI U €/PE

PROSJEČNI REZULTATI U €/PE		
REFERENCA	CAPEX	OPEX
SRBIJANSKI SEKTOR	70,37	15
RUMUNIJA	91,04	15
BUGARSKA	85,30	17
HRVATSKA	80,51	11.
POLJSKA	92,49	17
BOSANSKI FS	85,66	16
JEDINIČN TROŠAK ZA BIH PO EAS BREF	84,23	15,14

2.3.2.3.5. Prilagođavanje ovih referenci uslovima u FBiH

Distribucija troškova navedenih gore se odnosi na regije srednje veličine koje su vjerovatno veće od onih koje će se koristiti u FBiH, s obzirom na njenu komplikovanu orografiju i institucionalne postavke. Trošak po toni otpada je direktno povezan sa zapreminskom težinom, kako je ilustrovano ispod.

Grafikon XII: TROŠAK PO TONI ODLOŽENOJ NA DEPONIJU

Stoga je za potrebe EAS-a i da bi se ovi jedinični troškovi što bolje prilagodili specifičnim uslovima u FBiH, razvijen je indeks za trošak po toni koji se primjenjuje za gore navedene kategorije regija.

Tabela XXI: INDEKS TROŠKOVA PO TONI

TONA	KAPITALNI IZDACI		OPEX	TROŠAK PO TONI	INDEKS
	Fiksni	Varijabilni			
1	315.152	3	7	315.162	2.047.834
5.000	315.152	17.120	33.573	73,17	475,43
10.000	315.152	34.240	67.146	41,65	270,65
15.000	315.152	51.395	100.720	31,15	202,40
20.000	315.152	68.479	134.293	25,90	168,27
25.000	315.152	85.599	167.866	22,74	147,79
30.000	315.152	102.719	201.439	20,64	134,14
35.000	315.152	119.839	235.013	19,14	124,39
40.000	315.152	136.959	268.586	18,02	117,07
45.000	315.152	154.078	302.159	17,14	111,38
50.000	315.152	171.198	335.732	16,44	106,83
55.000	315.152	188.318	369.306	15,87	103,11
60.000	315.152	205.438	402.879	15,39	100,00

Ovaj koncept je u FBiH primijenjen na sljedeći način.

Tabela XXII: SAŽETAK JEDINIČNIH TROŠKOVA ZA RAČUNANJE KAPITALNIH IZDATAKA

PREGLED JEDINIČNIH TROŠKOVA ZA CAPEX	Broj	Broj stanovnika	Prosjek	Tona/ god.	Indeks troškova	OSNOVICA	PRIMJENJENO
Regije sa uspostavljenim sanitarnim deponijama	5	868.744	173.749	59.075	100,00	85,66	85,66
Regije u kojima su započeti radovi	4	361.394	90.349	30.718	106,30	85,66	91,05
Regije sa međuopćinskim sporazumima	8	722.630	90.329	30.712	106,30	85,66	91,05
Nedefinisan	9	418.835	46.537	15.823	147,79	85,66	126,59

Ovim su gore navedeni jedinični troškovi kapitalnih izdataka (Capex) u rasponu od 85,66 do 126,59 eura po stanovniku primijenjeni na različite regije definisane za potrebe analize troškova aproksimacije.

Operativni izdaci su procijenjeni korištenjem formule navedene ispod.

Tabela XXIII: JEDINIČNI OPERATIVNI TROŠKOVI (OPEX)

TROŠKOVI RADA I ODRŽAVANJA		UOBIČAJENE PROJEKTNE INVESTICIJE	
CIKLUS ZAMJENE		GRAĐEVINSKI RADOVI	23,98%
		POKRIVNI MATERIJAL I PLOHE	12,16%
		INSTALACIJE I POSTROJENJA	12,08%
		MAŠINE I TEŠKA VOZILA	18,93%
		ZATVARNJE NESANITIRANIH DEPONIIJA	23,83%
		INŽENJERING, NADZOR,..	9,00%
JEDINIČNI TROŠAK			
	Zamjena		5,67%
	Poslovanje i održavanje		18,53%

Konačni jedinični operativni (Opex) trošak po stanovniku je 18,92 eura (godišnja prosječna NPV u EUR/stanovniku).

Ove brojke leže unutar raspona zabilježenog u studiji izvodljivosti međunarodnim referencama i blizu onima navedenim u studijama izvodljivosti za FBiH/BiH. Generalno povećanje iznosa Capex tokom prilagođavanja se opravdava činjenicom da će usklađeni sistemi biti primijenjeni na manje regije nego što je optimalno.

NAPOMENA: Ova metodologija povezuje kapitalne izdatke sa ciljevima usklađenosti u smislu procenta stanovništva pokrivenog potpuno usklađenom uslugom, što će, *de facto*, predstavljati osnovu obaveze BiH prema EU.

2.3.2.4. Ciljevi usklađenosti

Iako je prerano za postavljanje ciljeva usklađenosti i tabela u nastavku prikazuje samo najbolja moguća predviđanja u postojećim okolnostima, priprema metodologije i utvrđivanje reda veličine su od izuzetne važnosti za preciznije određivanje buduće politike koja će pratiti razvoj okolnosti u FBiH.

U ovom slučaju, ciljevi usklađenosti su postavljeni u formi procenata stanovništva koje će biti obuhvaćeno potpuno usklađenim sistemom upravljanja čvrstim otpadom.

Tabela XXIV: CILJEVI VEZANI ZA PREMOŠČAVANJE NEDOSTATAKA

CILJEVI ZA PREVAZILAŽENJE NEDOSTATAKA (USKLAĐENOST)															
Agglomeracije	Populacija	% stanovništva	Trenutno	Projecirani ciljevi.....											
			2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Regija sa sanitarnim deponijama (REL)	868.744	Pokriveno uslugom	0.00%	10.00%	25.00%	40.00%	60.00%	80.00%	95.00%	95.00%	95.00%	95.00%	95.00%	95.00%	95.00%
			0	140.036	217.186	347.498	521.246	694.995	825.307	825.307	825.307	825.307	825.307	825.307	825.307
Regija gdje su započeti radovi (RWC)	361.394	Pokriveno uslugom	0.00%	15.00%	40.00%	65.00%	90.00%	95.00%	95.00%	95.00%	95.00%	95.00%	95.00%	95.00%	95.00%
			0	210.054	144.557	234.906	325.254	343.324	343.324	343.324	343.324	343.324	343.324	343.324	343.324
Regija gdje postoji među-općinski sporazum (RMAS)	722.630	Pokriveno uslugom	0.00%	0.00%	0.00%	5.00%	15.00%	30.00%	45.00%	60.00%	80.00%	95.00%	95.00%	95.00%	95.00%
			0	0	0	36.131	108.394	216.789	325.183	433.578	578.104	686.498	686.498	686.498	686.498
Nedefinirano	418.835	Pokriveno uslugom	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	5.00%	15.00%	30.00%	45.00%	60.00%	80.00%	90.00%	95.00%
			0	0	0	0	0	20.942	62.825	125.651	188.476	251.301	335.068	376.952	397.894
UKUPNO	OSOBE		0	350.090	361.743	618.535	954.895	1.276.050	1.556.639	1.727.859	1.935.211	2.106.430	2.190.197	2.232.081	2.253.023
	% POPULACIJE		0.00%	9.11%	9.41%	16.09%	24.84%	33.20%	40.50%	44.95%	50.35%	54.80%	56.98%	58.07%	58.62%

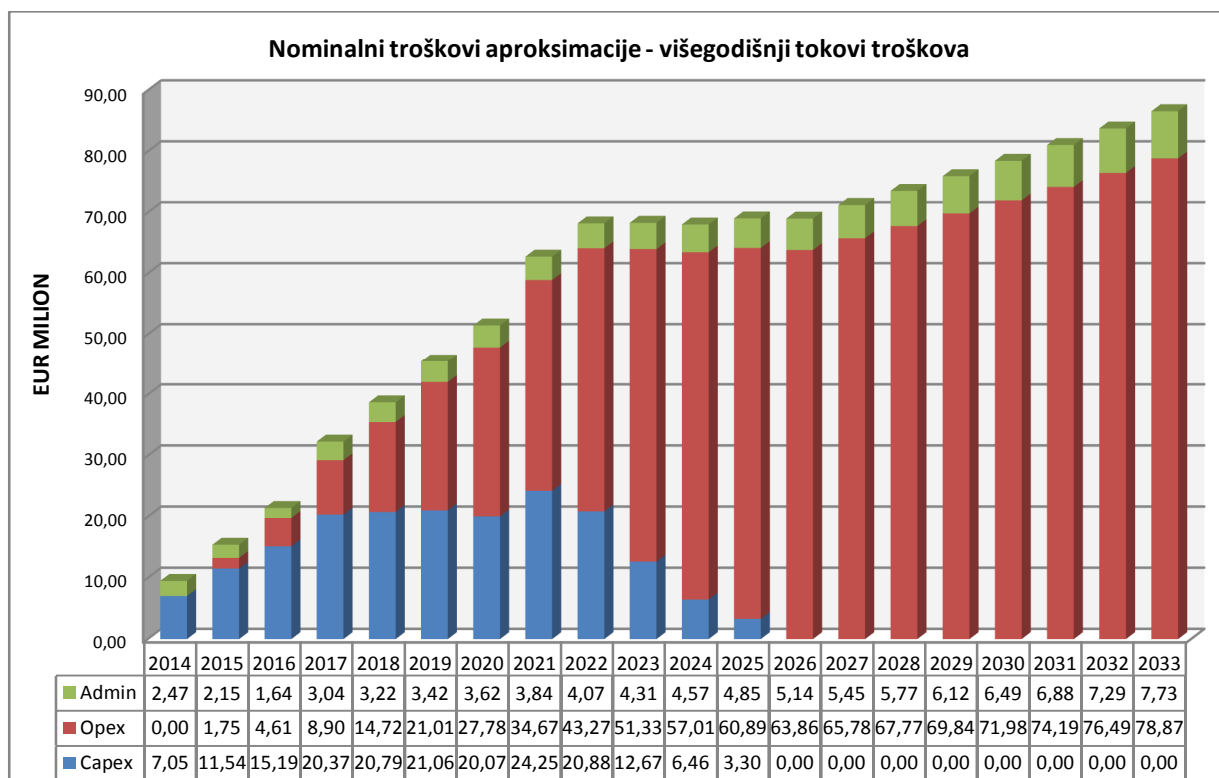
Hronološki niz ciljeva aproksimacije je definisan na osnovu postojećeg stanja i definisanog konačnog cilja. Ovo je očigledno najbolja moguća procjena za potrebe EAS-a i ne odražava konkretnu politiku FBiH koja, kako je ranije navedeno, još uvijek ne postoji kao takva.

Kao što se može vidjeti, ciljni rok za aproksimaciju prosječnim ciljevima zemalja EU 28 je 2025. godina.

2.3.2.5. Troškovi aproksimacije

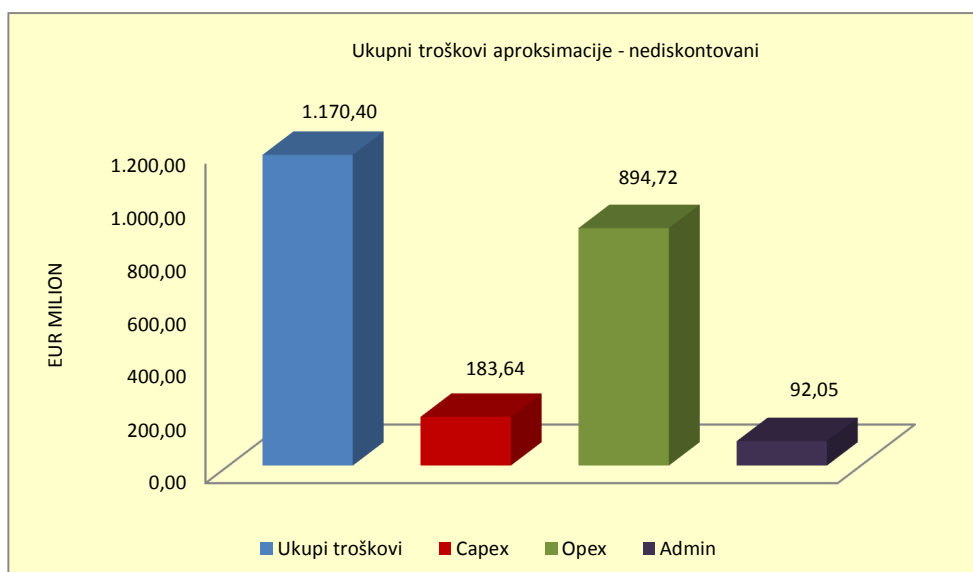
Na osnovu ranijih ciljeva aproksimacije, definisanih obima izraženih u procentima stanovništva opsluženog potpuno usklađenim sistemom i definisanih jediničnih troškova je moguće procijeniti troškove aproksimacije na višegodišnjoj osnovi. Ovo je dole ilustrovano u smislu nominalnih kapitalnih, operativnih i administrativnih troškova.

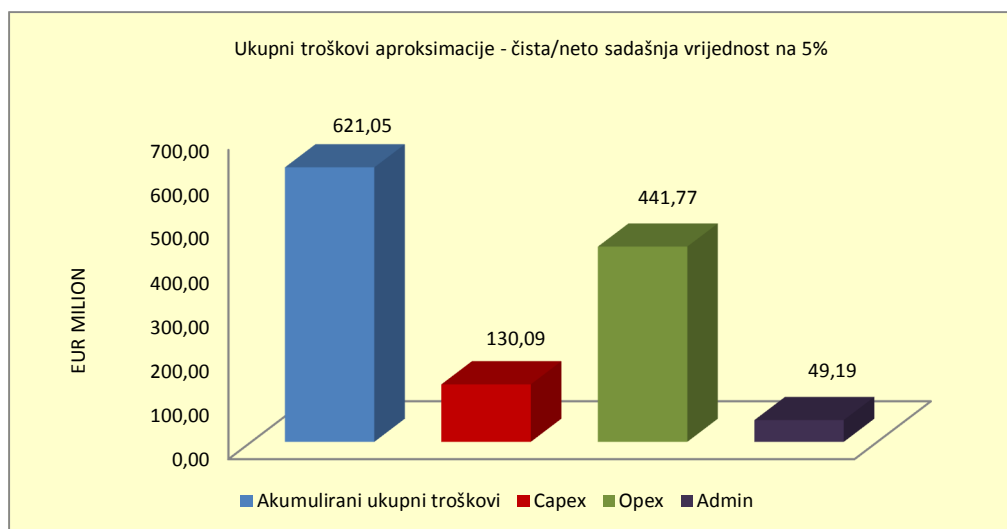
Grafikon XIII: NOMINALNI TROŠKOVI APROKSIMACIJE - VIŠEGODIŠNJI TOKOVI TROŠKOVA

Kapitalni izdaci (Capex) dostižu najvišu tačku 2021. godine, sa nešto preko 24 miliona eura godišnje. Operativni izdaci (Opex) rastu na značajnih 79 miliona eura godišnje 2033. godine. Ovo odražava važnu karakteristiku sektora upravljanja otpadom da je operativno zahtjevan, odnosno svaka mjera investicije u upravljanje otpadom rezultuje obimnim tokom Opex troškova koji se direktno sudaraju sa granicama pristupačnosti. Administrativni troškovi rastu paralelno sa operativnim troškovima ali u mnogo manjem obimu i dostižu 7,7 miliona eura godišnje 2033. godine. Ispod procjene troškova je naveden nediskontovani, odnosno nominalni iznos.

Grafikon XIV: UKUPNI TROŠKOVI APROKSIMACIJE NEDISKONTOVANI/DISKONTOVANI

Ukupni troškovi u iznosu 1.170 miliona eura do 2033. godine su ipak okvirna procjena i stvarni iznos će zavistiti od hronologije troškova. Troškovi ovog reda veličine plativi 2014. godine nisu isto što i isti iznos plativ npr. 2033. godine. Stoga, da bi se definisao usporediv iznos i eliminisala izobličenja uzrokovana vremenom, tokovi troškova su diskontovani na njihovu vrijednost u 2013. godini. Ovaj ekonomski koncept se naziva čista/neto sadašnja vrijednosti (NPV) i koristi se kao indikator trenutne vrijednosti troškova prouzrokovanih političkim odlukama.

Korištena diskontna stopa je 5%, ista koja se trenutno preporučuje za velike infrastrukturne projekte. Red veličine je naveden u gornjem grafikonu. Investicioni troškovi su procijenjeni na ukupno 130 miliona eura do 2025. godine. Operativni izdaci su značajno viši (tekući) troškovi koji do 2033. godine iznose 442 miliona eura. Administrativni troškovi iznose 49 miliona eura, sa prosjekom neto sadašnje vrijednosti od oko 4 miliona eura godišnje.

Ukupni troškovi aproksimacije u oblasti upravljanja čvrstim otpadom su procijenjeni na 621 milion eura.

2.3.2.6. Faktori važni za finansiranje

Za investicione troškove će biti primljena značajna podrška od donatora, naročito kroz EU IPA program. Mogu se aktivno tražiti i drugi donatori pošto postoje brojni programi pomoći za uklanjanje i odlaganje otpada. Međutim, treba napomenuti da upravljanje otpadom uključuje visoke troškove operacija i održavanja koji se moraju nadoknaditi povratom troškova kroz naknade. Iz ovog razloga na raspored investicija više utiču ograničenja vezana za pristupačnost domaćinstvima nego mogućnost pribavljanja investicionih sredstava.

2.3.3. Emisije u zrak (DIE)

2.3.3.1. Početna situacija

Ekonomske posljedice emisija u zrak su obimne, složene i utiču na brojne industrije, uglavnom one koje su obuhvaćene direktivama o industrijskim emisijama, klimatskim promjenama i kvalitetu zraka.

Ove vrste emisija pored toga imaju i veliki uticaj na zdravlje i, donekle, prekogranične uticaje, što njihovom ograničavanju/smanjivanju daje visok prioritet.

Provedba svih zahtjeva u sklopu ovih direktiva nije moguća u kratkom roku zbog tehničkih ograničenja, u vidu uspostavljanja pouzdanog popisa i sistema za praćenje, i ograničenja vezanih za pristupačnost koja će usporiti napredak provedbe.

Proces provedbe će vjerovatno trajati najmanje sedam do deset godina nakon finalizacije strategije i realnih provedbenih planova. Prije početka efektivne provedbe je neophodna priprema programa za postepenu provedbu i realnog plana za uspostavu kontrole nad svakim sektorom obuhvaćenim DIEom, kako bi pogođene organizacije i njihovi resursi mogli podnijeti potrebne investicije. Ovo dalje zahtijeva unapređenje postojećih baza podataka koje moraju biti detaljno usklađene širom FBiH. Koordinacija sa industrijom, naročito u energetske sektoru, će biti od ključnog značaja.

2.3.3.2. Obrazloženje procjene troškova

Troškovi su vrlo bitna stavka u postizanju aproksimacije i provedbenih potreba u procesu aproksimacije. Treba finansirati različite vrste troškova, koji se mogu podijeliti na sljedeći način:

- Troškovi koje će snositi uprava:
 - preliminarni troškovi uspostavljanja ili restrukturisanja regulatornog tijela (tj. nadležne vlasti) i svih potrebnih agencija - što uključuje troškove materijalnih i ljudskih resursa i obuke;
 - troškovi uvođenja režima za izdavanje dozvola i izvršenje i inspekcijaskog nadzora;
 - troškovi vezani za određivanje objekata na koje će se primjenjivati ove direktive i ocjena njihovog trenutnog stanja;
 - troškovi vezani za razvoj BAT vodiča i uputstava za svaki industrijski sektor;
 - konsultantski troškovi;
 - troškovi bilježenja podataka i izvještavanja;
 - troškovi obuke i edukacije; i
 - tekući operativni troškovi za rad sistema.

Ovi troškovi se mogu nadoknađivati primjenom programa za povrat troškova u skladu sa principom da zagađivač plaća, čime vlada - kroz nametanje naknada za izdavanje dozvola i regulatorni režim - ima mogućnost nadoknade regulatornih troškova od operatera i postrojenja. Povrat troškova bi Trebao biti potpun za sve troškove vezane za dozvole a programi kao što je EMAS i eko-označavanje bi trebali biti potpuno samofinansirajući gledano iz ugla regulatornih tijela;

- Troškovi koje će snositi industrija:

Jasno je da će troškovi industrijskog usklađivanja biti daleko veći od direktnih troškova provedbe propisa. Troškovi vezani za smanjenje emisija iz velikih postrojenja za spaljivanje na prihvatljive nivoe mogu uključivati potrebu izgradnje novih postrojenja koja će zamijeniti zastarjela, dodavanje novih jedinica postrojenjima koja manje zagađuju radi kompenzacije energetske gubitaka usljed zatvaranja velikih zagađivača, izmjenu komponenata unutar postrojenja radi prelaska na manje zagađujuća goriva i tome slično. Direktiva o industrijskim emisijama nameće dalekosežne obaveze i znatne troškove industriji i vlastima na svim nivoima.

Primjena principa najboljih dostupnih tehnika (BAT) će biti ključni faktor troškova u svim industrijskim sektorima. Na kraju bi najveća cijena mogla biti zatvaranje određenih postrojenja. BREF dokumenti bi

trebali da pruže neka uputstva u ovoj oblasti a procjena lokalnih okolnosti i uslova će takođe biti od velikog uticaja.

Procjena troškova je provedena u dvije etape:

- Preliminarna analiza na osnovu postojećih budžeta raznih institucija koji su dati na uvid. Baze podataka za FBiH/BiH su intenzivno korištene za utvrđivanje trenutne situacije. Ova početna procjena je rezultirala polaznim vrijednostima emisija, što je omogućilo postavljanje okvira za polazni scenario. Nakon toga su izvršene projekcije rasta GHG na osnovu podataka iz raznih TP projekata i lokalnih statistika, čime je kreiran scenario redovnog poslovanja (RP), odnosno vjerovatni porast emisija u slučaju da se ne poduzmu mjere na smanjenju emisija. Razlika između RP i procijenjenih ograničenja koja zahtijevaju propisi EU, Okvirna konvencija Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama (UNFCCC) i drugi međunarodni ugovori će pružiti grubu procjenu zapremina gasova koje će biti potrebno smanjiti odgovarajućim mjerama za smanjenje emisija.
- Troškovi smanjenja emisija su procijenjeni na osnovu međunarodnih referenci i primijenjeni na obime koje je potrebno smanjiti, čime je dobijena procjena troškova aproksimacije u ovom sektoru.

2.3.3.3. Troškovi smanjenja emisija

Troškovi smanjenja emisija su dobijeni primjenom Regionalnog modela za simulaciju zagađenja zraka (RAINS). Korišten je model za države EU 25 (Rumunija, Bugarska i Hrvatska nisu bile članice u tom trenutku) koji predstavlja najkompletniju studiju troškova smanjivanja emisija do sad i smatra se prihvatljivom opcijom za primjenu u FBiH/BiH gdje takvi podaci ne postoje. Ovi podaci su sumirani u Tabeli XXI ispod.

Tabela XXV: TROŠKOVI SMANJENJA EMISIJA ZAGAĐUJUĆIH MATERIJA

TROŠKOVI SMANJENJA EMISIJA					
RAINS MODEL ZA EU OGRANIČENJA EMISIJA SCENARIO B (SREDNJI) ZA EU 25					
ZAGAĐUJUĆA MAT.	SMANJENO TONA 2005-2020	TROŠKOVI		RASPON EU 25 PO EPTR	
		(NIVELISANO mEUR)	TROŠAK PO TONI	DONJI	GORNJI
SO ₂	1.238.000	14.010	11.317	5.600	16.000
NO _x	1.592.000	14.970	9.403	4.400	12.000
NH ₃	1.088.000	38.925	35.777	11.000	31.000
ČEST.MAT.	255.000	9.540	37.412	26.000	75.000
VOC	977.000	1.770	1.812	950	2.800

TROŠKOVI SMANJENJA EMISIJA SLUŽE SAMO KAO REFERENCA. TROŠKOVI EMISIJA U ZRAK SU BAZIRANI NA TP PROJEKTU "UNAPREĐENJE KONTROLE EMISIJA" KOJI SE BAVI STRATEGIJAMA ZA UPRAVLJANJE EMISIJAMA I PREDLOŽENIM GORNJIM GRANIČNIM VRIJEDNOSTIMA ZA TURSKU. TREBA NAPOMENUTI DA KOMBINOVANE TEHNOLOGIJE ZA VIŠE OD JEDNE ZAGAĐUJUĆE MATERIJE UMANJUJU GORE NAVEDENE TROŠKOVE, KOJI PREDSTAVLJAJU ZASEBNE TROŠKOVE SMANJENJA EMISIJA ZA SVAKU ZAGAĐUJUĆU MATERIJU POJEDINAČNO. JEDINIČNI TROŠKOVI ZA OVU SVRHU SU DOBIJENI I PRILAGOĐENI KORIŠTENJEM SCENARIJA B ZA CEMENTNU INDUSTRIJU (KOJI PREPORUČUJE) DIREKTNO SMANJENJE NA SCENARIO B UZ ODGOVARAJUĆI PRELAZNI PERIOD ŠTO JE OČIGLEDNO EKONOMIČNIJA OPCIJA I KAO TAKVA JE KORIŠTENJA U OVOJ ANALIZI.

Postupak primjene ovih troškova u FBiH je bio da se uzme srednja vrijednost iz raspona koja se zatim prilagodi primjenom inflacionog indeksa za EUR-e od godine kada je kalkulacija napravljena do 2013. godine.

Na NMVOC je primijenjen niži raspon, s obzirom na geomorfološke karakteristike BiH i relativno nizak intenzitet cementne industrije.

Tabela XXVI: TROŠKOVI SMANJENJA EMISIJA ZA FBIH

TROŠKOVI SMANJENJA EMISIJA ZA FBIH	NO_x	SO₂	NMVOC
U EUR po odstranjenoj toni	9.403	11.317	39.224

2.3.3.4. Ciljevi usklađenosti

Kao početni cilj za potrebe ekonomske procjene nedostataka za industrije u sektoru cementa, VOC i drugim ne-energetskim sektorima je postavljena 2023. godina.

Za energetski sektor, koji proizvodi najveći dio emisija i time snosi najveći dio troškova smanjenja emisija, postavljeni cilj je 2025. godina. Međutim, potrebno je napomenuti da ovi rokovi možda neće biti postignuti zbog ograničenja vezanih za pristupačnost koja će biti utvrđena EAS-om, pošto se troškovi energetskog sektora direktno prenose na potrošače putem cijena električne energije i time će podložni su ograničenjima vezanim za pristupačnost domaćinstvima.

Tabela XXVII: CILJEVI VEZANI ZA EMISIJE U ZRAK

Sektor	CILJEVI ZA EMISIJE (postizanje ciljeva)												
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.
Energetski sektor	1%	2%	5%	9%	14%	20%	27%	35%	45%	57%	72%	90%	100%
Cement	3%	10%	20%	35%	50%	60%	70%	80%	90%	95%	100%	100%	100%
VOC	2%	10%	17%	25%	35%	45%	60%	70%	80%	90%	100%	100%	100%
Ostalo	2%	10%	20%	35%	50%	60%	70%	80%	90%	95%	100%	100%	100%

2.3.3.5. Troškovi aproksimacije

Za procjenu troškova aproksimacije je potrebno primijeniti troškove smanjenja emisija na obim emisija koji je potrebno smanjiti. Obim emisija zagađujućih materija koje se moraju smanjiti (odnosno, obima glavnih zagađujućih materija - SO₂, NO_x i NMVOC koje treba smanjiti) je procijenjena na osnovu trenutnih nivoa i predloženih graničnih vrijednosti emisija do 2025. godine.

Tabela XXVIII: TRENUTNI NIVOI EMISIJA (PROCJENE ZA FBIH ZA 2013. GODINU)

TRENUTNI NIVOI EMISIJA (procjene za BiH za 2013. godinu)				
Emisije u tonama				
	Godina	NO _x	SO ₂	NMVOC
POLAZNE PREDRATNE PROCJENE	1990	50.778	280.332	16.868
NAJBOLJE PROCJENE RAZLIČITI IZVORI	2004	34.348	261.666	23.608
NAJBOLJA PROCJENA ZA PROJEKAT	2013.	49.960	281.025	24.980

Za procjenu obima zagađenja koje je potrebno odstraniti je pripremljen RP scenario koji prikazuje očekivani rast emisija u BiH tokom narednih godina.

Tabela XXIX: UKUPNI RAST EMISIJA GHG

UKUPNI RAST EMISIJA GHG		
Godina	Količine	Porast
2010	14.439	POČETNA SITUACIJA
2015.	16.081	1,11
2020.	16.780	1,16
2025.	17.686	1,22
2030.	19.528	1,35

Godina 2010. je postavljena za početnu situaciju. Predstavlja pretpostavljeni obim emisija koji FBiH treba da postigne do 2025. godine, u skladu sa prihvaćenim obavezama (Gotenburški protokol) prema EU. Ovakvo smanjenje zahtijeva smanjenje po RP scenariju ekvivalentno stopi smanjenja od 22% u odnosu na trenutne emisije. Izraženo u tonama, potrebna smanjenja emisija su:

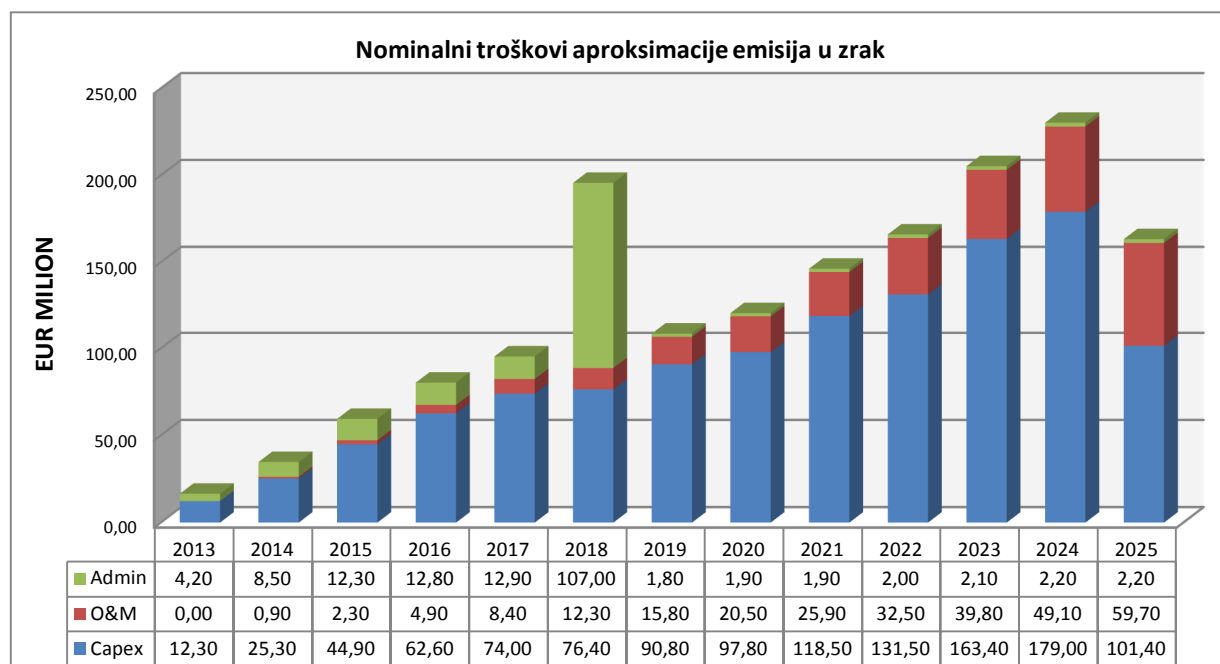
Tabela XXX: POTREBNA SMANJENJA EMISIJA

EKVIVALENT SMANJENJA EMISIJA DO 2025. GODINE	NO _x	SO ₂	NMVOG
U tonama, bazirano na količinama iz 2013. godine.	10.991	61.826	5.496

Predložene granične vrijednosti emisija ni u kom slučaju ne treba smatrati fiksnim ciljevima politike FBiH već predloženim vrijednostima koje omogućavaju postizanje zahtjeva pravne stečevine EU (i Gotenburškog protokola) do navedene godine. Time predstavljaju razumnu referencu za potrebe EAS-a, mada će za potrebe uključenja u Sistem trgovine emisijama unutar EU (STE) i pregovore sa EU o odgovarajućim prelaznim periodima biti potrebna mnogo detaljnija studija.

Na osnovu ranijih ciljeva aproksimacije, definisanih troškova smanjenja emisija i procijenjenih obima emisija koje je potrebno odstraniti je moguće procijeniti troškove aproksimacije, mada u jako pojednostavljenoj formi, na višegodišnjoj osnovi. Ovim se dobija razuman red veličina i polazni vremenski raspored. Ovo je dole ilustrovano u smislu nominalnih kapitalnih, operativnih i administrativnih troškova.

Grafikon XV: NOMINALNI TROŠKOVI APROKSIMACIJE - VIŠEGODIŠNJI TOKOVI TROŠKOVA

Kapitalni izdaci (Capex) dostižu najvišu tačku 2024. godine, sa nešto preko 179 miliona eura godišnje. Operativni izdaci (Opex) rastu na značajnih 60 miliona eura godišnje 2025. godine. Ovo je značajan tekući trošak koji će biti u potpunosti prenešen na korisnike putem nadoknade troškova. Administrativni troškovi su visoki tokom prvih pet godina, kada se pretpostavlja intenzivna potreba za uspostavom različitih popisa, akcionih planova, itd. Nakon ovog početnog perioda, administrativni troškovi ostaju na nivou oko 2 miliona eura godišnje.

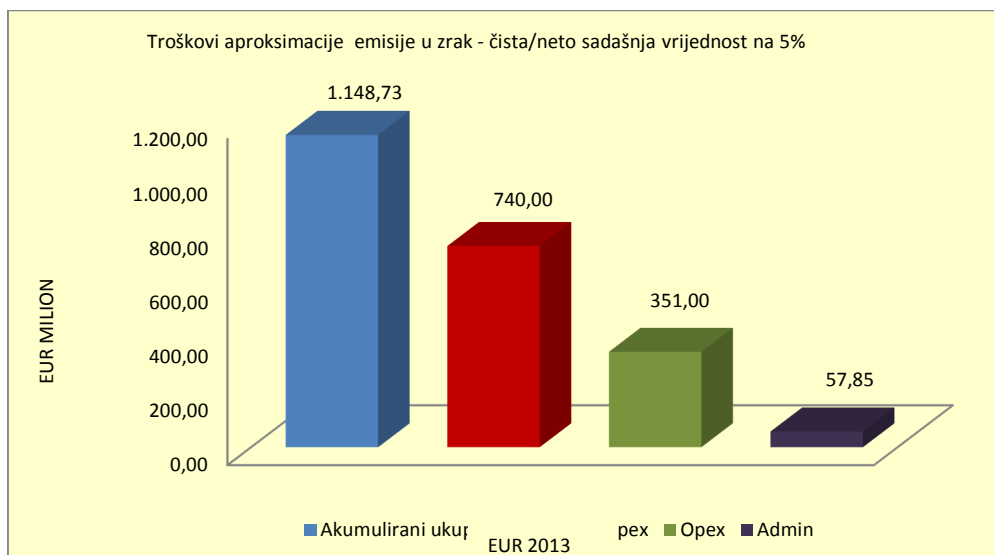
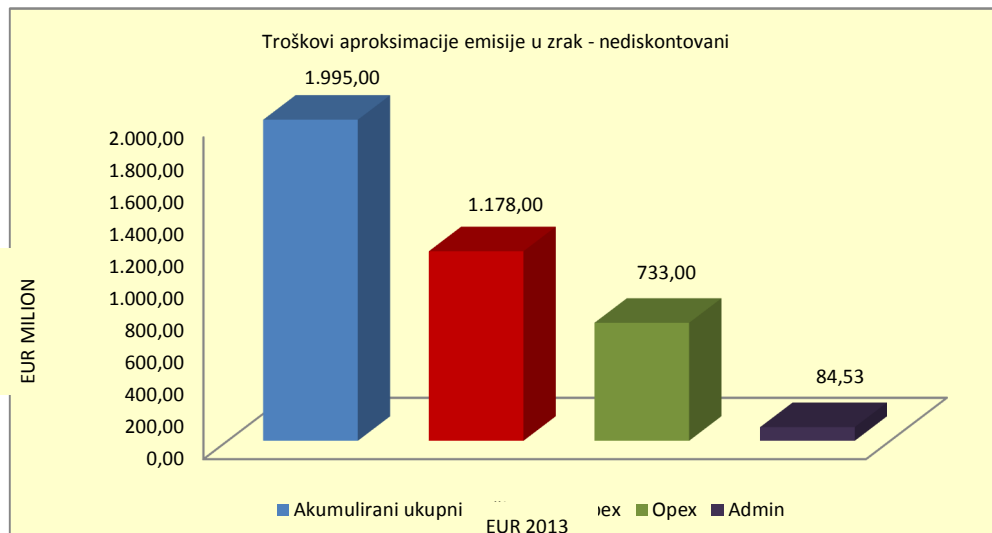
Ukupni troškovi u iznosu 1.995 miliona eura do 2033. godine su ipak okvirna procjena i stvarni iznos će zavistiti od hronologije troškova. Troškovi ovog reda veličine plativi 2014. godine nisu isto što i isti iznos plativ npr. 2033. godine.

Stoga, da bi se definisao usporediv iznos i eliminisala izobličenja uzrokovana vremenom, tokovi troškova su diskontovani na njihovu vrijednost u 2013. godini. Ovaj ekonomski koncept se naziva čista/neto sadašnja vrijednosti (NPV) i koristi se kao indikator sadašnje vrijednosti troškova prouzrokovanih političkim odlukama.

Korištena diskontna stopa je 5%, ista koja se trenutno preporučuje za velike infrastrukturne projekte. Investicioni troškovi, Capex, su procijenjeni na ukupno 740 miliona eura do 2025. godine, uglavnom od strane industrije i u energetsom sektoru. Operativni izdaci su značajni (tekući) troškovi koji do 2033. godine iznose 351 miliona eura, izraženo u sadašnjoj vrijednosti; Administrativni troškovi su procijenjeni na 53 miliona eura i uglavnom su koncentrisani u prvih 4-5 godina u provedbenim planovima.

Red veličine je naveden u donjem grafikonu:

Grafikon XVI: TROŠKOVI APROKSIMACIJE NEDISKONTOVANI/DISKONTOVANI

Ukupni troškovi aproksimacije u oblasti emisija u zrak su procijenjeni na 1.149 miliona eura.

Dalje indikacije o efektima na industriju i troškovima koje će snositi osnovni industrijski sektori odgovorni za emisije u zrak su navedeni u donjoj tabeli.

Tabela XXXI: DISKONTOVANI INVESTICIONI TROŠKOVI POTREBNI ZA POSTIZANJE CILJEVA

DISKONTOVANI INVESTICIONI TROŠKOVI POTREBNI ZA POSTIZANJE CILJEVA (m EUR)					
DIREKTIVA/PAKET	Investicioni troškovi	Troškovi O&M	Admin. troškovi	Ukupni troškovi	PRISTUPAČNO CILJNI ROKOVI
Energetski sektor	574	281	0	854	2025.
Cement	9	5	0	14	2023.
VOC	53	3	0	56	2023.
Ostalo (procijenjeno na dodatnih 15%)	104	62	0	166	2023.
Administracija	0	0	58	58	2023.
UKUPNO ZRAK	740	351	58	1.149	2025.

2.3.4. Zaštita prirode i biološke raznolikosti

2.3.4.1. Početna situacija

Očuvanje prirode i zaštita biološke raznolikosti su ključni ciljevi politika EU u oblasti zaštite okoliša, bazirani na principima održivog korištenja prirodnih resursa. U martu 2010. godine, državnicima EU su se posvetili ambicioznom cilju zaustavljanja gubitka biološke raznolikosti u Evropi do 2020. godine. Fundamentalni politički mehanizam u ovom pogledu je mreža posebnih područja konzervacije (PPK) i područja pod posebnom zaštitom NATURA 2000, koja je kreirana s ciljem zaštite najvažnijih prirodnih staništa. EU je pored toga:

- zabranila određeni broj djelatnosti koje ugrožavaju vrste;
- donijela propise o trgovini ugroženim vrstama, proizvodima od foka i kitova i držanju divljih životinja u zoološkim vrtovima; i
- zabranila upotrebu klopki za noge unutar EU.

Zbog svoje teritorijalne primjene, NATURA 2000 će imati značajne uticaje koji će se morati uzeti u obzir u primjeni drugih politika, naročito onih iz oblasti poljoprivrede, šumarstva i razvoja infrastrukture. Potreba za unošenjem lokaliteta iz mreže NATURA 2000 u prostorno i infrastrukturno planiranje će povezati procese provedbe direktiva o PUO i SPO.

2.3.4.2. Obrazloženje procjene troškova

Iako su određeni potencijalni lokaliteti za NATURA-u 2000 u okviru projekta „Podrška implementaciji Direktive o pticama i Direktive o staništima“ pri čemu je predloženo 58 NATURA 2000 područja u FBiH, trenutno nije moguće predvidjeti sve lokalitete koji bi mogli ući u okvir NATURA-e 2000 i time tačan procenat teritorije FBiH koji bi mogao biti obuhvaćen tim lokalitetima. Postojeći propisi koji regulišu zaštitu prirode na nivou entiteta i BD BiH ne sadrže "odgovarajuće postupke provjere" koje zahtijeva Direktiva o staništima za projekte koji bi mogli imati uticaj na lokalitete obuhvaćene mrežom NATURA 2000 te stoga nije moguće napraviti preciznu procjenu troškova.

Iz ovog razloga se data procjena troškova mora posmatrati kao vjerovatni red veličine baziran prvenstveno na iskustvima susjednih regija, pošto dalji razvoj događaja u planiranju zaštićenih područja u FBiH ostaje neizvjestan.

2.3.4.3. Jedinični troškovi

Uopšteno gledano, jedinični troškovi bi trebali biti definisani u skladu sa predviđenim površinama pod zaštitom. Za potrebe EAS-a je pripremljena pojednostavljena matrica jediničnih troškova bazirana na iskustvima u regiji, naročito u Rumuniji, Bugarskoj i Hrvatskoj.

Tipični investicioni troškovi vezani za zaštitu prirode su sljedeći:

- priprema planova za upravljanje;
- naknade za zemljište unutar zaštićenog područja;
- naknade za djelatnosti koje nisu dozvoljene u određenim okolnim zonama;
- transakcijski troškovi za kupovinu privatnog zemljišta u ključnim područjima;
- nabavka opreme za tekuće praćenje, nadzor i zaštitu zaštićenog područja.

Tabela XXXII: JEDINIČNI TROŠKOVI PRIMIJENJENI NA NOVA ZAŠTIĆENA PODRUČJA U EUR/ha

JEDINIČNI TROŠKOVI	EUR/ha
PLANOVI ZA UPRAVLJANJE	11,85
POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE	3,00
OKOLNE ZONE	1,00
TROŠKOVI TRANSAKCIJA	14,00
OPREMA	3,51

2.3.4.4. Ciljevi usklađenosti

Iako je prerano za postavljanje ciljeva usklađenosti, tabela u nastavku prikazuje samo najbolja moguća predviđanja u postojećim okolnostima. Priprema metodologije i utvrđivanje reda veličine su od izuzetne važnosti za preciznije određivanje buduće politike koja će pratiti razvoj okolnosti u BiH. U ovom slučaju su ciljevi usklađenosti postavljeni u smislu površine koja treba biti zaštićena da bi se postigao prosjek za EU, kako je navedeno u EEA publikaciji na ovu temu: ZAŠTIĆENA PODRUČJA U EVROPI, PREGLED (2012).

Tabela XXXIII: POVRŠINA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA U BIH

PREGLED ZAŠTIĆENIH PODRUČJA Površina FBiH = 26.110,5 km ²							
Kategorija	Br.	Tip	UKUPNO ZAŠTIĆENA PODRUČJA (ha) TRENUTNO STANJE	DODATNA ZAŠTITA (ha) ZA Približavanje EU 27	UKUPNO ZAŠTIĆENA PODRUČJA (ha)	% ZAŠTIĆENE POVRŠINE 2012	2023
Ia & Ib	1	NACIONALNI PARKOVI			23.650	0.76%	0.91%
II	2	PARKOVI PRIRODE			51.911	1.65%	1.99%
V	2	ZAŠTIĆENI PEJZAŽI			195.314	0.33%	7.48%
IV	3	PRIRODNI REZERVATI			102.719	0.05%	3.93%
III	4	SPOMENICI PRIRODE			4.034	0.00%	0.15%
VI		UPRAVLJANJE STANIŠTIMA I DRUGIM ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA OD KULTURNO-ISTORIJSKOG ZNAČAJA			20.440	0.00%	0.78%
TOTAL	12		73.028	325.040	398.068	2.80%	15.25%

Pomoću trenutnog stanja i definisanih ciljeva je moguće definisati hronološki raspored ciljeva aproksimacije. Ovo je očigledno samo najbolja moguća procjena za potrebe EAS-a i ne odražava konkretnu politiku FBiH koja, kako je ranije navedeno, još uvijek ne postoji kao takva.

Tabela XXXIV: CILJEVI USKLAĐENOSTI (ZAŠTITA PRIRODE)

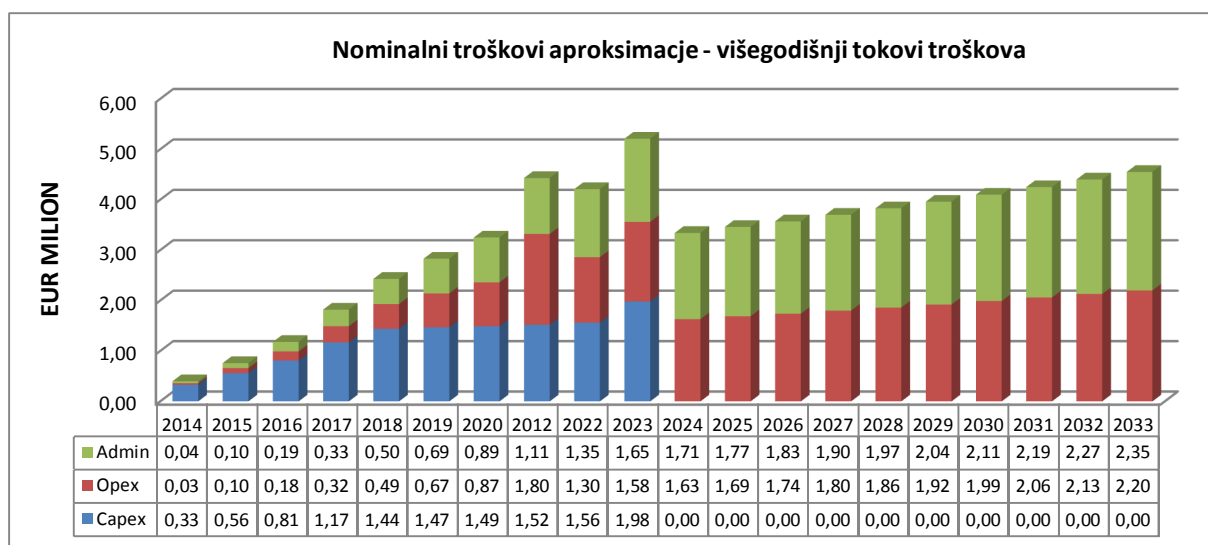
CILJEVI USKLAĐENOSTI												
		Trenutno	Projekcija ciljeva									
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ZAŠTIĆENA PODRUČJA (18.000 nejasno utvrđeno)		73.028										
ZAHTEJAVANO PROŠIRENJE		325.040	3%	5%	7%	10%	12%	12%	12%	12%	12%	15%
PROŠIRENJE U ha			9.751	16.252	22.753	32.504	39.005	39.005	39.005	39.005	39.005	48.756
% proširenje za približavanje EU			3%	8%	15%	25%	37%	49%	61%	73%	85%	100%

Postavljeni cilj za približavanje prosjeku EU 28 je 2023. godina. Ovaj datum je također i realna procjena najskorijeg mogućeg datuma pristupanja EU.

2.3.4.5. Troškovi aproksimacije

Na osnovu ranijih ciljeva aproksimacije, definisanih obima izraženih u površini koju je potrebno zaštititi i jediničnih troškova po hektaru je moguće procijeniti troškove aproksimacije na višegodišnjoj osnovi. Ovo je dole ilustrovano u smislu nominalnih kapitalnih, operativnih i administrativnih troškova. Kapitalni izdaci (Capex) dostižu najvišu tačku 2023. godine, sa nešto preko 2 miliona eura godišnje. Operativni izdaci (Opex) rastu od zanemarljivog iznosa 2014. godine do 2,2 miliona eura godišnje u 2033. godini. Ovo nije značajna brojka u kontekstu politike FBiH ali je kvalitativno važna i moraju joj se dodijeliti potrebna sredstva u različitim budžetima u FBiH. Administrativni troškovi rastu paralelno sa operativnim troškovima i dostižu 2,35 miliona eura godišnje 2033. godine. Ovdje važi ista logika kao i za operativne izdatke. Ispod procjene troškova je naveden nediskontovani, odnosno nominalni iznos.

Grafikon XVII: NOMINALNI TROŠKOVI APROKSIMACIJE - VIŠEGODIŠNJI TOKOVI TROŠKOVA

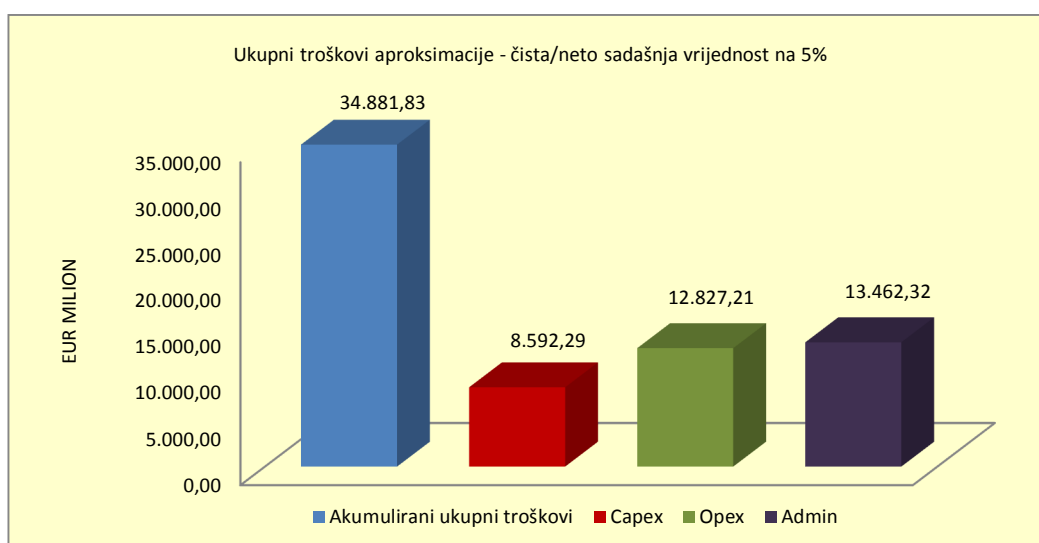
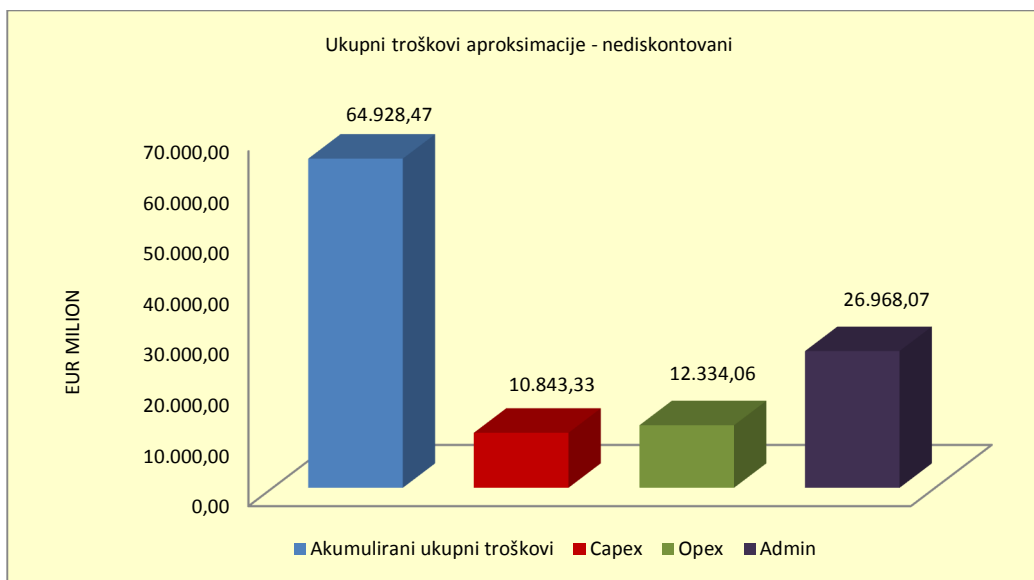

Ukupni troškovi u iznosu 65 miliona eura do 2033. godine su ipak okvirna procjena i stvarni iznos će zavistiti od hronologije troškova. Troškovi ovog reda veličine plativi 2014. godine nisu isto što i isti iznos

plativ npr. 2033. godine. Stoga, da bi se definisao usporediv iznos i eliminisala izobličenja uzrokovana vremenom, tokovi troškova su diskontovani na njihovu vrijednost u 2013. godini. Ovaj ekonomski koncept se naziva čista/neto sadašnja vrijednosti (NPV) i koristi se kao indikator trenutne vrijednosti troškova prouzrokovanih političkim odlukama. Korištena diskontna stopa je 5%, ista koja se trenutno preporučuje za velike infrastrukturne projekte.

Red veličine je naveden u donjem grafikonu:

Grafikon XVIII: TROŠKOVI APROKSIMACIJE NEDISKONTOVANI/DISKONTOVANI

Sa ekonomske tačke gledišta, glavni troškovi će nastajati iz upravljanja NATURA 2000 lokalitetima, što predstavlja administrativno opterećenje koje će do 2033. godine dostići iznos od 13,5 miliona eura (neto sadašnja vrijednost). U pogledu određivanja lokaliteta, glavne troškove će predstavljati troškovi transakcija, odnosno troškovi kupovine ili drugog oblika sticanja kontrole nad ovim lokalitetima. Ovi troškovi, koji značajno variraju od zemlje do zemlje, su procijenjeni na 8,6 miliona eura na osnovu planiranih površina lokaliteta i prethodnih iskustava iz zemalja u tranziciji. Operativni troškovi, odnosno troškovi fizičkog održavanja investicija uloženi u lokalitete, će do 2033. godine dostići 12,8 miliona eura.

Ukupni troškovi aproksimacije u oblasti zaštite prirode su procijenjeni na 35 miliona eura.

2.3.4.6. Faktori važni za finansiranje

Neophodne investicije, za koje je potrebno aktivno tražiti donatorska sredstva, se moraju provesti prije pristupanja EU. Poželjno je, bar u kratkoročnom periodu, da se održavanje zaštićenih područja direktno finansira iz budžeta FBiH.

Međutim, gledano na srednji i duži rok, biće neophodno povećati sredstva za finansiranje očuvanja prirode i zaštite biološke raznovrsnosti putem uvođenja korisničkih naknada. Ovakve naknade će kroz razvoj ruralnih preduzeća internalizovati eksterne koristi od bolje zaštite prirodnih resursa. U ovom pogledu će biti važna saradnja između različitih institucija u FBiH i donatorske zajednice, najviše u multisektoralnim EU - IPA II fondovima. Isti je slučaj i sa pripremom poljoprivredno-ekoloških pilot mjera koje bi se mogle iskoristiti za podršku očuvanju mreže NATURA 2000 u FBiH. Treba razmotriti i druge mogućnosti finansiranja, uključujući i sektorski fleksibilan IPA II, kao i državne istraživačke programe i bilateralne donatore.

2.3.5. Ostali sektori

2.3.5.1. Buka

2.3.5.1.1. Početna situacija

Glavni troškovi koji će opteretiti javnu upravu posredstvom direktiva vezanih za sektor buke su uspostavljanje vlasti odgovornih za nadzor nad prihvaćenim nivoom emisija buke i izradu strateških mapa buke.

Troškove uspostavljanja laboratorija ili drugih institucija, koje će vršiti mjerenje ili verifikaciju odobravanja ili pregleda po tipu, će snositi primarno nadležne vlasti, čak i ako usluge ugovorno obavljaju privatne laboratorije. Troškovi uspostavljanja i djelovanja javnih i privatnih laboratorija će biti djelimično povraćeni kroz naknade koje će plaćati proizvođači i uvoznici uređaja i vozila.

Glavni troškovi koji će se nametnuti proizvođačima i potrošačima će biti vezani za usklađenost sa graničnim vrijednostima emisija i tehničke zahtjeve propisane relevantnim direktivama. Ove troškove će snositi proizvođači vozila, vazduhoplova i (industrijskih) uređaja ili potrošači (domaćinstva, vozači, itd.). Laboratorijski troškovi vezani za odobrenja po tipu se takođe mogu prenijeti na proizvođače.

Vladini troškovi za prilagođavanje postojeće institucionalne organizacije i za mjerenja i laboratorije za testiranje, pregled i odobravanje će zavistiti od evolucije postojeće organizacije, što je trenutno neizvjesno.

Troškovi koje će snositi proizvođači i potrošači će zavistiti od obima modifikacija na uređajima koje su potrebne za prilagođavanje novim standardima za buku u okolišu.

2.3.5.1.2. Troškovi aproksimacije

Većina direktiva o buci (direktive o vozilima i uređajima za upotrebu na otvorenom) se odnosi na tipska odobrenja / procjenu usklađenosti industrijskih proizvoda po pitanju nivoa buke koju emituju.

Uvođenje usluga za tipsko odobravanje većine uređaja i motornih vozila identičnih onima koje postoje u EU nije neophodno, s obzirom da su proizvođači već podnijeli zahtjev za odobrenje u nekoj od zemalja članica. U ovakvim slučajevima, državno odobrenje za tip se proizvodima odobrenim u EU može izdati na osnovu potvrde o usklađenosti koju podnosi uvoznik (na osnovu EU odobrenja za tip koje izdaje druga zemlja članica). Procijenjene potrebe za dodatnim opterećenjem FBiH budžeta u EUR (troškovi zapošljavanja osoblja u institucijama).

Umjereni dodatni troškovi mogu nastati u slučaju postupaka verifikacije samostalno pripremljenih potvrda za potrebe praćenja i nadzora, i sistema za potpuno osiguranje kvaliteta. Dodatni troškovi će nastati i pri uspostavljanju sistema za pripremu mapa buke i akcionih planova za smanjenje buke u okolišu.

Izvršenje direktiva može zahtijevati dodatno osoblje i edukaciju u vlastima nadležnim za izdavanje odobrenja za tip i u objektima koji vrše testiranje. Veći broj osoblja je potreban i za vršenje povremenih inspekcija industrijskih proizvoda koji su u upotrebi, nenajavljenih kontrola i za inspekcije usklađenosti proizvodnog procesa (ukoliko se industrijski proizvodi proizvode u zemlji članici), i za potrebe verifikacije samostalno pripremljenih potvrda ili primjenu sistema potpunog osiguranja kvaliteta. Ovi troškovi zavise od lokalnih naknada za rad, kao i od obima testiranja. Postupak testiranja zavisi od obima i različitosti industrijskih proizvoda obuhvaćenih direktivama o buci u okolišu za koje se vrši testiranje.

Troškovi aproksimacije propisa treba da uključuju:

- Bruto plate, uključujući doprinose za socijalno osiguranje (domaći ekvivalent). Trošak po jedinici dodatnog osoblja je procijenjen na 15.000 eura godišnje, sa porastom od 2% na godišnjem nivou u eurima;
- Režijske troškove procijenjene na dodatnih 70% gore navedenog;
- Edukacija se može procijeniti na 150% troškova osoblja u periodu do 2015. godine i raspodijeliti proporcionalno ukupnom broju dodatnog osoblja;
- Razumno je pretpostaviti da će 2014. godine biti potrebna dva nova zaposlena, 2015. još dva, a 2016. još četiri zaposlena.

Ovaj pristup rezultira troškovima osoblja prikazanim u Tabeli XXXI.

Tabela XXXV: TROŠKOVI OSOBLJA U APROKSIMACIJI PROPISA O BUCI

TROŠKOVI APROKSIMACIJE ZA BUKU										
TROŠKOVI OSOBLJA	Trošak po jedinici	2013		2014		2015		2016		
		Povećanje	Ukupno	Povećanje	Ukupno	Povećanje	Ukupno	Povećanje	Ukupno	
DODATNO OSOBLJE	Jedinica	0	0	1	1	1	2	2	4	
Bruto plata €	15.000	15.000	0	15.450	15.450	15.914	31.827	16.391	65.564	
Povećanje za 3%										
Režijski troškovi 70%			0		10.815		22.279		45.895	
Edukacija: 150% troškova osoblja			0		39.398		81.159		167.187	
UKUPNO			0		65.663		135.265		278.645	

2.3.5.1.3. Mape buke u okolišu za naseljena mjesta i saobraćaj

Za izradu mapa buke u okolišu za naseljena mjesta je procijenjen trošak od 0,25 eura po stanovniku (raspon u ranijim zemljama u tranziciji je od 0,15 do najviše 2 eura). Ovaj trošak je primijenjen samo na

Sarajevo, s obzirom da nije obavezan za naseljena mjesta sa manje od 250.000 stanovnika. Pretpostavlja se da će troškovi nastati tokom 2014. i 2015. godine.

Mape saobraćajne buke, sa troškom od 0,25 eura po stanovniku za putne saobraćajnice i željeznice su primijenjene samo na najveća naseljena mjesta, što uključuje Sarajevo, Tuzlu i Zenicu. Troškovi su raspodijeljeni na 2015. i 2016. godinu.

Laboratorijska oprema je procijenjena na 43% iznosa Češke Republike iz perioda 2001-2005 i troškovi su raspoređeni na sljedeći način: 40% tokom 2014. godine, 40% u 2015. i 20% u 2016. godini;

Dodatnih 150.000 eura je procijenjeno kao trošak konkretnih programa za povećanje industrijske konkurentnosti u skladu sa iskustvima iz drugih zemalja u tranziciji, i raspoređeno na sljedeći način: 70% tokom 2015. i 30% tokom 2016. godine; FBiH je dodijeljen proporcionalan dio ovog iznosa, odnosno 62.45%.

Tabela XXXVI: OSTALI BUDŽETSKI TROŠKOVI APROKSIMACIJE U OBLASTI BUKE

OSTALI BUDŽETSKI TROŠKOVI	Trošak po jedinici	2013		2014		2015		2016	
		Ref.	Ukupno	Ref.	Ukupno	Ref.	Ukupno	Ref.	Ukupno
MAPE BUKE ZA NASELJENA MJESTA	€0.25/stanovnik	0	0	445.114	55.639	343.907	42.988	0	0
MAPE SAOBRAĆAJNE BUKE	€0.25/stanovnik	0	0	0	0	477.602	119.401	477.602	119.401
AERODROM							1.000.000		
LABORATORIJSKA OPREMA	300.000	0.00%	0	40.00%	75.060	40.00%	75.060	20.00%	37.530
AKCIONI PLANOVI ZA NASELJENA MJESTA	€0.25/stanovnik	0	0	0	0	0	0	711.613	111.278
AKCIONI PLANOVI ZA SAOBRAĆAJ	€0.25/stanovnik	0	0	0	0	477.602	119.401	477.602	119.401
INDUSRIJSKI PROGRAM	150.000	0.00%	0	0.00%	0	70.00%	65.678	30.00%	28.148
UKUPNO			0		130.699		1.422.527		415.757

Ukupni efekti na budžete u FBiH se mogu procijeniti na sljedeći način:

Tabela XXXVII: RASPODJELA DRŽAVNOG BUDŽETA ZA USKLAĐIVANJE U OBLASTI BUKE

TROŠKOVI DIREKTIVA O BUCI U EUR	2013.	2014.	2015.	2016.
IZ DRŽAVNOG BUDŽETA	0	196.362	1.557.792	694.402

NAPOMENA: Svi iznosi predstavljaju racionalne preliminarne procjene koje služe kao primjer vrste podataka koju će biti potrebno unijeti nakon što stvarni podaci za FBiH postanu dostupni.

Domaći proizvođači (privatni sektor) će se susresti sa dodatnim troškovima u prilagođavanju svojih proizvodnih procesa novim ograničenjima za buku i uspostavljanju internih sistema za testiranje buke. Ukoliko se ovi troškovi prenesu na potrošača može doći do pada prodaje. Međutim, ukoliko domaći

proizvođači žele da izvoze na tržište EU, u svakom slučaju će se morati prilagoditi ovim zahtjevima. Stoga se ovi troškovi ne mogu posmatrati isključivo kao troškovi pristupanja EU.

S druge strane, potrošači u FBiH će se susresti sa takvim povećanjima cijena i prije pristupanja EU (npr. u slučaju uvoznih vozila, gdje su efekti direktiva o buci provedenih u zemljama Zapadne Evrope već ugrađeni u cijenu). Sva smanjenja nivoa buke obuhvaćena direktivama o buci u okolišu su generalno postignuta u sklopu integralnog dizajna i strukture uređaja i vozila, kao i rehabilitacije i izgradnje novih objekata i mreža, te je stoga jako teško i nepotrebno izdvojiti troškove direktno povezane sa direktivama o buci, iz razloga što nije propisan prelazni period.

2.3.5.2. Hemikalije

2.3.5.2.1. Početna situacija

Glavni troškovi u provedbi propisa o hemijskom sektoru obuhvataju troškove uspostavljanja provedbenih sistema, njihovo redovno održavanje i tekuće troškove poslova kao što je klasifikacija novih hemijskih supstanci i angažovanje stručnih savjetnika/konsultanata. Nadležna vlast će imati troškove vezane za upravljanje prijavama/obavijestima i obavezama izvještavanja.

Većinu troškova će snositi privatni sektor. Preduzeća iz FBiH koja proizvode hemijske supstance ili ih uvoze iz zemalja koje ne pripadaju EU, će iste morati da registruju pri ECHA. Troškovi izrade registarskog dosijea mogu biti visoki, 250.000 eura i više. Za supstance koje su već registrovala druga preduzeća, moguće je kupiti dijelove postojeće registracije. Čak i tako će manji uvoznici i proizvođači biti prisiljeni da obustave poslovanje ili da prodaju svoja preduzeća onima koja već posjeduju potrebne potvrde o registraciji.

Treba uzeti u obzir i troškove vezane za uspostavljanje i održavanje informacione (IT) infrastrukture potrebne za sigurno povezivanje sa ECHA IT sistemom, što je neophodno za razmjenu podataka između zemalja članica i ECHA i za određivanje mjera za osiguravanje tajnosti podataka.

Troškovi provedbe koje će snositi industrija su već mnogo viši od onih koje će snositi vlade. Kako ovaj propis prenosi odgovornost za procjenu rizika proizvedenih, uvezenih i korištenih supstanci na industriju, opterećenje preduzeća u pogledu registracije supstanci će biti izuzetno visoko. Pored troškova potrebnog osoblja, preduzeća će morati da plate izradu studija i testova, kao i troškove registracije. Trošak registracije različitih supstanci može drastično da varira zavisno od količine koja se proizvodi ili uvozi i od broja preduzeća koja moraju da registruju istu supstancu. Propis predviđa uspostavljanje tzv. foruma za razmjenu informacija o supstancama (SIEFs) s ciljem razmjene informacija o postojećim podacima, izbjegavanja dodatnih testova na životinjama i uštede troškova.

Preduzeća koja registruju istu supstancu mogu i zajednički podnijeti zahtjev za registraciju. Korištenjem ove mogućnosti preduzeća mogu ostvariti uštede putem nižih troškova registracije.

Ostali akteri u nabavnom lancu za ove vrste supstanci će takođe imati veće obaveze u pogledu rukovanja informacijama o supstancama, što će rezultirati dodatnim troškovima i za preduzeća koja nemaju obavezu registracije.

Za potrebe EAS-a je postavljena pretpostavka da će ukupni iznos dodatnih ljudskih resursa potrebnih za čitav sistem, odnosno u cijeloj BiH, biti 30. Ovo je zasnovano na iskustvima susjednih zemalja koje su dalje napredovale u procesu aproksimacije.

Konačni broj je pomnožen troškom osoblja u iznosu od 15.000 eura godišnje i dodatnim režijskim troškovima po stopi od 70% (koja je visoka zbog zahtjeva vezanih za izdavanje dozvola, praćenje i

analizu, koji zahtijevaju dodatne režijske troškove). Troškovi edukacije su procijenjeni na ukupno 5 miliona eura tokom perioda od 6 godina, a izrada studija i druga tehnička podrška na daljnjih 5 miliona eura tokom perioda u trajanju od 9 godina.

Ovi iznosi se povećavaju za 2% (u EUR) na godišnjoj osnovi, i za daljnjih 40% za predviđeni rast BDP-a.

Ovi parametri su primijenjeni na FBiH proporcionalno njenom broju stanovnika (odnosno 62.45% ukupnog broja stanovnika BiH).

2.3.5.2.2. Ciljevi usklađenosti

Pretpostavljeni ciljevi aproksimacije za različite pod-sektore su navedeni ispod.

Tabela XXXVIII: CILJEVI ZA USKLAĐIVANJE U HEMIJSKOM SEKTORU

SUPSTANCA	POSTIZANJE CILJEVA						
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Azbest	0%	20%	40%	70%	100%	100%	100%
PCB	0%	10%	20%	40%	60%	80%	100%
Biocidi	0%	10%	20%	40%	60%	80%	100%
Ostalo	0%	20%	40%	60%	80%	100%	100%

Ovi ciljevi predstavljaju razumne pretpostavke bazirane na prethodnim iskustvima iz zemalja u tranziciji i odredbu da FBiH može napraviti potrebne koordinacione strukture, kojima će ovom cilju pristupiti na usklađen način, od 2014. godine.

Tabela XXXIX: TROŠKOVI USKLAĐENOSTI KOJE SNOSI UPRAVA

ADMINISTRATIVNI TROŠKOVI	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
DODATNO OSOBLJE	0,00	0,02	0,05	0,09	0,14	0,14	0,15	0,16
MATERIJALI	0,00	0,02	0,03	0,06	0,09	0,10	0,10	0,11
EDUKACIJA	0,00	0,47	0,63	0,78	0,78	0,66		
STUDIJE I OSTALO	0,00	0,47	0,63	0,78	0,78	0,66		
IZ BUDŽETA FBIH	0,00	0,98	1,33	1,72	1,79	1,55	0,25	0,27

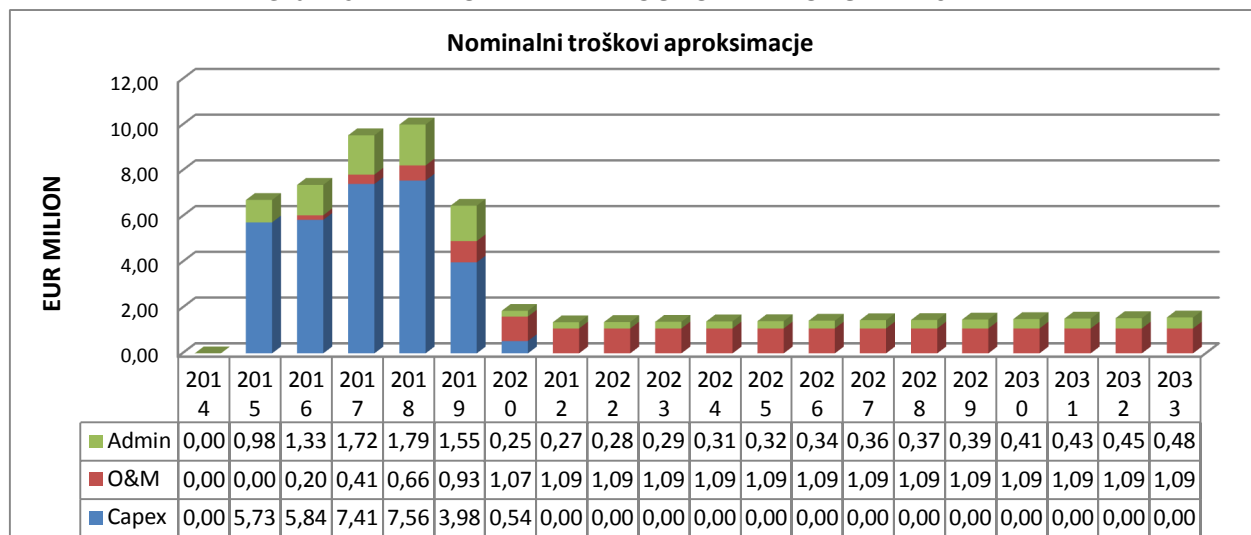
Investicione potrebe za usklađenost u FBiH, bazirano na susjednim zemljama u tranziciji, su predstavljene u tabeli ispod.

Tabela XL: KAPITALNI TROŠKOVI KOJE ĆE SNOSITI INDUSTRIJA:

INVESTICIONI TROŠKOVI POTREBNI ZA POSTIZANJE CILJEVA (u milionima EUR)	
DIREKTIVA	Ekonomski prilagođeni nediskontovani troškovi investicija
Azbest	11.3
GMO	12.5
PCB	1.9
Biocidi	0.5
Ostalo	3.1
UKUPNO	29.3

Operativni troškovi su predviđeni sa 3,5% vrijednosti investicija, u skladu sa očekivanim korisnim vijekom trajanja različitih investicija koje se uglavnom odnose na instalacije i uređaje, od 28 godina. Višegodišnji tok troškova, uključujući kapitalne (Capex), operativne (Opex) i dodatne administrativne (Admin) troškove su prikazani ispod, u nominalnoj vrijednosti iskazanoj u milionima eurima za period 2014-2033.

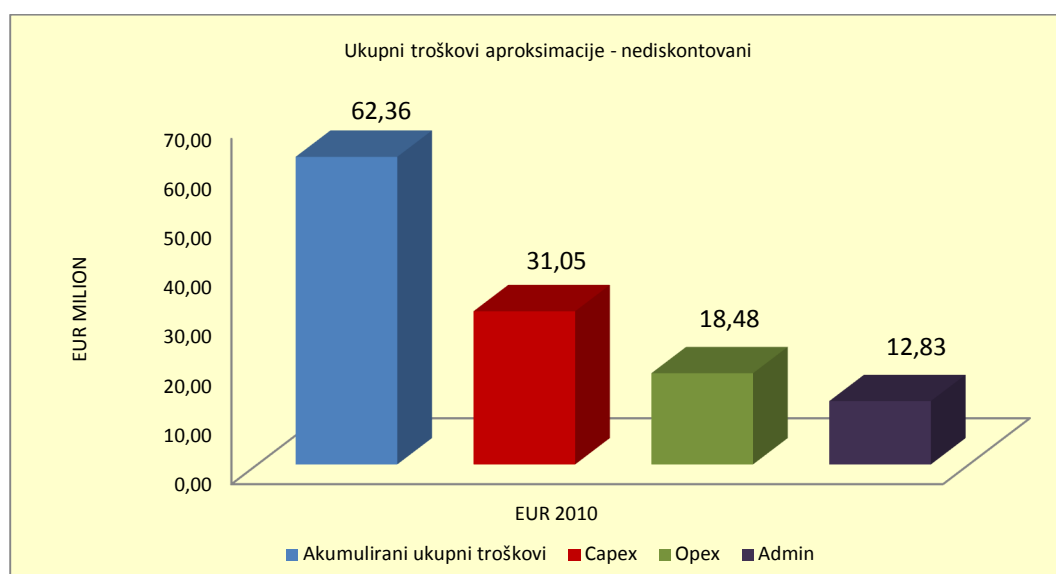
Grafikon XIX: NOMINALNI TROŠKOVI APROKSIMACIJE

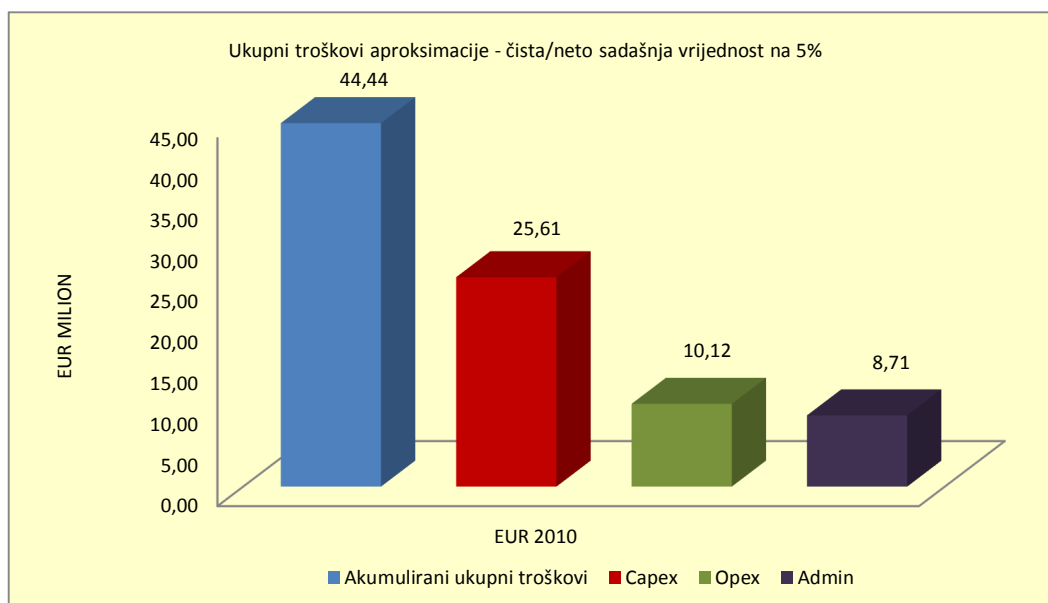

Ukupni troškovi u iznosu od 62 miliona eura do 2033. godine su ipak okvirna procjena i stvarni iznos će zavistiti od hronologije troškova. Troškovi ovog reda veličine plativi 2014. godine nisu isto što i isti iznos plativ npr. 2033. godine. Stoga, da bi se definisao usporediv iznos i eliminisala izobličenja uzrokovana vremenom, tokovi troškova su diskontovani na njihovu vrijednost u 2013. godini. Ovaj ekonomski koncept se naziva čista/neto sadašnja vrijednosti (NPV) i koristi se kao indikator trenutne vrijednosti troškova prouzrokovanih političkim odlukama.

Investicioni troškovi, Capex, su procijenjeni na ukupno 25,6 miliona eura do 2020. godine, uglavnom od strane industrije i primarno u hemijskom sektoru; Operativni troškovi su značajni (tekući) troškovi koji do 2033. godine iznose 10,1 miliona eura, izraženo u sadašnjoj vrijednosti; Investicioni troškovi su procijenjeni na ukupno 8,7 miliona eura do 2033. godine.

Grafikon XX: TROŠKOVI APROKSIMACIJE NEDISKONTOVANI/DISKONTOVANI

Ukupni troškovi aproksimacije za hemijski sektor su procijenjeni na 44,4 miliona eura.

2.3.5.2.3. Finansiranje troškova

Osnovni izvori iz kojih će se financirati troškovi mogu biti:

- povrat troškova od korisnika;
- grantovi EU i drugih donatora;
- investicije privatnog sektora;
- Budžeti FBiH i ekološki fondovi;
- finansiranje projekata putem IFI i poslovnih banaka, bez oslanjanja na državne garancije;

2.4. UKUPNI TROŠKOVI APROKSIMACIJE I DISTRIBUCIJA PO SEKTORIMA

2.4.1. Ukupni troškovi aproksimacije prikazani kroz višegodišnje tokove

Spajanje svih višegodišnjih troškova procijenjenih za različite sektore zaštite okoliša daje procjenu, na godišnjem nivou, troškova sa kojima će FBiH morati da se suoči da bi primijenila pravnu stečevinu EU.

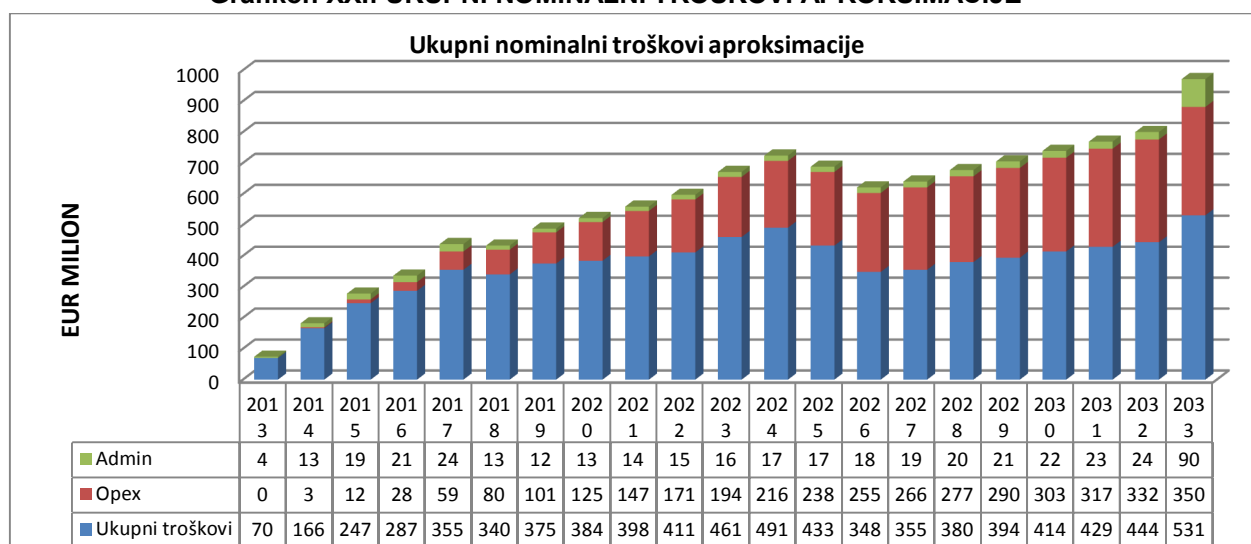
Ispod su sumirani iznosi za periode 2013-2020, 2025, 2030 i 2033.

Tabela XLI: VIŠEGODIŠNJI TROŠKOVI APROKSIMACIJE

UKUPNI TROŠKOVI APROKSIMACIJE I DISTRIBUCIJE PO SEKTORIMA	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Zaštita prirode	0.00	0.54	1.01	1.58	2.44	3.26	3.80	4.37	4.99	5.64	7.00
Upravljanje čvrstim otpadom	0.00	9.61	15.61	21.71	32.71	39.22	46.07	52.13	63.57	69.10	69.20
Upravljanje vodama	53.63	114.61	162.68	172.86	214.22	200.10	214.86	205.65	181.98	168.91	177.94
Emisije u zrak	16.57	34.71	59.53	80.36	95.24	90.43	108.34	120.19	146.34	165.95	205.26
Buka, hemikalije i GMO	0.00	6.93	8.59	10.31	10.07	6.52	1.92	1.42	1.44	1.45	1.47
UKUPNI TROŠKOVI	70	166	247	287	355	340	375	384	398	411	461

Godišnji izdaci rastu od procijenjenih 166 miliona eura 2014. godine, do najviše tačke od skoro 531 miliona eura 2033. godine. Sljedeći grafikon daje grafički prikaz evolucije troškova.

Grafikon XXI: UKUPNI NOMINALNI TROŠKOVI APROKSIMACIJE

Ovaj tok pokazuje najvišu tačku u 2033. godini. Između 2024. i 2026. godine dolazi do privremenog opadanja uzrokovanog okončanjem kapitalnih ulaganja (Capex) u sektoru otpada i drugim sektorima, dok sektori voda i zraka nastavljaju s rastom. Prirodno, ovi tokovi će se mijenjati kako budemo mijenjali pretpostavke u vezi politika i zato ove brojke treba tumačiti kao najbolje moguće procjene u datom trenutku, koje će se kontinuirano revidirati kako postaju dostupni novi podaci i kako pozicije u FBiH/BiH postaju jasnije. Međutim, ova procjena predstavlja racionalnu i razumnu pretpostavku koja daje prvi nacrt preliminarnog reda veličine troškova.

2.4.2. Ukupni troškovi aproksimacije i distribucija po sektorima

Distribucija procijenjenih ukupnih troškova po pojedinačnim sektorima zaštite okoliša ima širok dijapazon uticaja na politiku.

- Komponenta povrata troškova i većina donatorskih sredstava će selektivno finansirati neke od sektora (otpad, voda) i stavljati ih u povlašten položaj u odnosu na ostale sektore. Fondovi

za zaštitu okoliša, budžeti i svi slični izvori finansijskih sredstava bi se trebali koristiti na strateški način da bi se održala ravnoteža između troškova i dostupnih sredstava.

- Ukoliko se ovo ne poduzme, neki sektori će se približavati mnogo brže i, *de facto*, biti subvencionisani od strane zapostavljenih sektora. Priroda je interaktivna i ovakva politika ne bi bila ni fer, ni tehnički efektivna, niti ekonomična.

Nema potrebe za pretjerano preciznim poravnavanjem navedenih troškova i resursa, pošto se planirani troškovi neće materijalizovati kako je očekivano i u svakom slučaju su samo indikativni.

Međutim, održavanje opšte proporcionalnosti radi postizanja uravnotežene politike zaštite okoliša je važan cilj i ovi rezultati se mogu iskoristiti kao smjernice.

Tabela XLII: DISTRIBUCIJA TROŠKOVA PO SEKTORIMA

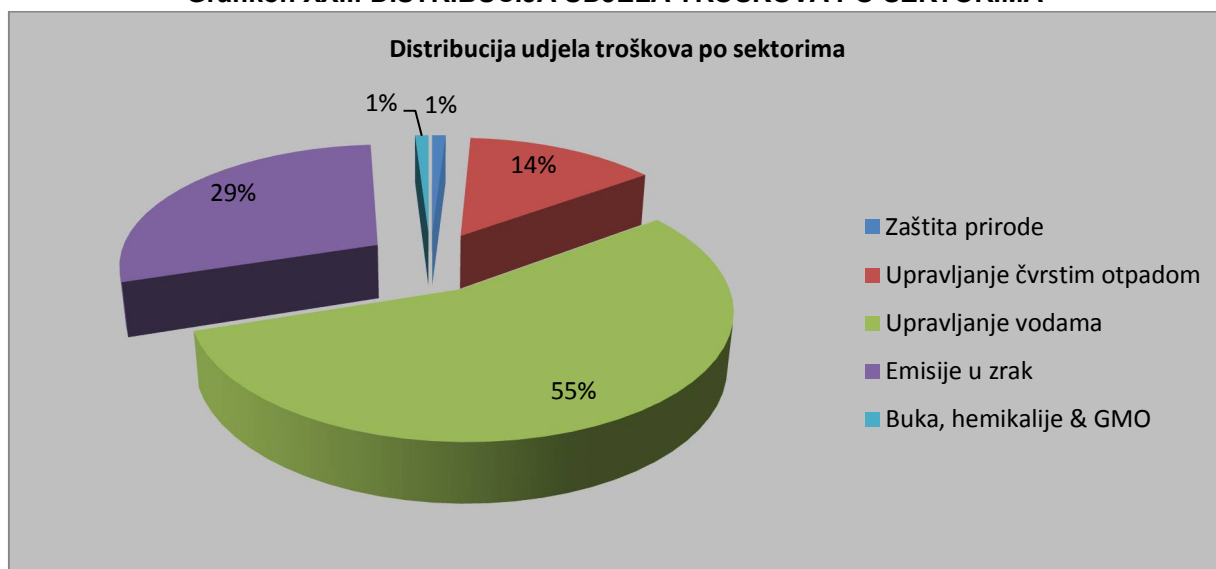
UKUPNI TROŠKOVI I DISTRIBUCIJA PO SEKTORIMA			
SEKTOR	NOMINALNA VRIJEDNOST	NPV po stopi od 5%	% ZA SEKTOR
Zaštita prirode	87,21	46,85	1,07%
Upravljanje čvrstim otpadom	1.185,22	628,91	14.30%
Upravljanje vodama	4.171,59	2.395,16	54.46%
Emisije u zrak	2.201,42	71.280,13	29.11%
Buka, hemikalije	66,07	47,10	1.07%
UKUPNO TROŠKOVI	7.712	4.398	100.00%

Kao što se može primijetiti, ukupni troškovi aproksimacije iznose 7.712 miliona eura, izraženo u nominalnoj vrijednosti.

Kao što je navedeno u prethodnim poglavljima, ovaj iznos je dobijen zbrajanjem sukcesivnih godišnjih iznosa i zbog toga ne odražava tačan ekonomski trošak u smislu sadašnje vrijednosti. Iz ovog razloga su višegodišnji tokovi troškova diskontovani na njihovu vrijednost u 2013. godini, po stopi od 5%, čime smo dobili neto sadašnju vrijednost (NPV) ovih tokova troškova koja (po datoj diskontnoj stopi) odražava trošak aproksimacije propisa za FBiH izražen u eurima u 2013. godini. Navedeni iznos je 4.398 miliona eura. Ova brojka će biti citirana kao ukupni trošak aproksimacije.

Distribucija ukupnih troškova po sektorima je ilustrovana u Grafikonu XXII ispod.

Grafikon XXII: DISTRIBUCIJA UDJELA TROŠKOVA PO SEKTORIMA

Može se primijetiti da sektor vode nosi najveće troškove, skoro 2.395 miliona eura odnosno 55% ukupnog troška. Drugi po važnosti je sektor emisija u zrak sa 1.280 miliona eura odnosno 29%. Treći je sektor otpada, sa 629 miliona eura odnosno 14% ukupnih troškova. Ovi rezultati se slažu sa empiričkim zaključcima iz prethodnih procesa tranzicije / aproksimacije.

2.4.3. Trošak aproksimacije i distribucija po vrsti troškova

Distribucija troškova po vrsti, odnosno:

- Capex ili investicioni troškovi;
- Opex ili tekući troškovi operativnog rada i održavanja novih sredstava;
- Administrativni troškovi uspostavljanja, praćenja i izvršenja politike zaštite okoliša,

takođe ima značajan uticaj na politike.

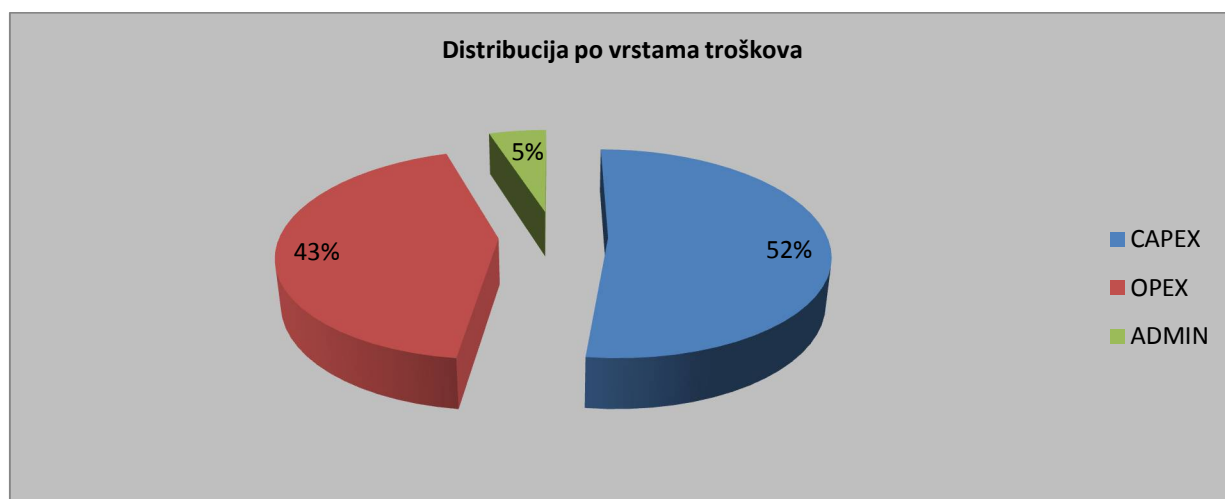
- Iznos operativnih troškova se mora pokriti putem korisničkih naknada. Ovo je komponenta povrata troškova i podrazumijeva eksploataciju ograničene pristupačnosti na nivou domaćinstva. Ograničenja koja nameće pristupačnost će odrediti održiv tempo provedbe investicionih planova;
- Određeni dio investicionih troškova će morati da se finansira iz lokalnih izvora. Ovo je komponenta lokalnog doprinosa. Finansijski kapaciteti različitih institucija FBiH će isto tako biti ograničeni i postavljati ograničenja tokom procesa aproksimacije;
- Administrativni troškovi se moraju pokriti raspodjelama u sklopu budžeta institucija u BiH. Iako je njihov ukupni trošak nizak u poređenju sa investicionim i operativnim troškovima, administrativni troškovi ipak predstavljaju značajan iznos i moraju biti pažljivo planirani. Njihov uticaj na sposobnost aktiviranja donatorskih i drugih sredstava je obimno dokumentovan tokom ranijih tranzicija, kako uspješnih (Španija i Irska), tako i neuspješnih (Rumunija i Bugarska). Lekcija koja se može naučiti je da sposobna administracija omogućava brzu apsorpciju donatorskih sredstava i drugih instrumenata i stvaranje vrijednosti koja daleko prevazilazi direktne troškove. Ovo se u ekonomiji naziva efekat multiplikacije.

Tabela XLIII i Grafikon XXIII ispod prikazuju distribuciju ukupne neto sadašnja vrijednosti troškova po vrstama troškova.

Tabela XLIII: DISTRIBUCIJA PO VRSTAMA TROŠKOVA

UKUPNI TROŠAK I DISTRIBUCIJA PO VRSTAMA TROŠKOVA			
SEKTOR	CAPEX	OPEX	ADMIN
Zaštita prirode	11,54	17,23	18,08
Upravljanje čvrstim otpadom	131,88	447,84	49,19
Upravljanje vodama	1.319,60	1.002,09	73,47
Emisije u zrak	801,49	393,24	85,40
Buka, hemikalije	14,33	10,12	11,37
UKUPNO UDIO VRSTE TROŠKOVA	2.290	1.871	238
	52.07%	42.53%	5.40%

Grafikon XXIII: PROCENTUALNA DISTRIBUCIJA PO VRSTAMA TROŠKOVA

Može se primijetiti da će investicioni troškovi iznositi 2.290 miliona eura, odnosno 52% ukupnih troškova. Operativni troškovi predstavljaju najveće ograničenje zbog njihovog uticaja na kritični faktor pristupačnosti i iznose skoro 1.871 miliona eura, odnosno 43% ukupnih troškova.

Administrativni troškovi iznose 238 miliona eura, što predstavlja visoku brojku u poređenju sa budžetima u FBiH, i neophodna je njihova efikasna primjena da bi se osigurao ranije spomenuti efekat multiplikacije u aktiviranju donatorskih sredstava.

3. EKONOMSKI I FINANSIJSKI STRATEŠKI PRISTUP APROKSIMACIJI

3.1. POČETNA SITUACIJA

U prethodnom dijelu ovog poglavlja su definisani troškovi koji predstavljaju kamen temeljac ove Strategije. Model troškova aproksimacije daje višegodišnje tokove troškova koje će biti potrebno finansirati. Da bi se izradila strategija i rezultujući finansijski plan, neophodno je sljedeće:

- kalkulacija komponente povrata troškova, odnosno iznosa troškova koji se mogu nadoknaditi od krajnjih korisnika, za šta je potrebna kalkulacija granica pristupačnosti;
- procjena realnih prelaznih perioda potrebnih za potpuno usklađivanje sa pravnom stečevinom EU;
- definisanje izvora finansiranja;
- kalkulacija nedostajućih sredstava;
- formulacija plana za iznalaženje potrebnih sredstava.

3.2. GRANICE PRISTUPAČNOSTI

Kriterijum pristupačnosti ograničava iznos troškova koji se mogu nadoknaditi od krajnjih korisnika putem naknada i drugih nameta, što se ovdje naziva "principom povrata troškova".

Nakon postizanja pune usklađenosti, putem primjene principa "zagađivač plaća" povrat troškova bi trebao iznositi 100%. Do tada povrat troškova treba da pokrije bar operativne troškove, kako se ne bi kompromitovala mogućnosti privlačenja grantova (koji su dostupni samo za investicione troškove i za projekte koji su finansijski održivi) i podrške od IFI.

Kalkulacija povrata troškova uključuje:

- prikupljanje podataka o ukupnim prihodima domaćinstava (UPDom.) po decilima (segmentacija po 10%, od 10% najbogatijih do 10% najsiromašnijih);
- predviđanje buduće vrijednosti ovih podataka u skladu sa očekivanim rastom BDP-a i podešavanje po indeksima zbog tipično većeg rasta UPDom. nego BDP-a.
- procjena industrijske/komercijalne komponente;
- kalkulacija trenutnog stepena pristupačnosti komunalnih naknada - ovaj dio podržava postojeći sistem i neće moći da daje doprinos dodatnim troškovima aproksimacije;
- kalkulisanje komponente neiskorištene pristupačnosti koja se kasnije može iskoristiti za podršku naporima na aproksimaciji (odnosno stepen primjenjivosti komponente povrata troškova).

Rezultati ove analize su sumirani u pojednostavljenom formatu u donjoj tabeli.

Tabela XLIV: PRIHODI DOMAĆINSTAVA KOJI SE MOGU ISKORISTITI ZA POVRAT TROŠKOVA

	EVOLUCIJA PRIHODA DOMAĆINSTAVA (€/DOMAĆINSTVO)										
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	2030	2033
PROSJEČNI PRIHODI DOMAĆINSTAVA decili 3-5 €/dom. 2013=2446,5	2.447	2.575	2.729	2.893	3.067	3.251	3.446	3.652	5.265	7.359	8.777
PROSJEČNI INDEKS	101	105	112	118	125	133	141	149	215	301	359
BDP RAST	1.00%	3.50%	5.00%	5.00%	5.00%	5.00%	5.00%	5.00%	5.50%	5.50%	5.50%
FAKTOR PROSJEČNE PRERASPODJELE	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	EVOLUTION OF AFFORDABILITY (€MILLION/HH)										
PROSJEČNA PRISTUPAČNOST PRIHODA DOMAĆINSTAVA											
25% PROSJEČNIH PRIHODA DOMAĆINSTAVA (Ciljna vrijednost je maksimalni prag koji je preporučikla Svjetska banka)	612	644	682	723	767	813	861	913	1.316	1.840	2.194
Ekvivalent domaćinstva po veličini domaćinstva za prosječni prihod od 3,27 - 0,05%	735.225	735.225	735.225	731.549	727.891	724.252	720.631	717.028	699.280	681.972	671.794
GODIŠNJA PRISTUPAČNOST € milion	450	473	502	529	558	589	621	655	920	1.255	1.474
SADŠNJI TROŠKOVI DOMAĆINSTVA ZA KOMUNALIJE	160	168	179	188	199	210	221	233	328	447	525
Najbolja procjena: 8,9% prosječnog domaćinstva											
BRUTO PRIHODI DOMAĆINSTVA DOSTUPNI ZA USKLAĐIVANJE	290	305	323	341	359	379	400	422	593	808	949

Maksimalna sredstva iskoristiva za finansiranje novih investicija i njihovih operativnih troškova su bazirana na očekivanom razvoju ukupnih prihoda domaćinstava, umanjeno za trenutni nivo resursa potrebnih za održavanje postojećeg nivoa usluge.

Bruto iznosi se čine značajni ali, iako ova analiza pokazuje da postoji prostor za dodatno oslanjanje na ukupne prihode domaćinstava (UPDom.), mora se uzeti u obzir da su kapaciteti za to očigledno ograničeni. Povećanja naknada moraju biti postepena i praćena jasno vidljivim unapređenjem/proširenjem usluga.

Ispod su ove brojke podešene prema postepenom rastu, u realnom smislu, ukupnih prihoda domaćinstava iskorištenih za potrebe prilagođavanja, koje je u najboljem slučaju procijenjeno na 5% godišnje do 2018. godine i 7% godišnje nakon toga. Ovim će se neto ukupni prihodi domaćinstava iskoristivi za potrebe aproksimacije podesiti tako da rezultiraju agresivnim ali prihvatljivim nivoima, kako je prikazano ispod.

Ovi iznosi će odrediti najviši realan nivo operativnih troškova koji se može podnijeti i samim tim gornju granicu investicionih planova koje granice pristupačnosti u BiH mogu da podnesu.

Tabela XLV: FINANSIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA POSTIZANJE USKLAĐENOSTI

BRUTO PRIHODI DOMAĆINSTVA DOSTUPNI ZA USKLAĐIVANJE	290	305	323	341	359	379	400	422	593	808	949
Stopa mobilizacije u stvarnim uvjetima (povećanje cijena u stvarnim uvjetima)	5%	5%	5%	5%	5%	5%	7%	7%	7%	2%	
Indeks prihoda domaćinstava iskorišten za napor usklađivanja do postizanja MAT -a	5%	10%	15%	20%	25%	30%	37%	44%	79%	100%	100%
NETO PRIHODI DOMAĆINSTVA DOSTUPNI ZA USKLAĐIVANJE	14	30	48	68	90	114	148	186	468	808	949
DODATANI OPERATIVNI TROŠKOVI ZA USKLAĐIVANJE	4	16	31	49	83	93	113	138	256	325	441
Uključuje aministrativne troškove kao dio operativnih troškova da bi se održao sistem											
DODATNI INVESTICIONI ROŠKOVI ZA USKLAĐIVANJE	66	150	216	238	272	246	262	246	178	89	90
NETO TROŠKOVI POTREBNI ZA DOSTIZANJE CILJEVA USKLAĐENOSTI	-56	-136	-199	-219	-265	-226	-227	-198	35	394	418

Kao što se može vidjeti iz gornje tabele, neto povrat troškova je, što je i potrebno, generalno viši od dodatnih operativnih troškova ali relativno usko u 2019. godini, kada dostupni resursi dostižu 90 miliona eura a operativni troškovi 83 miliona eura. Za pokriće svih troškova predviđenih investicionim planom će biti potrebno 265 miliona eura 2017. godine.

3.3. PRELAZNI PERIODI POTREBNI ZA POTPUNO USKLAĐIVANJE

Model za procjenu troškova aproksimacije treba da obuhvati sljedeće parametre:

- višegodišnji tokovi troškova, po direktivi/sektoru;
- višegodišnji mogući povrat troškova, po direktivi/sektoru;
- pretpostavke vezane za makroekonomske i socioekonomske parametre;
- aktivacijske stope za povrat troškova;
- pretpostavke o stopama iskorištenja EU grantova i donatorskih sredstava;
- predviđena domaća finansijska sredstva;
- predviđena sredstva iz internacionalnih finansijskih institucija, drugih projekata i privatnih investicija;
- ostali tehnički parametri neophodni za funkcionisanje modela.

Program za modeliranje je kreiran tako da podesi sve tokove prema unešenim parametrima, odnosno prema planiranim datumima za postizanje pune usklađenosti.

Teoretski ciljni datum za pristupanje EU je već određen. Ovaj datum je ekonomski veoma važan pošto od toga datuma FBiH postaju dostupna mnogo veća sredstva iz donatorskih fondova EU. Konkretni ciljni datum za postizanje pune aproksimacije još uvijek nije određen pošto je proces aproksimacije tek na svojim počecima, ali je za potrebe EAS-a 2023. godina određena kao moguć datum.

Akcioni planovi postojećih strategija (otpad, voda) su uzeti u obzir gdje god je to bilo moguće. U slučaju da akcioni planovi predviđaju periode u kojima će biti pređene gornje granice pristupačnosti

operativnih troškova (otpad), ili ako su zahtjevniji nego što je potrebno s obzirom na očekivani datum pristupanja, ciljni datumi su odgođeni kako bi se postavili realni i razumni rokovi za postizanje usklađenosti, gledano iz ekonomskog ugla. Ova analiza osjetljivosti je izvršena kako bi se odredili realni prelazni periodi za potpuno usklađivanje u različitim direktivama/sektorima. Rezultati su prikazani u tabeli XLVI ispod.

Tabela XLVI: PRELAZNI PERIODI POTREBNI ZA POSTIZANJE USKLAĐENOSTI

SEKTOR/DIREKTIVA ZA KOJU SU POTREBNA VELIKA ULAGANJA	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
VODA											
Urbane otpadne vode											
Voda za piće											
Zaštita od poplava											
OTPAD											
Općinski komunalni otpad (deponija+pakiranje+baterije+otpad od elektronskih i električnih proizvoda)											
DIREKTIVA O INDUSTRIJSKIM EMISIJAMA											
Kvalitet zraka i klimatske promjene											

3.4. EFEKTI NA FBIH

Efekti koje će na FBIH imati opterećenja vezana za aproksimaciju su procijenjeni iz ugla:

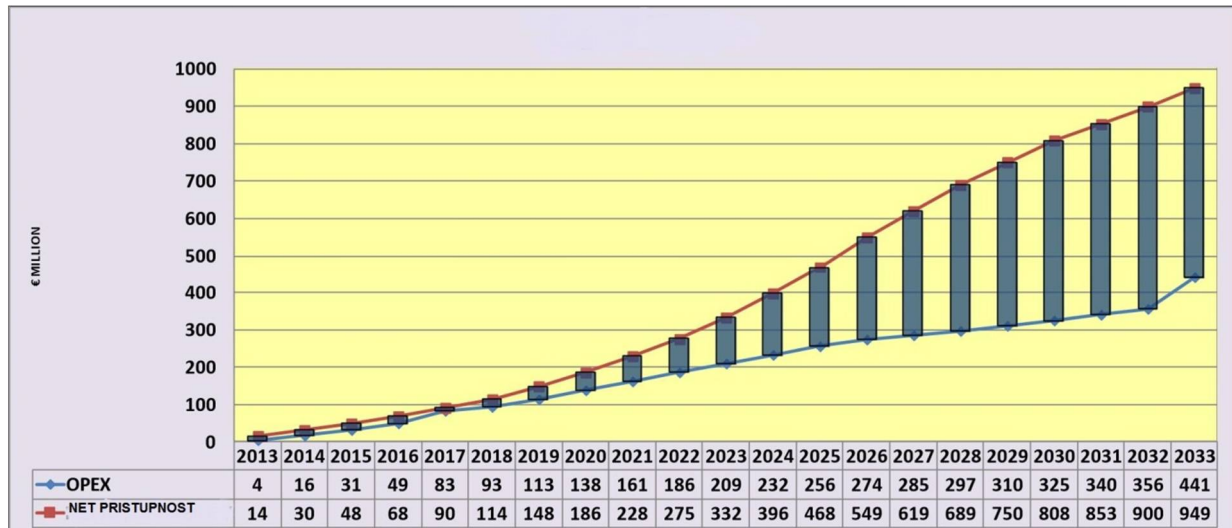
- potrošača, domaćinstava i industrijskih/komercijalnih potrošača;
- FBIH u cjelini, mjerenjem dodatnog BDP-a koji se mora posvetiti naporima na aproksimaciji u oblasti zaštite okoliša.

Treba napomenuti da posredni pozitivni efekti na ekonomiju, odnosno veći rast BDP-a zbog pristupanja EU, koji su navedeni u drugim studijama u iznosu oko 2% dodatnog godišnjeg rasta BDPa, nisu obuhvaćeni ovom studijom. Rezultati kalkulacija za beneficije usklađenosti su navedene u narednom poglavlju. Ne treba ih zanemariti kao neopipljive pošto predstavljaju stvarne pozitivne efekte koji su dugoročno testirani u SAD-u i Zapadnoj Evropi i čine važan dio procesa ekonomske procjene u svim većih infrastrukturnim projektima.

3.4.1. Opterećenje potrošača

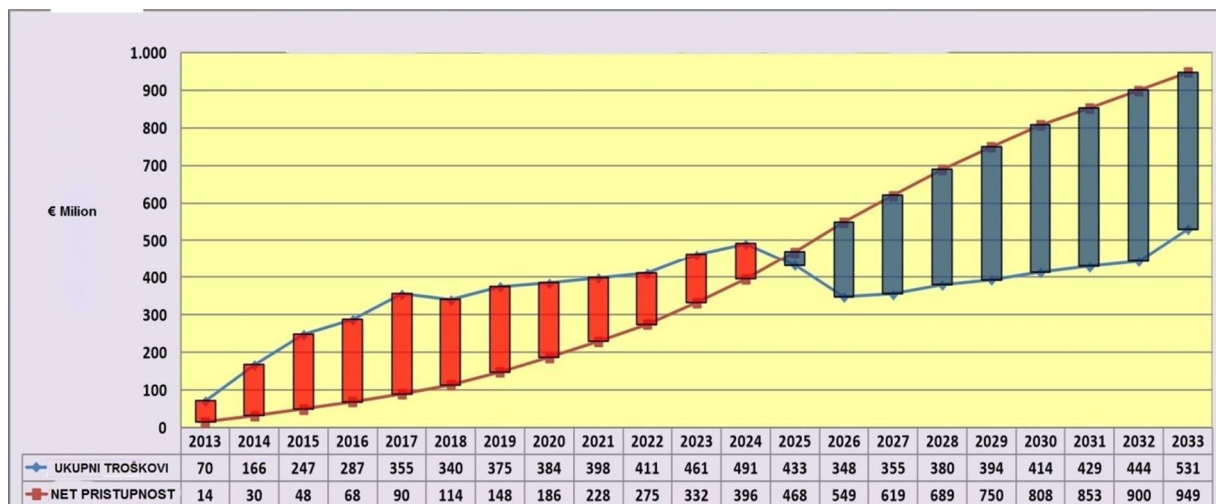
Sposobnost plaćanja za operativne troškove je prikazana donjim grafikonom.

Grafikon XXIV: POKRIVENOST OPERATIVNIH TROŠKOVA

Operativni troškovi se jedva uklapaju u granice pristupačnosti do 2019. godine. Odnosno, plan aproksimacije po ovom scenariju je realan ali u periodu do 2019. kapaciteti su nategnuti do maksimuma. Sposobnost potrošača da plaćaju za operativne troškove je prikazana donjim grafikonom.

Grafikon XXV: FINANSIJSKI NEDOSTACI - UKUPNI TROŠKOVI KOJI SE NE MOGU POKRITI NETO PRISTUPAČNOŠĆU

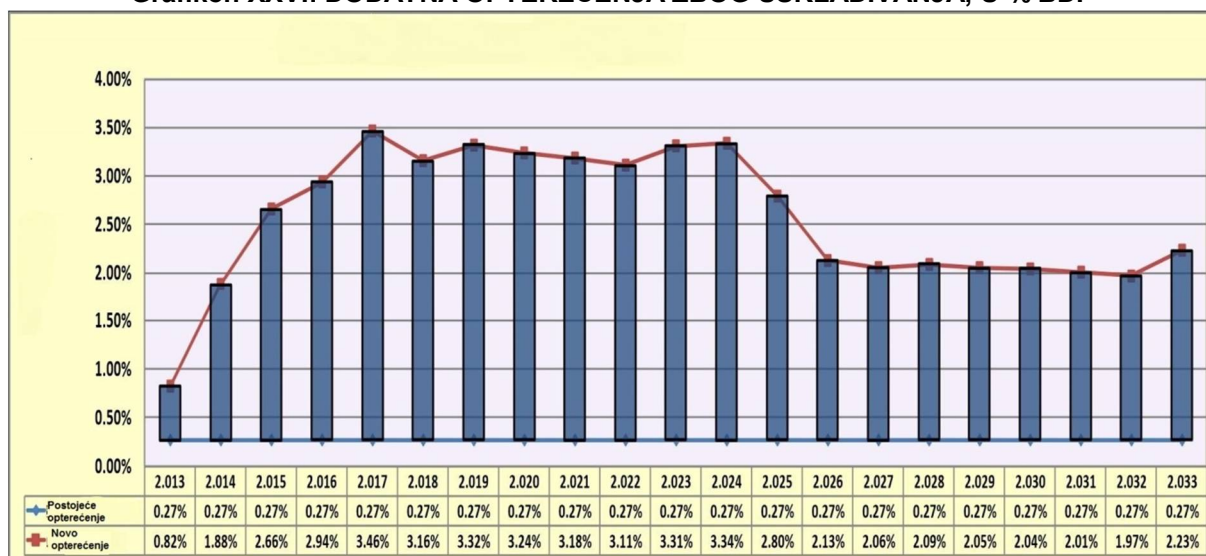
Očigledno postoji znatan nedostatak finansijskih sredstava, odnosno dio troškova koji se neće moći finansirati iz korisničkih naknada do 2024. godine (predstavljen crvenim stubovima). Očekivano je da će od tog datuma ekonomija FBiH početi da stvara dovoljne kapacitete za pokrivanje potrebnog nivoa duga u skladu sa ovim planom (plavi stubovi).

3.4.2. Opterećenje na FBiH u cjelini

Trenutna procjena je da je 0.27% BDP-a namijenjeno sektoru okoliša. Vrlo je vjerovatno da je ova brojka nešto viša ali studije na ovu temu nisu bile dostupne a priprema novih leži van opsega EAS-a.

Uticaj aproksimacije na BDP u FBiH je prikazan u Grafikonu XXVI ispod.

Grafikon XXVI: DODATNA OPTEREĆENJA ZBOG USKLAĐIVANJA, U % BDP

Dodatni BDP namijenjen sektoru okoliša će morati da dostigne 3,46% do 2017. godine i mora se održati na nivou iznad 3% do 2024. godine. Što za FBiH predstavlja veliki izazov. Kada rezultati nedavnih napora na unapređenju podataka na entitetskom nivou postanu dostupni biće potrebno da se cjelokupan EAS pažljivo evaluira da bi se osigurala aktivacija BDP-a u stepenu koji zahtijeva ovaj plan i njegovo održavanje na nivou većem od 3%.

3.5. PLAN FINANSIRANJA APROKSIMACIJE

Za potrebe EAS-a je razvijen pojednostavljeni makroekonomski finansijski plan kako bi se dale prve indikacije o redu veličina i osnovnoj metodologiji za detaljniji model koji će se naknadno razviti na osnovu boljih statističkih podataka i sa većim resursima.

Iz perspektive ciljeva EAS-a ovo predstavlja razuman, jednostavan ali koherentan finansijski plan koji obuhvata sve važnije elemente od uticaja na višegodišnje programiranje procesa aproksimacije.

3.5.1. Nedostajuća finansijska sredstva

Prva kalkulacija potrebna za pripremu plana finansiranja je izračun nedostajućih finansijskih sredstava, koja su definisana kao iznos troškova koji se ne može pokriti putem korisničkih naknada. Što je razlika između ukupnih troškova i granice pristupačnosti. Definisana je na godišnjoj osnovi u Grafikonu XXV ispod.

3.5.2. Finansiranje nedostataka

Ostatak finansijskih sredstava potrebnih nakon pokrića iz korisničkih naknada se moraju finansirati kombinacijom različitih instrumenata, uključujući:

- EU grantove; IPA program u fazi aproksimacije čiji početak je planiran za 2017. a završetak za 2023. godinu, što je teoretski ciljni datum stupanja u članstvo, te kohezioni i strukturalni fondovi nakon 2023. godine. Ova pretpostavka je neophodna za finansijski plan pošto će iznosi grantova biti značajno povećani nakon stupanja u članstvo.
- Finansijske institucije. Što obuhvata kombinaciju IFI, domaćih i drugih poslovnih banaka, sredstva za projekte iz KfW i drugih specijalizovanih izvora, direktne pozajmice za projekte (EBRD, EIB, itd.) bez oslanjanja na Vladu. Iz ranijih iskustava u drugim procesima aproksimacije

(primarno i najskorije u Rumuniji) ovo je procijenjeno na 22% iznosa investicija, uz period otplate od 15 godina, grejs period od tri godine i prosječnu kamatnu stopu od 6% u EUR.

- Drugi donatori. Direktna podrška donatora projektima, uključujući TP i konkretne projektne komponente. Pokriva oko 4% potreba.
- Industrijske/komercijalne direktne investicije i privatni investitori. Na osnovu ranijih iskustava projektni tim je procijenio da će doprinos industrije biti 6,87% troškova na osnovu ukupnog industrijskog/komercijalnog *p.e.* (ekvivalent po osobi) od 27% ukupnih prihoda domaćinstava. Privatne investicije su varijabilni faktor ali je pretpostavljeno da će dati doprinos u iznosu od 6% investicionih potreba.
- Ostatak nedostajućih sredstava će se morati finansirati iz javnog sektora, pomoću različitih instrumenata, što uključuje:
 - entitetske budžete;
 - budžete lokalnih samouprava;
 - druge institucije iz javnog sektora;
 - ekonomske instrumente, primarno ekološke fondove i različite naknade prikupljene od institucija koje se bave vodama i drugih sektora koji ostvaruju indirektnu prihode.

Dio koji preostaje nakon ovih doprinosa će se morati finansirati iz javnog sektora putem finansijskih instrumenata (npr. kreditna linija koju nudi EBRD za sufinansiranje projekata za zaštitu okoliša).

Sažetak plana finansiranja je prikazan ispod i pokazuje red veličina.

Tabela XLVII: FINANSIRANJE NEDOSTAJUĆIH SREDSTAVA

FINANSIRANJE NEDOSTAJUĆIH SREDSTAVA	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	2030	2033
UKUPNI TROŠKOVI	-70	-166	-247	-287	-355	-340	-375	-384	-433	-414	-531
POKRIĆE TROŠKOVA	14	30	48	68	90	114	148	186	468	808	949
FINANSIRANJE NEDOSTAJUĆIH SREDSTAVA NAKON POKRIĆA TROŠKOVA	-56	-136	-199	-219	-265	-226	-227	-198	35	394	418
PROCJENA GRANTOVA DOSTUPNIH IZ EU ZA OKOLIŠ *	0	0	0	0	0	13	13	13	113	125	125
NETO FINANSIRANJE IZ NEVLADINOG SEKTORA (22%) **	15	33	48	52	60	54	58	54	39	20	20
DRUGI DONATORI	3	7	10	11	14	14	15	15	17	17	21
KOMERCIJALNE INVESTICIJE I INVESTICIJE I PRIVATNOG SEKTORA ** (6,87% ukupno+6% ostalo)	8	19	28	31	35	32	34	32	23	11	12
ZAHTJEVI JAVNOG SEKTORA	-30	-77	-114	-124	-156	-114	-108	-85	227	567	596

* Bazirano na pretpostavkama IPA programa 2014-2020 vrijednog €700 miliona pri čemu je 20% rezervirano za okoliš. Nakon pristupanja, pretpostavka 2023., EU fondovi će se znatno povećati. Pretpostavka je da će se povećati do € 180 miliona.

Projektna procjena zasnovana na prethodnom iskustvu u okviru drugih procesa aprkismacije.

** Direktno finansiranje projekata od strane domaćih banaka, IFI i drugih izvora. Neto otplata sa odgodom plaćanja 3 godine i periodom otplate od 12 godina. Najbolja projektna procjena na osnovu ranijih iskustava u drugim procesima aproksimacije je 22% u regionu. 22% investicionih troškova.

*** Investicije privatnog sektora se smatraju kao neutralne ili bez ikakvog troska za javni sektor, npr. profit koji se stekne iz dobitaka iz efikasnosti nije veći od ukupnog troška povraćenih tarifa. Najbolja projektna procjena je 12,87% od investicionih troškova.

Tabela XLVIII: POTREBNA PODRŠKA OD JAVNOG SEKTORA

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	2030	2033
POTREBE JAVNOG SEKTORA	-47	-101	-158	-174	-223	-175	-165	-126	378	931	946
DOMAĆI IZVORI FINANSIRANJA											
Okolišne institucije											
Agencija za zaštitu okoliša											
Eko fondovi											
Jedinice lokalne samouprave											
Ekonomski instrumenti											
Ostalo iz budžeta javnog sektora (0,27% od BDP-a)	35	36	38	40	42	44	46	48	63	83	97
SREDSTVA JAVNOG SEKTORA ZA APROKSIMACIJU	35	36	38	40	42	44	46	48	63	83	97
AKUMULIRANA SREDSTVA	35	36	38	40	42	44	46	48	63	83	97
ZAHTEVI AKUMULIRANE PODRŠKE	-47	-148	-306	-480	-704	-879	-1.044	-1.170	-523	3.308	6.234
POTREBE JAVNOG SEKTORA ZA VANJSKIM FINANSIRANJEM	-12	-112	-268	-441	-662	-835	-998	-1.122	-460	3.390	6.331

Rezultati ukazuju na potrebu za relativno jakim podrškom javnog sektora. Kada postanu dostupni podaci o entitetskim akcionim planovima, gornja tabela se može dalje precizirati kako bi se dobila kompletnija distribucija očekivanih sredstava iz javnog sektora i procjena reda veličina potrebnih neto iznosa kredita za sufinansiranje procesa aproksimacije.

4. KORISTI OD PROVEDBE PRAVNE STEČEVINE EU

4.1. DEFINICIJA KORISTI

Političke implikacije pridruživanja EU i opšti efekti na ekonomiju nisu predmet EAS-a. Ono što je obrađeno u ovom odjeljku su direktne ekonomske koristi za FBiH od primjene pravne stečevine EU u oblasti okoliša, bez obzira na to da li će FBiH konačno odlučiti da se pridruži EU ili ne.

Čistiji okoliš nije skupi luksuz koji zemlje kandidati moraju da poduzmu. Niži standardi vezani za okoliš i pretjerano kašnjenje sa uvođenjem zahtjeva pravne stečevine EU impliciraju skrivene ekonomske troškove za društvo, koje je potrebno izračunati. Nedostatak pokušaja da se takvi "skriveni troškovi" izbjegnu je srodan ignorisanju potrebe za održavanjem i zamjenom resursa i time nekompatibilan sa osnovnih pretpostavkama održivosti.

Glavne kategorije koristi, odnosno izbjegnutih šteta, uključuju:

- Zdravstvene koristi. Potiču od direktnih ušteda u liječenju bolesti izazvanih zagađenjem i izbjegavanja preuranjenog mortaliteta.
- Koristi u pogledu resursa. Ove koristi direktno pritiču od komercijalnih preduzeća koja zavise od okoliša, tj. šumarstva, poljoprivrede, uzgoja ribe;
- Ušteta troškova resursa. Ovo su uštede koje operateri i potrošači imaju posredstvom provedbe određene direktive, na primjer: vodosnabdijevanje pretpostavlja uštede na bušenju bunara ili izbjegavanju kupovine flaširane vode. Priključenje na kanalizacioni sistem pretpostavlja uštede na izgradnji septičke jame, itd.
- Koristi za ekosisteme. Koristi za opšti okoliš koje se ne mogu komercijalno izračunati ali za koje društvo osjeća "spremnost da plati" (eng. Willingness to Pay - WTP) koju je moguće monetizovati.
- Društvene koristi. Potiču iz očuvanja prirodnog i kulturnog naslijeđa, rekreativnih mogućnosti i povezanosti društva.
- Šire ekonomske koristi. Rast zapošljavanja kroz investicije u okoliš, dobitke od ekološke efikasnosti i povećano privlačenje investicija, turizma i eko turizma.

4.2. METODOLOGIJA

4.2.1. Tehnike

Procjena vrijednosti koristi od poboljšane zaštite okoliša je izvršena kombinacijom nekoliko tehnika.

- Tehnika nazvana WTP princip (spremnost na plaćanje) je korištena za procjenu koristi od unapređenja kvaliteta površinskih voda, riječnih ekosistema, hvatanja metana, efluata i sl. iz deponija. Kako sam naziv navodi, ova tehnika se zasniva na procjeni spremnosti stanovništva da plati za određene ekološke koristi.
- Koristi za poljoprivredu od unapređenja okoliša su procijenjene putem procjene šteta nanešenih poljoprivrednoj proizvodnji, koje su se mogle izbjeći. Ista tehnika vezana za izbjegavanje šteta je primijenjena i na nepokretnu imovinu (zgrade i druge objekte).
- Prenos koristi putem tehnike direktne vrijednosti je korišten za procjenu koristi u energetsom sektoru od hvatanja metana, kao i za procjenu koristi od proizvoda nastalih reciklažom i kompostovanjem.
- Procjene koristi od poboljšanja kvaliteta vode za piće, prečišćavanja otpadnih voda, hvatanja CO₂ i smanjenja ostalih emisija su dobijene analizom potencijalnog smanjenja smrtnosti (vrijednost života) i morbiditeta (vrijednost zdravlja).
- Korištene funkcije su pripremljene na osnovu Procjene troškova i investicionog plana za zaštitu okoliša (ECAIP studija)¹³⁸ koja je izrađena za Rumuniju 2005. godine i prilagođena ulovima u Srbiji 2010. godine.

¹³⁸ DOSTUPNO U ANEKSIMA STUDIJE O TROŠKOVIMA PRIBLIŽAVANJA ZA RUMUNIJU: EU-PHARE "Technical Assistance for Elaboration of the Environmental Cost Assessment and Investment Plan" / Tehnička podrška izradi procjene troškova i investicionog plana za zaštitu okoliša

4.2.2. Monetizacija

Ova procjena je pripremljena na osnovu postojeće metodologije koju je razvila Evropska komisija za analizu ekonomičnosti velikih infrastrukturnih projekata. Metodologija se može direktno primijeniti na izračun koristi za potrebe EAS-a pošto je uglavnom bazirana na fakturu stanovništva. Ista metodologija se ne može tako neposredno primijeniti na analizu troškova pošto su informacije u ovom slučaju specifične za projekat.

Ovo donosi sljedeće prednosti:

- Analitičko sredstvo je potpuno dosljedno onima koja se koriste za procjenu svih projekata koji se podnose EU i IFI-jima. Analitičari u BiH će lakše provesti ekonomsku analizu velikih infrastrukturnih projekata i uvrštavanje konkretnih podataka iz projekta u strategiju.
- Isti ekonomski model se može primijeniti na bilo koji sektor, što olakšava zadatak postavljanja prioriteta zasnovanih na korisnosti za društvo i koji je baziran na dosljednoj primjeni metodologije.

Ovaj jednostavni model monetizacije koristi u svim sektorima pruža mogućnost korištenja prihvaćene metodologije, standardnog formata, jednostavan je za upotrebu i sposoban da pruži podatke izražene u smislu koristi po jedinici stanovništva, što omogućava racionalno poređenje mjera/politika i prioritizaciju projekata. Model je prilagođen potrebama BiH i može se koristiti za prioritizaciju i primjenu u fazi provedbe velikih infrastrukturnih projekata i obuhvatanju novih podataka i lokalizovanih potreba.

4.3. REZULTATI KALKULACIJE KORISTI

4.3.1. Početna situacija

Unutar modela su razvijene tabele koristi koje služe za procjenu pozitivnih uticaja na društvo u tri obuhvaćena sektora:

- direktive o vodama (VODA);
- upravljanje čvrstim otpadom (OTPAD); i
- emisije u zrak (ZRAK I INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE).

U komentarima vezanim za jedinične troškove i konkretnim referencama su date informacije o izvorima metodologija korištenih za vrednovanje efekata. Jednačina za prenos koristi je izrađena na osnovu BDP pariteta nabavnih cijena (PNP) za 2012. godinu za FBiH i za referentne zemlje EU 27, uglavnom iz ECOTEC studije iz 2000/2001¹³⁹ naručene od strane EU, i primijenjenih referenci iz SAD i VB.

Odnos između BiH i ovih referenci je ponderiran faktorom 80/20 u korist podataka za EU 27 zbog relativne homogenosti FBiH sa zemljama EU. Rezultati primjene ove jednačine su da su koristi prenešene na FBiH po stopi od 29%. To čini ovu jednačinu prenosa koristi konzervativnom, odnosno može se smatrati da monetizovane koristi leže blizu donje vrijednosti mogućeg raspona.

¹³⁹ "The Benefits of Compliance with the Environmental Acquis for the Candidate Countries", Final Report, C/1849/PtB, ECOTEC Research & Consulting Limited, juli 2001.

Ova tehnika se sastoji od definisanja obima za FBiH i primjene tih razmjera na eksterne koristi zabilježene u referentnim zemljama. Stvarne kalkulacije su naravno mnogo složenije ali osnovni koncept je jednostavno prilagođavanje informacija iz razvijenijih ekonomija lokalnim uslovima.

4.3.2. Rezultati

Dole je dat sumarni prikaz ove analize. Rezultati u donjoj tabeli su izraženi u smislu nižeg-srednjeg- višeg raspona na godišnjoj osnovi.

Tabela XLIX: SAŽETAK MONETIZOVANIH KORISTI

		RASPON KORISTI U MILIONIMA EUR NA GODIŠNJOJ OSNOVI		
		NIZAK	SREDNJI	VISOK
VODA	Voda za piće	3,99	12,08	24,16
	Površinske vode	0,43	1,31	2,62
	Ekosistemi rijeka	1,29	3,90	7,79
	Tretman otpadnih voda	18142,00	18,42	27,36
OTPAD	Sakupljanje metana	0,82	1,16	1,55
	Energija iz metana	0,07	0,26	0,61
	Sakupljanje karbon dioksida	15,01	23,46	33,78
	Procjedne vode, buka i prašina na deponiji	0,41	1,23	2,46
	Recikliranje i kompostiranje	10,05	75,06	176,51
ZRAK I INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE	Smanjenje mortaliteta	19,81	28,78	37,74
	Smanjenje morbiditeta	57,01	171,05	285,09
	Poljoprivreda	0,00	0,00	0,00
	Građenje i materijali	0,00	0,00	0,00
UKUPNE GODIŠNJE MONETIZOVANE KORISTI		118,36	336,70	599,68

Ove vrijednosti na godišnjem nivou se mogu ocijeniti pomoću kalkulacije neto sadašnje vrijednosti višegodišnjih tokova (po diskontnoj stopi od 5%) za 20 godina obuhvaćenih ovom analizom (2013-2033). Rezultati su prikazani u tabeli XLVI ispod.

Tabela L: UKUPNE KORISTI IZ USKLAĐENOSTI

KORISTI IZ USKLAĐENOSTI	
Bazirano na srednjem rasponu koristi. Neto sadašnja vrijednost po stopi od 5% u milionima €	
	KORISTI
VODA	875.31
OTPAD	2.479.82
ZRAK I INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE	4.898.20
SVE OSTALO	NEMONETIZOVANO
UKUPNE KORISTI:	8.253.33

Treba napomenuti da će prirast koristi nakon 2033. godine pokazivati trend realnog rasta, kako BiH postaje sve bogatija, a tekući operativni troškovi će nastaviti sa realnim rastom ali u manjem obimu. Stoga, što je duži period analize to su veće koristi u pogledu troškova.

4.3.3 Poređenje troškova i koristi

Koristan indikator odnosa između troškova i koristi je poređenje tokova troškova u svim sektorima, diskontovanih po stopi od 5% u periodu 2013-2033, i tokova koristi izračunatih na isti način (NPV, 5%, 2013-2033). Rezultati poređenja ovih tokova sličnog reda veličine su prikazana u tabeli ispod.

Tabela LI: POREĐENJE TROŠKOVA I KORISTI VEZANIH ZA USKLAĐENOST

SAŽETAK TROŠKOVA DISKONTOVANIH PO STOPI OD 5% I MONETIZOVANIH KORISTI U PERIODU 2013-2033

REZULATATI ANALIZE TROŠKOVA I KORISTI USKLAĐIVANJA			
Bazirano na srednjem rasponu koristi. U milionima €			
		KORISTI	TROŠKOVI
VODA		875	2.395
OTPAD		2.480	629
ZRAK I INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE		4.898	1.280
SVE OSTALO	NEMONETIZOVANO		94
UKUPNE KORISTI:		8.253	4.398
Omjer koristi i troškova		1.88	

Omjer koristi i troškova je 1,88. Ovaj omjer je nešto niži nego što je zabilježeno u drugim slučajevima, gdje se kreće oko 2,5 i uglavnom je rezultat niže startne pozicije FBiH.

4.4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE ZA KORIŠTENJE OVIH PROCJENA KORISTI

Mora se uzeti u obzir da je okoliš kompleksan skup međusobno povezanih promjenjivih parametara i da procjena bilo koje grupe efekata samim tim mora biti kompleksna i međuzavisna. Optimizacija investicionih kapaciteta putem koncentrisanja sredstava u sektorima koji proizvode vrijednije koristi možda nije ni realna ni poželjna. Monetizacija je korisna za razmatranje različitih politika ali u tumačenju odvojenih monetarnih kalkulacija po sektorima treba koristiti oprez. Međutim, uz gore predloženi oprez, treba spomenuti i sljedeće:

- Kalkulacije za vrednovanje koristi su zasnovane na obimnom korpusu naučnih saznanja nastalom kroz različite studije, počevši od uticaja čiste vode iz SAD-a 1950-tih godina i kasnije dobijaju na zamahu u svim razvijenim zemljama od 1980-tih.

- Stepen tačnosti ovih kalkulacija se može smatrati jednako visokim, u najmanju ruku kao za procjene troškova.
- Analize za potrebe ove Strategije su, ponavljamo, pojednostavljene i ograničene dostupnim resursima i domaćim podacima ali predstavljaju pouzdanu procjenu reda veličine.

U skladu sa ovim rezultatima, sljedeće postaje očigledno:

- Politika aproksimacije mora uzeti u obzir ne samo troškove za industriju već i eksterne koristi za društvo koje su, u osnovi, štete izbjegnute putem smanjenja zagađenosti.
- Vremenski rasporedi za postizanje usklađenosti treba da budu koncentrisani u onim sektorima koji čine najveću štetu okolišu, što se uglavnom odnosi na emisije u zrak i, konkretno u FBiH, na NOx, VOC i SO2.
- S obzirom na omjer koristi i troškova, provedba pravne stečevine u oblasti zaštite okoliša u BiH bi trebala predstavljati prioritet za sve upravne nivoe, bez obzira na to da li će FBiH/BiH odlučiti da se pridruži EU ili ne.

5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

5.1. OPĆE EKONOMSKE

Gore prikazana ekonomska analiza daje obrazloženja za sljedeće opšte ekonomske zaključke i preporuke vezane za aproksimaciju propisa u oblasti zaštite okoliša:

- Potrebno je u kratkom roku provesti reviziju infrastrukture u oblasti okoliša da bi se jasno utvrdilo stanje u FBiH po pitanju ove infrastrukture i pružalaca komunalnih usluga. Ovim će biti pojašnjena polazna pozicija, što je neophodno za pripremu detaljnijih provedbenih akcionih planova.
- Studija pristupačnosti za FBiH se takođe mora provesti u kratkom roku, da bi se dobili neophodni referentni podaci i referentne vrijednosti vezano za pristupačnost. Trenutno dostupni podaci su nepouzdana.
- Potrebno je razviti sredstvo za programiranje grantova, koje omogućava određeni stepen fleksibilnosti između sektora, da bi se omogućilo precizno planiranje primjene IPA fondova i drugih donatorskih sredstava.
- Fond za zaštitu okoliša u FBiH se mora blisko pratiti i razvijati na način koji odgovara njegovim visokim potencijalima za sticanje prihoda.
- Javni sektor treba da razmotri ugovaranje fleksibilne kreditne linije koja će biti na raspolaganju za sufinansiranje projekata iz oblasti zaštite okoliša. Iznosi i izbor trenutka za ovaj finansijski instrument će u najvećoj mjeri zavisiti od situacije i akcionih planova baziranih na stanju na terenu.
- Javna komunalna preduzeća (JKP) su od izuzetne važnosti u procesu aproksimacije i moraju se poduzeti koraci na povećanju obima njihovog poslovanja, kao i proširenju i modernizaciji usluga koje pružaju. JKP će biti korisnici najvećeg dijela grantova.

- Potrebno je preduzeti korake na eliminaciji unakrsnog subvencionisanja između naknada i utvrditi referentne parametre na osnovu kojih će se određivati cijene usluga proporcionalne pruženom nivou usluge.
- Koncepti najvećih pristupačnih naknada i naknada za puni povrat troškova se moraju jasno utvrditi i zatim koristiti kao referentni parametri pri procjeni projekata i utvrđivanju naknada (cijena usluga).

5.2. ODGOVORNE INSTITUCIJE U FBiH

5.2.1. Kratkoročni strateški uticaji (2013-2014)

FBiH/BiH ima obavezu da prije prelaska u status kandidata završi uspostavljanje sistema za indirektno upravljanje EU fondovima, pošto ovo predstavlja zahtjev u fazi prije ulaska u status kandidata u skladu sa članom 7. Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 447/2014 od 2. maja 2014. godine o posebnim pravilima za provedbu Uredbe (EU) br. 231/2014 Evropskog parlamenta i Savjeta o uspostavljanju Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA II).

Imenovane entitetske institucije će morati da se uključe u operativne strukture BiH, što pretpostavlja značajne dodatne zahtjeve u pogledu administracije i planiranja.

- Paralelno s tim, potrebno je pripremiti detaljne planove za provođenje, bar za visokoinvesticione direktive. Ovo će, opet zbog ustavne postavke vlasti u BiH, zahtijevati pripremu posebnih akcionih planova na nivou entiteta i BD BiH.
- Konačno, i možda najvažnije, je razvoj protočne strukture za projekte (eng. project pipeline), daleko efikasnije od trenutne, kako bi se realnim i dobro strukturisanim projektima osigurala sposobnost privlačenja sredstava donatora i IFI.

5.2.2. Osnovni ekonomski i finansijski zahtjevi po pitanju operativne strukture sistema za indirektno upravljanje

Institucije FBiH i BiH moraju značajno unaprijediti svoje kapacitete u skladu sa svojim nadležnostima, u kvalitativnom i kvantitativnom smislu, kako bi:

- dale doprinos u pripremi operativnih programa kroz pripremu višegodišnjih planova za provedbu mjera koje leže u njihovoj nadležnosti (okoliš je obično najveći segment, zajedno sa transportom);
- osigurale da se projekti pripremaju na način koji odgovara zahtjevima EU;
- dale doprinos u pripremi opštih kriterija za izbor;
- osigurale da se državni doprinos finansiranju projekata svake godine obezbijedi u sklopu višegodišnjih strateških planova, što znači osiguravanje, dostavljanje i praćenje izvora sufinansiranja, uključujući doprinose iz državnog budžeta, donatore, domaće izvore i IFI;
- praćenje uspješnosti projekata, uključujući finansijske ciljeve, direktne i konačne rezultate. Ovo je od ključne važnosti da bi se izbjeglo povlačenje budžetskih sredstava EU, što bi predstavljalo trajni gubitak iznosa povučenih sredstava EU grantova.

Potreban je aktivniji pristup i agresivniji naponi na definisanju projekata u oblasti zaštite okoliša, brzom probiranju projekata s ciljem pripreme studija izvodljivosti po EU/IFI standardima i zatim, opet

hitnom, sastavljanju "kombinacije načina finansiranja koji će rezultirati najnižim mogućim troškovima za FBiH", što obuhvata pripremu kvalitetne dokumentacije za pristup IPA fondovima ili naknadnim instrumentima EU grantova, donatorima, IFI i drugim izvorima finansijskih sredstava, lokalnim samoupravama (LSU), kao i svim domaćim ekološkim izvorima, fondovima za zaštitu okoliša, fondovima za zaštitu voda i drugim ekonomskim instrumentima koji mogu osigurati potrebna sredstva u trenutku kada se pojavi potreba.

5.2.3. Zaključci

- Sve ove funkcije zahtijevaju temeljnu stručnost u oblasti ekonomskog planiranja i pravljenja modela za provedbu višegodišnjih planova koje je potrebno redovno pripremati i prilagođavati, kako za procjenu troškova tako i za potrebe finansiranja troškova.
- Kapaciteti za održavanje veza u tehničkom, pravnom i ekonomskom pogledu između JKP-a se moraju bitno povećati radi sveobuhvatnog razumijevanja socio-ekonomskog efekta komunalnih naknada i izračunavanja pristupačnosti, što je jedan od ključnih parametara za grantove, i sposobnosti zaduživanja direktnih korisnika, što su najčešće LSU ili JKP.

5.2.4. Planovi za provođenje direktive

Priprema DSIP-ova zahtijeva intenzivne napore i na tehničkom i na ekonomsko-finansijskom polju, na, između ostalog:

- jasnom definisanju postojeće infrastrukture;
- postavljanju ciljeva aproksimacije vezanih za usluge, na osnovu dobro dokumentovane polazne tačke;
- detaljnom definisanju BAT-ova koji će biti primijenjeni;
- procjeni i definisanju investicionih potreba na višegodišnjoj osnovi pomoću fleksibilnog programa za modeliranje baziranog na višestrukim kriterijumima;
- određivanju gornjih granica makroekonomske pristupačnosti, na državnom i regionalnom nivou;
- procjeni uticaja investicija na pristupačnost, uzimajući u obzir rastuće operativne troškove;
- pružanju jasnih obrazloženja, iz finansijske i ekonomske perspektive, za dužinu prelaznih perioda potrebnih za postizanje pune usklađenosti.

EAS daje nacrt za realizaciju provedbenih planova ali je očigledno da, sa trenutno dostupnim podacima u FBiH, EAS nema ni blizu dovoljan obim i resurse da ove planove dovede na potrebni nivo. FBiH mora da osigura koordinaciju svih aspekata u sektoru okoliša, koji se po definiciji moraju horizontalno integrisati u sve privredne oblasti.

EU je postavila zlatno pravilo koje se odnosi na apsorpciju fondova. "Što je manje institucija uključeno, to je veća apsorpcija grantova".

U tranzicionim ekonomijama postoji tendencija da se budžeti i odgovornosti za nove zadatke rasparčaju između više institucija. Ovo može negativno uticati na efikasnost, ukoliko se nadležnosti za visokoinvesticione direktive koje imaju ogromne efekte na ekonomiju rasparčaju između različitih institucija i bez potpuno efikasne koordinacije.

5.3. PREPORUČENE MJERE

5.3.1. Preporučene kratkoročne mjere

Za period 2014-2015 se preporučuju sljedeće mjere:

- Stvaranje neke vrste koordinacione strukture odgovorne za Poglavlje 27 - Okoliš. FBiH će mjere provoditi na lokalnom nivou ali će upravljanje protočnom strukturom za projekte i koordinacija transnacionalnih izvora finansiranja (naročito IPA II) zahtijevati neku vrstu koordinacije na državnom nivou.
- Hitno iznalaženje TP u sljedećim oblastima, koje FBiH/BiH mora preuzeti na sebe u procesu aproksimacije:
 - ciljevi i procedure za EU grantove;
 - sistem za indirektno upravljanje;
 - analiza koristi i troškova (analiza ekonomičnosti);
 - pristupačnost i određivanje naknada;
 - finansijsko planiranje i modeliranje.

5.3.2. Preporučene srednjoročne mjere

U srednjoročnom periodu, odnosno u periodu 2016-2020, izazovi će ležati u sva ključna područja:

- Stvaranje kapaciteta za aktivaciju latentne pristupačnosti na domaćem nivou.

Optimizacija povrata troškova od krajnjih zagađivača kroz korisničke naknade i razne ekonomske instrumente nije samo finansijski poželjna već predstavlja i apsolutnu potrebu u sistemu EU grantova.

EU subvencionirane dio podobnih investicija koje nije moguće finansirati iz domaćih sredstava. Grant je dio investicije koji nije moguće povratiti kroz korisničke naknade. Korisničke naknade moraju biti podignute do MPT (maksimalno pristupačne tarife) u najkraćem mogućem roku.

Glavne institucije u ovom procesu su JKP-i na nivou LSU. U ovom kontekstu stoga prioritet za vodeću instituciju u FBiH mora biti ubrzano dovođenje JKP-a na nivo ekonomske i finansijske održivosti, pošto će to služiti interesima FBiH u mobilizaciji EU grantova - što je od ključne važnosti za poboljšanje životnog standarda svih stanovnika BiH.

Kapaciteti se moraju graditi na nivou ekonomsko-političkih jedinica (EPJ) da bi se osiguralo potrebno vođstvo u utvrđivanju MPT-a i tarifa za puni povrat troškova. Iz ovog razloga je na nivou EPJ potrebno stručno znanje o kalkulaciji pristupačnosti i razvoju tarifne politike.
- Izgradnja kapaciteta za brzu i potpunu aktivaciju dostupnih EU fondova.

Unutar IPA-e će se vršiti temeljno testiranje lokalnih institucionalnih kapaciteta. Treba napomenuti da očekivani obimi ostaju otprilike nepromijenjeni na nivou BiH (100 miliona eura godišnje, ukupno, sa oko 25 miliona namijenjenih za okoliš, od čega oko 14 miliona za FBiH). Projekti i dalje trebaju biti obimni, jasno prioritizovani i u malom broju. Veći pritisci će početi kasnije, oko 2018. ili 2020. godine, nakon proceduralne inovacije sadržane u sistemu za indirektno upravljanje, odnosno zahtjeva za

davanje doprinosa Operativnom programu (OP) "Okoliš" i, naročito, potrebi za donošenjem adekvatnih provedbenih planova za pregovore u vezi Poglavlja 27. SSP-a.

Od stupanja u članstvo i nadalje, izvor pritisaka će biti povećanje dostupnih sredstava. Može se očekivati da će se dostupna sredstva povećati sa 700 miliona eura u periodu od sedam godina na mogućih 700 miliona eura godišnje (od čega oko 425 za FBiH).

Dosadašnja iskustva su pokazala da je ova faza sve nove članice pridružene 2004. godine uhvatila potpuno nespremljene, i da ove zemlje nisu posjedovale ni djelić ovdje opisanih kapaciteta u području programiranja, planiranja i ekonomskih politika. Rumunija i Bugarska, bez obzira na ogromnu razliku u odnosu na prosjek EU, još uvijek efektivno doprinose budžetu EU. Ovo je dobra ilustracija oportunitetnih troškova koji nastaju zbog nedovoljne pripremljenosti, koji mogu biti izuzetno visoki i koštati zemlju stotine miliona eura u izgubljenim donatorskim sredstvima.

VI. PODRŠKA ISPUNJAVANJU MEĐUNARODNIH OBAVEZA IZ OBLASTI OKOLIŠA

Međunarodni ugovori o zaštiti okoliša, kao izvor međunarodnih obaveza BiH nisu posebno obrađeni U EAS BiH. Međutim, međunarodni ugovori o zaštiti okoliša, čiji je EU potpisnik, i koji na taj način postaju dio pravne stečevine EU, se moraju uključiti u pravni sistem RS putem transponovanja propisa EU kojima su te obaveze ugrađene u pravnu stečevinu EU. Prema tome, vezano za sve sporazume o okolišu čiji su potpisnici EU i BiH, FBiH ima dvojaku ustavnu obavezu da pruži pomoć državi BiH u ispunjavanju njenih međunarodnih obaveza, tj.:

- obavezu direktnog poštovanja ugovora, njegovom provedbom na svojoj teritoriji, i učešća u aktivnostima i institucionalnim aranžmanima definisanih tim međunarodnim ugovorima, uključujući i redovno izvještavanje prema KSS;
- Obavezu indirektnog poštovanja međunarodnih ugovora kroz transponovanje dijelova pravne stečevine EU koji se odnose na date međunarodne ugovore u svoje pravne sisteme, te provedbu i izvršenje tih propisa, kao i redovno izvještavanje prema institucijama EU, kroz nadležne institucije BiH.

U tom kontekstu, ustavna dužnost FBiH je takođe ustavna dužnost njenih ustavnih dijelova (kantona i jedinica lokalne samouprave). Pojedinačna pitanja usklađenosti sa ugovorima o, u aktivnostima i radnjama vlasti nadležnih za zaštitu okoliša u BiH, s ciljem provođenja međunarodnih ugovora o zaštiti okoliša, se moraju elaborirati i kreirati u potpunosti u skladu sa ustavnim nadležnostima BiH i FBiH (uključujući njene ustavne dijelove), kroz zajedničku izradu kompleta usklađenih planskih dokumenata za provođenje svakog međunarodnog ugovora. Ovi kompleti planskih dokumenata bi se trebali sastojati od Plana za provođenje primjenjivog na čitavoj teritoriji BiH i Akcionih planova primjenjivih na teritorijama RS i drugih sastavnih dijelova BiH. Procedure za izradu nacrti i usvajanje ovih dokumenata treba potpuno da odražavaju nadležnosti vlasti za zaštitu okoliša uspostavljenih pozitivnim zakonima.

Detaljna lista relevantnih ugovora o okolišu se može naći u EAS-BiH ANEKSU II.

VII. ZAVRŠNE NAPOMENE

Transponovanje propisa EU iz osam (pod)sektora zaštite okoliša koji su obuhvaćeni ovim dokumentom u pravni sistem FBiH je započeto (sa izuzetkom propisa o upravljanju bukom) 2003. godine. Sudeći prema analiziranim propisima, može se zaključiti da je proces transponovanja usporen tokom zadnjih nekoliko godina. Određeni broj podzakonskih akata (vladinih uredbi, pravilnika donešenih u ministarstvima, itd.) za čije donošenje postoji pravna osnova u ranije spomenutim zakonima ipak nikada nije donešen.

Za čitav predviđeni period aproksimacije propisa u oblasti zaštite okoliša (tj. period 2014-2020, odnosno šestogodišnji period nakon stupanja na snagu SSP-a), a u skladu sa pozitivnim propisima u BiH, MVTEO treba da ima jaku i proaktivnu ulogu u koordinaciji i usklađivanju radnji koje provode vlasti nadležne za okoliš, što između ostalog može da uključuje:

- Intenzivnu saradnju između MVTEO i vlasti nadležnih za zaštitu okoliša u FBiH i drugim ustavnim jedinicama, u vezi:
 - godišnjeg planiranja redoslijeda i trajanja aktivnosti vezanih za transpoziciju;
 - Pripreme potrebnih pravnih analiza nedostataka u oblasti zaštite okoliša (Poglavlje 27. SSP-a);
 - zajedničkog rada na zadacima vezanim za pripremu propisa o zaštiti okoliša;
 - pripremu modela nacrtu pravnih akata koje je potrebno usvojiti;
 - Pripremu nacrtu provedbenih planova (DSIP, APID, IP i vezanih AP) za transponovanje propisa EU (direktiva i uredbi) i ispunjavanje međunarodnih obaveza proisteklih iz prihvaćenih međunarodnih ugovora o zaštiti okoliša;
- Aktivno učešće u pojašnjavanju, objašnjavanju i promociji uloga različitih institucija za zaštitu okoliša na svim upravnim nivoima u transponovanju i provedbi pravne stečevine EU u toj oblasti.
- Dijeljenje odgovornosti sa drugim nadležnim vlastima u vezi redovnog izvještavanja o okolišu u okviru planiranja i realizacije vanjske politike BiH, odnosno pružanje bezrezervne podrške nadležnim vlastima na državnom nivou BiH.

Tokom čitavog predviđenog perioda aproksimacije propisa u oblasti zaštite okoliša, nadležne vlasti u FBiH treba da učestvuju u razvoju strategija, politika i planova na nivou države, entiteta i BD BiH i da poduzimaju sve mjere i radnje u cilju potpunog transponovanja pravne stečevine EU u ovoj oblasti u pravni sistem FBiH, u skladu sa svojim ustavnim i zakonskim odgovornostima i postojećim procedurama.

Analize i procjene provedene u pripremi ove Strategije pokazuju da su određene institucije koje će imati opšte nadležnosti za oblast zaštite okoliša u FBiH. Činjenica da transpozicija određenih aspekata analizirane pravne stečevine EU kasni u odnosu na druge, ima posljedice na razvoj institucija za zaštitu okoliša. Odnosno, nadležnim vlastima nisu dodijeljene konkretne nadležnosti za sve analizirane propise EU. Međutim, s obzirom na analizirane nadležnosti i rad organa uprave u FBiH kao i postojeće propise o okolišu, može se zaključiti da će postojeći organi nadležni za zaštitu okoliša u FBiH preuzeti veći dio institucionalnih odgovornosti za do sada netransponovane dijelove pravne stečevine EU.

U određenim područjima gdje su nadležnosti podijeljene između dvije ili više institucija, date su preporuke vezano za bolje korištenje ljudskih i tehničkih resursa.

Uopšteno gledano, na osnovu rezultata provedenih pravnih i institucionalnih analiza i, uzimajući u obzir obimnost i složenost pravne stečevine EU u oblasti okoliša koju treba transponovati u pravni sistem FBiH sa jedne strane, kao i složenost i stepen decentralizacije ustavne strukture BiH (koju sačinjava država BiH i entitetski, kantonalni, lokalni i područni upravni nivoi kojima su dodijeljene nadležnosti za razvoj okolišnih politika i propisa s ciljem postizanja visokog stepena očuvanja, zaštite i unapređenja okoliša) sa druge strane, potrebne su sljedeće preporuke:

- Svaki dio pravne stečevine EU za okoliš koji bi trebao biti transponovan u pravni sistem FBiH treba dodijeliti (dati u nadležnost/dati odgovornost za) određenom organu javne vlasti u FBiH, u pogledu:
 - njegovog transponovanja;
 - provođenja novousvojenih (novih ili izmijenjenih i dopunjenih) propisa o okolišu koji sadrže transponovane zahtjeve EU;
 - izvršenje novih propisa o okolišu;

Svaki dio stečevine EU koji treba transponovati u pravne sisteme FBiH treba biti dodijeljen određenoj javnoj vlasti po pitanju koordinacije i usklađivanja aktivnosti (procesa transponovanja i, šire gledano, aproksimacije propisa u oblasti zaštite okoliša) i izvještavanja prema vlastima EU putem nadležnih vlasti BiH (odnosno ispunjavanja međunarodne obaveze BiH preuzete SSP-om).

VIII. ANEKSI

ANEKS I - POLITIKE I PROPISI O OKOLIŠU U FBIH

STRATEGIJE		
Naslov	Usvojeno od	Podaci o usvajanju strane
STRATEGIJA UPRAVLJANJA VODAMA	Parlament / 2011	33. sjednica Predstavničkog doma FBiH, 20.10.2010. godine / 5. vanredna sjednica Doma naroda Parlamenta FBiH, 20.12.2011. godine Nije objavljena u Službenom Glasniku FBiH
STRATEGIJA OKOLIŠA	Parlament/2009	Predstavnički dom FBiH, 28.05.2009. godine; Dom naroda FBiH 26.10.2009. godine Nije objavljena u Službenom Glasniku FBiH

HORIZONTALNI		
br.	Naslov	Objavljeno u
1.	ZAKON O ZAŠTITI OKOLIŠA	"Sl. novine FBiH", br. 33/03, 38/09
2.	ZAKON O FONDU ZA ZAŠTITU OKOLIŠA	"Sl. novine FBiH", broj 33/03
3.	ZAKON O PROSTORNOM PLANIRANJU I KORIŠTENJU ZEMLJIŠTA NA NIVOU FBIH	Sl. novine FBiH, br. 02/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10 i 45/10
4.	ZAKON O SLOBODNOM PRISTUPU INFORMACIJAMA	"Sl. novine FBiH", br. 32/01 i 48/11.
5.	ZAKON O UPRAVLJANJU OTPADOM	"Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 72/09
6.	ZAKON O ZAŠTITI PRIRODE	"Sl. novine FBiH", br. 66/13

ZAŠTITA I UPRAVLJANJE VODAMA		
br.	Naslov	Objavljeno u
1.	ZAKON O VODAMA	"Sl. novine FBiH", broj 70/06
Podzakonski akti koji transponuju direktive EU o vodama		
2.	Uredbe o uslovima ispuštanja otpadnih voda u okoliš i sistem javne kanalizacije	"Sl. novine FBiH", broj 101/15 i 1/16
3.	Uredba o vrstama i sadržaju planova zaštite od štetnog djelovanja voda	"Sl. novine FBiH", broj 26/09
4.	Pravilnik o uslovima za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta voda koje se koriste ili planiraju da koriste za piće	"Sl. novine FBiH", broj 88/12
5.	Pravilnik o načinu određivanja ekološki prihvatljivog protoka	"Sl. novine FBiH", broj 04/13
6.	Odluka o granicama riječnih bazena i vodnih područja na teritoriji Federacije BiH	"Sl. novine FBiH", broj 41/07
7.	Odluka o karakterizaciji površinskih i podzemnih voda u referentnim uslovima i parametri za ocjenu stanja voda i monitoringu voda	"Sl. novine FBiH", br. 01/14.
8.	Pravilnik o postupcima i mjerama u slučajevima akcidenta na vodama i obalnom vodnom zemljištu	"Sl. novine FBiH", broj 71/09
9.	Pravilnik o određivanju područja osjetljivih na eutrofikaciju i osjetljivih na nitrata	"Sl. novine FBiH", broj 71/09
10.	Pravilnik o monitoringu na područjima osjetljivim na eutrofikaciju i osjetljivim na nitrata	"Sl. novine FBiH", broj 71/09
11.	Uredba o opasnim i štetnim supstancama u vodama	"Sl. novine FBiH", broj 43/07
Propisi BiH koji se provode u FBiH		
12.	Pravilnik o higijenskoj ispravnosti vode za piće	"Sl. novine FBiH", br. 40/10, 30/12
Drugi podzakonski akti koji ne transponuju direktive EU o vodama		
13.	Pravilnik o sadržaju, obliku, uslovima i načinu izdavanja i čuvanja vodoprivrednih akata	"Sl. novine FBiH", br. 31/15
14.	Pravilnika o uvjetima i kriterijima koje moraju zadovoljiti ovlaštene pravne osobe za obavljanje stručno-tehničkih poslova iz nadležnosti agencija za vode i načinu izdavanja ovlaštenja	"Sl. novine FBiH", br. 75/09, 43/10 i 66/13

15.	Pravilnik o uvjetima i kriterijima koje mora ispunjavati pravna osoba za izradu dokumentacije na temelju koje se izdaju vodni akti	("Sl. novine FBiH", broj: 17/08, 38/12
16.	Pravilnik o uslovima koje moraju ispunjavati referentne, odnosno ovlaštene laboratorije za ispitivanje voda, sadržaju i načinu davanja ovlasti	"Sl. novine FBiH", br. 14/10, 14/13 i 26/14
17.	Instrukcije o izdavanju vodnih akata za radove koji se izvode na sanaciji i održavanju vodotoka	"Sl. novine FBiH", broj 04/11
18.	Pravilnik o uslovima i kriterijima koje mora ispuniti specijalizovano i ovlašteno pravno lice za provođenje mjera otklanjanja ili sprečavanja zagađenja voda u slučaju iznenadnog zagađenja ili opasnosti od iznenadnog zagađenja voda i načinu davanja ovlaštenja	"Sl. novine FBiH", br. 06/11, 90/13
19.	Pravilnik o uvjetima i kriterijima koje mora ispunjavati pravno lice za izradu dokumentacije na temelju koje se izdaju vodni akti	"Sl. novine FBiH", br. 17/08, 38/12
20.	Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontrolu izmirivanja obaveza na osnovu opšte vodne naknade i posebnih vodnih naknada	"Sl. novine FBiH", br. 92/07, 46/09, 79/11, 88/12
21.	Odluka o visini posebnih vodnih naknada	"Sl. novine FBiH", br. 46/07, 10/14
22.	Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije i dostavljanja podataka o količinama zahvaćene vode	"Sl. novine FBiH", br. 83/08
23.	Pravilnik o načinu i uvjetima ograničenoga prava korištenja javnoga vodnog dobra	"Sl. novine FBiH", broj 26/09
24.	Pravilnik o uspostavi i upravljanju informacionim sistemom voda	"Sl. novine FBiH", broj 77/09
25.	Odluka o uspostavljanju i imenovanju članova Savjetodavnog vijeća vodnog područja rijeke Save	"Sl. novine FBiH", broj 77/09
26.	Odluka o uspostavljanju i imenovanju članova Savjetodavnog vijeća vodnog područja Jadranskog mora	"Sl. novine FBiH", broj 80/09
27.	Odluka o vrsti i visini troškova rada savjetodavnih vijeća vodnih područja	"Sl. novine FBiH", broj 75/09
28.	Federalni operativni plan za zaštitu od poplava	"Sl. novine FBiH", broj 97/15
29.	Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o načinu uplate javnih prihoda budžeta i vanbudžetskih fondova na teritoriji FBiH	"Sl. novine FBiH", broj 97/07
30.	Pravilnik o načinu određivanja granice vodnog dobra i o postupku utvrđivanja pripadnosti zemljišne čestice javnom vodnom dobru	"Sl. novine FBiH", broj 26/09
31.	Uredba o načinu dodjele prava za vađenje materijala iz vodotoka	"Sl. novine FBiH", broj 58/15

Podzakonski propisi usvojeni pod ranijim zakonima o vodama, a još uvijek na snazi		
32.	Uredba o klasifikaciji voda i voda obalnog mora Jugoslavije u granicama SR BiH voda	Službeni list SR BiH, br. 18/80
33.	Uredba o kategorizaciji vodotoka	"Sl. novine FBiH", broj 43/67
34.	Pravilnik o minimumu sadržine opšteg akta o održavanju, korištenju i osmatranju vodoprivrednih objekata	"Sl. novine FBiH", br. 18/07

UPRAVLJANJE OTPADOM		
br.	Naslov	Objavljeno u
1	ZAKON O UPRAVLJANJU OTPADOM	"Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 72/09)
2.	Uredba koja reguliše obavezu izvještavanja operatora i proizvođača otpada o sprovođenju programa nadzora, monitoringa i vođenja evidencije prema uslovima iz dozvole	"Sl. novine FBiH", broj 31/06
3.	Uredba o finansijskim i drugim garancijama za pokrivanje troškova rizika od mogućih šteta, čišćenje i postupke nakon zatvaranja odlagališta	"Sl. novine FBiH", broj 39/06
4.	Uredba o finansijskim garancijama kojima se može osigurati prekogranični promet opasnog otpada	"Sl. novine FBiH", broj 41/05
5.	Uredba o naknadama za plastične kese tregerice	"Sl. novine FBiH", broj 9/14
6.	Pravilnik o izdavanju dozvole za aktivnosti male privrede u upravljanju otpadom	"Sl. novine FBiH", broj 9/05
7.	Pravilnik o sadržaju plana prilagođavanja upravljanja otpadom za postojeća postrojenja za tretman ili odlaganje otpada i aktivnostima koje preduzima nadležni organ	"Sl. novine FBiH", broj 09/05
8.	Pravilnik o kategorijama otpada sa listama	"Sl. novine FBiH", broj 9/05
9.	Pravilnik o postupanju s otpadom koji se ne nalazi na listi opasnog otpada ili čiji je sadržaj nepoznat	"Sl. novine FBiH", broj 9/05
10.	Pravilnik o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom	"Sl. novine FBiH", br. 88/11, 28/13, 8/16 i 54/16
11.	Pravilnik o uvjetima za prenos obaveza upravljanja otpadom sa proizvođača i prodavača na operatora sistema za prikupljanje otpada	"Sl. novine FBiH", broj 9/05
12.	Uredba o selektivnom prikupljanju, pakovanju i označavanju otpada	"Sl. novine FBiH", broj 38/06

13.	Pravilnik o životinjskom otpadu i drugim neopasnim materijalima prirodnog porijekla koji se mogu koristiti u poljoprivredne svrhe	"Sl. novine FBiH", broj 8/08
14.	Pravilnik o upravljanju medicinskim otpadom	"Sl. novine FBiH", broj 77/08
15.	Pravilnik o upravljanju otpadom od električnih i elektronskih proizvoda	"Sl. novine FBiH", broj 87/12, 107/14, 8/16 i 79/16

KVALITET ZRAKA I KLIMATSKE PROMJENE

br.	Naslov	Objavljeno u
1.	ZAKON O ZAŠTITI ZRAKA	"Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 4/10
2.	Pravilnik o emisiji isparljivih organskih jedinjenja	"Sl. novine FBiH", broj 12/05
3.	Pravilnik o graničnim vrijednostima emisija u zrak iz velikih postrojenja za spaljivanje	"Sl. novine FBiH", broj 03/13
4.	Pravilnik o uslovima za rad postrojenja za spaljivanje otpada	"Sl. novine FBiH", br. 12/05, 102/12
5.	Pravilnik o monitoringu kvaliteta zraka	"Sl. novine FBiH", broj 12/05
6.	Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije zagađujućih materija u zrak	"Sl. novine FBiH", broj 12/05
7.	Pravilnik o monitoringu emisija zagađujućih materija u zrak	"Sl. novine FBiH", broj 12/05
8.	Pravilnik o postepenom isključivanju supstanci koje oštećuju ozonski omotač	"Sl. novine FBiH", broj 39/05
9.	Pravilnik o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka	"Sl. novine FBiH", broj 1/12
10.	Uredba o posebnim naknadama za okoliš koje se plaćaju pri registraciji motornih vozila	"Sl. novine FBiH", broj 14/11

11.	Uredba o metodi računanja i plaćanja taksi, i rokovima za računanje i plaćanje taksi za zagađujuće materije zraka prema Zakonu o fondu za zaštitu okoliša u FBiH	"Sl. novine FBiH", broj 66/11
12.	Pravilnik o sadržaju, metodi i rokovima za uspostavljanje i održavanje registra zagađivača koji plaćaju takse za zagađujuće materije zraka	"Sl. novine FBiH", broj 56/12
13.	Pravilnik o uslovima mjerenja i kontrole sadržaja sumpora u gorivu	"Sl. novine FBiH", broj 6/08
14.	Uredba o vrstama, sadržaju i kvaliteti biogoriva u gorivima za motorna vozila	"Sl. novine FBiH", broj 29/08
15.	Odluka o utvrđivanju kriterija za stručnu ocjenu projekata mehanizama čistog razvoja (CDM) Kjoto protokola okvirne Konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime	"Sl. novine FBiH", broj 71/11

INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE		
br.	Naslov	Objavljeno u
1.	ZAKON O ZAŠTITI OKOLIŠA	"Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 38/09
2.	Pravilnik o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i pogonima i postrojenjima koji se mogu izgraditi i pustiti u rad samo ako im se izda okolišna dozvola	"Sl. novine FBiH", broj 19/04
3.	Pravilnik o sadržaju izvještaja o stanju sigurnosti, sadržaju informacija o sigurnosnim mjerama i sadržaju unutrašnjih i spoljnih planova intervencije	"Sl. novine FBiH", broj 68/05
4.	Pravilnik o registrima postrojenja i zagađivanjima	"Sl. novine FBiH", broj 82/07
5.	Pravilnik o usvajanju najboljih dostupnih tehnika koje postižu standarde kvaliteta okoliša	"Sl. novine FBiH", broj 92/07
6.	ZAKON O ZAŠTITI ZRAKA	"Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 4/10
7.	Pravilnik o uslovima za rad postrojenja za spaljivanje otpada	"Sl. novine FBiH", br. 12/05 i 102/12

8.	Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije u zrak iz postrojenja za sagorijevanje	"Sl. novine FBiH", broj 3/13
9.	Pravilnik o emisiji isparljivih organskih jedinjenja	"Sl. novine FBiH", broj 12/05

HEMIKALIJE		
br.	Naslov	Objavljeno u
1.	ZAKON O PREVOZU OPASNIH ROBA	„Sl. glasnik SFRJ“, br. 27/90
2.	ZAKON O ZAŠTITI OKOLIŠA	"Sl. novine FBiH", br. 33/03, 39/09
3.	ZAKON O TRGOVINI OTROVIMA	Sl. glasnik SFRJ, br. 82/90
4.	Pravilnik o načinu cestovnog prevoza opasnih materijala	Sl. glasnik SFRJ, br. 13/91

ZAŠTITA PRIRODE		
br.	Naslov	Objavljeno u
1.	ZAKON O ZAŠTITI OKOLIŠA	"Sl. novine FBiH", br. 33/03, 39/09
2.	ZAKON O ZAŠTITI PRIRODE	"Sl. novine FBiH", br. 66/13
3.	Uredba o programu NATURA 2000 - zaštićena područja u Evropi	"Sl. novine FBiH", broj 41/11
4.	Pravilnik o uspostavljanju i upravljanju informacionim sistemom za zaštitu prirode i vršenje monitoringa	"Sl. novine FBiH", broj 46/05
5.	Pravilnik o uspostavljanju sistema namjernog držanja i ubijanja zaštićenih životinja	"Sl. novine FBiH", broj 46/05
6.	Pravilnik o novim mjerama za istraživanje ili očuvanje kako bi se spriječio značajan negativan utjecaj na životinjske vrste namjernim hvatanjem ili ubijanjem	"Sl. novine FBiH", broj 65/06
7.	Pravilnik o sadržaju i načinu izrade plana upravljanja zaštićenim područjima	"Sl. novine FBiH", broj 65/06
8.	Pravilnik o uvjetima pristupa zaštićenim područjima	"Sl. novine FBiH", broj 69/06
9.	Pravilnik o sadržaju i načinju vođenja registra zaštićenih područja	"Sl. novine FBiH", broj 69/06

10.	ZAKON O NACIONALNOM PARKU UNA	"Sl. novine FBiH", broj 44/08
11.	ZAKON O LOVSTVU	"Sl. novine FBiH", br. 4/06 i 8/10

BUKA U OKOLIŠU		
br.	Naslov	Objavljeno u
1	ZAKON O ZAŠTITI OD BUKE	"Sl. novine FBiH", broj 110/12

ANEKS II - PROPISI FBiH KOJI REGULIŠU INSTITUCIJE ZA OKOLIŠ

br.	Naslov	Objavljeno u
	USTAV FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE	"Sl. novine FBiH", br. 1/94, 13/97, 16/02, 22/02, 52/02, 63/03, 9/04, 20/04, 33/04, 71/05, 72/05 i 88/08
1	ZAKON O VLADI FBiH	Sl. novine FBiH, br. 1/94, 8/95, 58/02 i 19/03, 2/06, 8/06.
2	ZAKON O ORGANIZACIJI UPRAVE U FBiH	"Sl. novine FBiH", broj 35/05
3.	ZAKON O UPRAVI FBiH	"Sl. novine FBiH", broj 29/97
4.	ZAKON O DRŽAVNOJ SLUŽBI U FBiH	Sl. novine FBiH, br. 29/03, 23/04, 39/04, 54/04, 67/05, 8/06 i 4/12.
5.	ZAKON O MINISTARSTVIMA I DRUGIM ORGANIMA UPRAVE FBiH	Sl. novine FBiH, br. 58/02, 19/03, 38/05, 2/06, 8/06, 61/06 i 48/11.
6.	ZAKON O UPRAVNOM POSTUPKU	"Sl. novine FBiH", br. 2/98, 48/99
7.	ZAKON O UPRAVNIM SPOROVIMA	"Sl. novine FBiH", broj 02/98
8.	ZAKON O INSPEKCIJAMA U FBiH	"Sl. novine FBiH", broj 69/05
9.	ZAKON O ZDRAVSTVENOJ ZAŠTITI FBiH	"Sl. novine FBiH", broj 46/10
10.	ZAKON O VODAMA	"Sl. novine FBiH", br. 70/06
11.	Pravilnik o graničnim vrijednostima opasnih i štetnih tvari u vodama nakon tretmana iz sustava javne kanalizacije ispuštene u prirodni prijemnik	"Sl. novine FBiH", broj 50/07
12.	Pravilnik o graničnim vrijednostima opasnih i štetnih tvari za tehnološke otpadne vode prije njihovog ispuštanja u sustav javne kanalizacije odnosno u drugi prijemnik	"Sl. novine FBiH", broj 50/07
13.	Pravilnik o sadržaju, obliku, uslovima i načinu izdavanja i čuvanja vodoprivrednih akata	"Sl. novine FBiH", br. 06/08, 57/09, 72/09
14.	Pravilnik o uvjetima i kriterijima koje moraju zadovoljiti ovlaštene pravne osobe za obavljanje stručno-tehničkih poslova iz nadležnosti agencija za vode i načinu izdavanja ovlaštenja	"Sl. novine FBiH", br. 75/09, 43/10
15.	Pravilnik o uslovima koje moraju ispunjavati referentne odnosno ovlaštene laboratorije za ispitivanje voda, sadržaj i način davanja ovlasti	"Sl. novine FBiH", br. 14/10, 14/13

	16.	Instrukcije o izdavanju vodnih akata za radove koji se izvode na sanaciji i održavanju vodotoka	"Sl. novine FBiH", broj 04/11
br.		Naslov	Objavljeno u
	17.	Pravilnik o uslovima i kriterijima koje mora ispuniti specijalizovano i ovlašteno pravno lice za provođenje mjera otklanjanja ili sprečavanja zagađenja voda u slučaju iznenadnog zagađenja ili opasnosti od iznenadnog zagađenja voda i načinu davanja ovlaštenja	"Sl. novine FBiH", br. 06/11, 90/13
	18.	Pravilnik o uslovima i kriterijima koje mora ispuniti pravno lice za pripremu dokumenata u svrhu izdavanja vodnih akata	"Sl. novine FBiH", br. 17/08, 38/12
	19.	Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontroli izmirivanja obveza na temelju opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada	"Sl. novine FBiH", br. 92/07, 46/09, 79/11, 88/12
	20.	Pravilnik o uslovima za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta voda koje se koriste ili planiraju da koriste za piće	"Sl. novine FBiH", broj 88/12
	21.	Pravilnik o načinu određivanja ekološki prihvatljivog protoka	"Sl. novine FBiH", broj 04/13
22.	ZAKON O ZAŠTITI ZRAKA		"Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 04/10
	23.	Pravilnik o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka	"Sl. novine FBiH", broj 1/12
	24.	Pravilnik o graničnim vrijednostima emisija zagađujućih materija u zrak	"Sl. novine FBiH", broj 12/05
	25.	Pravilnik o postepenom isključivanju supstanci koje oštećuju ozonski omotač	"Sl. novine FBiH", broj 39/05
	26.	Odluka o utvrđivanju kriterija za stručnu ocjenu projekata mehanizama čistog razvoja (CDM) Kjoto protokola okvirne Konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime	"Sl. novine FBiH", broj 71/11
	27.	Pravilnik o uslovima rada za postrojenja za spaljivanje otpada	"Sl. novine FBiH", br. 12/05, 102/12
	28.	Pravilnik o graničnim vrijednostima emisija u zrak iz postrojenja za spaljivanje	"Sl. novine FBiH", broj 03/13
	29.	Pravilnik o monitoringu zagađivača zraka u zraku	"Sl. novine FBiH", broj 12/05
	30.	Pravilnik o monitoringu kvaliteta zraka	"Sl. novine FBiH", broj 12/05
	31.	Pravilnik o emisiji isparljivih organskih jedinjenja	"Sl. novine FBiH", broj 12/05
	32.	Pravilnik o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka	"Sl. novine FBiH", broj 01/12
33.	ZAKON O UPRAVLJANJU OTPADOM FBiH		"Sl. novine FBiH", br. 33/03, 72/09.
	34.	Pravilnik o prevozu otpada	"Sl. novine FBiH", broj 07/11

	35.	Pravilnik o upravljanju otpadom od električnih i elektronskih proizvoda	"Sl. novine FBiH", broj 87/12, 107/14, 8/16 i 79/16
	36.	Pravilnik o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom	"Sl. novine FBiH", br. 88/11, 28/13, 8/16 i 54/16

br.	Naslov		Objavljeno u
37.	ZAKON O ZAŠTITI OKOLIŠA FBiH		"Sl. novine FBiH", br. 33/03 i 38/09
38.	Pravilnik o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i pogonima i postrojenjima koji se mogu izgraditi i pustiti u rad samo ako im se izda okolišna dozvola		"Sl. novine FBiH", broj 19/04
39.	Pravilnik o usvajanju najboljih dostupnih tehnika koje postižu standarde kvaliteta okoliša		"Sl. novine FBiH", broj 92/07
40.	Pravilnik o registrima postrojenja i zagađivanjima		"Sl. novine FBiH", broj 82/07
41.	Pravilnik o rokovima za podnošenje zahtjeva za izdavanje okolišnih dozvola za pogone i postrojenja kojima je dozvola izdata prije stupanja na snagu Zakona o zaštiti okoliša		"Sl. novine FBiH", br. 68/05, 43/10
42.	Pravilnik o uslovima za podnošenje zahtjeva za izdavanje okolišnih dozvola za pogone i postrojenja kojima je dozvola izdata prije stupanja na snagu Zakona o zaštiti okoliša		"Sl. novine FBiH", br. 45/09, 43/10, 31/12
43.	Pravilnik o uslovima i kriterijima koje moraju ispuniti nosioci za izradu studija o uticaju na okoliš, iznosu taksi, naknada i drugih troškova nastalih u procesu procjene uticaja na okoliš		"Sl. novine FBiH", broj 33/12
44.	ZAKON O PROSTORNOM PLANIRANJU I KORIŠTENJU ZEMLJIŠTA NA FEDERALNOM NIVOU		"Sl. novine FBiH", br. 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10, 45/10
45.	ZAKON O SLOBODNOM PRISTUPU INFORMACIJAMA		"Sl. novine FBiH", broj 32/01
46.	ZAKON O ZAŠTITI PRIRODE		"Sl. novine FBiH", br. 66/13
47.	ZAKON O FONDU ZA ZAŠTITU OKOLIŠA		"Sl. novine FBiH", broj 33/03
48.	Uredba o posebnim naknadama za okoliš koje se plaćaju pri registraciji motornih vozila		"Sl. novine FBiH", br. 14/11, 26/11
49.	Uredba o naknadama i kriterijima za obračun naknade za zagađivače zraka		"Sl. novine FBiH", broj 66/11
50.	Pravilnik o načinu obračunavanja i plaćanja, te rokovima obračunavanja i plaćanja naknada za zagađivače zraka		"Sl. novine FBiH", broj 79/11
51.	Pravilnik o sadržaju, načinu i rokovima za uspostavljanje i vođenje registra obveznika plaćanja naknade za zagađivanje zraka		"Sl. novine FBiH", broj 56/12
52.	ZAKON O ZAŠTITI OD BUKE		"Sl. novine FBiH", broj 110/12